

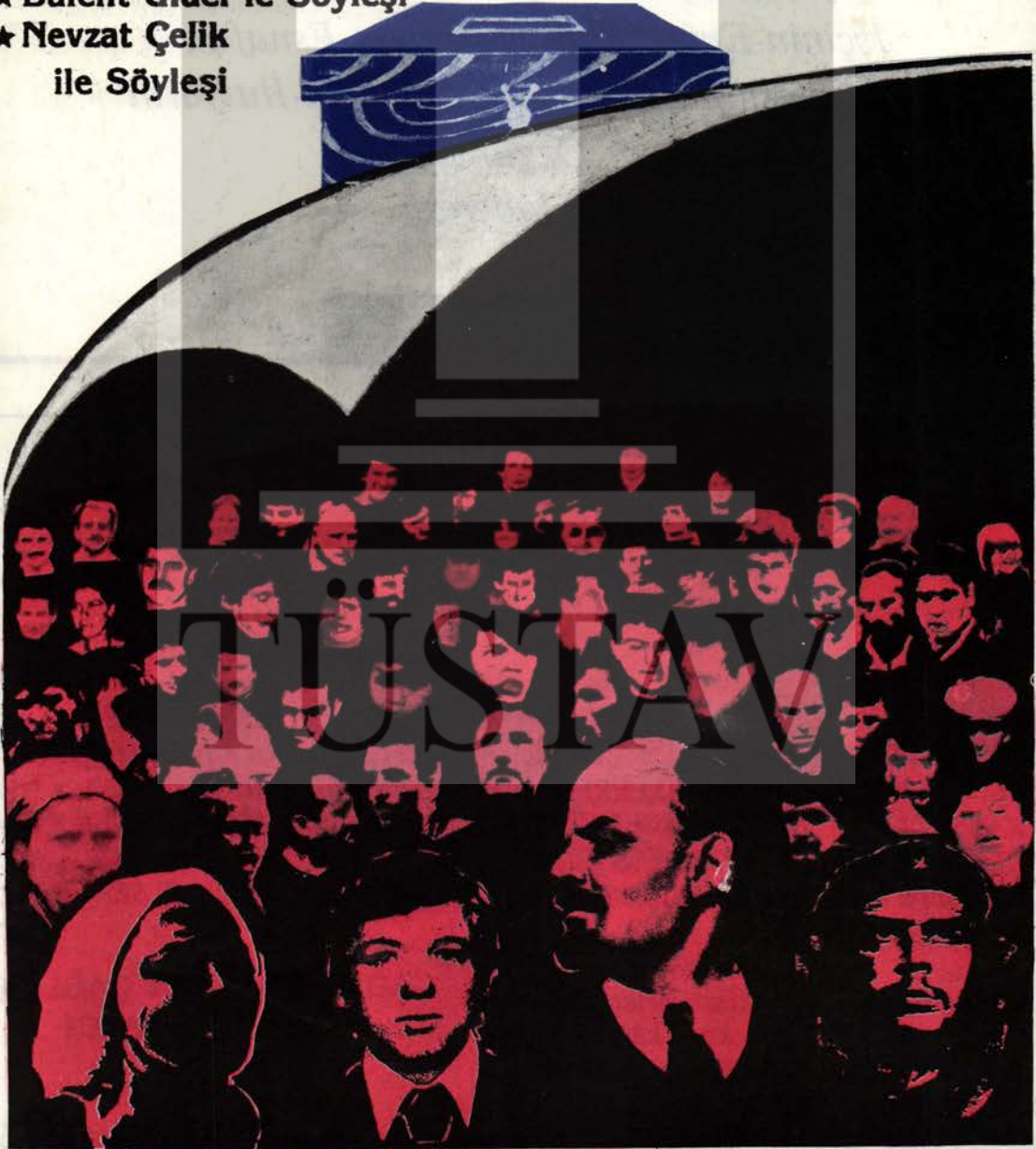
yeniöncü

EKİM 87 Sayı:7

AYLIK SOSYALİST DERGİ

K.D.V. Dahil: 700 TL

- ★ Parlamento Seçimleri
- ★ Sosyalist Demokrasi üzerine — Ertuğrul KÜRKÇÜ
- ★ Sosyalist Demokrasi Üzerine — Orhan DİLBER
- ★ Bülent Üluer'le Söyleşi
- ★ Nevzat Çelik
ile Söyleşi

yeni demokrasî

*Her ayın dünyadan ve Türkiye'den haber
ve yorumuyla
İşçinin-Emekçinin, Köylünün-Esnafın,
Öğrencinin-Öğretmenin, Gencin-İhtiyarın
Tüm İnsanlığın Özgür Sesi!
Mutlu Günlerin Habercisi*

Bayilerde

BİLİM KİTABEVİ

ÇAĞDAŞ TÜRK RESMİNDEN BİR KESİT

ÖZGÜN TEBRİK KARTLARI. KAPAKLI (12 x 34)

RAMİZ AYDIN • TEKİN ARTEMEL • MUSTAFA ASLIER • BALABAN ORHAN
BENLİ • ALİ CANDAŞ • FARUK ÇİMOK • FİKRİ CANTÜRK • ADNAN ÇEKER • İB-
RAHİM ÇİFTÇİOĞLU • DEVRİM ERBİL • NEŞE ERDOK • İRFAN ERTEL • NECMİ-
YE GÖNENLİ • NEŞET GÜNAL • NEDİM GÜNSUR • KEMAL İSKENDER • EKREM
KAHRAMAN • HÜSNÜ KOLDAŞ • CUMA OCAKLI • MEHMET ÖZER • MEH-
MET PEŞEN • MUSTAFA PİLEVNELİ • VELİ SAPAZ • NEDRET SEKBAN • YIL-
MAZ SÜLÜKÇÜ.

Sanatçılarımızın seçkin eserlerinden olu-
şan pırıl pırıl baskılı, kuşe kâğıda 35 x 50
ebad 6 yaprak, 25 x 35 ebad 6 yaprak ve
35 x 50 tek yaprak takvim.

(Takvimler özel hazırlanmaktadır. Sipariş-
ler 1 Kasım 1987 tarihine kadar kitabevi-
ne bildirilmelidir.)

ÇAĞDAŞ SANATA ÇAĞDAŞ
SANATÇIYA SAYGI

BİLİM KİTABEVİ

Mühürdar Cad . Akmar Pasajı 70/1
(Sular İdaresi yanı) KADIKÖY

İÇİNDEKİLER

Bu sayıda

Bu sayıda

Ekonomi - Politika - Demokrasi

Parlamento Seçimi Üzerine	2
Didar Abla'yı Uğurlarken	10
Dil Sorunu ve "Demokrat" Ecevit	16
F.Almanya'da 12 Eylül Protesto Edildi	22
Bülent Uluer ile Söyleşi	23

Dünyadan

İran "Devrimi"nin Gerçeği	29
---------------------------	----

Sosyalizmin Sorunları

Sosyalist Demokrasinin İmkânları ve Güvenceleri	36
Sosyalist Demokrasi Konseylerden ve Sınırsız Örgütlenme Özgürlüğünden Ayır Düşünülemez	44
İçişleri	49
Sosyalizm Kadınların Cinsel Ezilmişliğini Ortadan Kaldırmayı Amaç Edinmiştir.	52
Feminist Bir Bakış	57

Kültür - Sanat

Cezaevlerinden Yküselen Duyarlı Bir Ses	58
Nevzat Çelik ile Söyleşi	59

Mektuplar

64

Sosyalist adayların bağımsız olarak seçimlere katılması ve onların sizlere tanıtımı için bekleyişimiz bu sayımızın elinize geç ulaşmasına neden oldu.

Neden bağımsız aday?

Bunun yanıtı ve sosyalistlerin seçimlere ilişkin tavırlarının ne olması gerektiği başyazımızda ve adayların görüşlerinde yansıyor.

Bu sayımızda gene oldukça önemli tartışma konuları yer alıyor. Yeni Öncü'nün sosyalist demokrasi, kadın sorunu ve sendikal politikaya ilişkin yaklaşımları diğer konularda da olduğu gibi sosyalist harekete açılımın ve sıçramanın sağlam dayanaklarını yaratıyor.

Geleceği kucaklayabilmek ancak bugünün sorunlarını tartışabilmek ve aşmakla mümkün. T. Yılmaz'ın 'sosyalist demokrasi', N.Sena'nın 'kadın sorunu' üzerine başlattıkları tartışmalar sosyalist ve demokrat çevrelerde ilgiyle izleniyor.

Bu sayımızda 'sosyalist demokrasi' tartışmalarına iki konuk yazar katılıyor.

Ertuğrul Kürkçü, sosyalist demokrasiyi 'bugünün sorununa' fazlaca sıkıştırmaya gerek kalmadığını, teorik düzeyde tartışılması gerektiğini vurgulayarak teorik çalışmanın ve tartışmanın çerçevesini çizmeye çalışıyor.

Aynı konuya ilişkin diğer konuk yazar **Orhan Dilber**, sorunun kaynağının 'Stalinizm'e dayandığını söyleyerek, 'sorgulanması gereken de bu dönemdir' tespitinden yola çıkıyor. O. Dilber, T. Yılmaz'ın bu dönemi tartışmadığını iddia ediyor.

N.Sena'nın kadın sorununa ilişkin getirdiği perspektife ilişkin feminist çev-

reden **Gül Özlen**'in eleştirisini ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz. 'Sosyalizm Kadınların Cinsel Ezilmişliğini Ortadan Kaldırmayı Amaç Edinmiştir' başlığı ile **Rezzan Akkaya** önemli konulara değindikten sonra, 'yabancılaşma' kavramını kadın sorununun eklenlerinden biri durumuna getiriyor. İran 'devrimi'nin gerçeği nerede yatıyor?

Konuya ilişkin değerlendirmeyi ve İran 'devrimi'nin özgüllüğünü ilk elden bilginize sunuyoruz. **Sarah Şerefzade**'nin derlemesi böyle bir nitelik taşıyor.

Bülent Uluer, 1975-80 yıllarında öğrenci hareketinin önderlerinden. DEV-GENÇ yöneticiliği de yapan **B. Uluer**'le yaptığımız söyleşide gençlik değerlendirmesini ve Türkiye sosyalist hareketin kendi içine yönelik tartışmalardan kaçmaması gerektiğini vurgulayarak, " 'ebedi doğruların' sahibi olduğuna inanan hiçbir akımın kendi içerisinde ciddi denilebilecek bir tartışmayı yaşatabilmesi olanaklı değildir" diyor.

Nevzat Çelik, cezaevlerinden yükselen bir ses.

Kendisiyle yapılan söyleşide şiirin işlevini ve kendi şiir anlayışını vurgulayarak, toplumcu gerçekçiliğe ilişkin görüşlerini anlatıyor.

Önümüzdeki sayıda buluşmak, umuduyla, dostlukla.

Metris Cezaevi'ndeki açlık grevini sürdüren tutukluların ortak basın açıklamasındaki imza sahipleri arasında **RIZGARİ** davası tutuklularının da olduğu bir yanlışlık sonucu belirtilmiştir. **RIZGARİ** birçok eylemde olduğu gibi bu eylemde de yer almamıştır. Düzeltir, özür dileriz.

★ 5. sayımızda **Necati Gül**'ün **Evet Erkek Egemen Düzen** başlıklı yazısında **Zemin** dergisinin 6. sayısındaki **Özden Dilber**'in yazısı kaynak olarak alınmış, ancak bir hata sonucu bu belirtilmemiştir. Düzeltir, özür dileriz.

Parlamento Seçimi Üzerine

Türk tekeli burjuvazisinin 12 Eylül hareketinden beklediği çözümlerden birini de devletin yetkinleştirilmesi ve istikrarlı bir parlamenter yapının oluşturulması teşkil etmekteydi. Düşünülen, eski yapıların yıprandığı ve bunların toplum nazarında yeniden kullanılabilir araçları oluşturamayacaklarıydı. Kapitalizmin gelişimine paralel olarak toplumsal parçalanma şiddetle gelişmiş, egemen sınıflar içindeki zümrelerin ve bunların siyasal ifadesi olan partilerinin birbirleriyle olan çatışmaları bile dizginlenemez hale gelmişti. Siyasal erki istediği gibi kullanmak arzusunda olan tekeli burjuvazi alt sınıfların baskısı yanında bir de bu durumla yüzyüze geldiğinde artık eski ilişkiler içerisinde toplumsal egemenliği devam ettirmeye kalkışmanın, karşısındakilerin güçlenmesi ve siyasal arenadaki ağırlıklarını daha fazla duyurmalarına olanak vermek anlamına geldiğini açıkça görüyordu. İstenilen yeni yapılanma bi yandan devletin toplumu denetleme gücünün artırılmasına yönelikken, diğer yandan da toplumda varolan sınıfsal parçalanmanın siyasal arena ya yansımaları en asgari düzeye indirecek düzenlemeler oluşturmaktaydı.

Askeri yönetim devlet düzeyinde gerçekleştirmiş olduğu düzenlemelerin yanı sıra temsili kurumların oluşumunu düzenleyen yasaları da iktidar partisi ve onun sadık muhafetçi seçeneklerine olanak verecek biçimde düzenledi. Bu çerçeve içerisinde yeni boy vermeye kalkışacak akımlar parlamento düzeyinde hemen hiçbir hayat hakkına sahip olamayacaklardı. Tekeli burjuvazisinin egemenliğini sürdürdüğü hemen bütün örtülü diktatörlüklerde, halktan gelen baskının parlamento-

da en asgari ölçülerde yansımaları olanak tanıyan bu türden düzenlemeler, barajlar, akıl almaz "çoğunluk" sistemleri sayesinde gerçekleştirilmiş durumda. Bu ülkelerde çok büyük altüst oluşlar ortaya çıkmadığı müddetçe, burjuvazinin esas partilerinden birinin veya diğerinin iktidarı elinde tutması neredeyse kesin güvence altına alınmıştır. Yeni örgütlenme şansı elde eden akımlar, kuşkusuz bu düzenlemeler karşısında varlıklarını parlamento düzeyinde ağırlıklı bir biçimde duyurma şansını elde edememekte ve burjuvaziye uzun zaman için eski statükoyu istediği gibi devam ettirme şansını vermektedirler.

Türk tekeli burjuvazisi de ağabeylerinden aldığı dersle kendi eğilimlerinin iktidar sahibi olmasını güvence altına alacak olan hukuki düzenlemeleri yaptı ve eşi görülmemiş baraj sistemleriyle bir zaman için kendisini güvenceye aldı. 12 Eylül'ün kalan tek partisi ANAP askeri yönetimden devraldığı mirasla birlikte varolan barajları da yeterli görmeyerek yeni başlayan partileri parlamento dışında tutmayı biraz daha sağlamlaştırmaya çalıştı. Böylelikle halk, küçük partilere destekçi olmanın kendileri için hiçbir anlam taşımayacağı bir konuma zorlanarak zoraki bir konsensusun öznesi yapılmaya çalışıldı. Bu sayede sınıfsal parçalanma gizlenmiş olduğu gibi, aldatmacayla elde edilen çoğunluk sayesinde yürütme gücü neredeyse tümüyle denetim dışına çıkarılmış oldu. Özal iktidarının ortaya koyduğu uygulama göstermiştir ki, toplumun azınlığına dayanan bir yapılanma seçim sistemi sayesinde parlamentoda rahat bir çoğunluğu sağlamakta ve bu çoğunluk sayesinde yürütme gücü, süresi de uzatılmış bulunan seçim

dönemleri arasında, her türlü denetimden uzak bir biçimde tekeli burjuvazinin ihtiyacı olan düzenlemeleri rahatlıkla gerçekleştirmektedir. Emperyalizm çağında azınlığın diktatörlüğünü sürdürebilmenin en geçerli yöntemi yürütme gücünü mümkün olduğunca denetim dışına çıkarmak ve bu sayede açık bir diktatörlük altında gerçekleştirilebilecek olan uygulamaları örtülü diktatörlük altında da gerçekleştirmektedir. Tekeli burjuvazinin gittikçe pekişen egemenliği süresi içerisinde kolayca gözetlenebilecek olan, yürütme gücünün bağımsızlaştırılmasını, daha doğrusu denetim dışı kalmasını sağlayacak tedbirlerin, çözümlerin hep zorlanmış olmasıdır. 27 Mayıs Anayasası'na karşı sürdürülen mücadelenin temelini bu noktada oluşturmaktaydı; 12 Mart'la gerçekleştirilmek istenen önemli amaçlardan biri buydu. Ve nihayet, 12 Eylül'le birlikte gerçekleştirilen de bu oldu. Artık parlamentoda çoğunluğu elde etmiş olan partinin, —ki bunun elde edilmesi artık hiç o kadar zor değil— oluşturduğu yürütme gücünün eylemlerinin parlamentoda sınırlanabilmesi olanaklı olmaktan çıkmıştır. Zira, hükümet sahip olduğu yetkilere dayanarak parlamentoya aylarca uğramak ihtiyacını duymamaktadır.

Özal iktidarının son olarak yapmış olduğu düzenlemelerle gerçekleştirilecek olan seçimlerde sosyalistlerin konumu ne olmalıdır sorusu, kafa karıştırmaya neden olmalıdır. Eğer sosyalistler sınıf mücadelesi içerisinde parlamentonun yerinin ne olduğunu biliyor iseler bu sorunun onlar açısından ortaya çıkardığı yeni bir problem yoktur. Dün ne durum var idiye bugün de aynı şeyle yüzyüzeyiz. Eğer sosyalistler olarak seçim mekanizmasını burjuvazinin hangi temsilcisinin halkı bir seçim dönemi daha ezeceğine karar verilen mekanizma olarak görüyor isek, seçim sisteminin bunda yapacağı herhangi bir değişiklik olamaz. İster nisbi temsil, ister milli bakiye, isterse şimdiki gibi uyduruk "çoğunluk" sistemleri

olsun işin özü hiç değişmemektedir.

Proletarya sosyalistleri seçim platformunda yer alırlar mı, alırlarsa neden sorusunun yanıtı çoktan verilmiştir: siyasal gerçekleri açıklamak ve proletaryanın gücünü ölçmek. Kuşkusuz siyasal gerçekleri açıklama kampanyasının sonucu olarak proletaryanın temsilcileri de parlamentoda yer aldıkları takdirde bu kürsüyü siyasal gerçekleri açıklama'nın bir aracı olarak kullanırken aynı zamanda burada, işçi sınıfı ve emekçilerin aleyhine çevrilmekte olan dolaplara karşı da mücadele ederler, bunları engellemeye çalışırlar. Çağını doldurmuş bir kurum olmasına rağmen, karşısına fiili alternatifini yerleştiremeyecek olduğumuz durumlarda parlamentoya katılmamak Lenin açısından bir "çocukluk hastalığından" başka birşey değildir. Oportünizmin günahlarına duyulan tepkiye bağlı olarak ortaya çıkan "boykotçuluk" eğilimlerini o sadece pörsümüştük olarak görür ve seçimin biçimine bağlı olarak katılmama gibi bir mantığı ise hiç söz konusu etmez. Zira proletarya sosyalistleri açısından önemli olan sonuç değil, bu sırada gerçekleşmiş olandır. Yani sürdürülen kampanya ve proleter sosyalist siyasete karşı gösterilmiş olan destektir. Şu ya da bu seçim sistemine göre elbette ki bu desteğin ortaya çıkardığı sonuç farklı olabilir ama bu bizi asla proletaryanın gücünü ölçme amacından alıkoymaz. Çarlık Rusya'sının köylü ve işçinin oyuyla mülk sahiplerinin oylarının eşit sayılmadığı seçim sistemlerine rağmen Lenin, yapılan tek bir boykotu da hatalı bulmuştur. Seçim sistemi sosyalistler arasında sadece parlamentaristleri, ne gün iktidara geleceklerinin hesabını yapan reformistleri ilgilendirir. Onlara göre işler şimdi çok zorlaşmıştır. Artık bir iki milletvekili çıkarmak bile olanaksız hale gelmiştir. Bu belki devrimci düşünceleri benimsemelerinde onlara biraz yardımcı olur.

Reformistler böyle bir konumdayken acaba proletarya sosyalist-

leri ne durumdadır? Devrimci akımlar ne durumdadır? Sosyalist akımların bir kısmı seçim sorunun kendilerini ilgilendirmedigi, dolayısıyla boykot edilmesi görüşünün savunucusu olmuşlardır. Gerçek bir boykotun nasıl olduğu, bunun bilimsel sosyalizm içerisindeki kavranışının ne olması gerektiği geniş bir tartışma konusu. Ama bu boykotçu akımların boykot üzerine savundukları tutarlı temellere sahip oldukları konusunda çok şüphe çekici olgular ortaya koymaktadır. Parlamento seçimlerini boykot ettiklerini ilan eden bazı akımların kazanma şansı gördükleri yerel seçimlere katıldıklarına tanık olunmuştur. Bu tutum açıkça ortaya koymaktadır ki, birçok sosyalistin boykottaki gerekçesi kazanma şansının olmaması, dahası, alacağı oyların kendisini abarttığı kadar olmadığını ortaya çıkarması tehlikesi olduğudur. İşte sosyalistlerin soruna yaklaşırken asla içerisine düşmemeleri gereken bir eğilim. Lenin, seçimlerde proletaryanın kendi **gücünü ölçtüğünü söylüyor, kendi gücünü gizlemeye çalıştığını değil.** Gerçekten devrimci hareket niteliğini geliştirirken, bir yandan da niceliğinin ne boyutta olduğunu somut olarak bilmek zorundadır. Aslında ciddi bir proletarya partisi bunu bulduğu her fırsatta gerçekleştirir. Ama kendi gücünü abartmayla avunan bir akımın yığınlar arasındaki gerçek konumunun ne olduğunun ortaya çıkması hiç de istenilen bir durum olmamaktadır. İşte bu durumda, "keskin Marksizm" imdada yetiştir görünmekte. Ne var ki, yakın tarihin ortaya koyduğu gerçekler bizlere kendi gücünü abartmanın nelere mal olduğunu, nasıl hayal kırıklığına yol açtığını hiç kapalı olmayan biçimler içerisinde göstermiştir. Sosyalistlerin kendi durumlarını gizlemekten hiçbir çıkarları yoktur. Tersine somut durumu görmek mücadele taktiklerinin doğru bir biçimde hayata geçirilmesinin tek yoludur. Dolayısıyla sosyalistlerin ancak belli koşullar altında gündeme getirebilecek-

leri boykot olayının yerini siyasal gerçekleri açıklamanın, genel siyasal çalışmanın bir parçası olarak, yapılan her türlü seçime katılmak oluşturmalıdır. Ne kadar kısıtlanmış koşullar altında gerçekleşirse gerçekleşsin, sosyalistler için seçim sistemine bağlı olarak ortaya çıkacak sonuç önemli değilse, kaybedilecek hiçbir şey yoktur. Ne var ki sosyalistler bazen böyle düşünüyor olsalar bile, seçime katılabilecek bir hazırlıktan da yoksun olduklarından dolayı bunu gerçekleştirememektedirler. Seçim kanununun yaratmış olduğu engeller seçimlere katılabilmeyi de önemli bir güce sahip olma sorunu haline getirmiştir. Bugün bir anda 34 ilin bütün ilçelerinde örgütlenecek bir partiyi oluşturmak bile başlıbaşına iş halini almıştır ve kuşkusuz verili süre içerisinde gerçekleştirilebilecek bir şey değildir. Sonuç olarak da proletarya sosyalistleri kendi bağımsız çizgileri adına seçime katılma durumunda olamayacaklardır. Bu durumda kuşkusuz yine de yapılacak şey, politikleşmenin yükselmesini değerlendirerek siyasal gerçekleri açıklamaya kampanyasını sürdürmektir. Kuşkusuz herkese sorulacak olan sonucu ilgilendiren soru, proletarya sosyalistlerine de sorulacaktır. Oyumuzu nereye vereceğiz?

Proletarya sosyalistlerinin bugünkü düzen partilerinden hiçbirine verilecek oyları yoktur. Varolan siyasal partilerden bir teki bile demokrasiyle alakalı değildir. Onların bazılarının askeri rejime ve onun uygulamalarından bazılarına tutum alıyor olmaları demokratlıkla asla özdeşleştirilecek bir durum değildir. Hepsi birden varolan baskı rejimiyle şu ya da bu biçimde uzlaşarak demokrat olmaktan ne kadar uzak olduklarını ortaya koymuşlardır. Açık bir diktatörlük altında, belli baskı biçimlerine karşı çıkıyor olmak hiç bir zaman demokratlık nitelenmesinin kazanılmasını sağlamaz. Ama Türkiye'de birçokları, bırakalım sosyal demokratları, Süleyman Demirel'in bile bazı karşı çıkışlarını demokratlık olarak nitelemek

gafletine düşmüşlerdir. Ama sis dağıldıkça gerçeklik ortaya çıkmaktadır. **Türkiye’de, emperyalizme, faşizme, şovenizme ve kadınlar üzerindeki ayırımcılık ve baskıya karşı aktif mücadele vermeyen hiçbir kimse ya da grubu demokrat olarak niteleyebilmek olanaklı değildir.** Proletarya sosyalistlerinin en asgari düzeyde destek verebilecekleri insanlar, ancak bunlar olabilir. Bunlardan geri konumlarda yer alan hiçbir yapının desteklenmesi için özel konjonktürel bir durum da söz konusu değildir.

Bugün muhalefette olan partilerden bazıları, baskıya karşı belli talepler ortaya sürmektedirler. Bunlara dayanarak birçok insanın lehimize görenen bu taleplerin desteklenmesi görüşüne aklı yatabilir. Ama bir partiyi desteklemek demek o partinin kabul edilemeyecek olan diğer görüşlerinin de desteklenmesi anlamına gelir. İşte proletarya sosyalizmi böyle bir kefaletin altına girecek durumda değildir. Aslına bakılırsa bugün yapılan vaatler yarın çeşitli gerekçelerle unutulacaktır. Ama böyle olacak olsa bile proletarya partisi belirli koşullar altında burjuva partileriyle değişik işbirliklerini gerçekleştirebilir. Bir tek koşulun yerine gelmiş olması koşuluyla; Üzerinde anlaşıldığı konularda **yaptırımcı olabilecek** bir konumu var ise. Böyle bir konumda olmayan sosyalistlerin burjuva partileriyle hiçbir alışverişi olamaz. Zira bu türden verilecek olan her destek, burjuva devletin istikrarına yardımcı olmak anlamına gelir ve onlar kendileri ne yapmayı düşünüyorlarsa sadece onları yapmakta kendilerini son derece serbest görürler. Bu durum karşısında proletarya sosyalistleri yığınları onlara oy vermeye çağırması ise, yaptıkları herşeyin de siyasal sorumlusu olurlar. Zaten kendi bağımsız çizgisini yığınlara benimsetememiş bir sosyalist hareketin başkalarına destek vermeyi düşünmeden önce oturup kendi dertlerini düşünmesi gerekir.

Siyaset adına ortaya atılıp da siyasal sorunlar gündeme geldiğinde

nasıl olup da böyle çaresiz kalındığının nedenleri bulunup ortaya çıkarılmalı ve bu durumdan kurtuluşun yolları aranmalıdır. İçinde bulunduğumuz somut durumda da tam tamına proletarya partisi sorudur. Yıllardır sosyalizmin başta duran bu sorunu çözüme ulaştırmış ve birçok başka durumda olduğu gibi bugün de sosyalistler kendi bağımsız çizgilerini en açık biçimi içerisinde yığınlar arasında yaygınlaştırmamanın olanaklarını kullanamamaktadırlar. Elbette kendi görüşlerini yayma açısından belli olanaklar her zaman mevcuttur ama bize sorulan “oyumuzu nereye vereceğiz?” sorusuna bilimsel çizgi içerisinde kalıp, kendimizi aldatmadan yanıt verememekteyiz. Bir kere daha bu bize acil görevlerimiz konusunda atılması gereken adımları düşündürmeli, eski hatalarımızdan kurtulabilmemiz için yardımcı olmalıdır.

Birçok sosyalist böyle çıkmazlardan kolaylıkla kurtulmanın yolunu keskin devrimci lafızlarda bulabildiğini sanıyor. Ama bu lafızları ederken gerçeği kendi kafasında da ters çevirdiğini zaman içerisinde farketmez oluyor. Bu ters çevrilmiş gerçek içerisinde düşünmeye devam ettiği müddetçe de içinde yaşadığı toplumsal gerçekliği kavrayamaz oluyor. İşte 12 Eylül öncesi bunun somut bir örneğidir. Birçokları için artık yığınlar isyan halindeydi. Kısa zamanda iç savaş en açık biçimleri içerisinde ortaya çıkacaktı. Çıka çıka askeri rejim çıktı. İsyan halindeki yığınlar yerine suskun baskıya boyun eğmiş bir toplum kaldı geriye. Bu gerçeklik üzerinde dikkatle durmak gerekiyor. Neden proletarya sosyalistleri durumun böyle olduğunu görüyor da birçokları göremiyordu? Aradaki en temel fark gerçeği kavramada yatmaktadır. Proletarya sosyalistleri, gerçeği kendi niyetlerinden bağımsız bir biçimde algılama çabası içerisindeyken, bir başkaları o gerçeği kendi arzuları nasıl ise ona göre tanımlıyorlardı. Canları yığınların isyan halinde kendilerini desteklemesini

istediği için gerçeği de kendi varlıklarını benimsetmek amacıyla da buna doğru büküyorlardı. Belki belli bir zaman için böyle bir tutumun önemli yararlarını görmüşlerdir. Ama bunun bir yanılsamadan başka birşey olmadığı ve arkasında enkazdan başka birşey bırakmayacağı artık yaşanan tecrübe ile kesinleşmiş durumdadır.

Sosyalistler için devrimci denilen taktikler gerçeği örtmek, kendi durumunu abartmak amacıyla değil, devrimci mücadeleyi bir adım ileri götürecek perspektifler ile düzenlenir. Yakın tarihte yaşanan referandum olayında da, geçmişteki “gerçeği örtme boykotu” taktığının yerini “devrimci duyguları tatmin etme çabası” alarak, sonuçta gene aynı noktalara varılmıştır. Devrimcilerden bir kısmı evet oyu kullanılmasını savunurlarken, bir kesim de hayır, ya da boş oy vermek suretiyle “bağımsız devrimci çizgiyi hayata geçirdikleri” savıyla kendi devrimci duygularını tatmin yoluna gitmişlerdir.

Acaba bu tutum gerçekten sosyalistlerin bağımsız devrimci tutumu mu idi? Kamuoyu bu tutumdan devrimcilerin ne demek istediğini anladı? Eğer devrimcilerin tutumlarının düşüncelerinin ne olduğunu yaptıkları yorumları okuyarak değil de, sadece davranışlarını gözleyerek davranan yığınlardan bahsediliyorsa, anlamış olacaklar ortalıkta dolaşan egemen yorumlardan farklı bir şey olmamıştır. Eğer bu tutumla eski politikacıların hiçbirini istenmediği anlatılmış ise, çok önemli bir şey anlatılmış olmaz. Bunu SHP’lilerin önemli bir kesimi ve **devlet koruma konusunda** kararlılığını her zaman göstermiş olan Metin Toker daha iyi anlatmışlardır. İşin ilginç tarafı devrimcilerin asla yakınlık duymadıkları Metin Toker, boş oyun en sağlam yorumlarından birini yapmış ve savunmuştur. Onun eksik bıraktığı nokta bu tutumuyla nasıl Özal’a katkılı olmuş olduğudur. Boş oyları biraz daha artırabilseydi, “hayır”ın geçerli olması da sağlanmış ola-

caktı. Böylelikle eski politikacılar siyaset sahnesine giremeyecek ve "uysal sosyal demokrat" kayınbiraderi belki de seçimleri kazanma şansını elde edecekti. Sosyalistlerin bu hesaplar içerisinde bağımsız çizgilerinin kazancı nedir? Hiç. Tam tersine varolan iktidardan memnuniyet havasının yüksek olduğuna katkıda bulunmak. Öyle olmayacağı aşikâr ama, eskilerin bugünkü hükümete tercih edildiğine dair bir durum ortaya çıkmış olsa bile bu Özal'ın tercih edildiğine dair olan havadan on kat iyidir. Zira Özal'ın temel politikası "12 Eylül öncesini istiyor musunuz?" sorusu etrafında şekillenmişti ve kendince de istenmediğini kanıtladı. Boş oy neye hizmet etti? Bunu kanıtlamaya. Afiyet olsun! Devrimci mücadeleye işte böyle katkıda bulunulur.

12 Eylül öncesinin kapitalist sistemin istenmemesi anlamında reddiyle, askeri dönemle muakeyese edilerek reddi arasında dağlar kadar fark vardır. Eğer yığınlar kapitalist sistemi reddedecek biçimde davranacak kadar ileri konumlara gelmiş olsalardı, k uşkusuz bunun ifadesini referandumda aramak gerekemeyecekti. Ama herkes iyi biliyor ki, devrimciler aleyhine sürdürülen propaganda kamuoyunda büyük ölçüde tutmuştur ve 12 Eylül öncesine dönüş demagojik bir biçimde, karşımıza güçlü bir silah olarak dikilmiştir. Bunu yıkmak, yığınların bu havadan kurtulmasını sağlayacak tutumlar takınmak güncel propagandanın zorunlu gereğidir. Elbette bu durum sosyalistlerin kendilerinin takınacakları tutumdan başka birşeyle değiştirilemeyecektir. Bunun için sosyalistler bu çözümü şu ya da bu tali soruna bağlı değil, kendilerinin ne istediklerini toplumun önünde duran sorunlara en açık çözümlemeleri getirerek oluşturacaklardır; yani devrimci bir program ve devrimci taktikler aracılığıyla. Her türlü oylama da bu programın ve eylemin hayata geçirilmesinde bir araç rolü oynayacaktır.

Bugün Özal'ın seçim konusun-

da almış olduğu tedbirlerin hiçbirinin sosyalistleri esas olarak etkilemeyeceğini söylemiştik. Ne var ki bu, sosyalistlerin bu olay üzerinde kendi görüşlerini ortaya koymalarını ve kapitalist sistemin ne meneşeyolduğunu, "demokrasi" dediklerinin neye tekabül ettiğini bir kere daha kanıtlamalarını gereksiz kılmaz. Tersine siyasi gerçekleri açıklama kampanyası büyük ölçüde böyle şeyler üzerine oturur. Özal'ın yaptıkları, çoğunluğun iradesine dayandığını iddia ettikleri burjuva iktidarlarının nasıl bir azınlık diktatörlüğü olduğu, tekelci burjuvazinin azınlık diktatörlüğünü nasıl gerçekleştirdiğini ve neden buna diktatörlük dediğimizi kanıtlamakta bize bol miktarda malzeme vermektedir. Ama Özal'ın yaptıkları, belli bir anda kendi parti çıkarlarına ters düştüğünde karşı çıkanların, böyle bir durum olmadığında nasıl sessiz kalıp varolanın nimetlerinden yararlanmaya çalıştıklarını yığınların önüne sermek için iyi fırsatlar çıkmaktadır. Kapitalist sistem, açık diktatörlük dışında, dengeli bir yığın onayını oluşturarak kendi varlığını daha fazla güvence altına almaya çalışır. Oluşturulan seçim mekanizmaları, "azınlığın çoğunluğa uyması" prensibinin bir yutturmacası ile azınlıkların oyuna dayanarak gelen iktidarların çoğunluğu yönetmesini sağlar. Bundan önceki seçim mekanizmaları da böyleydi. Ama oranlar daha dengeli göründüğünden fazla dikkati çekmiyordu. Ne var ki, yurt düzeyine dağılmış olan önemli azınlıkların hiçbir zaman parlamenter yapıyı etkilemesine olanak vermeyecek ve bu yüzden de varolan büyük partiler içerisinde kapanıp kalmaları ve erimleri sonucunu getiren bir mekanizma mevcuttu. Bugün toplumsal parçalanmanın daha ileri boyutlara ulaştığı durumda, bunlara daha da hayat hakkı tanımayacak, hat ta yüzde onbeşlerin altında kalacakların kendilerini parlamentoya yansıtma olanağı tanımayacak bir mekanizma oluşturulmuştur.

Bu hangi demokrasiye sığıyor?

Kuşkusuz soruna yığınların çıkarları açısından değil de, "demokrasi" denilen kurgunun kendine ait prensipleri açısından bakılırsa, ortada yanlış olan birşey yoktur.. Yasa gücü parlamentoya verilmiştir ve parlamentoda çoğunluğu oluşturan partinin aldığı kararlar tanınmak zorundadır. "Demokrasinin" gereği budur. Bu durumu bazıları ancak şimdi kendi durumları tehlikeye düşünce görüyorlar. Daha önce de bunlar yok muydu? Elbette sosyalistlerin de parlamentoya kürsüsünden konuşabilmeleri olumlu birşeydir. Ama belirleyici değildir.

Askeri rejim Türkiye'de geçmişe göre önemli bir değişikliğe yol açtı. Her türlü hakkın varlığından söz ederken bu hakların kullanımının önüne yasaklar dikmek. Elbette bu da çok yeni birşey değil. Daha önceki rejim de emekçilerin çıkarlarını örgütlü bir biçimde temsil edebilmelerinin önüne binbir türlü engel dikmekteydi. Ne var ki buna rağmen birtakım hakların kullanılmasının önüne açık engeller dikilmemişti. O zaman da derneklerin siyasetle uğraşması yasaktı. Ne var ki siyasetin tanımına bağlı olarak bu gerçekleşebildi. Tarihten alınan derslerle böyle "açıklar" kapatılmaya kalkışılınca, "örgütlen ama yerinde dur" prensibi askeri yönetim döneminde oturtuldu. Şimdi bu prensibi, Özal açık rejim altında devam ettirmeye çalışıyor. Daha önce de söylenmişti. Bunu yaparak bir zaman için yığınların mücadelesinin geri gitmesini sağlayabilirler ama toplumun her kesiminden patlamaların gelmesini daha da zamandaş duruma getirmiş olurlar. Yığınlar, eninde sonunda örgütleneceklerdir ve varolan rejim, onları zorla yasa dışına sürükleyecektir. Bu onların sistemin yapısının ne olduğunu daha iyi görmelelerini sağladığı gibi, ne yapmaları gerektiğini de daha kolay kavramalarını sağlayacaktır.

Bağımsız Sosyalist Adayları Tanıyalım

Binlerce sosyalistin cezaevlerinde olduğu, değil işçi sınıfının siyasal örgütlenme haklarını, her türlü demokratik örgütlenme haklarının yasaklı olduğu, işçilere, öğrencilere, toplumun tüm kesimlerine tek tip uysal örgütlenmeler dayatıldığı, her türlü sömürünün alabildiğine yoğunlaştığı bir dönemde, Burjuva partilerinin listelere, "sen gireceksin, ben gireceğim" çatışması içerisinde rüşvetler, vaatler, aşiretçilik vb. yöntemler ayan-beyan kendini gösterirken, hala bir çok sosyalist burjuva partileri ve onların listelerine umut bağlarken ortaya atılan **bağımsız sosyalist adaylar** sosyalizmin Türkiye işçi sınıfı ve ezilen tüm kesimlerin bağımsız sesini yükseltmekten başka çıkar gözetmeksizin ve seçim kürsüsünün bir mücadele alanı olduğunun bilinciyle hareket etmektedirler.

Bağımsız sosyalist adayların bu mücadelesi proletarya sosyalistlerin tüm güçleriyle katılması gereken bir mücadeledir. Seçim kampanyalarında aktif görev alıp güç vermelidirler. Tüm sosyalistler, demokratlar demokrasi mücadelesinin bir parçası olan seçimlerde tüm anti-demokratik yasalara ve uygulamalara en tutarlı karşı koyuşu gerçekleştirecek olan sosyalist bağımsız adayları desteklemelidirler.

Sosyalist adayların olmadığı yerlerde bağımsız demokrat adaylar desteklenmeli hiç bir burjuva partisine oy verilmemelidir.

Şu ana kadar müracaat ettiğini bildiğimiz bağımsız sosyalist adayları tanıtırız.

neden sosyalist bağımsız aday oldum? Ankara Çankaya Seçim Bölgesi Ali FİDAN

Burjuvazi değişik parti ve seçim programlarıyla nüfusun büyük bir kısmını oluşturan başta işçi sınıfı ve emekçilerimizin karşısına çıkıyor. Burjuvazinin değişik eğilimindeki partileri seçim programlarıyla "vaatler" vererek bir bütün olarak geleceğini pekiştirmeye ve dolayısıyla da sömürüyü güvence altına almaya çalışıyor.

Bir sosyalist olarak ben;

Böylesi bir durumu teşhir etmek ve siyasal gerçekleri açıklamak için seçim platformuna burjuvaziden bağımsız ama işçi sınıfına bağımlı olarak katılıyorum.

Güncelliği açısından özellikle;

İşçi sınıfımızın gasbedilen, özgür sendika seçme hakkını, sendikalar yasasının değişmesini en geniş ve kısıtlamasız grev hakkının savunulması için, işçi sınıfımızın en ileri sendikal örgütü olan DİSK'in açılması ve gasbedilen mal varlıklarının acilen iadesi için cezaevlerindeki siyasal tutukluların siyasal statülerinin kazanılması ve onurlu direnişlerinin savunulması için,

İşçi sınıfının düşünme ve örgütlen-

me özgürlüğünü engelleyen 141-142. maddelerin kaldırılması yönünde mücadele etmek için,

Öğretim emekçilerinin, memurların sendikal örgütlenmelerini savunmak ve TÖB-DER'in açılması için,

Tekelci uygulamalar sonucu taban fiyat ve üretim giderlerinde artan maliyetle birlikte hızla yoksullaşmaya itilen köylülüğün ve kır yoksullarının tekelle-re ve bankalara karşı mücadelesini desteklemek için,

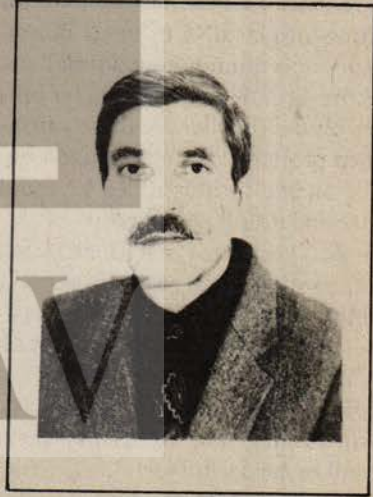
80 öncesi toplumsal mücadelenin potansiyel suçlusu olarak görülen emekçi ve özellikle de öğrenci gençlik toplumsal mücadeledeki dinamizmden dolayı en ağır baskı ile karşı karşıya kaldı. Bundan dolayı 12 Eylül sonrası toplumsal/siyasal alandaki yeni düzenleme/ biçimlendirme hedeflerinden biri de özellikle öğrenci gençliğe yönelik oldu. YÖK olgusu bunu gösteriyor. Üniversite ve bilimsel üretim alanına yönelik bu saldırı varolan, 'nispi demokratik' hakların, özerkliğinin ve demokratik işleyişin gasbedilmesi ile sonuçlandı. Üniversite

1 941 yılında Afyon'da doğdu. İlk öğretimini Afyon'un çeşitli köylerinde tamamladıktan sonra Isparta-Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirdi. 9 yıl süreyle ilkökul öğretmenliği yaptı. 1967 yılında Ankara Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bölümü'ne girdi. Mezuniyetiyle birlikte Samsun'da Rehberlik Araştırma Merkezi'ne atandı. 1978'e kadar burada eğitim uzmanlığı görevinde bulundu. 1979 yılında Ağrı'ya ilköğretim müfettişi olarak atandı. Bir yıl sonra da Sinop'a tayini çıktı.

12 Eylül'le birlikte açığa alındı. Birkaç ay sonra da 45 gün gözaltında tutuldu. Erzincan Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 1 No.lu Sıkıyönetim Mahkemesinde 141-142-296 vb. maddelerden yargılandı. Haziran 86'da beraat etti.

TÖS'ün Afyon kurucu üyelerinden olan Ali Fidan, TÖS içinde değişik görevlerde bulundu.

TÖB-DER'in 1972-1974 arası Samsun Şube Başkanlığı'nı yaptı.

gençliği bilim/öğretim alanına yönelik bu saldırıyı nefretle kınıyor, özerk demokratik üniversite şiarı ile her geçen gün biraz daha kitleselleşerek genel demokrasi mücadelelerinde onurlu yerini alıyor.

Öğrenci gençlik için güncel sorun bu anti-demokratik biçimlenişin ifadesi olan YÖK'tür. Seçim çalışmalarındaki temel eksenlerden biri de gençliğin bu haklı mücadelesinin pro-pagasını yapmaktır.

Her türlü ulusal ve cinsel ayrımcılı-

ğa karşı etkin bir mücadele edeceğim. Ulusal baskıya karşı çıkmanın yetersiz olduğunu bilincindeyim. Ulusların kaderlerini özgürce seçme haklarını savunuyorum. Cinsel baskı ve ayrımcılığa karşı amansız bir savaş ilan ediyorum.

Tüm bunların ışığında, bir sosyalist olarak ben;

Anayasadaki yasakların şu veya bu maddesinin kaldırılmasının önemli olduğunu ama tek başına işçi sınıfı ve emekçi yığınların urtuluşu olarak görmüyorum. Bunun için 1982 belgesini bir bütün olarak reddediyor ve kurtuluşun demokratik halk iktidarında olduğunu ilan ediyorum.

seçimlerde sosyalizmin sesini yükseltmek

İstanbul Eyüp + G.O.Paşa + Silivri

Sungur SAVRAN

Türkiye'de sosyalizm yaşıyor. 12 Eylül bütün baskı, yıldırma, eziyet, yasak yığınına rağmen sosyalizmi boğamadı. En karanlık günlerde bile sosyalist düşüncelerin onbinlerce insanın kafasında değerli bir varlık olarak muhafaza edilmesine engel olamadı. Bugün ise sayısız işçinin günbegün sermayeye ve devletin baskılarına karşı verdiği mücadelede, yeniden canlanan öğrenci gençlik hareketinde, cezaevlerinde baskılara ve aşağılanmaya karşı yükseltile onurlu direnişte, sosyalist düşünceleri her türlü baskıya rağmen azimle savunan yayın organlarında yeniden yeşeriyor, filizleniyor, hayatıyet kazanıyor sosyalizm.

Ne var ki, siyaset alanını bir yana bırakarak bir sosyalizm düşünülemez. Toplumsal mücadelelerin kısmi hedeflerini bir bütünselliğe kavuşturan, onlara toplumu köklü olarak değiştirme potansiyelini kazandıran, siyasal iktidar konusunda sosyalizmin alacağı tavidir. Siyasal alanda işçi sınıfının hakim sınıflardan bağımsızlaşmasını sağlayamayan bir sosyalist hareket giderek ideolojik ve

programatik konularda da burjuva toplumunun nesnel çerçevesine ve hakim ideolojiye teslim olur.

Hiç kuşku yok, işçi sınıfının kendi damgasını taşıyan bir siyaset temel olarak örgütsel bir siyaset olmalıdır. Ama sınıfın siyasal ve ideolojik bağımsızlığını temel ilke haline getirmeyi hedefleyen devrimci işçi partilerinin yokluğunda burjuva partilerinin kuyruğuna takılmayı gerektirmez bu. Sınıf mücadelesinin her somut anı, o ana uygun özgün taktikler gerektirir. 1987 Türkiye'sinde, 12 Eylül'ün tanımladığı alanın içinde ama kimi biraz daha sağda, kimi biraz daha solda yer tutan burjuva partilerinin, işçilere, yoksul köylülere, kent emekçilere, gençlere ve kadınlara istikrar adına esaret, özveri adına yoksulluk vaad ettikleri bir dönemde, sosyalistler ne boş oturabilirler, ne de teslimiyetçi bir tavır takınabilirler. Sosyalistlerin güncel görevi seçimlerde sosyalizmin bağımsız sesini ilkeli bir birlik içinde yükseltmektir. Bağımsız sosyalist adaylar işte bunun için gereklidir.

Bugünün görevini "ANAP'a Hayır"

Buna yönelik olarak seçim platformunda yer alıyor ve bu siyasal gerçekleri açıklama göreviyle karşı karşıya olduğunu belirtiyor, tüm demokrasi güçlerini omuz vermeye ve bu kampanyada etkin görev almaya çağırıyor.

sloganıyla özetleyen, Özal'ı geriletmenin 12 Eylül'ü geriletme olduğunu savunan sosyalistler var. Bu çevreler ciddi bir yanlış içindedirler. Bir kere, işçi sınıfının ve emekçilerin düşmanları ANAP'la sınırlı değildir. Kendi yasakları kalkmaz, "yasaksız Türkiye"nin gerçekleştirmeyi söyleme cüretini gösteren Demirel, soldaki hayranlarını (daha önce türlü uyarılarla uyanmamış olanları) şimdiden yarı yolda bırakmıştır. Ayrıca, "ANAP'a Hayır!" sloganı, faşist partiler konusunu suskunlukla geçiştirdiği için görülmemiş derecede vahim bir hatayı içermektedir.

Bunların da ötesinde, 12 Eylül'ün çerçevesine uyum gösterenler sadece gerici partiler değildir. Ortanın solunda yer alan burjuva partileri, "sosyal demokrat" etiketli, SHP ve DSP de, 12 Eylül'ün yarattığı "istikrarı" bozmamak için hem birbirleriyle hem de sağ partilerle yarış içindedir. Ecevit, 24 Ocak'ın simgelediği "piyasa ekonomisi"nin erdemlerini keşfetmekle kalmıyor, Çankaya'ya kabul edilir edilmez, "rejimin bazı bakımlardan oturmaya başladığını" bile söylemeye cesaret ediyor. SHP'yi destekleyerek "demokrasinin sınırlarını genişletme" düşleri kuran sosyalistler ise, geçmişteki bütün örnekler bir yana bırakılsa bile, bir partinin milletvekili adaylarının saptanması sırasında ortaya çıkan şu iki olay üzerinde düşünse yeridir: SHP kendi üyesi Abdullah Baştürk'ü aday göstermemiş, ANAP'ın bile listesinde yer vermeyi uygun gördüğü Nurettin YILMAZ'ı "prensipleriyle çelişeceği için" (buradaki prensip Kürtlere karşı ayrımcılık olmalı) dışlamıştır.

Ama ANAP dışındaki burjuva partilerinin desteklenmesi yanı sıra, Türkiye'nin işçi ve emekçilerinin kitlesel biçimde katıldığı bir seçimi boykot etmek de bir o kadar yanlıştır. Sosyalizm mücadelesini bir "öncü"nin mücadelesine indirgeme türünden bir ikameciliği ve da mahalle çalışmasıyla sosyalizmin kurulabileceğini düşleyen bir kısmi perspektifi benimsemeyenler için, emekçilerin bütün dikkatleri seçimlere dönerken bu alanı terk etmek düşünülemez.

Bunun için günümüzün görevi ba-

ğimsız adaylar yoluyla sosyalizmin sesini yükseltmektir. Meclise milletvekili göndermek üzere değil; varolan burjuva rejiminin ve genel olarak parlamentarizmin sınırlarını ortaya koymak, düzen partilerini teşhir etmek, sözde sosyal demokrasinin işçi sınıfı üzerinde yeniden hakimiyet kurmasını önlemek amacıyla propaganda yapmak üzere. "Demokrasinin sınırlarını genişletmek" üzere değil, işçilerin, emekçilerin, gençlerin, ka-

dınların, ulusal baskı altında yaşayanların gaspedilmiş hak ve özgürlüklerinden yola çıkarak köklü bir değişimin ilk köşe taşlarını yerleştirmek üzere. İşçi sınıfının, emekçilerin, ulusal baskı altında yaşayanların, bütün ezilen katmanların kurtuluşunu ancak kendi örgütlü mücadelesinin sonucu olabileceğini haykırmak üzere. Burjuva parlamenter seçimlerin emekçilerin sorunlarına nihai bir çözüm getiremeyeceğini ortaya koymak

üzere.

Bu görevin yerine getirilmesi ne birkaç bağımsız adayın, ne onları destekleyen bazı dergilerin tekelinde değildir. 1987 seçimlerinde burjuvazinin siyasal güçlerinden medet ummayan bütün sosyalist çevre ve kişilerin, sosyalizmin bağımsız sesini güçlü ve birlik içinde duyurmalarının yolu hâlâ açıktır. Haydi göreve!

Muzaffer BAL, 1930 yılında Gümüşhane'nin Sinan kazasının Kırntı köyünde doğdu. İlkokulu köyünde okudu, orta ve sanat enstitüsünü İstanbul'da bitirdi. Birçok iş yerinde çalıştı. İleri Maden-İş Sendikası'nı kurup başkanlığını yaptı.

1968'den günümüze kadar sosyalist düşünceyi savunduğunu ve onun mücadelesini verdiğini söylemektedir.

neden bağımsız sosyalist aday oldum?

İstanbul Sarıyer + Üsküdar + Beykoz + Şile

Muzaffer BAL

Sosyalistlerin burjuva partilerinden farklı bağımsız programları vardır. Bu programlarını kitlelere her zaman ulaştırmak, yaymak isterler. Bunu yayın, konferanslar vs. propaganda araç ve yöntemleriyle senenin 365 günü yapmak isterler. Bu sosyalistlerin görevidir.

Ancak olaya bir de halk yığınları açısından bakmak durumundayız. Yığınlar politikaya sosyalistler kadar sürekli duyarlı değildirler. Belirli dönemlerde duyarlılıkları yoğunlaşır. Grevler süresince işçiler, taban fiyat belirlendiği dönemlerde köylülerin duyarlılıkları yoğunla-

şır. Seçimler ise tüm toplumun politik duyarlılığının yoğunlaştığı dönemlerdir. Sosyalistler kitlelerin bu duyarlılığının yoğun olduğu dönemlerde bağımsız sosyalist propagandayı en geniş kitlelere yaymayı çalışırlar. Kanımca bunun da en iyi yolu bu dönemde koşulları da dikkate alındığında bağımsız adayların seçime katılmasıdır.

Seçim kampanyası boyunca kitlelerle sosyalist düşünceleri ve sosyalist propagandayı tartışmayı umut ediyorum. Seçim kampanyası boyunca sosyalistler oy peşinde koşmaktansa sosyalist düşünceleri işçi ve emekçilerle tartışmayı hedeflemelidirler. Benim de amacım kampanya boyunca bu olacaktır.

Sosyalist adaylar gibi diğer toplumsal muhalefet grupları feministler, radikaller, yeşiller aday olabilmeli ya da partileriyle seçime katılabilmelidirler.

Ben sosyalist aday olarak feminist kadın hareketinin dayağa karşı açtığı kampanyayı destekliyorum.

Bütün seçim kampanyası boyunca sosyalist programı kitlelerle tartışalım.

Müslim ÖZBEY, 1955 yılında Erzincan'da doğdu. İlk, orta ve liseyi Erzincan'da okudu. İ.Ü. Hukuk Fakültesi'ni üçüncü sınıftan terk etti. Muhtelif iş kollarında çalışarak yaşamını devam ettirmeye çalışan bir emekçi.

neden bağımsız aday oldum?

İstanbul Kartal + Eminönü + Adalar + Yalova

Müslim ÖZBEY

12 Eylül 1980 yılına gelindiğinde, büyük sermaye kesimi, 24 Ocak kararlarının gerektirdiği yapısal değişime yasal dayanakları da zorunlu sayıyordu.

12 Eylül darbesi, bu kitlenmenin burjuvazi için kapıyı açan anahtar oluyordu. 12 Eylül'ün bilançosunun gider hanesine, işçi sınıfının, emekçilerin, sosyalist-

lerin vb. toplumsal muhalefet yoğunlukların, yasaklanmasını, baskı altına alınmasını ve kazanılmış haklarından yoksun bırakılmasını yazıyordu. Çünkü, ilahlar bunu istiyordu. Özal dönemi, bu talanın demokrasi kisvesi altında yürütülmesinden başka bir şey değildir.

2- Eski-yeni tartışmalarından sonra, eskiler de tekrar sahneye çıkarak, 12 Eylül'ün ve Özal'ın mirasına sahip çıkmak istiyorlar. Kendilerine has demokrasi fetvalarıyla "aynı atadanız, soy ağacındaki yerimizi almak istiyoruz" anlamına gelen yarışa katılıyorlar. Buyrun si-ze bunlardan bir demet parti; ANAP güruhuna karşı, SHP, DYP, DSP, RP vs.

3- Bu partiler, oy vermeniz için gecelerini gündüzlerine katacaklar. Gerçekten bunlar işçi sınıfını, emekçileri yoksul halkı temsil etme yeteneklerine sahip midir? HAYIR! Bırakalım sağ partile-

ri, kendilerine sol etiketini uygun bulan SHP ve DSP, ne işçi sınıfının ne emekçilerin partileridir, ne de bu yeteneğe sahiptirler. Bunlar sermaye düzeninin iki yüzlü partileridir. Bir yüzleri sermayeden yanadır, diğer yüzleri emekten yana görünmektedir. Asıl sahte yüzleri de budur. "İşçiler, emekçiler" edebiyatını, düzene karşı olabilecek bir muhalefeti engellemek ve burjuvazi safında eritmek adına yaparlar.

4- Hal böyleyken, bazı sosyalist dergiler, geçmişten hiçbir ders çıkarmadan, düzen partilerinin kuyruğuna, birtakım hayali beklentiler içine girerek tekrar takıldılar. Bunu sosyalist seçenek olarak

sunuyorlar. Sözde taktik politikalar uğruna SHP'nin hizmetine giriyorlar. En kötü durumda politikasız kalmak diye buna derler. Bugün sosyalistlerin en acil görevi başkasının değirmenine su taşımak değil, işçi sınıfının ve sosyalist hareketin politik bağımsız kimliğini tespit etmektir.

5- Demokratik reform mücadelesini, devrimci sınıf mücadelesinin bir parçası olarak görmek gerek. Parlamenterizmden medet uman değil onun ötesinde bir algıyla ele almak gerek. Sosyalistlerin, işçilerin ve tüm emekçilerin bağımsız olması bugün için daha politiktir daha ilkeseliktir. Bağımsız sosya-

list adaylık tercihim bu bakımdan, oy kaygısı taşımayan sade bir kimliktir. Adaylığımı işçilerin ve emekçilerin, düzen partilerinden ideolojik ve politik kopuşunu yaratma sürecinin sadece bir adımı olarak değerlendiriyorum. 3.nolu seçim bölgesinde (Kartal, Yalova, Eminönü, Adalar) alacağım oylar, şahsıma değil, yukarıda belirttiğim düşünce formunun eyleme geçtiği anlamına gelecektir. Bu vesileyle tüm işçilerin, emekçilerin ve sosyalistlerin aktif destekleriyle yanımda olmalarını istediğimi belirtmeliyim.

1 947'de Tekirdağ'da doğan Sait ÜNER, 1963'de Çorlu Ağır Bakım Fabrikası'nda başlayan işçilik yaşamına, 24 yıldır devam etmektedir. İstanbul Otomarsan Fabrikasında 1969-1976 yılları arasında çalışmış, 1980'den itibaren İETT'de çalışmaktadır.

bağımsız sosyalist işçi aday olarak

İstanbul Zeytinburnu + Şişli + Çatalca

Sait ÜNER

S seçimlerde, sermaye partilerinin karşısında işçi sınıfının bağımsız sesini duyurmak, sosyalist güçlerin ayrı tutumunu dile getirmek için sosyalist güçle-

rin ortak adayı olarak Sait ÜNER, İstanbul'dan bağımsız olarak adaylığını koymuştur.

İstanbul 5. seçim bölgesi olan Zey-

tinburnu, Şişli, Çatalca'da Bağımsız Sosyalist İşçi aday olarak seçimlere katılacak olan Sait ÜNER, İETT'de işçi olarak çalışmakta ve Bağımsız Genel Hizmet-İş Genel Sekreterliği görevini yürütmektedir.

İşçi sınıfının sendikal ve siyasal mücadelesine aktif olarak katılmış, sosyalist mücadelede çeşitli görevler almıştır. 1979-1980 arasında "Tekstil Sanayi İşçileri Birlik İçin Mücadele" isimli işçi gazetesinin sahipliğini yapmıştır. 1987'de Bağımsız Genel Hizmet-İş Genel Sekreterliği görevine seçilmiştir. Halen çeşitli sosyalist işçi ve sendika önderleri ile beraber "Emek Dünyası" ismiyle yayınlanacak bir işçi gazetesinin Yayın Kurulu üyeliği ve sahipliğini üstlenmektedir.

sosyalist adayların basın açıklaması

"Türkiye'nin 1980 sonrası siyasal tarihi açısından çok önemli bir an yaşıyoruz. Bugün, bütün olumsuz koşullara rağmen dört sosyalistin bağımsız adaylığını koymuş olması, 12 Eylül'ün bütün baskı ve yıldırma çabalarına rağmen sosyalizmin Türkiye'nin siyasal yaşamından sökülüp atılamadığının yeni bir kanıtıdır.

"Türkiye işçi sınıfının ve emekçilerin, 12 Eylül'ün sivil muhafızı Özal'dan da, kendi yasağı kalkar kalkmaz Türkiye'nin yasağız olduğunu ilan etme cüretini gösteren Demirel'den de, Çankaya'ya kabul edilir edilmez, "rejimin bazı bakımlardan oturmaya başladığını" keşfeden Ecevit'ten de, 12 Eylül'ün 1 Mayıs yasağını kendi örgütüne uygulayan İnönü'den de bekleyebileceği hiçbir şey yoktur.

"Bizim adaylığımız, işçilerin, emekçilerin, gençlerin, kadınların, ulusal baskı altında yaşayanların, bugünkü baskılardan ve yoksulluktan ancak kendi örgütlü mücadeleleriyle kurtulabileceğini anlatmayı hedefliyor. Bütün sosyalistleri, hatta demokratik haklara ve özgürlüklere ikirciksiz biçimde sahip çıkmak isteyen çevre ve kişileri, bağımsız sosyalist adayları destekleyen dergilerin yanısıra, bizlere bu seçimlerde omuz vermeye çağırıyoruz".

Didar Abla'yı uğurlarken...

.....
*insanlar için ölebileceksin
hem de
yüzünü bile görmediğin insanlar için
hem de
hiç kimse seni buna zorlamamışken
hem de
en güzel, en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde
böylesine sevicek bu dünyada
"YAŞADIM" diyebilmen için*

Sevgili Didar Abla,

Kardeşin ve kardeşin gibi olan herkesin sorunlarını bir dilekçe ile T.B.M.M.'ye bildirmek için yola çıktın. Çünkü bu sorunlar "aslanlarının" sorunlarıydı, "aslanlarının" sorunları ise senin sorunundu.

Türkiye ceza ve tutukevlerindeki uygulamalar insanca değildi ve buralarda yakınları olan sen ve senin gibiler bu duruma seyirci kalamazdınız. Kalmazdınız da. On senedir ceza ve tutukevlerinin öntü senin mekanın oldu. Sevdin oralardakileri, onlar da seni sevdiler. Çünkü sen yaşamı seviyor ve ona büyük bir ciddiyetle bakıyordun. İşte bu bakıştır ki seni ayağa kaldırmış, evde oturarak yaşamına bir anlam veremeyeceğini düşünerek dışarıya, dünyaya açılmanı sağlamıştı. İşte bu ayağa kalkışın ki sana düşmanlarının bile saygı duymasına neden olmuştu.

Amacın, içerideki solugun dışarıdaki sesi olmaktı. Bu sesi Türkiye kamuoyuna ve soruna duyarsız kalan herkese duyurmaktı. On senedir bir gün bile "yoruldum" demeden "ses" olmaya devam ettin.

Sesi daha güçlü kılmak, sadece cezaevlerinde değil, hayatın tüm alanlarında insan haklarına yönelik tüm saldırılara karşı olmak için kurulan dernekte de varlığını koydun. Burada bir Didar on Didar oldu. Çünkü sorunlarınız ortaktı. Onların da kardeşleri, çocukları, eşleri, tıpkı senin kardeşin gibi yaşam mücadelesi veriyordu. İnsanca yaşam için gerekli olan taleplerinin yerine getirilmesi uğruna tek silahları olan yaşamlarını ortaya koyuyorlardı.

Oysa ki onların adı bile senin için yaşamdı. Ve onların böylesine yaşamdan kopartılma istemlerine göz yumamazdın. Çanak kale cezaevinin önünden geçerken gördüm seni. Uğruna savaşım verdiğin "aslanların"la nasıl bütünleştiğine ilk defa şahit oldum. Ellerin kenetlendi, yüreğin birleşti, gözlerin buluştu kendin doğurmuşcasına, emzirilmişcesine sarıldın onlara. O dört arasında olan kardeşindi, oğlundu orada olan sendin sanki.

İstedğin; zaten birçok şeyden mahrum bırakılan bu insanlar, bir de işkence görmesinler, sağlıklı beslensinler, okuyup yazabilsinler. Bir de tek tip olmasınlardı. Görüşe gittiğinde, "aslanların" renk renk gelsinler yanına, karşında herkesin aynılaştığı topluluk değil, çeşitlerin fazla olduğu bir topluluk isterdin. İşte tüm bunlar için de "aslanlarının" tek tip elbise giymeme isteklerini destekledin, onların bu uğurda ver-

diği mücadeleye bir omuz da sen verdin.

Ve kalktın bir gün Türkiye'nin tüm cezaevlerinden birden yükselen sesi, insanca yaşam için verilen mücadeleyi, insan haklarının en yoğun biçimde ihlal edildiği bu cezaevlerinin sorunlarını bir dilekçe ile T.B.M.M.'ye duyurmak istedin. Yanında insan haklarının demokrasinin ihlali olduğuna inanan ve seninle aynı sorunları yaşayan aynı savaşı veren insanlar da vardı. Onlar da yaşanan sorunlar gerçeğini demokrasiye inanan biri olarak bir dilekçe ile T.B.M.M.'ye duyurmak istemişlerdi. Evet Didar abla, T.B.M.M.'ye dilekçe vermenin "suç" olduğunu öğrendin. "Biz tek başımıza yürüyerek dilekçemizi vermek istiyoruz" diyen kişileri polis, "kasıtlı iş yapıyorsunuz" gerekçesiyle önlemek istedi. Dilekçeyi iletme konusunda ısrarlı davranınca çocuklarını aldı götürdü. Sen önlerine durdun, en doğal hakkını kullandığını söyledin, ama polis seni dinlemedi, seni tartakladı. Görenler seni copladıklarını, yerlerde sürüklediklerini söylüyorlar. Ama bunlar de-

ğildi seni üzen. Seni üzen, çocuklarının götürülmesiydi. Ve "çocukların gelmeden benim ölüm gider buradan" demişsin. Çocukların geldiğinde sen yoktun Didar Ana.

Sen gittikten sonra neler mi oldu? Polisler aldıkları kişileri "sizi suçsuz gördük" diyerek serbest bıraktılar. Dilekçelerimizi vermedik. Soruna alabildiğine duyarsız kalanlara, dilekçe ulaştırmanın bir anlamı olmayacağını düşündük. Meclisin önünden dilekçelerimizi vermeden geri döndü. Ertesi gün seni yanımıza alarak tekrar İstanbul'a döndük. İki polis otosu önümüzde, iki polis otosu arkamızda bizi İstanbul'a kadar getirdiler. İstanbul'da seni ve bizi karşılayanlar olduğu için inmesi gereken yerde inmek isteyenleri indirmediler. Şoförlere, "bizim size dur dediğimiz yere kadar durmayacaksınız" dediler. Ancak bizi karşılayanlarla buluştuk. Seni götürdük ve iki gün sonra tüm sevenlerinin olduğu (5.000 kişilik) bir

toplulukla seni uğurladık. "Kocakamların" gidişini gözyaşlarını içlerine akıtarak izlediler. Aslanların da öyle. Seni uğurlamaya gelemeyenler uğurlama telgrafları, ilanları gönderdiler. Herkes ama herkes uğurlamaya katıldı. Cezaevlerinde ne mi oldu? Metris'te birçok hak verildi ancak asıl istemler henüz kabul edilmedi. Açlık grevi hâlâ sürüyor. Diğer cezaevlerinde kısmi düzelmeler varsa da henüz sorun tam anlamıyla çözülebilmemiş değil. Ama senin gözün arkanda kalmasın. Senin onların yaşamları birçok şey kazandırdı oralandakilere ve belki birçok daha yaşam yiticek ama bir gün "kulakları sağır olan yürekler" duymaya başlayacak, "seyirci kalanlar utanacaklar" ve demokrasinin en iyi işlediği bir ülke haline geleceğiz. Sen buna inandın biz de inanıyor ve bayrağının bizlerde olduğunu bilmeni istiyoruz.

Hoşçakal Didar Abla hoşçakal. Herkesin en derin sevgi ve selamlarını iletiorumsana.

Didar Şensoy... Sen Hepimizin Ablasıydın...

Metris Askeri Ceza ve Tutukevi

Metris Askeri Cezaevi açlık grevleriyle, sloganlarıyla olağan günlerinden birini yaşıyordu.

Biz havalandırmadaydık. Ağustos ayı içinde siyasal taleplerle işkencelerin son bulması ve cezaevlerindeki yaşam koşullarının düzeltilmesi amacıyla bir kampanya başlatmıştık. Metris'te olduğu gibi çeşitli cezaevlerinde de siyasal tutuklu ve hükümlülerin sesleri yükselmiş, açlık grevleri yayılmıştı. Gazetelerde, cezaevleriyle ilgili her gün yeni bir haber çıkıyor, işkence, baskı ve zorbalığın boyutu gözler önüne seriliyordu.

Her koşulda sürdürülen onurlu mücadelesiyle direnişin sembolleri haline gelen Metris ve Diyarbakır cezaevleri ile diğer cezaevlerindeki devrimciler, "Biz susturamayacakınız" diyorlardı, "İşkencenin sömürünün olduğu her ülkede onurlu sesler de olacaktır."

Daha güzel yaşanası bir dünya için sürdürülen bu mücadelenin en önemli

Süalp ÇEKMECİ

destek güçlerinden biri olan ailelerimizde, tükenmez enerjileri, sevecenlikleri ve fedakarlıklarıyla, cezaevlerindeki oğulları, kızları, kardeşleri ve eşleri için demokratik kuruluşları harekete geçirmeye çalışıyor, yürüyüşler düzenliyor, açlık grevlerine gidiyor, oturma eylemine başvuruyor, çeşitli mercilere dilekçeler, telgraflar yazıyorlardı.

Biz bu yoğun yaşantıya alışmıştık, hatta ölümlere de... Yanıbaşımızdayken yüzlerce arkadaşımızı yitirmiştik, işkencelerde, darağaçlarında, cezaevi direnişlerinde. Ama Didar Şensoy...

Biz havalandırmadaydık. Ailelerimiz birkaç gün önce İstanbul Sultanahmet meydanından Eminönü'ne kadar yürümüş, oradan otobüslere binip Meclise dilekçe vermek için Çanakkala, Bursa, Eskişehir güzergâhı ile Ankara'ya hareket etmişti. Gazetelerde fotoğrafları çıkmıştı, görmüştük; Didar Şensoy oradaydı.

Onlar dün olduğu gibi bugün de ya-

rın da susmayacaklardı. İstanbul'da, Çanakkale'de, Eskişehir'de polislin acımasız ve yasadışı tutumuyla karşılaşmışlardı. Ama bu ilk değildi ki. Yıllarca cezaevleri önünde joplanan, tekmelenen, oturma eylemlerinde, açlık grevlerinde yerlerde sürüklenen tehdit edilen, gözaltına alınan onlardı. Şimdiye kadar önlendikleri bütün engelleri dirençli mücadeleleriyle aşmasını bilmişler, birlik ve dayanışmanın coşkusuyla kendilerinin de demokrasi savaşımında önemli bir yerlerinin olduğunu bilincine varmışlardı.

Biz havalandırmadaydık. Ziyarete ilk çıkan arkadaşlarımızın getirdiği acı haberle yüreklerimiz kanadı. Ankara'da polis ailelerimize saldırmış, joplama, tekmelenmiş, yerlerde sürüklenmiş bir kısmın gözaltına almış ve bu olayların ardından "gözaltına alınanlar serbest bırakılmazsa benim buradan ölüm çıkar" diyerek oturma eylemine başlayanlar arasında yer alan Didar Şensoy yaşamını yitirmişti. İnanılmaz gibiydi ama gerçek...

Bir süre sonra gazeteler geldi. Fotoğrafları gördük. Ailelerimiz yerlerde sürükleniyordu. Altmış yaşındaki kadınlar analarımız, babalarımız, kardeşlerimiz joplanıyor, tekmeleniyordu.

"Tartaklama ölüm getirdi" diye yazıyordu gazeteler. "Cezaevlerindeki baskı ve işkenceleri protesto etmek ve isteklerini Meclise iletmek için Ankara'ya yürüyü yapan mahkum ailelerinin yakınlarına polislin yaptığı joplu, dayaklı mü-

İhale ölüm getirdi." (Cumhuriyet, 2 Eylül 1987).

"Tutuklu ve hükümlü yakınlarının Ankara'ya girişlerinde gidecekleri güzergâhlardaki yollar yüze yakın polis tarafından trafiğe kapatıldı. Hipodrom yönüne çevrilen aileler yürümek istediler. Ancak istekleri polis tarafından şiddetle engellenince yere oturdular. Otobüs-

lere binmeleri istenen aileler, 'Biz tek başımıza Meclise gidip dilekçe vermek istiyoruz. Bu bizi yasal hakkımız, engellemezsiniz' diye yanıt verince polis tarafından dağıtılmaya başlandı. Bunun üzerine, 'İnsanlık onuru işkenceyi yenecek' diye slogan atan aileler, bazen joplanarak, bazen tartaklanıp sürüklenerek polis otolarına bindirildiler." (Güneş, 2

Eylül 1987)

"Beraberindekilerce şekeri olduğu ayaklarında ve kalçasında polisin joplamasından sonra darp izleri görüldüğü belirtilen Didar Şensoy'un saat 16'da öldüğü haber verildi. İnsan Hakları Derneği kurucularından olan Didar Şensoy'un ölümünün öğrenilmesi üzerine TBMM önünde bekleyen aileler ağlayarak oradaki polislere, "Katiller, onu siz öldürdünüz" diye bağırıyor. Bir tutuklu yakınının, 'çiğnediler kadını, dövdüler, böyle olacağı belliydi' dediği duyuldu." (Cumhuriyet, 2 Eylül 1987)

Bütün bu gerçeklere karşı her zamanki vurdumduymazlıklarıyla gerçek yüzlerini bir kez daha belli edenler de vardı.

Turgut Özal tutuklu ailelerine polisin saldırısını değerlendirirken gazetecilere şunları söylüyordu: "Polis fazla tartaklamamıştır. Dikkatlidir. Bu meseleyi lüzumundan fazla itenler var geride, yani bir nevi mesele haline getirmek isteyenler var. Mahkum ailelerini kullanıyorlar" (Cumhuriyet, 3 Eylül 1987)

Kendisine olayı görüntülemek isteyen gazetecilerin de dövüldükleri ve fotoğraf makinelerinin alınarak kırıldığı anımsatılınca da, "İşte onlar da kullanıyor, o arada belki o işi de karıştırıyorlar vardır" karşılığını veriyordu.

Bunlar şimdiye kadar birçok kez duyduğumuz ve artık gerçek olmadığı her dürüst namuslu insanca kabullenilen sözlerdi.

"Kullanılıyorlar" sözcüğü yıllardan beri bizler için söyleniyordu. Ama şimdi 50-60 yaşlarındaki analarımız, babalarımız ve işkenceye karşı çıkan bütün demokrat insanlar da işin içine katılmıştı. Polisimiz dikkatliydi! Öldürecek kadar işkence yapmazdı! Bunu söyleyenler belli amaçları olan kimselerdi!

Emniyet müdürlüklerinde, karakollarda, cezaevlerinde işkence sonucu ölen her insanın ardından benzeri demeçler verilmişti. "Güvenlik kuvvetlerimiz dikkatlidir!"

Böylesi söylemlere bakıp bu ülkede yaşamaktan utanç duyanlar olabilir. Evet, bu ülkede işkencecilere karşı gelenler olmasaydı biz de utanabilirdik. Ama şimdi her geçen gün, güzel bir gelecek için onurlu kavgamıza katılan insanlar olduğu için gurur duyuyoruz. Her ülkenin kendi kanından sorulacağını, özgürlük mücadelesinde yitirdiklerimizin yaşamaya devam edeceğini biliyoruz.

Didar Şensoy da bunlardan biriydi. 53 yaşındaki bu yürekli kadın anacan sıcaklığıyla sadece Hasan Şensoy'un değil bizlerin de ablasıydı. 1 Eylül ailele-

munzur yüreğinden oğul güzellemeleri

—1—

*Sevda anasıydı o
oğul yanına hasretlere yatmış,
yatmış da umudu kocatmamış
eylül yanını sağaltırken sabah
alacasında
elleri güneşe batmış...
Umutları yıldız yıldız
türkülerini gelinlik kız...*

—2—

*Ne zaman analara el kalkar
o saat yekindir tüm anaları dünyanın
başlarında Carrar ana
analar türkü türkü ayağa kalkar.*

—3—

*Dolu gözelerinden Munzur'un
yine memleket damladı şıp şıp
yaralarımızdan şiirler okuduk
sokaklarımıza mahpusadım karışıp.*

—4—

*Didar'ına mahzun bir karanfil
gibi düşmüştü kınalı perçemi,
yüreğlerimizde tepeleme bir hüznün
fotoğraflarını öptük bütün gün,
tüm karlarını bastık da Munzur'un
dudaklarımızda yangın kaldı izi...*

Sezai SARIOĞLU '87 ERZİNCAN

rimizin onurlu direnişlerinin unutulma-
yacak bir sembolü olacaktı.

Didar Şensoy'un ölümünden duydu-
ğumuz üzüntüyü, sadece gözyaşlarımızı
zi içimize akıtarak dindiremezdik. Ba-
şımız hiçbir zaman önde olmamış, ol-
mayacaktı. Sloganlarımız cezaevi duvar-
larından yankılanarak dışarıya ulaştı.
Metris'teki devrimci tutuklular olarak
bu onurlu baş eğmez kadını anmak için
hazırlıklara giriştik. Her havalandırmada
kendi olanaklarımızla hazırladığımız
boyalarla çarşafın üzerine, olayı kınayan
yazılar yazarak pankart yaptık,
bir uçtan bir uca açtık. Biz şimdiye kadar
bütün insanlarımıza sahip çıkmıştık
çıkacaktık. Kimse karışamazdı.

Ertesi gün pankartlarımız yine havalandırmaları kapladı. Didar Şensoy'un yaşamını bir tutuklu yakını ve İnsan Hakları Derneği kurucu üyelerinden biri olarak mücadelesini anlatan bir metin okundu. Anısı önünde saygı duruşunda bulunduk. Yine belirli aralıklarla slogan attık. O gece saat 21'de topluca anons yaparak Hasan'a başsağlığı diledik.

Didar Şensoy'u ilk kez davamızın açıldığı 1981 yılında mahkeme salonunda görmüştüm. Dinleyiciler arasında bizlere bağıryordu: "Direnin yiğitle-
rim!"

Sıcaklığı ve sevecenliği ile kısa sürede hepimizin ablası oluvermişti. İşte o zamandan beri bütün yaşamını bizlere adanmış olduğuna ilişkin bir his vardı. Yanılmamıştım. O yaşamını bizlerin mücadelesine adanmıştı. Mücadelemizi mücadelesi bilmişti. Bu uğurda canını vermekten çekinmeyeceği belliydi. Bizlerin çektiği acıları o da çekiyor, coşku-muzu, duygularımızı o da paylaşıyordu.

Metris Askeri Cezaevi'nde yıllarca süren yoğun işkenceler, operasyonlar altında direnirken, açlık grevine giderken, ziyarete, havalandırmaya çıkartılmazken, her türlü yasak ve kötü yaşam koşulları altında onurumuzla yaşamının güzelliğini tadarken, Didar Şensoy da diğer ailelerle birlikte ve çoğu kez onlara öncülük ederek cezaevi önünde cırpınıyordu. Bütün muhalefet odaklarının susturulduğu birkaç yıl öncesinin gün-

lerinde ailelerimiz, içerdeki oğulları, kızları, kardeşleri ve eşlerinin mücadelesine her fedakarlığı göze alarak destek olmaya çalışıyorlardı. Cezaevlerinde işkence sesleri yükselirken, onlar, nizamiye kapıları önünde öfkelerini haykırıyorlardı. Bütün kapıların üzerlerine kapandığı o karanlık günlerde joplanmayı, yerlerde sürüklenmeyi, tutuklanmayı göze alarak baş eğmez ve onurlu bir kavga içine girmişlerdi. Giderek aralarındaki birlik ve dayanışma ruhu kuvvetlendi. Didar Şensoy'un kurucuları arasında bulunduğu İnsan Hakları Derneği bu süreçte gerçekleşti.

İnsan haklarının yürekli savaşçısı Didar Şensoy hep en ön saflardaydı. O bilinçli kişiliği ile gün oldu, Derby grevi için aramızda topladığımız paraları işçilere verirken, "Mücadeleniz mücadelemizdir, hak verilmez alınır" diye demeciler verdi; gün oldu oturma eylemlerinde, açlık grevlerinde basın bildirilerini okudu; gün oldu tutuklu ve hükümlü yakınlarının sözcüsü olarak çeşitli kuruluşlara dilekçe götürdü, sorunlarımızı anlattı; gün oldu Beyazıt meydanında direnişçi öğrencilerle omuz omuza oturanların arasına katıldı. Ve Didar Şensoy, mahkeme salonlarında, ziyaretlerde bizlerle her karşılaşmasında, "aslanlarım benim" dedi, "direnin, yılmayın".

Evet, Didar Şensoy, bizler barış ve özgürlüğün yılmaz savaşçılarıyız. Bugüne kadar söylediğin gibi yaptık, direndik teslim olmadık. Bizler senin gibi güzel insanların varlığına hep inandık. Şimdiye kadar hiç yanılmadık. Ne mutlu sana ki, onurlu bir kavga içinde yaşamını yitirdin. Geriye kalan kardeşlerin, oğulların, kızların senin anını yaşatacaklardır. Senin gibi insanların bizim safımızda olmasından hep gurur duyduk, duyuyoruz. Binlerce insan 12 Eylül'den sonra en radikal kitle gösterilerinden biriyle, yumrukları havada "Didar'lar ölmez", "Kahrolsun faşizm", "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek" sloganlarıyla seni toprağa verdiler. Sen bizim toprağımızı yeşertecek binlerce insandan biri oldun.

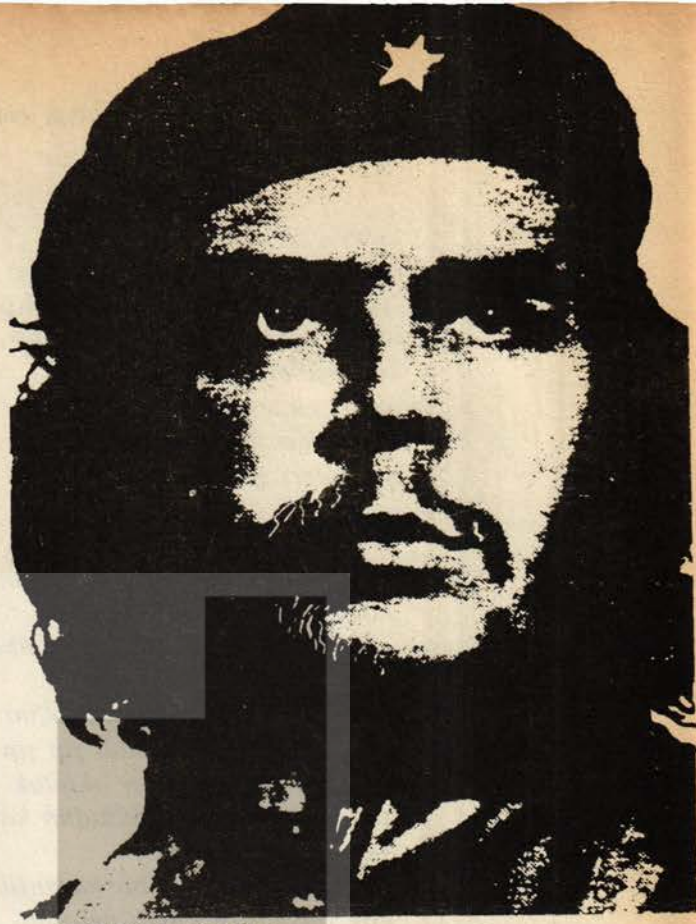
Yaşamın ve mücadelecilik kişiliğin bütün kadınlara örnek olsun. Hasan'ın dediği gibi, "Sen ölümsüz bir kavganın unutulmayacak isimleri arasında yerini aldın".

Evet Didar Şensoy, sen hepimizin ablasıydın.

8 EKİM 1980'de
Türkiye'de idam edildi

8 EKİM 1967'de
Bolivya'da katledildi

*Selam olsun Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm mücadelesinde düşenlere
Selam olsun dünya devrimcilerine
Selam olsun Che'ye ve Necdet'e*

8.EKİM.1980

Sevgili anneciğim, babacığım,

Sizleri ve ezilen halklar uğruna verilen mücadeleyi erken bırakmak zorunda kaldığım için üzgünüm, ama bundan ve içinde bulunduğum durumdan dolayı hiçbir zaman pişmanlık duymadan ve şu kısa yaşamın içerisinde hiçbir şahsi çıkar gözetmeden ezilen halklar uğruna verilen mücadelede yerimi almaya çalıştım ve bundan gurur duyuyorum.

Hakim sınıfların gösterdiği gibi bizler hiçbir zaman savunmasız insanlara karşı katliam girişiminde bulunmadık, fakat onların bizi böyle göstermeleri ve faşistlerle bizi aynı kefeye koyarak cezalandırmaları bizim

nezdimizde ezilen halkların mücadelesine yapılan bir saldırıdır.

Anneciğim ve babacığım. Yukarıda da sizlere kısaca bahsettiğim gibi hiçbir pişmanlık ve üzüntü duymuyorum, sizlerin de ezilen halklar uğruna verilen mücadelede katletilişimden dolayı üzülmemenizi ve bundan gurur duymanızı bekliyorum. Ağabeylerime ve ablama da yazmak isterdim, fakat buna olanak yok, kendilerine çok selamlar. Burada satırlarıma son verirken hürmetle ellerinizden öperim. Arkadaşlara selamlar. Hoşçakalın.

Necdet Adalı

- ★ "Kahrolsun Sömürgecilik.
- ★ Yaşasın anti-emperyalist, anti-oligarşik, demokratik

“Necdet Adalı’ya ve idam sehpararında, zindanlarda ve dışarıda kavgasını yükseltenlerin anısına”

İdamın Günlüğü

I

Gözlerimin derinliklerindeymişçesine
deniz yosunu gözlerin
Ve yıllardır tutmadığım ellerin
Üşümüş ellerimdeymişçesine sınısıcak
Bir gül tomurcuğu
Ve kırmızı bir karanfil kadar güzel
Namuslu ve kardeş günlere hasret
Bir şeyler olacak sevgilim
Ve artık direnilecek tüm sokaklarda
Yüreğimde fırtına öncesinin suskunluğu
Gözlerimdeki denizin kızıla çalınmışlığı
Avuçlarımda özgürlüğün terli kavgası var.

II

Kimbilir sevgilim
Kimbilir bir gece yarısı belki
Belki de sabaha karşı evimiz basılacak
Kitaplarımız yırtılarak, savrulacak tüm odalara
Ve ezilirken ayaklar altında Marx, Engels, Lenin
Çocuksu duyarlılıklarıyla gülecek Kardelen
Boşunallığına tüm bu zorbalıkların
Ve belki de itilmekten kakılmaktan, dövölmekten
Ve yerlerde süröklenmekten daha çok
Sevdamızın bir parçası
Kitaplarımıza üzüleceğiz durup dururken
Sonra sevgilim
Sonra ya seni gömecekler suskunluklara

Ya da beni yüreğimizdeki ışıkla karanlıklara
Ve o günden sonra direnmek acılara
Baş kaldırmak bir kitap gibi
Ve bir sırrı saklayabilmek sevgilim
Ve susmak öylesine küfredersine düşmana
Hiç konuşmamak bile bile her şeyi
Bazen yaşamaya değer şeyler için savaşmak
Ve bir gün ulaşılacak olan

özgürlük kadar güzel

Susmak susabilmek sevgilim
Sevdaya tutulmak gibi bir şey yani.

III

Ve günü geldiğinde hazırlanmak sevgilim
Hazırlanmak onurumuzla, giderken darağacına
Yaşadığımız acıları ve yaşanılacak
güzellikleri haykırmak
Ve üzölmek
Yaprakları yolunan bir çiçek kızgınlığıyla
Üzölmek kavgadan böylesine erken ayrıldığımızı
Ve mutluluğu çizmeye çalışmak celladın suratına
Ve seni düşünmek ulu orta herşeye inat
Ve anımsamak deniz yosunu gözlerini
Söndürölemeyen bir orman yangını gibidir şimdi
Benimse gözlerim çılgın bir deniz gibi
Beyaz köpöklü masmavi sularıyla
Duvarları aşır sana gelecek mutlak
Ve elbette ki sevgilim
Kulaklarımda direnenlerin ayak seslerini
Söylenen özgürlük türkülerini de duyacağım mutlaka
Ve büyük bir ihtimalle apansız
Türkümüzün yarısında susturulacağım
Ve en çok —Didar ablanın— sesini seveceğim
Düşümde kan renkli bir karanfil koyacağım
Mezarının yanı başına hemen
Ne sen beni göreceksin, ne de ben seni
Fakat inan ki Didar abla
İnan ki kardeşlerin görececek o güzelim günleri

IV

Ve sevgilim mümkünö yok artık
Bırakarak sana anılarımı kanatırcasına
Bırakarak sevdamı ve kavgamı
Bırakarak kazanılması gereken güzellikleri
Fırlayacağım yıkılası idam sehparlarından
Yarım kalan türkümüzü tamamlamak
Ve yeniden doğmak için kavganın ortasında
Yalınayak güneşe koşacağım
Ve lakin bir şeyler olacak sevgilim
Ve artık direnilecek tüm zindanlarda
Ve fabrikalarda ve okullarda ve tarlalarda
Ve Didar ablalar yaşatılacak artık
Kavgaya soyunan tüm sokaklarda
Karakışın ortasında papatya açmış gibi
Yüreğimde fırtına öncesinin suskunluğu
Gözlerimdeki denizin kızıla çalınmışlığı
Avuçlarımda güzelliklerin terli kavgası var...

Yasemin ÇİÇEK

Dil Sorunu ve "Demokrat" Ecevit

Tekin YILMAZ

Demokratlık yarışında herkesi geride bırakmış olduğuna inanan Ecevit, Türkiye'nin gündeminde aktüelliğini korumakla olan bir sorun üzerine yapmış olduğu açıklamada hangi boyutta bir "demokrat" olduğunu bir kere daha ortaya koydu: "Eğer bazıları Türkçe bilmiyor, Kürtçe konuşuyorsa, bunun sorumlusu kendisi değil, devlettir. Devlet Türkçeyi öğretmek için gereken çabayı göstermiş de, köydeki çocuk veya kadın (öğrenmem) mi demiş? Eğer Türkiye'nin bu bölgesinde dil sorunu varsa, bu sorunu çözmenin yolu anayasaya dil yasağı koymak değil, eğitimidir". (Milliyet, 5 Haziran, 1987)

Yukarıdaki satırların ifade ettiklerine girmeden önce bazı şeylere açıklık getirmek gerekmektedir. Türkiye'de kendini demokrat ilan etmenin en kolay yolu -aynı zamanda geçerli görülen tek yolu- kendine göre bir gerici bulup ona karşı çıkmaktır. Karşı çıkılan gerici'nin konumu ve karşı çıkışın muhtevası ne olursa olsun böyle bir hak vardır sanılır, sandırılmaya çalışılır. Polis devletinden yana olan sicilli faşiste karşı çıkar "demokrat" olur. Tek parti diktatörlüğünden yana olan hilafete karşı çıkar, "demokrat" olur. Sömürgecilikten yana olan katliamcıya karşı çıkar "demokrat" olur.

Demokratlık bir burjuva çerçeve, ama öyle olduğundan daha kolay kazanılabilecek bir sıfat değil. Burjuva çerçeve olarak onun da kuralları var. Bu kuralların bizler tarafından yapılan eleştirisi elbette onların bir tutarsızlık içerisinde olduğunu ortaya koyar. Burjuvazi ise onları sınıfsal içeriklerinden soyutlayarak tutarlı hale getirmeye çalışır. Ne var ki bizde bu çerçeve içerisinde bile davranan kişilere rastlayabilmek oldukça zor.

Burjuva demokratiği feodalizme karşı mücadelenin bir gereği olarak ortaya çıktı. Yasalarla belirlenmiş kastları, sınıfları aşip egemen sınıf olmaya yükselebilmek ancak bu yasal kастlara, sınıflara karşı çıkıp "eşitlik ve özgürlük" savunmakla, teba, köle olmaktan yasalar önünde eşit bireyler olmaya yükselmekle olanaklıydı. Kendi çıkarlarını yığınların çıkarları gibi gösterebilmek için bu taleplerin en kapsamlı görünmelerini sağlamak zorunluktı.

Kendi pazarına hakim olmak isteyen burjuva tutarlı olabilmek için başkalarının da bu hakkını tanımak, yani ulusların hukuki eşitliğini benimsemek zorundaydı.

Bunlar:

1- Bireylerin mülklerinden bağımsız olarak yasa önünde eşitliğini,

2- Kadınlarla erkeklerin yasa önünde eşitliğini,

3- Ulusların yasal olarak eşitliğini,

4- Bu eşitliklerin sağladığı özgürlüğü rekabet içerisinde yaşama hakkını tanımayı gerekli kılar.

Bunların hiç birinde sorunun sınıfsal yanı gözönünde

bulundurulmaz ve sınıfsallık gözönünde bulundurulmadığı müddetçe bunlardan türeyen birçok başka hak da burjuva düzen çerçevesi içerisine sığabilir. Bu haklar ancak yasal düzeyde şeklen varolduğundan, eşitlik eşitliğe, özgürlük de özgürlüğe tekabül etmez.

Yasa önünde eşit olmak: Ceza yasasına göre adam öldürmenin, ya da tarifine uygun hırsızlığın sınıfa göre değişen bir kavranışı yoktur. Ticaret yasasına göre de. Ama sorun suçu işlemek zorunda olup olmamak bazında ele alındığında, yoksul, adam öldürecekse kendisi öldürür; hırsızlık yapacaksa bunu doğrudan el koymayla kendisi gerçekleştirir ve sonuçlarına karşı da kendi kendini savunmak zorunda olur.

Burjuva nadiren doğrudan adam öldürme zorunda olur, çoğunlukla bunu üstlenebilecek mafyalar mevcuttur. Ayrıca yoksulun öldürmekten başka yol görmediği durumda, burjuva sahip olduğu maddi kudret sayesinde, hasmını yasalara çarpmadan öldürmekten beterecebilir, vb.

Kadın erkek yasalarda eşit olur, ama gerçek hayatta ekonomik, kurumsal ve ideolojik kuşatma böyle bir eşitliğin gerçekleşmesine olanak tanımaz. Ulusal düzeyde, her ulusun hukuksal olarak kendi devletine sahip olma hakkı tanınır ama sömürgeci uluslar eski ilişkiyi yeni biçimler altında sürdürürler. Ekonomik olarak boyunduruk altına aldıkları ulusların, siyasal bağımsızlıklarını kendi belirledikleri biçimde kullanmalarına olanak tanımazlar.

Sonuçta sorun, tüm açılardan sermayesi olanla olmayanın çatışmasına indirgenir. İşçi patronla, kadın erkekle, yarı sömürge emperyalistle eşit olamaz. Ama burjuva demokrat hiç olmazsa bunların hukuksal çerçevesini ve bunlara ait türevleri savunur. Ama Türkiye'de bunların hiç biri hukuksal düzeyde de kabul edilmezler. Kuşkusuz, metropol ülkelerinde de egemen olana genel siyasal gerici, burjuva demokrasinin ve burjuva demokratiğinin gereklerini savunmak gibi bir yükümlülük altında olduğunu düşünmez. Bunların gerçekten burjuvanın sınıfsal çıkarlarına uygun olarak savunulduğu dönemler artık çok gerilerde kaldı. Ne var ki, burjuva ideolojisinin hegemonyasından sıyrılammış, buna karşılık demokratik haklarının bilincine sağlam bir biçimde sahip olan yığınlar hakların savunuculuğunu sürdürürler. Bu zorlama karşısında, burjuva da yığınların onayını alabilmek amacıyla bu haklara yandasmış gibi görünme zorunluluğunu duyar; bulduğu her fırsatı da bunları budamak için kullanmaktan geri durmaz. İşçinin patronla mücadelesi, grev prosedürü adı altında metropolde de kısıtlanır ama bizde, dolambaçlara başvurmaya gerek kalmaksızın bu açıktan yapılır. Kadının erkekle mücadelesi açıktan yasayla engellenir.

(Kadınların özgürleşmesinin karşısında duran birçok yasanın yanında, ev ve onun reisinin erkek olması bir kurum olarak benimsenir. Böyle bir reislik benimsendikten sonra kadının erkek karşısındaki ikincil konumu da yasayla belirlenmiş demektir.) Ulusların hukuksal eşitliği ise tamamen yasaktır. Bir Türk'ün dünyaya bedel olduğuna karşı çıkmak "milli duyguları zayıflatmak" demektir.

Türk aydın ve politikacılarının kalburüstü olanlarının hepsi ya bunların tümüne ya da bir kısmına katılırlar. En kurnazları da, demokrat görünmek amacıyla hakem pozisyonunu benimser. Ancak gerçek hayatta işçiyle patron, kadınla erkek, yarı sömürgeyle emperyalist arasında durulabilecek hiçbir yer yoktur. Arada duruyor görünmek, egemen olanın silahlarını istediği gibi kullanmasına göz yummak, işleyen baskıcı mekanizmanın işleyişini kabullenmek demektir. Bağımlıyla egemen arasında durduğunu iddia eden egemenden yanadır. Türk aydınları Galile'ye bakıp kurnazlığın sefaletini, Beşikçi'ye bakıp kendi bilim adamlıklarının rezaletini görmelidirler.

Bülent Ecevit, geleneksel, çarıklı kurmay önder tipi yerine, siyaset sahnesine aydın önder tipiyle girdi. Sınıflar alanında, toplumsal anlaşma ve uluslar alanında "barış hareketi" (savaş ve barış nasıl da yer değiştiriyor. Diyalektik bir sosyal demokrat cilve) ile demokratlığını perçinledi. Öyle bir yere perçinledi ki, bir daha oradan kendisinin de koparması olanaklı olmuyor. Kadınlar? O kadar mesele arasında aklına gelmedi! 12 Eylül'e karşı da "demokratik" tutumunu esirgemedi. Beşikçi on sene yattı, Ecevit üç ay. Şimdi milliyetler sorunu siyaset sahnesinde belli ölçülerde aktüel ve Ecevit "demokratlığını" bu alanda bir kez daha gösteriyor.

Ecevit, "Türkiye'nin bir bölgesinde dil sorunu varsa bunun sorumlusu devlettir" diyor. Evet Türkiye'nin doğusunda, varsa değil, bir dil sorunu vardır ve bunu sağır sultan dahi bilmektedir. Ülkenin başbakanlığını yapmış bir kişi olarak Ecevit'in de en iyi bilenlerden birisi olması gerekir. Böyle bir sorun neden dolayı devleti sorumlu kılsın? Doğal olarak insanlar analarından hangi dili öğrenirlerse o dille konuşmaktadır. Okullara gidip bir başka dili öğrenenler de eski adetlerinden kolay kolay vazgeçmezler, züppelik dışında. O insanlara Türkçe öğretilmiş olsa, onlar bakalım Kürtçe konuşmaktan vazgeçecekler mi? Türkçe dahil başka diller bilen Kamran İnan hemşehrileriyle Fransızca mı konuşuyor acaba? Türk devletinin Kürtlere Türkçe öğretmek için elinden geleni yaptığını unutmak mümkün mü? Askere giden her gence Türkçe bilmiyorsa bu orada öğretilmiyor mu?

Ecevit zamanında eğitim harcamaları ne kadar artırılmış ve nasıl bir dil kampanyası sürdürülmüştür acaba, Doğu'da ne kadar okul varsa çocuklara da o kadar Türkçe öğretilmektedir. Ama bu insanların uzun boy-lu eğitim görme şansları nedir ki, öğrendikleri bu dili unutmasınlar. Ayrıca kadınlar? Onlar kimin aklına gelir ki? Evet Kürt kadınları Türkçe bilmezler ve bilme

şansları da son derece sınırlıdır. Dolayısıyla bildikleri dili çocuklarına da öğretirler. Bundan daha doğal bir durum da düşünülemez. Ama bunlarda tuhaf karşılanacak olan ne var? Devlet bundan dolayı neden suçlu durumda bulunsun? "Ecevit'i anlamak gerçekten zor"!

Kuşkusuz Ecevit insanların bildikleri bir dili unutup yerine bir başka dili öğrenerek aralarındaki iletişimi kurmalarını istemektedir. Bunun demokratlıkla ne alakası var? Bir tek anlamı var asimilasyon. Bulgarlar Türkleri asimile etmeye kalkıştıklarında neden kıyametler koparıyor? Bulgar vatandaşı olan Türklerle Türkiye'nin ne alakası var? Yeniden oraları ele geçirmek için bu insanlardan yararlanmak mı düşünülüyor? Orada Türkçe konuşmayı doğal bir hak olarak karşılayanlar, Türkiye'de başka diller konuşanların böyle bir hakkı olabileceğini nasıl düşünemiyorlar?

Zorla asimilasyon görüşünü dünyada kimse demokratlığın çerçevesi içerisine sığdıramıyor. Bu durumda başta Ecevit olmak üzere bizim "demokratlarımız" bunu bizde o olunca nereye dayandırıyorlar acaba? Ecevit yakın ilişki içerisinde olduğu, İskandinav sosyal demokratlarının yüzüne nasıl bakıyor acaba? Onlara bu görüşlerini açıkça anlatıyor mu? Onlar sorduklarında onlara da "halka Türkçe öğretemedik devletimiz kusurludur" mı diyor, yoksa "evet bizde bir dil sorunu var ve bu konuda bizler şovenist olduğumuzdan dolayı, ülkemizde başka dillerin konuşulmasına tahammül edemeyiz ve zorla asimile ederiz" mi diyor? Doğal asimilasyon süreci kimseye sıkıntı vermez ama belli bir bölgede toplu olarak yaşayanların konuştuğu dili terkettiklerine asla tanık olunmamıştır. Bu konuda ne kadar zorlama yapılırsa yapılsın bölge özelliği korunmaya devam edildiği müddetçe eğitim de para etmeyecektir. Kamran İnan bu kadar eğitim gördü, ne değişti? Gene Bitlisli Kamuran ağa. "Kürt ayrılıkçısı" diye nitelenen insanların çoğunluğu üniversite eğitimi görmüşler. Neyi değiştirmiş bu?

Bu konuda iyi niyetli görünen, ama sorunu gerçek temelleriyle kabul etmeyen her öneri en gerici önerilerle aynı özelliği taşır. Ya sorun en çıplak biçimiyle ortaya konulur ve demokrasinin gereği bu çerçevede yerine getirilir, ya da Türk devlet politikası böyle bir şeye izin vermediği kabul edilerek susulur. Yasalar neyi söylüyorsa o yapılır. Böylece demokratlık elden gidiyorsa da gider. Zaten hak edilmeyen bir sıfatı taşımaya çalışmak insanı olduğundan da gülünç durumlara düşürür.

ben bir düşünce “suçlusuyum”

Metris

Kazım ARLI

.....
Bir süredir yayın hayatına soktuğunuz Yeni Öncü dergisini sistemli okuyorum. Gerek demokratik içeriğiyle, gerekse geçmişe bakışıyla olumlu yaklaşımlar sunmaya çalışıyorsunuz. Özellikle toplumun içinde bulunduğu sorunlara farklı bakış açılarıyla yaklaşan yazıların bir arada yayınlanması, farklı görüş ve düşüncelere tahammül anlamında, ileriyeye dönük gelişmelerin de yolunun açılmasına yardımcı olmaktadır.

Bu özelliklerinin yanında basın özgürlüğüne konan kısıtlama ve yasaklara karşı da oldukça duyarlı davranan derginiz 80 öncesi çıkan yayınların sahip ve müdürlerine verilen cezalar ve meslektaşlarının özgürlüğe kavuşmaları için gerekli yazılar nedense pek yer almamaktadır. Bu doğrultudaki yazacağınız yazı ve açacağınız kampanyalarla da hem cezaevlerinde yatan dergi, gazete sahip ve müdürlerine moral, destek olur, hem de düşünce ve basın özgürlüğü mücadelesine katkıda bulunabilirsiniz. Bu tür girişimlerinize yardımcı olur düşüncesiyle bir meslektaşınız olarak kendi durumumu açıklamak istiyorum.

1980 Haziran ayında yayın hayatına girip, 80 Ağustos ayında kapatılan EKİM Dergisi'nin sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürüyüm. 1985 Haziran'ından bu yana çeşitli cezaevlerinde yatmaktayım. Önce Mamak Askeri Cezaevi, sonra Ankara Merkez Kapalı Cezaevi, en son olarak da Metris Askeri Cezaevi'nde halen yatmaktayım. Bu süre içinde gazetenin 3., 4. ve 5. sayılarında yer alan yazılardan dolayı T.C.K.'nin 142.-159.-155.

312. maddeleri gereğince İstanbul II Nolu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesince açılan davam başladı. Aynı zamanda Ankara DGM'de de "Kurtuluş" örgütüne üye olmak sayısıyla dava açıldı. Yazılardan dolayı yargılanmam sonucu iddianamede istenen 100 yıla yakın cezanın aksine mahkemece T.C.K.'nin 79. maddesi uygulanarak 22 yıl 6 ay ağır hapis cezasına çarptırıldım. Askeri Yargıtay'a yaptığımız, gazete yazışları müdürlerine hapis cezası yerine bu cezanın paraya çevrilmesi, hapis cezası verilse bile T.C.K.'nin 80. maddesinin uygulanması, Ankara DGM'de açılan örgüt üyeliği davasıyla birleştirilmesi gerektiği doğrultusundaki itirazımızza rağmen; bu itirazlarımız dikkate alınmayarak Askeri Yargıtay 2. Dairesince onaylandı. Aldığım cezanın onaylanması ötesinde verilen cezanın az bulunduğu, 79. maddenin uygulanmayarak 16 yazının hepsine tek tek cezaların verilip, bunların toplanması gerektiği, kazanılmış hak olduğu için verilen cezanın onaylanmak zorunda kalındığı belirtilen gerekçeli karar hazırlanmış. Önceki itirazlarımızla birlikte bu karara da itiraz ederek Askeri Yargıtay Daireler Kurulu'na başvurduk. Daireler Kurulu itirazımız üzerine davayı görüşme gündemine aldı. Halen de orada beklemekte. Eğer Ankara DGM'deki davadan da cezaya çarptırılırsam toplam cezam 28 yıl 6 ay gibi müebbetle yaklaşan bir toplam olacak.

Ekim gazetesinde yayınlanan yazıları ise şimdi yasal olarak çıkan tüm yayınlardaki yazılara benzer bilimsel içe-

rikli yazılar teşkil ediyor. Başlıca çıkan yazılar Klara Zetkin'in kadın hareketleri üzerine değindikleri. Bunların yanında o dönemdeki faşist hareket ve katliamlarına ilişkin uyarı yazıları yer alıyordu. Hatta o zaman önemli bir suç unsuru sayılan çeşitli durumlar şimdi suç olmadığı gibi, resmi yetkililer tarafından da kabul edilen gerçekler olarak kamuoyunda ve basında bile önemli bir yer tutuyor. Hal böyle iken, şimdi gerek resmi yetkililerce gerekse toplum tarafından kabullenilen gerçekleri 80 öncesi dile getirdik diye bizlere yüzyıllara varan cezaların verilmesinin izahını yapmak mümkün değil. Bizlere bu cezaların verilmesini isteyen, adına "olağanüstü" denilen dönem ortadan kalktığına göre, bizlerin hâlâ cezaevlerinde çürümeye bırakılmamız haksızlık değil mi?

Diyecek ki resmi kurumlar durumumuzu görmemezlikten geliyor, gerçeklere, haksızlıklara göz yumuyorlar. Ya kendisine demokratım diyen basın, dergi ve gazetelere ne demeli? "Bizler nasıl olsa mevcut nisbi demokratik ortamdan yararlanıp dergi ve yayınlarımızı çıkarıyoruz. 80 öncesi yayınların sorumluları bizi ilgilendirmez" diye düşünüyorlarsa neden onların karşı karşıya kaldıkları haksızlıklara ses çıkarmıyor; düşünce ve basın cezalarına çarptırılmış insanlara özgürlük şiarını hayata geçirmiyorlar. Hiç şüphesiz diğer tüm haksızlıklara uğramış insanların içinde hep birlikte değerlendirilebiliriz. Fakat bizlerin birkaç yazıdan dolayı aldığımız cezalar diğerlerinden özel bir farklılığımız

olduğunu ortaya çıkarmıyor mu?

Cezaevinde bulunduğum bu iki buçuk yıl içinde hemen hemen her basından ceza almış arkadaş hakkında basında ve uluslararası kamuoyunda çeşitli röportaj ve yazılar yayınlanırken, ben içinde bulunduğum koşulları gerek dışarıdaki arkadaş ve akrabalarımın durumu önemsemeyişi, gerekse dostlarımız ve meslektaşlarımız tarafından unutulmuş olmamdan dolayı durumumu açıklayıp, kamuoyu oluşturma olanağı bulamadım. Örneğin gazetecilerin cezaevine yaptığı son gezide basın mensupları ve muhabirler, basın ve düşüncelerinden dolayı ceza almış sahip ve müdürlerini tek tek çağırıp görüşürlerken benden haberleri olmadıkları için çağırıp görüşmediler. Örneğin her basından ceza almış kişiler uluslararası basın kuruluşlarına (PEN) onur üyesi veya üye yapılırken benim böyle kuruluşlara yukarıda belirttiğim nedenlerden dolayı başvurabilmem mümkün olmadı.

Bundan sonraki sayılarımızda değindiğim bilgiler ve açıklamalarım ışığında gerek benim özgümlümden kalkarak gerekse genelde uygulanan basın özgürlüğüne yönelik baskıların ve yasaların kaldırılması, basın ve düşünce suçlarına özgürlük şiarıyla bizim sorunlarımızda da yer veren yazılara da yer vereceğinize olan inancım; bir meslektaş olarak tüm yasakların kalktığı, herkesin düşüncesini özgürce açıklayıp, yazıp tartışabildiği özgür bir ortamda görüşmek umuduyla tüm Yeni Öncü yazar ve çalışanlarının gözlelerinden öpüyorum. ★

BASIN BİLDİRİSİ

Bizler Metris Cezaevi'nde, çeşitli davalarından yargılanan siyasi tutuklular olarak 13 Ağustos tarihinde başladığımız açlık grevimizi 41. gününde 23. Eylül. 1987 Çarşamba sabahı sona erdiriyoruz. En genel anlamıyla, işkence ve cezaevleri gerçeğine toplumun dikkatini çekmek amacıyla başlattığımız eylemimiz başta belirlenen talep doğrultusunda genel ve özel amacına başarıyla ulaşmıştır.

13 Ağustos tarihinde, açlık grevi eylemimize başlarken ceza ve tutuklevleriyle toplumun tüm kesimleri üzerindeki baskıların kaldırılması, işkenceye son verilmesi, tutuklu ve hükümlülere tek tip elbise giydirme yasa ve uygulamasının kaldırılması, siyasi tutukluluk hakkının tanınması, sıkıyönetim mahkemelerinin kaldırılıp, davaların sivil yargıya devredilmesi ve daha önce sonuçlandırılmış davaların sivil yargıda yeniden görülmesi, askeri tutuklevlerinin boşaltılması, infaz yasasının tutuklu ve hükümlüler lehine değiştirilmesi, askeri cezaevlerindeki siyasi tutukluları asker kişi sayan yasanın kaldırılması, tüm askeri ve sivil cezaevlerinde uygulanan tüzük ve yönetmeliklerin tutuklu ve hükümlüler lehine değiştirilmesi, siyasi temsilcilik hakkının tanınması, tüm tutuklu ve hükümlülerin aile ve yakınları ile kendi anadiliyle konuşma özgürlüğünün sağlanması, tutuklu ve hükümlü aileler üzerindeki her türlü baskıya son verilmesi vb. siyasi ve sosyal taleplerle çıkmıştık. Eylemimizin ana eksen ve talepleri bunlardı. Keza Metris Cezaevi'nde insanca yaşam koşullarının sağlanmasına ilişkin özgül taleplerimiz vardı.

Bizler yukarıda özetlediğimiz taleplerin de içinde yer aldığı bir program çerçevesinde 15 gün toplu, ardından da birer hafta dönüşümlü olarak 41 gün açlık grevine gittik. Açlık grevi eylemimiz süresince hem yazılı, hem de sözlü olarak geçmişten bu yana defalarca dile getirdiğimiz cezaevleri gerçeğini, hemen her yönüyle bir kez daha en geniş biçimde yansıtmak mevcut taleplerimizi kamuoyuna mal etmek için çeşitli açıklamalar ve girişimlerde bulunduk. Başta basın olmak üzere, çeşitli kurum-kuruluş ve kişilere mektuplar yazarak, telgraf çekerek, onları taleplerimiz konusunda bilgilendirme ve haklı direnişimizi destekleyerek etkili bir kamuoyu oluşturmalarını sağlama konusunda çaba gösterdik. Benzer çabaları ailelerimiz de

göstererek kampanyamızın hedefine ulaşmasına büyük katkıda bulundular.

Bu kampanya sürecinde mücadelemizin yanıbaşında ailelerimizin bizlere verdiği desteğe dikkat çekmek vazgeçilmez ve ertelenmez bir görevdir. Cezaevleri tarihinde ilk kez birçok yerdeki siyasi tutuklular ve aileleri bu yoğunlukta biraraya gelmiş ve bu denli etkin direnişler örgütleyerek mücadelelerini yetkinleştirmişlerdir.

Bu süreçte başta oturma eylemleri, meclis yürüyüşleri olmak üzere sürdürdükleri bu mücadelede çeşitli saldırılara uğrayarak tartaklanmalarına, dövülmelerine, tehdit edilmelerine ve şehit vermelerine rağmen ailelerimiz hiçbir şekilde geri adım atmamış ve sonuna kadar yanımızda yer almışlardır. Bu onurlu direniş içinde DİDAR ŞENSOY'un meclis önünde katledilmesi, ailelerimiz ve bizler açısından önemli bir kayıp olmasına rağmen, mücadelemiz bununla daha bir anlam kazanmış ve onurlanmıştır. Kararlı direnişi DİDAR ŞENSOY mücadelemizin bir simgesi olarak hep yaşayacaktır. İnaniyoruz ki bizlerle muazzam mücadele eden ailelerimiz de aynı inançla bu onurlu yaşama sahip çıkacak ve onu direnişlerinin bir sembolü haline getirecek anısını mücadelelerinde yaşatacaklardır.

Geldiğimiz aşamada belirttiğimiz genel taleplerimiz ve yansıttığımız cezaevleri gerçeği kamuoyuna mal olurken, Metris'e ilişkin taleplerimiz ise bu etkili kampanyanın bir sonucu olarak büyük oranda çözüme ulaştı. Söz konusu açlık grevi eylemimiz hiçbir pazarlık konusunu yapılmaksızın bu süreçte gerek eylemimizin doğrudan bir sonucu olarak, gerekse başvurduğumuz çeşitli fiili eylemlerimizin de etkisiyle temsilcilerimizle cezaevi idaresi arasında yapılan görüşmeler sonucunda bugün başta aynı davadan yargılananların bir araya getirilmeleri, avukatlarla açık görüşme yapılması savunmaya ilişkin her türlü belgenin yanı sıra daktilo, pelur, karbon vb. kırtasiye malzemelerinin alınması, havalandırma süresinin uzatılması ve havalandırma süresince koğu kapılarının açık bırakılması, teyp, saz ve her türlü müzik enstrümanlarının alınması, kelepçelerin önden takılması, sağlık sorunlarının ciddiyetle ele alınması ve hastalara dışarıdan diyet alınması, tiyatro, kütüphane, resim salonu gibi olanakların

itirafçıların denetiminden alınıp, siyasi tutukluların denetim ve kullanımına verilmesi vb. gibi taleplerimiz kabul edilmiştir.

41 gün sürdürdüğümüz açlık grevi eylemimizi sonuçlandırdığımızı duyururken, şunu bir kez daha vurgulamak isteriz ki mücadelemiz bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da direnişçi güçlerin anlamlı birlikteliği ile daha da boyutlanacak ve yükselecektir. Yaşam bizlere haklı bir dava uğruna sürdürülen birleşik bir mücadelenin en kötü koşullarda bile olumlu sonuçlar üretebileceğini göstermiştir.

Bu mücadelede yakın desteğimiz olan ailelerimizle yarattığımız dayanışma ve birlikteliğimiz her geçen gün biraz daha güçlenecek, hiçbir güç bizleri olduğu gibi ailelerimizi de haklı ve onurlu mücadelesinden alıkoymayacak ve yıldıramayacaktır. Buna inancımız tamdır.

Ailelerimizin mücadeleciler tutumları ve bu mücadele içerisinde şehit olan onurlu insan DİDAR ŞENSOY'un çöküşü, kararlı ve onurlu kişiliği ve anısı yanı başımızda ölmez bir örnek olarak yaşayacaktır.

★ YAŞASIN SİYASAL TUTUKLULUK MÜCADELEMİZ!

★ YAŞASIN CEZAEVLERİ MÜCADELEMİZ!

★ DİDAR ŞENSOY'U MÜCADELEMİZDE YAŞATACAĞIZ!

★ YAŞASIN AİLELERİMİZİN ONURLU MÜCADELESİ!

METRİS CEZAEVİNDE 15 SİYASİ DAVALARDAN YARGILANAN SİYASİ TUTUKLULAR...

Ali Galip Sayılğan yüzlerce 12 Eylül'zededen biri. Bir dostuna yazdığı mektup elimize geçince bu konuyla ilgili birşeyler yapmak ihtiyacı duyduk. Ancak kendi imkânlarımızla ne yapabileceğimiz de ortada. Ameliyatı ve ilaçları için gereken paranın toplanabilmesi için okuyucularımızın desteğine ihtiyacımız var. İnsanlık onurunu korumanın diyetini Ali Galip ve onun gibi yüzlerce devrimci kendi başlarına ödememeli. İnsanlık onuruna, dostluğa, dayanışmaya önem verenleri bu uğurda sakat kalan, acı çeken ve direnenlere destek olmaya çağırıyoruz. Ali Galip Sayılğan adına açtığımız aşağıdaki hesaba bağışlarınızı umut ediyoruz.

Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi
Ali Galip Sayılğan hesabına Hesap
No: 1047441

Merhaba,

Sevgili dost, sağlığım bir hayli kötü. 86'nın son aylarında avukatımın adli müşavirliğe başvurusu üzerine beni Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'ne götürdüler. Orada yapılan muayene sonucu "sağ ve sol disk kayması" teşhisi konuldu. Herhangi bir tedavi yoluna gidilmeden güya ağrı kesici olan ve şiddetli sancıları doğru düzgün kesmeyen anti-romatizmal ilaçlar vererek cezaevine geri gönderdiler. Rahatsızlığım nedendir bilmiyorum 1985 yılında Sağmalcılar Askeri Cezaevindeyken birdenbire azgınlaştı ve giderek öyle bir hal aldı ki yerimden kalkamaz, yürüyemez ve de gece gündüz şiddetli sancılar yüzünden uyku uyuyamaz duruma düştüm. Adeta cehennem azabı yaşamaya başladım. Metris'te tüm başvurularıma rağmen tedavi olabilmeye olanağımı bir türlü yaratamadım. Metris'in revirinde sadece ve sadece ağrı kesici iğne ve günde 15 adeti bulan hap kullanma dışında bir işlem yapılmadı.

Buraya gelince —tahliye de olamayınca— tedavim için girişimlerde bulundum. Beni Bahçelievler Siyavuşpaşa'da yeni kurulan "Bakırköy Rehabilitasyon Fizik-Tedavi Merkezi Hastanesi"ne sevk ettiler. Orada doktorum muayene etti ve çok şaşırıldı. "Bugüne kadar neredeydin, rahatsızlığın çok ilerlemiş" dedi. Ben de durumları anlattım ve daha da çok şaşırıldı. Doktorum Selma Önel'in çabalarına rağmen beni hastaneye yatırmadılar, "mahkum koğuşu yok" diye. Bunun üzerine doktorum belki sonuç alabiliriz diye ayakta tedavisine karar verdi. İlk olarak on gün ön tedavi (fizik tedavisi) süresi verdi. Bu on günlük tedavi süresini nihayet bir ayda tamamlamış oldum. Tek araba olduğu için doğal olarak hasta tutuklular da çok, bu nedenle mesai saatine yetiştirmeyerek gidemediğim günler oldu. Her neyse buradan her gün arabayla hastaneye götürülüp, getirilmeye başladım. Tedavim üç aşamalı sürdü. On gün tamamlandığında yeniden doktorun karşısına çıktım. (Bu on günlük ön tedavimin verilmesinin sebebi ise; doktorum gelişmelere bakıp tedaviyi ya uzatacağı ya da başka tedavi şekline başlanacaktı.) Velhasıl doktorum beni görünce çok şaşırıldı, "tedaviden hiç fayda görmemişsin" dedi. Çünkü gidiş ve gelişlerde arabanın sarsıntısı tedavinin olumluluğunu olumsuzluğa çevirmeye başlamıştı. Bunun üzerine doktorum, "bu iş böyle olmayacak, yatarak tedavi görmen şart" dedi. Ve yeniden yatırılmam için hastaneye girişimlerde bulundu. Sonuç yine olumsuz... Tedaviden fayda görmeyince doktorum beni mecburen, fizik tedavisi olan ve yatma durumu müsait olan herhangi bir hastaneye, "yatarak tedavi görmesi zorunludur" diye sevkimi yaptı. Hem mahkum koğuşu olup hem de fizik tedavisi olan hastaneyi kendisi bilmediği

için cezaevi böyle bir hastaneye sevk et-sin dedi. Ve sonuç olarak fizik tedavi bölümü yoksa, o zaman ameliyat etsinler dedi. Beni götüren bir görevlinin sözü üzerine. Görevli şunu demişti. Çapa, Cerrahpaşa ve Haseki gibi hastaneler acil ameliyatlık hastaları yatırıyorlar, bunun dışındakileri yatırmıyorlar demişti. Bunun üzerine doktorum da o cevabı verdi, "bu çocuğun tedaviye ihtiyacı var, böyle bırakılmaz, ya bıçaksız fizik tedavisiyle tedavi olacak ya da ameliyat olacak" demişti. Bunun üzerine zannediyorum artık ameliyat söz konusu olur, böyle bir hastaneye yatmak için bekliyorum. Doktorum zorunlu ihtiyaçlarının dışında ayağa hiç kalkmayacaksın, hep yatacağın, kalktığında da çelik korseni takacaksın, demişti. Ben de bu önerilere uyuyorum. Çelik korsemi cezaevi idaresi aldı. 25.000 TL. tuttu. Kısacası dost, durumum bir hayli kötü, sürekli yatak yerine Metris'te iken getirttiğim suntanın üzerinde yatıyorum. Eğer düzelir de dışarı çıkar-sam bu sefer yatakta yatmaya alışamayacağım, zira taş gibi suntaya alışmak kolay olmadı. Günde 19 adet hap kullanmak zorundayım, yoksa ayağa hiç kalkamıyorum ve yürüyemiyorum ve ayrıca her gün iğne olmam lâzım. İlaçlarının parası çok tuttuğu için örneğin iğneleri alamıyorum, zira haftada 5000 TL. ilaç masrafım oluyor, yemek ve benzeri harcamalar da işin cabası. Borç harç bir şeyler yapmaya çalışıyorum zorunlu olarak. Bu anlamda ekonomik durumum bir hayli kötü. İlaçların şöyle faydası oluyor, şiddetli sancıyı belirli düzeyde tutuyor. Tam olarak kesme de yıllar yılı alıştığım için acılarla iç içe olmayı öğrenmiş durumdayım. Onbeş adım yürüyüp de onaltıncı adıma geçmeye başladım mı (bir de fazla ayakta kaldığım zamanlarda oluyor) beirli düzeyde seyreden ağrılarım birden iki katına ulaşıyor. 16. adımda düşecek duruma geliyorum. Velhasıl dost, mapushane içinde volta atmaya da hasret kaldım kaç yıldır. Bakalım ne olacak. Sevkim de çıkmış, (ama hangi cezaevi olduğunu öğrenemedim) cezaevi doktoru, tedavi sürecim devam ettiği için sevk çıkabilecek durumda değil, demiş. Şu sağlığıma kavuşabilseydim sevk gitmeyi ben de istiyordum, ama böyle yolculuk yapabilmem mümkün değil. Zira saatlerce arabanın sarsıntısı felce dönüştürebilir durumumu.

Tüm dostlara sevgilerimi
iletiyorum
ALİ GALİP SAYILGAN

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ'NİN AÇMIŞ OLDUĞU İMZA KAMPANYASINI DESTEKLEYELİM!

GENEL AF İÇİN ÖLÜM CEZASINA KARŞI İMZA KAMPANYASI:

(1.)

İnsan Hakları Derneği, herkesi, ayrımsız bir GENEL AF İÇİN İMZA vermeye çağırıyor:

- Toplumumuzda yaşanan olağanüstü dönemin açtığı yaraları sarmak, barışa ve huzura giden yolu açmak için,

- Baskının somut biçimleri olan siyasal tutukluluğu ve hükümlülüğü sona erdirerek, güvenli, özgür ve dinamik bir toplumsal ortam yaratmak için

- Olağanüstü yargılamalar, işkenceyle alınan anlatımlar ve başka nedenlerle yoğunlaşmış bulunan adli yanlışları düzeltmek için,

- Düşünce, örgütlenme ve basın özgürlüğüne aykırı olarak verilen ve toplamı binlerce yılı bulan cezalar-dan ötürü ortaya çıkan çağdışılık-tan kurtulmak için,

- Siyasal görüş ayrımı gözetile-rek yapılan tek yanlı yargılamalar ve uygulanan çifte standarttan do-ğan adaletsizliği gidermek için,

- Cezaevlerinin kötü koşulların-da çürümeye zorlanan insanlarımızı, doğal yaşam ortamına kavuştur-mak ve topluma yararlı olabilmel-lerini sağlamak için,

- Özellikle toplu siyasal suçların temelinde, kişilerin özel ve özel davranışlarının değil, toplumsal yapı değişimlerinin nesnel nedenleri-nin bulunduğunu gözönünde tuta-rak, tüm toplumun birlikte oluştur-duğu sorunlardan, yalnızca bir kı-sım insanları cezalandırmanın do-ğurduğu tarihsel yanlışdan kurtul-mak için,

- Yurt içinde ve yurt dışında tür-lü nedenlerle kimi hakları elinden alınmış olan çok sayıdaki insanın uğratıldığı haksızlıkları sona erdir-mek için,

- Kısacası, barış, özgürlük ve demokrasi için, AYRIMSIZ GE-NEL BİR AF İSTİYORUZ.

(II.)

İNSAN HAKLARI DERNE-Ğİ, herkesi ÖLÜM CEZASININ KALDIRILMASI İÇİN İMZA ver-meye çağırıyor:

- Yaşama hakkına doğrudan ve haksız bir saldırı olduğu için,

- Öc alma gibi ilkel bir anlayış-tan kaynaklandığı için,

- Suçluyu iyileştirme ve topluma kazandırma amacı güden çağdaş in-faz anlayışına aykırı olduğu için,

- Adli yanlış durumunda dü-zeltme olanağı bulunmadığı için,

- Uygar ülkelerde kaldırıldığı için,

- Suç işlemeyi önleme gibi bir iş-levi olmadığı için,

- İnsan yaşamına ve onuruna saygıyı yaygınlaştırmak için,

Avrupa İnsan Hakları Sözleş-mesine ek 6.no.lu protokolün onay-lanmasını ve ölüm cezasının Ana-yasa'dan ve öbür yasalardan çık-a-rılarak kaldırılmasını istiyoruz.

BASIN AÇIKLAMASI

Belirli bir süredir çeşitli cezaevlerin-de süren direnişler ve onların bu haklı direnişlerini kamuoyuna duyurma-da, onları destekleyen tutuklu ve hükümlü yakınlarının mücadelesi ile kısmi de olsa bazı cezaevlerinde haklar kaza-nılmıştır. İşkence ve baskıların kaldırıl-ması ve insanca yaşama koşullarının sağ-lanması için açık grevlerine giden ceza-evleri de bu mücadeleden başarılı çıktık-ları anda açık grevlerini bitirmişlerdir.

Metris siyasi tutuklu ve hükümlüle-ri de esas yönü ile siyasi teşhir niteliği taşıyan kampanyalarını başarıyla ta-mamlayarak 22.9.1987 günü açık gre-vini bırakmışlardır.

Bu direnişlerle, Türkiye'de bir ceza-

evi sorunu olduğunun büyük ölçüde ka-muoyuna duyurulması sonucu ve kamu-oyundan destek bulması üzerine hükü-met geri adım atarak cezaevlerini tüm basına açmış ve çeşitli cezaevlerine bir-takım haklar vermiş olmalarına rağmen, bu baskıların her cezaevinde tamamen ortadan kalktığı söylenemez.

Hâlâ daha İst. Sağlıkçılar, Bursa ve Eskişehir cezaevlerinde TTE giymedik-leri gerekçesiyle görüş yasağı sür-mektedir.

İnsanlar sadece siyasi düşüncelerin-den dolayı cezalandırılmazlar. Siyasi tutukluların siyasi kimliğini yok etme aracı olarak kullanılmaya çalışan Tek Tip Elbisenin siyasi tutuklularca redde-

dilmesi, onların cezalandırılması için bir gerekçe olamaz. Cezaevlerinde Tek Tip Elbise giymemeyi disiplinsizlik ve isyan sayıp, onları cezalandırmayı getiren ce-zaevi yönetmelikleri değiştirilmelidir.

Biz tutuklu ve hükümlü yakınları bu sorunların kaynağının anti-demokratik yönetimlerden kaynaklandığını ve kök-lü çözümün ancak geniş halk yığınları-na demokrasi geldiği zaman söz konu-su olacağını bilmekteyiz ve gerçek de-mokrasi için verdikleri bu onurlu müca-delede Didar Şensoy gibi bir anamızı kaybetmişlerdir.

Onun ölümü, tutuklu ve hükümlü yakınlarının insan hakları, onurlu bir yaşam ve demokrasi için verdikleri mü-cadeleyi durduramaz.

24.9.1987

Tutuklu ve Hükümlü Yakınları

★ yeni öncü21 ★

F.ALMANYA'da "12 EYLÜL" PROTESTO EDİLDİ

Devrimci-Demokrat örgüt ve kuruluşlar F.Almanya'nın Köln şehrinde ve Avrupa'nın diğer şehirlerinde düzenledikleri yürüyüş ve mitinglerle "12 Eylül'ü" protesto ettiler.

F.Almanya'da merkezi olarak yapılan yürüyüş ve mitingi ATİF, Av. Dev-Genç, Devrimci-İşçi, DİDF, İşçi Gerçeği, TKP/ML Hareketi, TKS-TK düzenledi. Ayrıca KURTULUŞ, TDKP-Leninist Ka-

nat ve TKİH yürüyüşe platform dışı katıldılar. (Bu üç örgütün düzenleyici olarak katılmamalarının nedeni, platform üzerinde anlaşamamalarıdır).

Yukarıda adı geçen kuruluşlar sadece yürüyüş ve miting yapmakla kalmamış, 22 Ağustos-12 Eylül tarihlerini kapsayan dönemde "12 Eylül'ü" protesto kampanyasında bulunmuşlardır. Bu kampanya süresince; F.Almanya'nın birçok şeh-

rinde basın toplantıları düzenlendi, enformasyon masaları açıldı, bildiri ve afiş dağıtımı yapıldı. 11 Eylül akşamı onlarca şehirde meşaleli yürüyüşler düzenlendi, vs. eylemlerin yanı sıra yine tüm bu örgütlerin katıldığı Frankfurt, Köln, Hamburg, Berlin ve Stuttgart olmak üzere, F.Almanya'nın beş büyük şehrinde ortak paneller düzenlendi.

Düzenlenen kampanya süresince, ana temayı Türkiye cezaevlerinde sürmekte olan açlık grevleri, Kürt sorunu ve işçi grevleri oluşturdu.

22 Ağustos'ta başlatılan "12 Eylül'ü" protesto kampanyası, 12 Eylül günü Köln'de yapılan binlerce Türkiyelinin, diğer yabancıların ve yerli halkın katıldığı yürüyüş ve mitingle sona erdi.

AVRUPA'NIN DİĞER ŞEHİRLERİNDE DÜZENLENEN GÖSTERİLER

İsviçre: 12 Eylül günü Zürih'te yürüyüş,

İsveç: 12 Eylül günü Stockholm'de yürüyüş ve miting,

Avusturya: 11 Eylül günü Viyana'da yürüyüş, 12 Eylül günü Salzburg, Innsbruck ve Voralberg'de yürüyüş ve miting.

Hollanda: 12 Eylül günü Rotterdam'da yürüyüş ve miting.

Fransa: 12 Eylül günü Paris'te yürüyüş,

Avustralya: 12 Eylül Canberra'da miting.

Belçika: 12 Eylül günü yürüyüş ve miting düzenlendi.

Yukarıda adı geçen ülkelerde miting ve yürüyüşlerin yanı sıra diğer etkinliklerde de bulunulmuştur.

12-Eylül Köln yürüyüşünün, düzenleyenler tarafından çıkarılan afiş örneği. ATİF, AV. Dev-Genç, Devrimci İşçi, DİDF, İşçi Gerçeği, TKP/ML Hareketi, TKS-DK örgütlerinden oluşan platformdan anlaşamayarak çekilen Kurtuluş, TDKP-Leninist Kanat ve TKİH yürüyüşe platform dışı katıldılar.

YÜRÜYÜŞ

Tarih: 12 EYLÜL 1987 CUMARTESİ
Saat: 11:00
Yer: NEUMARKT/KÖLN

Bülent Uluer'le söyleşi

"Mücadelenin gerçek yeri her zaman ülke toprağıdır. Burası olsa olsa cephe gerisi tanımıyla ifade edilebilir".

Bu röportaj **Yeni Öncü** tarafından 1975 ile 1980 yılları arasında **Dev-Genç** sekreterliği ve başkanlığı yapmış olan 12.Eylül.1980'den sonra yurt dışında yaşamak zorunda kalan **Bülent Uluer**'le Paris'te yapılmıştır.

Y.Ö. -Türkiye'de 80 öncesi var olan hareketli politik ortamın bilinen gençlik önderlerinden biri olarak uzun zamandan beri Avrupa'nın farklı koşullarında yaşamak zorunda kaldınız. Sizce bu ortam sizi ve diğer Türkiyelileri nasıl etkiledi? Bu arada, kamuoyunun sizi tanıdığı şekliyle, gençlik önderliği kimliğinizle, geçen yıllarla birlikte kuşkusuz ortadan kalktı. Şu anda 80 öncesi yılları sorgularken birçoklarının dediği gibi "gençlik heyecanıyla yanlış yaptık" dediğiniz oluyor mu? Yani bir nevi pişmanlık.

B.U. -Önce sorunuzun ikinci kısmıyla başlayayım. Türkiye Sosyalist Hareketinin tarihi önemli ölçüde sorunuzun konu ettiği olumsuz örneklerle dolu diyebiliriz.

12 Eylül'le birlikte o zamana kadar yurt dışı deneyimini yaygın olarak yaşamamış olan Türkiye Sosyalist Hareketi ilk kez böyle bir durumla karşı karşıya geldi diyebiliriz. İlk olan herşeyde olduğu gibi bunda da önemli zaafaların yaşanması bir ölçüde doğaldı. Bunu çok olumsuz bir durum olarak değerlendirmemek gerekir. Mücadele, her alanda onun gerçek sürdürücüleriyle devam ediyor. Olması gerekenler tüm kötü şartlara rağmen varlıklarını sürdürmeye devam ediyorlar. Diğer kesim ise elenerek mücadeleyi terk ediyor.

Onsekiz yaşında, yirmi yaşında bu mücadeleye tüm inançlarıyla ka-

tılmış olan insanların koşarken düşünmek yerine durarak düşündükleri bir ortamla karşılaştıkları bir anda kısa süreli sendelemeleri normal olsa gerek. Bundan öteye mücadelesinin sürdürücüsü olup olmamak konusuna gelince burada tamamen si-

"Marksizm bir doğma değildir, ve bir bilimsel düşünüş biçimi olarak sürekli geliştirilmesi gerekir".

yasi birikim rol oynamaktadır.

Kendi geçmiş mücadelemle ilgili olarak ise sadece övünç duyuyorum. Bu geçmişte herşeyi doğru yaptığım anlamına gelmiyor, ama hiçbir zamanda pişmanlığı içinde taşımıyorum.

Yurt dışına çıkan her insan ülkesine duyduğu özlem nedeniyle sürekli olmasa da, belli bir nostalji yaşamaktadır. Ama buradaki yaşamın ana belirleyicisi "bir bardak çaya hasret kalmak" değildir. Burada yaşam yaşanan koşullara kararlılığımızı oluşturan motifleri bozmadan uyarak devam etmektedir. Bu uyum hiçbir zaman entegre olmak demek değildir. Yurt dışında batıların bizden "daha ileri" olduğu kompleksinden kendini kurtaranlar sanırım buradaki faaliyetlerinde ve ülkeye ilişkin görevlerinde daha sağlıklı olabilmektedirler. Ama, batıların bizden "çok ileri", "çok bilgili",

BÜLENT ULUER:

1952'de doğdu. İstanbul'da Siyasi Bilimler Akademisi'ni bitirdi. 1975-80 yılları arasında öğrenci hareketlerine öncülük etti. Türkiye'nin en büyük öğrenci hareketlerinden biri olan **DEV-GENÇ**'te önce sekreter, sonra yönetici olarak aktif görev yaptı. Bu yüzden defalarca tutuklanan ve salınan Uluer, 12 Eylül 1980'deki askeri darbeden sonra yurt dışına gitti ve orada yaşıyor.

"çok medeni" oldukları kompleks altında ezilenler dönüşüyoruz falan derken, tersyüz oldular. Bunda elitizm karşı olduğunu iddia eden üst sınırı olmayan demokrasiyi savunan, ama gerçekte Kadro dergisi kadar bile demokrat olamayan dergilerin de etkisi yok değildi. Hızlı öğrenilen bilgi eğer daha önceden bir temele sahipse olumlu sonuçlar doğurabilir. Ama, bu işin bir temeli yoksa ilk öğrenilen bilginin en muthiş ve en doğru olduğu bir durum ortaya çıkmakta ve bunun sonucunda da hazımsızlıkların en kötüsü olan ideolojik hazımsızlık meydana gelmektedir.

Bir başka kesimdaha var ki, Avrupa'dan öğrenebileceğimiz bazı olumluluklara kendilerini kaptırarak geçmişte varolan düşüncelerini en ifrat noktalarda savunup yokolmaya böyle direneceğini sanıyorlar. Bu kesim dün herşey doğrudu, bugün de herşey doğru, yarın da herşey doğru olacak diyerek hiç değişmediklerini iddia ederek gerçekte ise daha da olumsuzla doğru değişen bir kesim. Avrupa'nın bugün varolan şartlarında yok olmamak için böyle direnmek gerektiğini iddia eden bu anlayış, "bu sığağa dayanmaz" deyişiyle kendini ifade etmeye çalışıyor. Ancak açıktır ki, kar olursan hiçbir sığağa dayanamazsın.

Tüm bu anlattıklarımın rağmen Avrupa şartlarındaki olumsuzluklar sosyalist hareketin geneli açısından

aşılmaz değildir. Mücadele Türkiye’de yeşermeye başladığında işin gölgesi buraya da vuracaktır. Ama yurt dışının ülkeye önderlik etme, oradaki mücadeleyi canlandırma gibi hayalleri görmemesi daha sağlıklı olur. Mücadelenin gerçek yeri her zaman ülke toprağıdır. Burası olsa olsa cephe gerisi tanımla ifade edilebilir. İnsan cephe gerisinde olunca da haddini bilmelidir.

Y.Ö. -Bilindiği gibi Türkiye kesintilere uğrasa bile 1960’lardan beri toplumsal hareketlilik açısından canlı bir ortam yaşamaya devam ediyor. TİP’le başlayan sosyalist kanattaki gelişmeler, bütün yığınsallaşmasına rağmen giderek parçalanmalara uğradı. Bunun aşılması ve ortaya çıkan potansiyelin toplumsal dönüşüm açısından etkin bir güç haline gelmesi nasıl olanaklı olacaktır? Yoksa bu durum benimsenmesi ve üzerinden yürünmesi gereken bir zorunluluk mudur?

B.U. -Türkiye’deki sosyalist kanattaki canlanma yeni de olsa sosyalizmin tarihi yeni değildir. Ne var ki, sosyalist hareket hemen her dönemde Kemalizmin etkisi altına girmiş ve topluma Kemalizmden daha radikal yöntemleri benimsetebilmenin olanaklarını bulamamıştır. Bu geçmiş döneme ait aksaklığı kendi sağıyla çizgisini iyi çizmemek olarak değerlendiriyorum. Türkiye’de süren ileri-geri kavgası hakim biçim olarak burjuvaziyle feodalite arasında cereyan etti. Ve üstelik bu mücadele her zaman bir uzlaşma çabasını da bünyesinde barındırıyordu. Zorlamalar nedeniyle burjuva toplum belli bir düzeye kadar geliştirildikten sonra bu uzlaşmanın daha net bir şekilde ortaya çıktığını görüyoruz. Özellikle 1950’ye kadar olan süreç burjuva gelişme açısından daha radikal görünmektedir. Sosyalist harekette kendisini bu ayırımın içerisinde bulmuştur. Tabi bu durumun sosyalist harekete sağlayabileceği hiçbir şey yoktu. Zira bu konuda burjuvazinin alternatifi çok daha sağlam ve olanaklı görünüyordu. Zaten sosyalistler Kurtuluş Savaşı’nda önemli şey-

“Sosyalist hareket her dönemde Kemalizmin etkisi altına girmiş ve topluma Kemalizmden daha radikal yöntemleri benimsetmenin olanaklarını bulamamıştır”.

lerini kaybettiklerinin farkına varmadılar. Fiili mücadeleyi başlatanlar toplumsal gelişmedeki önderliklerini de esas olarak güvence altına almışlardı. Bu güvence Kemalistlerin içinden çıktıkları sınıfın mülküne saldıran Çerkez Ethem ve ekibinin de tasfiyesiyle daha emin bir hal aldı. Sosyalistler işte o zamanlar Kemalistlerin Sovyetler Birliği’yle iyi olan ilişkilerinden önemli sonuçlar çıkarabileceklerini sanıyorlardı. Ama çıka çıka işin içinden Karadeniz açıklarında bir sandalda cinayet çıktı. Bu zaten işin kuralıdır. Burjuvazi kendi pişirdiği aşı kimseyi ortak etmez. Halbuki sosyalistlerin bu konuda gözlerini açmaları için Kemalistlerin Çerkez Ethem’i nasıl tasfiye ettiği ortada durmaktaydı. Sosyalistlerin bu durumu iyi bilip değerlendirmesi gerekirdi. Toplumsal gelişmeyi belirleyen olaylarda yerel-

mamış olanların daha sonradan, toplumda yeni momentlere ulaşıldığında öne fırlayabilmelerinin şansı yoktur. Şunu iyi bilmeliyiz ki, bir tarihte atmış olduğumuz bir adımla yakın geleceğimizi de kurmuş oluyoruz. Bu eğer attığımız yanlış bir adım ise ceremesini de çekeceğiz demektir. Hacıyatmaz gibi biz sosyalistizdiye hep ayaklarımızın üstüne gelemeyiz.

Ve tabi böyle oldu ve sosyalist hareket ayaklarının üzerine gelemeyip sonuçta reformizm hakim hale geldi. Burada hapi yememesi gereken tek kişinin Dr. Hikmet Kıvılcımlı olduğunu söylemek bana doğru gibi geliyor. 1930’larda bu reformculuğa ilk ciddi eleştiriyi getiriyor. Akıbeti ise solda tecrit edilmek oluyor. Ama tabi onun da istikrarlı bir çizgi üzerinde davranabildiğini söyleyebilmek zor. Daha sonra 1950’lerde DP’den demokrasi milli takımı diye bahsetmeye başlıyor, giderek diğerlerinden daha keskin bir biçimde kendi sağına sarılıyor. Tarihsel gerçeklerden yararlanacağız diye, o da Kemalizmin önemini keşfediyor, “halk savaşının planları” diye oturup cunta tezleri geliştiriyor. 27 Mayıs 1960’da ise Milli Birlik Komitesi üyelerine çektiği telgrafta siz

çağımızın evliyalırsınız diyor. Bu noktada söylemek istediğim şu. Sol tarihimiz sağ bir gelenek üzerinde kuruldu ve bu durumdan 1960 sonrasında da kurtulamadık. Bugün sosyalist harekette herkes geçmişten gelenek taşınmadı diye şikayette bulunuyor. Gerçekten de örgütsel gelenek taşınmadı ama, sağ gelenek sağlam bir şekilde günümüze kadar gelmeyi başardı.

1960 sonrasındaki gelişme böyle kavranıldığında parçalanmaların kaçınılmaz olduğunu da daha kolay anlarız. Bilindiği gibi her tarih kendinden daha önceki tarihin üzerinde yükseir. "Ölümler bizi yönetirler" hele durumun bilincine varılmamışsa geçmiş tam belirleyici olur. Sosyalizm bilimi kavrandıkça bazı şeylerin eskisi gibi gitmemesi gerektiği konusundaki düşünceler ortaya çıkmaya başladı. Ama bu bilgilerin de sistematik olduğunu söylemek zor. Çoğu yerde bu olgu tepki biçiminde şekillendi. Aybar-Boran oportünizmi bu dönemde ortaya çıkmış, tüm olumlu gelişmeleri yok edici politikalar geliştirdiler. Hangi zemin üzerinde oynadıklarının sanki hiç farkında değillermiş gibi parlamentoculuk doğrultusunda umutlar yaydılar. Bu politikaya uygun olarak da hızlanan toplumsal hareketlilik karşısında, hareketi geriye çekmeye kalkıştılar. O dönemin dillerden düşmeyen sloganı, "dikkat edelim, faşizm gelir" idi.

Bu bile sosyalizmin, toplumsal gelişme konusunda ne kadar cahil olduğunu göstermeye yeter bir ögedir. Dikkat etmezsen ne olur? Sanki faşizm bir sihirbazlık hüneriyle birilerinin cebinden çıkıyor. Ama bu kendi aralarında anlaşamamaları da, dinamizme karşı olma konusunda anlaşanlar, bir şeyi iyi başardılar, en dinamik unsurları TİP'in dışına sürüklediler. Elbette ki dinamizm kendi başına belirleyici faktör olamazdı. Mihri Belli bu dinamik uca önderlik etmeye çabaladı. Çabaladı diyorum çünkü o da buna yetemedi. Kendisi parlamentoculuğa bağlanmamış olsa bile, reformcu geleceğe, cuntacılaşma sağlam bağlanmıştı. Yaptığı hesaplar sınıflararası iliş-

kilerin somut analizine değil, askerler arası ilişkilere bağlıydı. Sonra ne oldu. TİP'e karşı devrimci bir muhalefet sürdürülürken, ayrılındı ve yeni parti kuruluşuna girişildi. Ama işte burada hesapların boşa çıktığı açık bir biçimde görüldü. Söz konusu dinamik unsurlar arasında böyle bir girişimin hiçbir anlamı olamazdı. Askerlerin kendi arasındaki ilişkiler, devrimcileri ancak halk savaşının taktik hesapları açısından ilgilendiriyordu. İktidar sorunu ise, kurulacak partiye değil, halk savaşının sonucuna bağlıydı.

Bu dönemdeki ayrılıklar aslında devrimci bir geleneğin kurulmasını, kendi sağındaki güçlerden medet umma anlayışının yıkılmasının bir başlangıcı olarak görülebilir. Ama bu ayrılıkların tümünün gene sağlıklı olduğunu söylemek zor. Devrimci bir geleneğin kurulması ve sağındaki güçlere bel bağlamama anlayışının başlatıcılığı THKP-C'ye aittir. Kuşkusuz bu ayrılıklarda teorik bilgilenmenin düşüklüğünün oynadığı rol kadar, sınıf eğilimlerinin rolü de söz konusu. Ama bu gün karşımızda duran örgüt sayısını gözönünde tuttuğumuzda bunların her birinin ayrı sınıf ettiğini söyleyebilmek için sınıf kavramı hakkında hiçbir şey bilmemek gerekir. Esasen bu ayrılıklara neden olanlar, esas olarak tek bir sınıftan gelmektedir. En büyük çoğunluğun kökeni küçük burjuvadır. Dolayısıyla örgütlerin ayrılıklarını sınıf kökenleriyle açıklamak bu durumu pek izah etmemektedir. Olsa olsa küçük burjuvazinin kendi arasındaki ayrılıklar denebilir. Ama kendi sınıfsal ideolojisiyle donanmadıktan sonra, proletaryada burjuva ideolojisinin egemenliği altında olduğu müddetçe, küçük burjuvanın gösterdiği davranış biçimine benzer, davranışları gösterebileceğini bilmek gerekir. Sorun esas olarak, teorik alandaki sorunlarda ve bu sorunlar konusundaki bilinçlenmede yatmaktadır.

Y.Ö. -Dünyada sosyalizmin içinde bulunduğu parçalanmanın Türkiye'deki sosyalist hareketleri de etkilediği söylenemez mi?

B.U. -Evet, bugün dünya sosyalist hareketi de parçalanmış durumdadır. Çin, Sovyetler ayrılığı sözde temel bir ayrılığa tekabül etmektedir. Ne var ki siyasal düzeyde birbirinden çok farklı uçlarda yer alan bu ülkeler, ideolojik düzeyde birbirinden ayrı perspektiflere sahip değildirler. Her iki akımda ekonomizmin tam tamına aynı biçimleri içerisindedirler. Bilimsel yaklaşım biçimini dondurmuş ve "ebedi doğrulara" ulaşmış durumdadırlar. Bu formel yaklaşım biçimi Türkiye'deki sosyalist harekete de aynen yansımıştır. "Ebedi doğrular" sahibi bir görüşün kendi açık otoriteyi temsil etmediği müddetçe bölünmeyi engellemesi olanaklı değildir. İktidar olan ekonomizm devlet olarak örgütlenme özgürlüğünü yasaklamış olduğundan dolayı otorite olarak tanınmaması olanaklı değildir. Ama henüz iktidar olamamış olan partilerin böyle bir şansı yoktur. Ancak, bunlar toplumda kök salmış yapılar oluşturdıkları ölçüde bir otorite odağı olarak benimsenmek zorunda kalmaktadırlar. İtalyan Komünist Partisi'nde olduğu gibi.

"Ebedi doğruların" sahibi olduğuna inanan hiçbir akımın kendi içerisinde ciddi denilebilecek bir tartışmayı yaşatabilmesi olanaklı değildir. Her başlayan tartışma ayrılıkla sonuçlanmak zorundadır. Çünkü her iki taraf da iyi bilmektedir ki, böyle bir mantığın oluşturduğu yapılanma, ilk savaşı son savaş yapar. Kural hep şudur. Ya yenersin, ya yenilirsin. Farklı olarak bir arada bulunmak olanaklı değildir. Bu yaklaşım biçimi Marksizmin ekonomist yorumunun bir gereği olduğu gibi aynı zamanda bizim hamurumuzu oluşturan kültürel yapının da bir gereğidir. İslam kültürüyle yetişmiş kişilerin ciddi dönüşümler geçirmeden devrimci olduklarında kullanacakları yöntemlerde o zamana kadar kendilerinin en iyi kavramış oldukları yöntemler olacaktır. Nasıl "İslamiyet kıldan ince, kılıçtan keskin" ise aynı şekilde "sosyalizm de kıldan ince, kılıçtan keskin"dir. Ve yine dinde olduğu gibi sosyalistler bunu her

an her yerde, her durumda keşfetmek zorundadırlar. Bu yaklaşım ekonomizmden kaynaklanan sınıf indirgemeciliğinde açık ifadelerini ortaya koymaktadır. Bir diğerine göre hata yapan mutlaka anti-bilimsel olmak zorundadır. Çünkü bilim sırat köprüsü kadar ince bir sınırdadır ve onda asla bulanıklık yoktur. Anti-bilimsel olanın da sınıf dışında olması "zaten" doğal bir zorunluluktur. Bu yaklaşım biçimi tüketicidir. Yani hayatın gerçekliği karşısında farklı olanların hep yan yana bulunmak durumunda olması yüzünden sürekli parçalanmaya yol açmaktadır. Bir başka yapabileceği iş de boyun eğdirmek, özdeşliği gerçekleştirmektir. Güçlü geleneklerin olmadığı Türkiye'de böyle boyun eğdirici bir otorite olamamıştır. Geleneğe alışkın olanlar TİP döneminde kendilerini bu otorite yerine koyduklarından olacak, farklı olanları kolayca tasfiye edebiliyorlardı. Ama sonunda süreç işleyince tasfiye olan hep kendileri oldular. Ayrılıkların temelini belli bir mantık biçimine dayandığını gördükten sonra da, bunların sağlıklı olduğunu söyleyebilmek olanaklı olmaz. Tersine mantığın temelini değiştirilmesinden sonra ortaya çıkacak olan duruma yönelebilenin yollarını aramak gerekir. Bu farklı olanları da eylem birliğini koruyabildikleri sürece bir arada bulundurabilecek olan bir platform ve onu şekillendiren anlayıştır. Türkiye'de sosyalizm bunca parçalanmadan sonra, toplumsal bir güç olabilmesi zorlaşmaktadır. Ve söz konusu ekonomist anlayış çerçevesinde, şimdiye kadar olanlar yok sayılamayacağı için bir araya gelmek şimdilik olanaklı görülmemektedir. Tersine bundan sonra da kurulmuş olan ilişkiler biçimi yeni parçalanmaları ortaya çıkaracaktır. Bu durum açılmazsa birlik lafı tamamen boştur ve geçici bazı adımlar atılsa bile yeniden parçalanma geri gelecektir.

Y.Ö. -Gördüğüm kadarıyla bu noktada Türkiye'de, sosyalist hareketin sorunları dünya sosyalizminin sorunlarından hiç ayırmıyorsunuz. Genel olarak

dünya sosyalizmine yeniden egemen olmuş olan ekonomizmin, dünyada doğurmuş olduğu sonuçların aynıyla Türkiye'ye de yansıdığı kanısındayız ve birlik sorununa ilişkin çözümün de bu düzlemde aranması gerektiği kanısındayız. Bu bağlam içerisinde "Gorbaçov reformlarını" nasıl görüyorsunuz ve bunların dün-

"Ebedi doğruların" sahibi olduğuna inanan hiçbir akımın kendi içerisinde ciddi denilebilecek bir tartışmayı yaşatabilmesi olanaklı değildir."

ya sosyalizmi üzerinde ne gibi etkileri olabileceğini düşünüyorsunuz?

B.U. -Doğru. Sosyalizm uluslararası bir akım. Uluslararası olması, burjuvazinin iddia ettiği gibi birtakım merkezlerin niyetlerine bağlı değil. Bu Amerikan ya da Uganda fiziğinin olmaması gibi bir duruma tekabül eder. Bildiğimiz koşullar içerisinde taş her yerde düşer. İşçi sınıfının olduğu her yerde de toplumlar sosyalizme doğru ilerler. Burada gene kendiliğinden bir gelişme olamayacağını belirtmek gerekiyor. Sosyalizm elbette kurulması gereken, ama kendi kendine olamayacak birşey. Ekonomizme göre ise bu maddi koşulların gelişmesinin zorunlu sonucu. Yani bilinç ister karışsın, ister karışmasın, üretici güçler bir noktaya ulaştı mı sosyalizm de artık kurulmaya başlar. Doğal olarak burada bilincin katkısı üretici güçlerin gelişimine olmalıdır. Ama sorunun gerçeği böyle değil. Maddi koşullar sosyalizmin kurulabilirliğini gerçekleştirirler. Bu gerçeklik karşısında insan zihni, bu maddi gelişmeye paralel birtakım düşünceler üretmeye başlar. Artık bundan sonra her şey bu düzlemde belirlelmeye başlar. Onun içindir ki Lenin, "Sosyalizme geçişte politikanın belirleyiciliğinden" bahseder. Ekonomist düşünceye sapmış olanlar, kendilerini, maddi gerçekliğin acaba hangi noktasını keşfedemedik noktasında yorar dururlar. Ama bu

arada bulunamayacak olanı bulduklarından dolayı, yeni karışıklıklardan başka bir şeye yol açmazlar. Marksizmin geçersizliğini anlatmaya çalışan burjuva idologları da aynı mantık içerisinde eleştirilerini ortaya koyarlar ve bazı gerçekleri kullanarak kapitalizmin üstünlüğünü "yeniden" kanıtlarlar. Bizim zavallı ekonomistlerimiz de, petrolü, demiri, çeliği ne kadar artırdıklarını anlatarak, kapitalizmden üstün olduklarını anlatmaya çalışırlar. Böyle olunca da sosyalizm geri kalmış ülkelerin kalkınma modeli olurverir.

Bugün geldiğimiz nokta da bu avuntularda sosyalist ülkelerde yönetim düzeyinde sorumluluk taşıyanları rahatsız etmeye başladı. Başkalarına çeliği ne kadar artırdıklarını anlatarak propaganda yaparken, karşındakinin gerçekte neler geliştirmekte olduğunu bilen yönetici, bunun gerçek bir üstünlüğe tekabül etmediğini çok daha kolay kavrar. İşte Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan gerçeği bu ışıktı kavramak gerekir. Sovyetler Birliği'nde her alandaki toplumsal gelişme çoktan durdu. Yöneticiler otuz seneden fazladır ki, değişik olan birşeyler yapmaya çalıştılar ama hiçbir, toplumun beklenen ileri gidişini sağlamadı. Bu deneylerin hepsini yaşamış olan Gorbaçov ve benzeri doğrultuda düşünmekte olanlar, sorunun bir başka noktasına yönelmek gereğini kavradılar bence. **Yığınların yaratıcı inisiyatifinin yokluğu noktası.**

Bunun koşulunun da kararlar, talimatlar olmayıp, kimsenin iradesine tabi olmayan bir başka ilişkiler sistemi olduğu. Dünya sosyalizminin sorunları hep bu eksen etrafında dönmektedir. Ve bu alanda ortaya çıkmış olan yapıtların gösterdikleri örnekler, iktidara gelmemiş olan partilerin kolayca aşamayacağı engeller yaratmaktadır. Tabi hele "merkeze" bağlı kalınmaya çalışıldığı müddetçe de bu sorunların gerçek mahiyetlerinin neler olduğunun kavranılması olanaklı olmamaktadır. Bizdeki devrimci akımın yarattığı önemli bir gelişme de bu merkezlere bağlı olma anlayışına bir bıçak atmasıdır. İçerisinde çok ha-

talar barındırmış olsa da kişiliği olan hareketler gelişti. Bu bazılarının sandığı gibi, sosyalizmin uluslararası olduğunun kavranmamış anlamına gelmez. Zaten bu Kabe'nin binasının ne tarafta olduğuna bakarak güneyi tespit eden anlayışla, sosyalizmin uluslararası mahiyetinin ne olduğunu kavramamaktadırlar. Sırası gelmişken değinmekte yarar var. Şimdi Gorbaçov'un Sovyetler'de işlerin berbat olduğunu, ve yeni bir yolun tutulması gerektiğini anlatan ifadelerinden sonra komik bir durum ortaya çıktı. Brejnev de haklıydı, Gorbaçov da! Şimdi bunlar sosyalizm adına utanmıyorlar mı? Bizler yıllardır Sovyetler'de Marksizmi revize eden bir anlayışın olduğunu söylediğimiz için, "anti-Sovyetik, ulusalcı, vb" oluyorduk. Kendileri de "zıtların birliği". Ama mantıksal olarak zıtların birliği. Tabi biliyorum, kıvırtmalar başlayacak şimdi. Başladı bile. Zamanında "aydınlık" çizgisiyle dalga geçilirdi; Pekin'de yağmur yağınca bunlar şemsiye açıyorlar diye. Şimdi bunlar daha berbat durumda. Gorbaçov Moskova'dan bağırıyor: Burada hava çok berbat, şemsiyeleri de kapatın bakalım diye. Üstelik bizde de yağmur var. Allah'ın rahmetine mi basmayacaksın, rahmetten mi kaçmayacaksın?!

Kanımcı Gorbaçov dünya sosyalizminin sorunları açısından iyi bir noktaya parmak bastı. Bu demokrasi sorunu olarak yansıyan ekonomizm olayıdır. Kuşkusuz burada kendi mantığını ona yükleme gibi bir amacım yok. Gorbaçov ekonomizmden bahsederek sistematik bir eleştiriyi yola çıkıyor. Böyle olmadıkça da, yaptıkları sistematik bir çerçeveye oturmuyacak, birçok şey birbirine karışacak. Ama Sovyet toplumunda, sorunun temeline yaklaşan her yaklaşım olumlu gelişmelerin kapısını açacaktır. Gorbaçov'un yaklaşımı bana oldukça pragmatik geliyor ama, bazı tespitler çok doğru, onun için bir olumluluktan söz edebiliyorum. Eğer o da yeni bir yönetici olarak, eskilerin kötü niyetleri dolayısıyla sorumlu tutup, kendisinin bunların hepsini düzelteceği-

ni söylemiş olsaydı, beklenecek hiçbir şey olmazdı. Şu tespiti anahtar görev görüyor: Toplumsal durgunluğun nedeni, yığın inisiyatifinin ortadan kalkması ve bunun geri getirilebilmesinin demokrasiye ve onun zorunlu gereği açıklığa bağlı olmasıdır. Hangi noktadan kalkarak gelmiş olursa olsun, bu ulaşılan sonuç sosyalizmin dünya çapında ihtiyaç duyduğu önermedir ve üzerinde durulması gerekiyor. Tabi önemli bir nokta da hayatı fiilen değiştirme ko-

"Yöneticiler otuz seneden fazladır ki,değişik olan bir şeyler yapmaya çalıştılar ama hiçbir toplumdun beklenen ileri gidişini sağlayamadı".

numunda olanların, yumurta küfesini sırtında taşıyanların böyle laflar edebilmeleri ve bu doğrultuda adımlar atabilmeleridir. Sırça köşklere eleştiri yapabilmek zor değildir.

Ama pragmatizmin çıkar yol olmadığını bir kere daha vurgulamalı, eğer yaptığı önermenin hangi dönüş çerçevesine ait olması gerektiğini iyi belirleyemez ve bunu sistematik olarak ortaya koyamazsa, muhalifleri karşısında cılız kalacak ve şimdi bazı durumlarda olduğu gibi, yapmaya çalıştıkları kolayca engellenecektir. Eğer, demokrasinin çerçevesinin açıklık olduğunu sistem içerisinde her gereğiyle benimseyecekse, bunun örgütlenme hakkını içerdiğini de benimsemelidir. Açıklık muhalefet hakkının var olması demektir. Örgütlenmesine olanak tanınmayan bir açıklık ise kimseye güven vermez. Birilerinin iradesine bağlı durum var demektir ve zorunluluk, yönetme sıkıntılarıyla dayatıldığında bu ortadan kaldırılabılır anlamına gelir. Bu çerçevede davranmanın söylediği amaçlarla tutarlı bir bağlantı içerisinde olabilmesi olanaklı değildir. Açıklık toplumun her şeyi denetleyebilmesi açısından temel bir zorunluluk ise, bu Lenin'e göre sosyalizmin en büyük üstün-

lüklerinden birisiydi, bunun temel bir yasa olarak benimsenmesi gerekir ve bu duruma ulaşıldığında toplumsal gelişmenin önü gerçekten açılmış olacaktır. Gündümlü olan hiçbir şeyin kişilikli bir gelişme göstermesi olanaklı değildir. Hele düşünce alanında, yasalarla sağlanmış olan güdüm, gelişmeyi en kısıtlayıcı olandır.

Şimdi eğerli olarak sorunuza yanıtlayayım. Eğer Gorbaçov attığı adımları, pragmatizm çerçevesinden çıkarıp, ekonomizmin genel bir eleştirisine ulaştırabilirse, dünya sosyalizmi, çok güçlü bir atağa geçecektir. Halihazırda içinde bulunduğu, savunma siperini terkedip, burjuvaziye asarı antika müzesine kadar kovalayacaktır. Bir iki adım bile bunun işaretlerini vermeye başladı. Burjuva cephede içten içe bir telaş yaşanıyor. Ya sosyalizm, en büyük zaafı olarak görülen "demokrasi" sorununda yığınların gerçekten benimseyeceği adımları atarsa, hangi tehlikeyi var olmalarının aracı olarak kullanacaklar? Bu durum sosyalist partilerde tümünü birden etkileyecek, saflarında canlı tartışmanın hızla gelişmesine olanak taniyacaktır. Şimdiden bile demokrasi sorunu bir başka çerçevesiyle tartışılmak zorunda kalmıştır. Bu tartışmalar yakın zaman içerisinde, çoğulculuk olmadan demokrasinin de laftan ibaret kalacağını kavratacağı diye inanıyorum.

Örgütsel düzeyde, eylem birliğini koruyabilecek bir anlamda, aynı yapıya tabi olabilecek görüş farklılıklarının var olabilmesi ve azınlığın çoğunluğa geçebileceğinin güvencesinin var olduğu bir durum, toplum düzeyinde, sosyalizmi benimseyip, birbirlerinin varlık nedenlerini kabullenecek bir mantık içerisinde, ayrı örgütlenmeler. Yani sosyalizm çerçevesinde kalmayı kabullenmiş olan akımların özgür örgütlenme hakkı. Çünkü açıklık, muhalefet ve örgütlenme hakkı, bunlar birbirinden asla koparılamayacak kavramlardır. Tartışma şu saatte bunlar üzerinde döndürülmelidir.

Demokrasi geleneği olmayan bir toplum olarak, sosyalizmin birliğinin

den bahsettiğimiz zaman önce bunlar üzerinde bir açıklığa ulaşmak gerekiyor. Eğer bu mantıkta bir birlik sağlayabilirsek, ayrı düşenler bile eylem birliğini ayrı yapılar olarak gerçekleştirebileceklerdir. Başka türlü eylem birliği bile gerçekleşmesi tesadüflere bağlı bir olay olur. Zira yarın ortadan kaldırmayı düşündüğüm yapı veya bireyleri, bugün ortadan kaldırmamı ne engelleyebilir. Eğer kendimi yeterince güçlü görüyorsam her çevrede bu mantık egemen olur. Maalesef bu gün de ağırlıklı olarak egemendir. Nasıl olsa yarın bana katılmak zorunda kalacaklar, çünkü doğruyu ben temsil ediyorum. O zaman diğerlerine göre biraz güçlü olduğum durumda yarın yapacağımı bu gün yapabilirim. Şimdi herkes PKK'ya kızıyor, başkalarına saldırıyor diye. "Ne doğarsan tabağına o gelir kaşığına". Yarın senin ona yapacağını bugün o sana yapıyor. Niye kendini senden güçlü görüyor. Diyelim ki, yarın sen güçlü olduğunda sen onu "doğru" ya katacaksın.

Bütün bu çarpıklıklara neden olan görüldüğü gibi, bilimi herhangi bir yapının tekeline alan anlayış biçimidir. Bilimsellik, ancak bu konuda tekel olmayacağını kavrayabilen bir anlayışın benimsenmesiyle mümkün olabilir. Aksi takdirde bu işin çözümü yok. O zaman kimyacı olmak mümkün olmuyor, simyacılıkla uğraşıp duruyoruz.

Y.Ö. -Bugün Türkiye Sosyalist Hareketi'nde tartışılan konulardan biri de gelenek, geleneğe bağlı olmak, gelenekten kopmak gibi kavramlardır. Siz bu konuda nasıl düşünüyorsunuz?

B.U. -Ben bugün beraber olduğum anlayışın sınıf hareketine yaklaşımının yanında, kendisini geliştirmeye açık bir biçimde kurgulamış olmasına büyük önem vermekteyim. Marksizm bir doğma değildir, ve bir bilimsel düşünüş biçimi olarak sürekli geliştirilmesi gerekir. Ve tüm çabalar bu doğrultuda olmalıdır. Geleneğe bağlanmak Marksizmden olan sapmalar karşısında alınmış bir tutum olmalıdır. Marksizm-Leninizmin bilimselliğine kuşku duymayarak ina-

nyorum ki, onu kavrayamayanlar, ona bir doğma gibi yaklaşıp ya inkar etmek ya da kendi kavrayışlarına göre durum geliştirmek yoluna sapıyorlar. Benim için gelenek en başından başlıyor. Belli bir tarihsel dönemden sonra değil. Komünist Manifesto'yla birlikte gelenek kurulmaya başlamıştı. Paris Komünü, Sovyet Devrimi geleneğin en önemli öğeleriydi. Benim kavrayışına göre geçmişten devraldığımız geleneğin içerisinde olumsuz öğeler de mevcut. Ama bunlar bile benim için tarihte ilk defa gerçekleşecek deneyin gerçekleştirilebilmesi açısından değerlendirilecek noktalar. Tabi bunların aşılabilmesi gerekli, ama bizim Marksizm, Leninizm kavrayışımız bunları düzeltebilecek bir bakış açısının bu kavrayış içerisinde varolduğu ve bu yaklaşımın temelini oluşturduğudur. Gelişmeye açık ve geleneğe bağlı bir hareket olmayı ben böyle kavriyorum. Yoksa merkezle kul gibi bağlı olan akımların gelenekçiliği ile benim düşündüğüm gelenekçiliğin arasında hiçbir benzerlik yok. Doğma gibi sarılan her gelenek, gelişmeyi engeller zihinleri dondurur. Bizim böyle bir gelenekçilik anlayışımız yok. Bilimsel bir çerçeve olanı tekrarlamak anlamına gelecek olan bir gelenekçilikle olanaklı değil. Ayrıca zaten bu gelenek lafıyla içinde bulunduğumuz konumu anlatmak mümkün değil. Sorun Marksizm-Leninizmin bilimsel bir biçimde kavranması sorunudur. Ve bu anlamda bir dizi geliştirilen öğeyi hep Marksizm-Leninizm içerisinde buldum.

Konuşmanın bütünü içerisinde gençlik önderliğinden gelen bir kişi olarak devrimci gençlik hareketinden hiç bahsetmedim. Bunun nedeni gençliğin en güzeli ve doğruyu (tabi ki kendi eylemliliği ile sınırlı olarak) kendisinin bulacağına olan inancımdır. Yeter ki gençlik devrimci eleştiri adına 'goşist, terörist, 11 Eylül'e döneceğiz gibi saçma sapan düşüncelerle tahrik edilip, aklına dahi gelmeyen düşünceleri savunacak duruma sürüklenmesin. Geçmiş ve bugünü marjinalite olan bir sürü akım, büyük akıl hocası pozlarında gençliğe fetvalar yağdırıyor. Hatta

geçmişte devrimcilerin adres isim ve isimlerini gazetelerde yayınlayanlar şimdi Dev-Genç panelleri düzenleyip, gençliğe yol göstermeye çalışıyorlar. Yine başka bir akım ise, geçmişten beri (kendilerini sosyalizmin bilim akademisi zannettiklerinden) gençliğin sivil toplumu kavrayamayıp, tekrardan kendi enerjisini ortaya koymasından endişe duyuyor. Şu bilinmelidir ki, Türkiye'deki gençlik hareketi her zaman Türkiye sosyalist hareketinin onurudur. Aynı şeyi onun örgütü olan Dev-Genç için de söylemek mümkündür. Bu onur bugün de gerçek yürütücüleri tarafından devralınarak devam edecektir. Dev-Genç, sosyalist hareketin kurulduğu 68 yılından bu yana "harb okulu" olmuştur. Bilinmelidir ki, devrimci gençlik her türlü engelle rağmen o güzel yolundan işçi sınıfına doğru yürüyecektir.

İşçiler ve Toplum ★ 2

KITAP DİZİSİ

- ★ Sosyalist Bir İşçi Hareketi İçin
- ★ İslami Hareket ve İşçi Sınıfı
- ★ İşçi Sınıfı, Bu Bir Saplantı mı? ★ Referandum
- ★ Kadınlar ve Özgürlük
- ★ Sovyet Devleti
- ★ İngiliz İşçi Partisi'nin Seçim Yenitgisi

Zed Yayınevi

İRAN “DEVİRİMİ”NİN GERÇEĞİ

Derleme: Sarah ŞEREFZÂDE

XIX. yy. başlarında İran feodal saltanatı sömürgeci güçlerle iki taraftan komşu oldu. (İngiltere, Hindistan’ı kendi egemenliği altına almıştı ve İran’a nüfuz etmeye çalışıyordu.) Bu iki komşunun İran’da ekonomik ve siyasi üstünlük kurma mücadelesi İran tarihindeki en göze çarpan olgulardan biridir.

Gacar hanedanının hüküm sürdüğü feodal İran topraklarında süren mücadele sırasında her iki ülke de, kendi ekonomik çıkarlarını korumak için saltanatla ve onun ideolojik uzantıları olan dinî ve diğer üst yapısal kurumlarla çatışmama-ya özen gösteriyorlardı. Böylece sömürgeciler, feodallar ve din adamları ile kurdukları sıkı ilişkiler sayesinde, İran’da milli burjuvazinin gelişimine kadar ciddi bir tepki ile karşılaşmanın da koşullarını yaratıyorlardı. Sömürgecilerin bu yolla ekonomik haklarını genişletmeleri ve sermayenin İran’daki faaliyetlerinin artması, bir yandan burjuvazinin gelişimini hızlandırırken, bir yandan da onun ticaret burjuvazisi şeklinde biçimlenmesini de getirdi.

Bu gelişen ticaret burjuvazisinin fonksiyonu; tarım ürünleri, küçük sanayi (yerel sanayi) ürünleri ve hammadde ihracı ile işlenmiş sanayi ürünlerin ithaline aracılık yapmaktır. Yabancı tüccarlar ülke iç pazarını ellerinde tutmak için aç gözlülük içinde birbirleriyle yarışıyorlardı. Ülkede gelişen burjuvazinin ilk rekabeti bu sömürgecilerle, pazarların kontrolü üzerinde oldu. Böylece yabancı sermayeye tanınan ayrıcalıklar, onların hiç de istemediği bir sonucu; İran burjuvazisinin gelişimine, kapitalist ilişkilerin yoğunlaşmasına

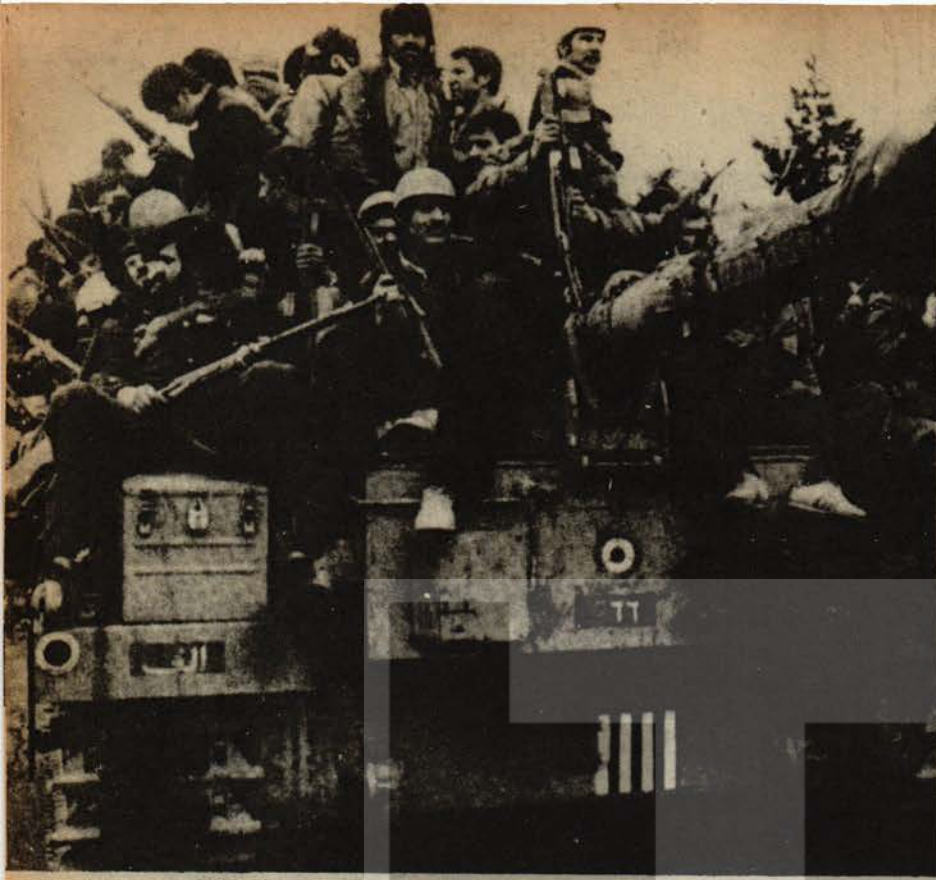

neden oldu. Aynı zamanda bu durum milli burjuvazi ile yabancı sermaye arasındaki çelişkileri ve rekabeti de artırdı.

XIX. yy. sonlarında burjuvazinin gelişmesi ile birlikte yabancı sermayeye tanınan hakların kısılması talebi de gündeme geldi. Milli burjuvazi ülke teknolojisinin gelişmesi doğrultusunda sanayi ve maden alanlarında yatırım yapmaya yöneldi. Burjuvazinin bu eğilimi onu bir yanda sömürgecilerle rekabete götürürken bir yandan da feodalizmin yapısından dolayı kendisinin gelişimini sınırlıyordu. Sonunda burjuvazinin sahneye bu şekilde çıkışı onu kitlelerin önünde emperyalizmin ekonomik egemenliğine karşı ve aynı zamanda feodal saltanatın emperyalizmle işbirliği içinde vatani sarmasına karşı bir niteliğe bü-

ründürdü.

Burjuvazinin “emperyalizme karşı” bu niteliği, aslında emperyalizme karşı olmaktan çok Çarlık Rusya’sına karşı bir niteliğe sahipti. Rusya, İran içinde hem ekonomik, hem de siyasi olarak daha önemli bir yere sahipti. Hem ticareti denetliyor hem de her türlü burjuva hareketi İran feodallerine yardım göndererek kanlı bir şekilde bastırıyordu. Bu durum gelişen burjuva hareketin neden daha çok Rus emperyalizmine yönelik olduğunu daha iyi açıklamaktadır. Nitekim İngiltere, İran’daki devrimci hareketin bu özelliğinden yararlanmasını çok iyi bilebilmiştir. 1905-1907 yılları arasında Rusya’da gelişen hareketlerin İran üzerinde de önemli etkileri olmuş, gerici Gacar zulmüne karşı mücadelesinde İran

Ayakanma yıllarında, halk, ordunun silahlarına el koydu.

halkına büyük bir ivme kazandırmıştır. İngiltere ise rakibinin iç sorunlarından yararlanarak onun rekabetini yok etmek için iyi bir fırsat yakalamıştı. İngiltere feodaller üzerindeki Rus etkisini kırmak için, feodallere karşı ayaklanarak reform talebinde bulunan ve önderliğini milli burjuvazinin çektiği halk hareketini destekledi. Ama bu durum çok uzun sürmedi. Burjuva demokratik hareket Rusya'da yenildi. Stolipin gericiliği hakim oldu. Emperyalistler arası çelişkinin derinleşmesi, Avrupa'da Rusya ile İngiltere'yi, Almanya ve müttefiklerine karşı işbirliği içine girmek zorunda bıraktı. Bu suretle İngiltere'nin İran'daki stratejik çıkarları arka planda kaldı. 1907'de imzalanan anlaşma ile Rusya'nın İran'daki üstünlüğü ve onun önemli noktalarına hakim olması, İngiltere tarafından tanındı.

Rus emperyalizminin hakimiyeti altında burjuvazinin milli niteliği giderek güçleniyordu. Onun komprador özelliği milli özelliğine göre giderek daha arka planda kalıyordu. Komprador ticaret burjuvazisinin göbeğinden sanayi burjuvazisi doğmaktaydı. İran'da ilkel

sermaye birikimi yoktu. Bunun nedeni kapitalizmin kendi iç dinamiği ile gelişmeyip sömürgeciler aracılığı ile girmiş olması ve tarımdan sanayiye kaynak aktarımının feodal egemenler tarafından engellenmesiydi. İlkel birikimin tek kaynağı meta ithali ve ihracı sırasında elde edilen kârды. Ticaret burjuvazisinin bağrında doğmaya çalışan sanayii burjuvazisi engellerle karşılaştıkça kapitalizmin klasik gelişimi de engelleniyordu.

XX. yy. başlarında burjuvazi yeniden, bu sefer daha güçlü bir şekilde sanayi ve maden alanına el atmaya başladı. Bu aynı zamanda kapitalizmin altyapısının (demiryolu, karayolu yapımı vb.) geliştirilmesi ile desteklenen bir girişimdi. Böylece burjuvazi iç pazarın kontrolünü ele geçirmek için yabancı tüccarlar ile yoğun bir mücadele içine girdi. Burjuvazinin feodalizmle olan çelişkinisi, sömürge olgusu daha da şiddetlendiriyordu.

Feodaller ve bunların devlet içindeki temsilcileri kendi sınırları içinde sömürgecilığe açık kapı bırakıyorlardı. Sermayenin güvenirliliğinin garantisi yoktu. Gerçek sermaye büyük toprak mülklerinde ya-

ıyordu.

Burjuvazinin feodalizmin siyasi üst yapısı ve onu destekleyenler ile olan çelişkisi 1906-1909 meşrutiyet devrimi ile yeni bir noktaya ulaştı. Bu devrimde şehir kitlesi ve burjuvazisi bir tarafta; feodal egemen sınıf ve onun destekleyicileri diğer tarafta yer aldılar. Bu devrim, 1908 Töntürk Devrimi, 1911 Çin Devrimi gibi burjuva demokratik bir devrim hareketiydi. (Sömürge ülkelerde burjuva demokratik devrim genel özellikler gösterir. Bu, genelde o ülke burjuvazisinin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu devrimlerde siyasi üst yapıyı ele geçirmek ve sömürgecilığe karşı çıkmak belıbbaşlı hedeflerdir. Bu nedenle bu devrimler ya yenilgiye uğramakta ya da burjuva demokratik hareket olarak bir adım atmaktadır ve bu devrimlerin tamamlanması diğer devrimlerin yapılmasına bağlanmaktadır.) Şüphesiz İran'daki Meşrutiyet Devriminin en önemli eksikliği sanayi burjuvazisinin gelişmemesi dolayısıyla toplumun devrimci güçlerinin gelişiminden yoksun kalması ve feodalizmin altyapısına şiddetli bir darbe indirmemesi idi. Ancak tüm bunlara rağmen devrim başarılı oldu. Gacar saltanatını geri adım atmaya zorladı ve iktidarda burjuvazi için yer açtı. Böylece burjuvazi kendi ekonomik gelişimini sağlamak ve hukuksal alanda sermayesini güvence altına alabilmek için çok önemli bir avantaj elde etti. Bu kazanılmış avantajlar burjuvazinin bir kolunun devrimi daha ileri götürmesini engellemeye yetti. Sömürgecilığe karşı anti emperyalist hareketin devamı söz konusu olduğunda burjuvazi tereddüt etti. Feodal egemen sınıfla ve emperyalizmle uzlaştı. Büyük burjuvazinin bu uzlaşan kolu bir takım hakların elde edilmesi ve sermayeye tanınan güvence ile ve feodal aristokratlardan elde edilmiş büyük mülklerle komprador bir özellik kazandı. Gacar saltanatının temsil ettiği feodaller emperyalizmin egemenliği altında bu komprador burjuvazi ile işbirliğini kabul ettiler. Feodal komprador bir hükümetin egemenliği böylece onaylandı. Bur-

juvazinin devrimin devamını isteyen kolu ise, halkın öncüsü olarak milli bir nitelik kazandı ve büyük burjuvaziden bu noktada ayrıştı. Bu ayrılış devrimin bir ürünüydü ama çelişkinin net bir şekil alması ve **kopuşun** gerçekleşmesi için bir sürecin yaşanması gerekiyordu.

Çarlık Rusya'sı 1905 devrimini bastırdıktan ve kendi iç sorununu hallettikten sonra İngiltere ile yaptığı anlaşmanın da kendisine verdiği yetkilerle İran devrimci hareketini bastırmaya yöneldi. İran devriminin önemli odaklarından olan Tebriz'i işgal etti. Böylece İran Meşrutiyet Devriminin burjuvazinin gelişimi için zaten yetersiz olan sonuçlarını da kendi lehine kullanmaya ve hareketin daha ileri gitmesini engellemeye çalışıyordu. Tebriz'deki devrimci gruplar şiddete maruz kalırken büyük burjuvazi artık gereksinme duymadığı devrimci halkla arasına mesafe koymaya başlamıştı bile. Yukarıda da belirttiğimiz gibi o, var olan sonuçlardan kendi adına memnun olmuştu ve feodallerle işbirliği içine çoktan girmişti. Devrimin ilerlemesi onun işine gelmiyordu. Milli burjuvazi ile feodallerle uzlaşan komprador burjuvazi arasındaki ayrım kopma noktasına doğru bir adım daha yaklaşmıştı.

Bu saflaşmanın keskinleşmesi ve kopuşla sonuçlanması İran'ın yalnızca bazı bölgelerini kapsayan I.Dünya savaşı yıllarında oldu. Çarlık Rusya'sının kendi nüfuzu altında bulundurduğu bölgeleri savaşın başlarında işgal etmesi anti-emperyalist hareketin işgale karşı devamı için yeni bir zemin hazırlıyordu. Böylece küçük burjuvazinin ve emekçi halkın milli burjuvazinin önderliğinde Rus ve İngiliz emperyalizmine karşı yürüttüğü mücadele, milli mücadele açısından yeni bir dönem başlatıyordu. Bu meşrutiyet devriminin bir devamıydı. Milli burjuvazinin desteğindeki Mirza Kuçek Han hareketi bunlardan yalnız biri ama en önemlilerinden biridir. Hareket küçük burjuva milliyetçi bir hareketti. Ve anti-emperyalist niteliği daha çok anti-Rus bir renge bürünmüştü. Emperyalist

devletler arasındaki çelişkilerden yararlanmaya çalışmış, Rus emperyalizmine karşı Alman ve Osmanlı Devletlerin desteğini kazanmıştı.

Çarlık Rusya'sındaki Ekim Devrimi, İran devrimci hareketinde yeni bir dönüm noktası oldu. Bu

Şah'la birlikte heykelleri de yıkıldı.

devrimin İran üzerindeki ilk sonucu Rusya'nın İran'daki fiili işgaline ve sömürgecilğe son vermesi idi. Rusya çekildi ama İngiltere bu boşluğu doldurmakta gecikmedi. İngiliz ve Hintli subayların komutası altındaki İran birlikleri güney bölgelerinden hareket ederek Kafkasya'ya kadar tüm İran'ı denetimleri altına aldılar.

Çarlık baskısından yeni kurtulan halk İngiltere'nin işgaline karşı çıkmaya başladı. Mirza Kuçek Han Hareketi Ekim Devriminin ışığı altında daha devrimci bir niteliğe büründü ve Bolşevik partisinin etkisi altında gelişen Sosyal Demokratlar devrimci harekete bağlandı. 1920'de Kızıl Ordu Deniz Kuvvetleri'nin Beyaz Ordu'nun peşindeh Gilan bölgesine kadar gelmesi ilerici ha-

reketlere önemli avantajlar sağladı. Kızıl Ordu'nun etkinliği altındaki bölgelerde işçi hareketleri daha bir devrimci karakter kazandı. Bu dönemde İran işçi sınıfı yeni yeni geliyordu ve harekete bağlı insanların devrimci tecrübeleri yoktu. İşçi sınıfı temelinde yükselen bir komünist parti kurmanın yeterli koşulları henüz yoktu. Ama aceleci bir çabayla bu olanaklardan yararlanarak Komünist Partisi kuruldu. Bu partinin liderlerinin İran'ın koşullarına ve İran'ın devrimci aşamasına ait, doğru bir bakışları olduğu söylenemez. Komünist Parti Mirza Kuçek Han Hareketine devrimci bir program önerdi. Bu program o günün koşullarına göre çok ileride bir programdı.

Olağanüstü koşulların sağladığı bu avantajlarla gelişen oluşumların nasıl aceleye getirildiği Sovyetler'in İran'ı terketmesi ile kendini gösterdi. Lenin kazanılan zaferi kazanılan zaferi savunmak için güvenli sınırlar arıyordu ve bundan dolayı 1921 yılında İngiltere ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre İngiltere ve Sovyetler Birliği karşılıklı olarak İran'ı terke edecekler, İran bundan sonra hiçbir ülkenin işgaline izin vermeyecekti.

Sovyetler'in İran'ı terki hem ulusal kurtuluş hareketini hem de KP'yi zayıflattı. Sonunda Rıza Han'ın komutasındaki ordu devrimci hareketleri yenilgiye uğrattı.

KU-DE-TA VE ALMAN EMPERYALİZMİ

Tüm bu gelişmeler 1920 yılında Rıza Han'ın yaptığı Ku-De-Ta ile somutlaştı. Ku-De-Ta sömürgecilerle indirekt bağ içinde olan yarı-sömürge, yarı-feodal bir sistemin ekonomik ve toplumsal yapılanmasını yerleştirirken, Şah Rıza Han ve çevresi için feodaller ve kompradorlar arasında siyasi hegemonyada, önemli bir yer sağladı. Şah Rıza Han bir yandan milli demokratik ve işçi sınıfı hareketlerini bastırırken, bir yandan da parlamento-yu siyasi yaşama dahil ederek kompradorlar lehine feodallerin hegemonyasını daraltıcı bir çaba içine de girmişti. Ku-De-Ta'nın ilk on

Devrim yılları

yılında kompradorlar için herşey çok iyiydi. Ne var ki, 1929 yılında dünya ekonomik krizi İran'a da yansımakta gecikmedi. İran'da yatırımları bulunan şirketler -petrol alanındaki haric- İran'ı terketmeye başladılar. Hem bu, hem de Şah'ın merkezi otoriteyi güçlendirme cabaları milli burjuvazi için birçok olanaklar sağlıyordu. Siyasi hegemonyada yer almamasına rağmen milli burjuvazi giderek ekonomik bir gelişme kaydetti. Tekstil, camı, sabun yapımı vb. alanlarda zenginleşme hızla gelişirken buna uygun alt yapı da (karayolu, demiryolu vb.) Şah'ın desteği ile

sağlandı.

Şah, milli demokratik hareketi bastırmış ama milli burjuvazinin gelişimine engel olamamış, feodalizmin erkinliğini kırarak yer yer yardımcı bile oldu. Şah diktatörlüğünün bu özellikleri ve aşağıda açıklayacağımız nedenlerden dolayı Alman emperyalizmine yanaşması, milli hareketi bastırmak için Şah'ı destekleyen egemenlerin ve İngiliz emperyalizminin ondan desteğini çekmesine neden oldu.

İran'la Alman emperyalizminin ilişkisinin gelişmesinde birinci nokta Alman emperyalizminin iyi ekonomik sonuçlarla gelmesi, ikinci

nokta ise Şah diktatörlüğünün dayanakları idi. Aslında Almanya'nın İran'ın sosyo-ekonomik yapısı ve siyasi hegemonyası içinde bir yeri yoktu. Oysa İngiltere gerek ekonomik gerekse siyasi ve askeri olarak belirli bir güce sahipti. Şah'ın iktidara gelmesini İngiltere sağlamıştı ve her an Şah'ın diktatörlüğüne son verebilirdi. Bundan dolayı Şah daha sağlam bir desteğe gereksinim duyuyordu. Bu desteği Nazilerin iktidara gelmesi ile güçlenen Alman emperyalizminde buldu.

II. Dünya Savaşı ile birlikte Şah'ın Alman emperyalizmi ile olan işbirliğinden dolayı Sovyetler Birliği ve İngiltere İran topraklarına girdi. Şah Rıza Han devrildi ve ölene kadar sürgüne gönderildi. Yerine oğlu Muhammed Rıza Şah oldu.

YENİ BİR SAYFA: TUDEH PARTİSİ, ABD EMPERYALİZMİ, PETROLÜN MİLLİLEŞTİRİLMESİ HAREKETİ

1941 yılında İran devrimci hareketinde önemli bir yeri olan TUDEH Partisi Sovyetler Birliği'nin desteği ile bir grup Marksist ve eski Komünist Partililer tarafından kuruldu. Bu parti savaş sırasında önemli bir etkinlik gösteremedi. Onun asıl güçlenmesi daha çok savaş sonrasında oldu.

Savaş dönemi Amerikan emperyalizmi gücünü artırmış ve savaş sonrasında da dünya hakimiyetini ilan etmişti. Oysa İran'daki petrol üretimi hâlâ İran-İngiltere petrol şirketinin elinde idi. Milliyetçi, anti sömürgeci niteliklere sahip Başbakan Musaddık'ın önderliğinde ve petrolü millileştirme sloganı altında harekete geçen devrimci hareket İngiltere ile Amerika arasındaki bu çelişkiden faydalanmasını bildi. Musaddık İran'daki güçler dengesini iyi değerlendirmesi sayesinde İngiltere'nin İran petrolü üzerindeki etkisini bertaraf etti. (1950 Petrolün millileştirilmesi) Ama İngiltere'den boşalan yeri Amerika'ya sunmadığı için iktidardan düşürüldü.

Bu olaydan bir süre sonra yenisinden, bu kez halkın desteği ile iktidara gelmesine rağmen var olan

olanakları iyi değerlendiremedi. Halkın devrimci potansiyelini örgütlü bir güce dönüştüremedi, orduyu tasfiye edemedi. 1955 7Eylül gecesi Amerika'nın piyonu General Zaludî'nin düzenlediği Ku-De-Ta ile iktidardan düştü.

Musaddık'ın güçlü olduğu dönemlerde hiçbir etkinlik gösteremeyen ve Musaddık'ın iktidardan düşürülmesi sırasında Bağdat'ta kalan Şah Muhammed Rıza Pehlevi bu kez güvenlik içinde tahtına daha bir sıkı oturdu.

Petrolün millileştirilme hareketi sırasında TUDEH Partisi birbirinden farklı tavırlar gösterdi. İlk başta İngiliz emperyalizmi halk çelişkisi yerine Sovyetler Birliği-ABD çelişkisini ön plana çıkardığı için ABD'nin desteğini alan Musaddık'a karşı çıktı ama sonra onu destekledi. Üstelik bu sefer desteğini örgütsel tüm olanaklarını Musaddık'a sunmak ve onun kuvvüne takılmak biçiminde gösterdi. Var olan gücünü devrimci şiddetle dayalı bir mücadeleye yöneltmedi. Büyük bir güce sahip olan gençlik örgütü Musaddık'ın son 6 ayında yalnız tören düzenlemekle uğraşıyordu. Halk içinde belirli bir yere sahip olan partinin pasif kalması sağ oportünizmin bir göstergesiydi. Ve devrimci hareketin yenilgisinde önemli bir paya sahipti.

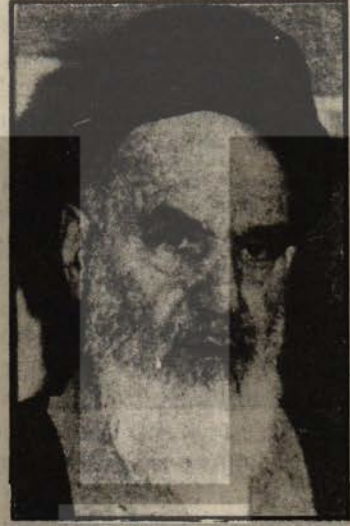
BİR KU-DE-TA DAHA VE ÇARPIK KAPİTALİZM

Şah Rıza Pehlevi'nin ilk işi babasının da daha önce yaptığı gibi anti-emperyalist hareketi bastırmak ve rejimi güçlendirmek oldu. Bu sayede petrol yeniden emperyalistlerin denetimi altına girdi. Emîni-Piç anlaşmasına göre kurulan bir uluslararası konsorsiyum petrole sahip oldu. Bu konsorsiyumla İngiltere %45.6, ABD %40, Hollanda %8.4 Fransa %6'lık bir paya sahipti. (İlerki süreçte bu konsorsiyum da ABD'nin payı sürekli artacaktır.)

Petrol gelirlerinin sürekli artması ABD'nin bir trilyonluk kredisi ve rejimin yabancı metalara kapısını tamamen açma siyaseti ticari komprador burjuvazinin gelişimine bir ivme kazandırırken milli burjuvazi de var olan ekonomik baskı altında yavaş yavaş yok oldu.

Musaddık millileştirmeleriyle ABD emperyalizmini ürküttü.

Humeyni

Halk hareketinin bastırılması, emperyalistler arası çelişkilerin ön plana çıkmasını sağladı. Komprador burjuvazinin gelişimi feodal ilişkiler tarafından engellendikçe bu durum ekonomik bir krize yol açtı. ABD komprador burjuvazinin onundaki tüm engelleri kaldırmak için harekete geçti. İran'a yaptığı tüm yardımı keserek Şah'ı kompradorlar lehine birtakım düzenlemeler yapmaya zorladı. Bu gelişmeler Şah aracılığıyla yapılan ve "Ak Devrim" diye adlandırılan reformlarla sonuçlandı. Bu reformlar sonucu İran'da çarpık bir kapitalizm yerleşti. Kapitalizm önündeki feodal ilişki engelinin ortadan kaldırılması tekelleşme olgusunu hızla geliştirdi. Birkaç yıl içinde karteller ve tröstler siyasi hegemonyaya hakim oldular. Komprador burjuvazi hem nicel olarak yani sermaye olarak hem de nitel olarak yani ticari olan dışında sanayi, tarım ve banka ala-

nına el atarak bir gelişim gösterdi.*

Hizmet sektörü genişledi ve çalışan kesimlerin 1/3'ünü istihdam eden bir kapasiteye ulaştı.

Tarım alanında yapılan reform, köylülerin daha da yoksullaşmasını ve iflasını getirdi. Yoksullaşan köylüler şehirlere akın etmeye başladı. İşçi sınıfı 1 milyonu işsiz olmak üzere 4,5 milyona ulaştı.

İran'ın emperyalizme bağımlı gelişen kapitalizmi, tüketim malları üretiminin diğer sektörlerle bağlantısız olarak gelişmesi, ihracatın %95'ini petrol gibi tek bir ürünün oluşturması gibi çarpık birtakım sonuçları dayatmıştı. Petrol alanındaki sermaye, devlet ve özel sektörlerin işbirliği ile ağırlıklı olarak yabancı sermaye tarafından tanınıyordu. İthalatın sınırsız gelişimi de ülke içi sanayiinin iflasını getirirken yabancı metalara bağımlılığı artırıyordu. Emperyalizm gittikçe güçleniyor, içsel bir olgu olarak işbirlikleri aracılığı ile iktidara yerleşiyordu.

Tüm bu gelişmeler tekelleşme olgusu ile birlikte gittikçe artan bir hızla işçi sınıfının nicel olarak artmasını getiriyordu ama işçi sınıfı ekonomik, siyasi ve kültürel bir baskı altında idi. Diktatörlük işçi sınıfının hiçbir örgütlenmesine olanak tanımıyordu. Bu durum işçi sınıfının biline düzeyi ve demokrat gelecekte açısından neden yetersiz olduğunu açıklamaktadır. Ama işçi sınıfı da diğer halk kesimleri gibi yaşamın dayatması sonucu tüm eksikliklerine rağmen Şah'a karşı ayaklanmaya katıldı.

TUDEH Partisi politika olarak Sovyetler Birliği'ne çok bağlı idi. Ve bu bağlılığını petrolün millileştirilmesi hareketi sırasında gösterdi. Parti Sovyetler'in etkinliği altındaki Kuzey bölgesinde bulunan petrol kaynaklarını bu millileştirme çalışması dışında tutulmasını istiyordu.

***Burada komprador burjuvazi; fonksiyon olarak, varlığı ve gelişimi emperyalizme bağımlı burjuvazi anlamında kullanılmaktadır.**

Ayaklanma sırasında

1979'lu yıllara yaklaşıldığında dünyada yaşanan ekonomik krizlere bağlı olarak petrol gelirlerindeki azalma halk kitlelerinin giderek yoksullaşması ve en ufak bir hak talebinin kanlı bir şekilde bastırılması, halkı Şah diktatörlüğüne karşı direkt olarak mücadele içine çekti. Sonunda siyasi ekonomik kriz öyle bir noktaya ulaştı ki, Şah rejimi iktidardaki emperyalizme bağlı mali oligarşi ve onun bürokratik mekanizmaları ile birlikte halk ayaklanması sonucu devrildi.

AYAKLANMA VE SINIFLARIN AYAKLANMA KARŞISINDAKİ DURUMLARI

İşçi sınıfı, harekete örgütlenmiş bir şekilde bağımsız sınıf tavrını koruyarak değil, daha fazla halk içinde Şah'a karşı bir kitle olarak katıldı. Köylüler gelirlerinin az olmasına ve çok daha kötü koşullarda yaşamalarına rağmen bilinç düzeylerinin aşağı olmasından dolayı ayaklanmaya kitlesel şekilde katılmadılar. Esnaflar (Küçük burjuvazinin meta dağıtımındaki kolu) kapitalizmin tekelci gelişimi ve teknolojinin ilerlemesi sonucu gittikçe iflasa sürükleniyorlardı. Bu durum onları gelişen kapitalizme karşı geleneksel olarak daha geri düşünceleri savunmaya götürüyordu. Dini ideoloji bu kesimde daha çok tutunabiliyor, tabanını bu kesime dayıyordu.**

**Bu kesimin İran'daki tüm kapitalist atılımlara 1906-1909 Meşrutiyet devrimine, 1950 Musaddık önderliğindeki milli demokratik harekete ve 1962 Ak Devrim'e karşı bir tavır içinde olmaları onlardaki te-

kelci kapitalizme karşı dini düşüncüyü savunan gelenegın bir göstergesidir .

Halk hareketi ayaklanmanın başlarında kendiliğinden gelişti ama bir süre sonra maddi güce dayanarak, halk kitlelerinin bilinçsizliği ve dini inançların yaygınlığından da yararlanarak, taban olarak küçük burjuvaziye dayanan Humeyni ve yandaşları, hareketin içinde liderlik konumuna yerleşerek hareketi kontrol altına aldılar.

Yükselen halk hareketinde yer alan tüm sınıf ve katmanlar aynı çizgi içinde birleşiyordu. Hedef; Şah'ı devirmektir. Gerçi liderlik halkı uzlaşıcı bir yola davet ediyordu, ama onlar polise karşı çıkıyor ve mücadeleye devam ediyorlardı. Konseyler, komiteler vb. halk iktidar organları kendiliğinden kuruluyor, liderlik halkın devrimci potansiyelinden ürüyordu.

Liderliğin en önemli özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz. Kopyaklık, muhafazakarlık, emperyalizme karşı mücadelede keskinliğin olmaması ve daha çok anti-Şah'cı bir tutum takınmaları, anti-komünist eğilimin ağır basması ve anti demokratik bir özellik taşıması.

AYAKLANMA VE ÜÇ ÖNEMLİ SONUÇ

İran'daki halk ayaklanması dünya devrimci hareketine üç önemli ders kazandırdı.

1) Emperyalizm, gelişen halk hareketi karşısında düzeni korumak için geri adım attı. İktidarı alan Şii din adamları ve orta burjuvazi aracılığıyla devrimci hareketi

bastırdı, var olan potansiyeli yanlış bir yöne kanaliz etti.

2) Kitleler yığınsal olarak harekete katıldılar ama bu iktidara hakim olmalarını sağlamadı. Onların iktidara gelmeleri daha çok liderliği çeken güçlerin sınıfsal özlerine, tarihsel kapasitelerine ve niteliğine bağlıydı. Ve Humeyni halkın iktidarını sağlayacak bir öze sahip değildi.

3) Şah'a karşı mücadele süresince sol hareketlerde popülist bir mantık hakim oldu. Şah'a karşı tüm güçlerin işbirliği içinde hareket ettiler. Şah'a karşı proletaryanın asgari programı çerçevesinde, ilkel ve gerici güçleri içine almayan, onlarla işbirliği içinde olmayan bir birleşmeyi önermediler. Bunun olumsuz sonuçları, İran İslam Cumhuriyeti'nin kanlı diktatörlüğü ile acı bir şekilde yaşandı.

AYAKLANMA VE SİYASİ ÖRGÜTLER

TUDEH Partisi senelerce, "kapitalist olmayan yoldan kalkınma" tezi doğrultusunda Şah rejimini savunduktan sonra bu kez İslam Cumhuriyeti'nin dinci-demokrasisini (!?) savunmaya başladı. ancak bu destek dinci-demokrat kardeşlerinin TUDEH Partisi üyelerini tutuklamaya başlaması ve partiyi yasadışı ilan etmeleri ile son buldu. TUDEH Partisi işçi sınıfının ve devrimci halkın yığınsal olarak katledilmesine sessiz kalarak ve hatta rejimi destekleyerek işçi sınıfı temsilcisi olmaktan ve onun çıkarlarını savunmaktan ne kadar uzak olduğunu bir kez daha ispatladı.

Halkın Mücahitleri 1966 yılında kurulan İslam-Marksistleri diye tanınan dini ideolojiye sahip bir hareketti. (Sosyalizmle Marksizmi birleştirmeye çalışıyorlardı.) Gerilla savaşı vererek Şah Diktatörlüğüne karşı mücadele veren Mücahitler, yabancı danışmanlar ve Şah'ın siyasi polisine karşı saldırıları ile tanındılar. 1973 yılında mücahitlerden bir Marksist grup ayrıldı. Görüşlerinde daha çok dini eğitim ağır basmaya başladı. Buna rağmen ayaklanmada, Şah'a ve orduya karşı savaştı, halkı örgütledi. İslâm re-

jimi kurulduktan sonra demokratik anti-emperyalist mücadelede halkın yanında yer almalarına rağmen daha sonra liberal burjuvazi ile (Beni Sadr taraftarları) işbirliği yaparak burjuvazinin çıkarlarını savunmaya başladı. Bölgedeki gerici devletler ve emperyalizmle işbirliği içine girdiler.

Halkın Fedaileri bir grup Marksist tarafından 1970'de kuruldu. Adını ilk defa Jigalkel Jandarma Karakolu'na saldırmakla duyurdu. Şah rejimi sırasında silahlı mücadeleyi savunan Fedailer, Şah'ın devrilmesinden sonra komite ve konseylerin oluşturulmasında da önemli roller üstlendiler. 1980 yılında çoğunluk ve azınlık olarak ikiye ayrılan fedailerin, "çoğunluk" adı ile anılan revizyonist kolu ileriki dönemde TUDEH Partisi ile birleşti. Azınlık kolu ise geçmişin yeniden değerlendirilmesi, var olan koşullar sonucu siyasi mücadeleyi benimseyerek Humeyni rejimine karşı mücadeleye devam etmektedir. Marksist-Leninist bir çizgide şiddetle dayalı devrimi stratejik olarak kabul eden Fedailer, silahlı mücadeleyi taktik olarak bir dönem benimsemekteyken **Yeni hükümet**

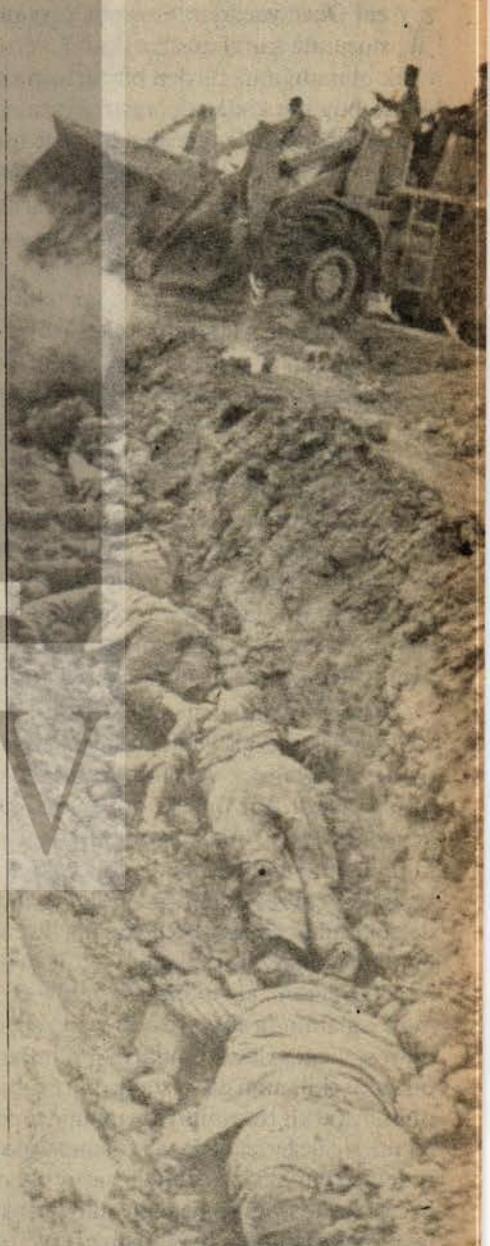
doneminde is kabul etmemektedir. Yeni hükümetin sınıfsal birleşimi küçük-burjuvazi ve orta-burjuvazi idi. Bu sınıfsal birleşim iktidarı ele geçirdikten sonra en önemli mevziler orta-burjuvazinin eline geçti. İran İslam Cumhuriyeti kapitalist bir altyapı içinde feodal bir üst yapıyı hakim kılmaya çalıştı. Burjuva ilişkilerini yaşamış bir toplumda uygulanmaya çalışılan bu yeni ilişkiler İran'da bir kültür bunalımına yol açtı. Artık çağını doldurmuş dini kurumlar zorla İran halkına kabul ettirilmeye çalışılıyordu. Kadınlar carşafa sokuldu ve giderek ekonomik yaşamdan tasfiye edilmeye başlandı. Kapitalist gelişmenin sağladığı tüm olanaklar, bilsimsel gelişmeler reddedildi. Tamamen anti-halkçı, anti-devrimci ve gerici bir özellik taşıyan Humeyni rejimi kısa sürede resmi açıklamalara göre, 40.000 kişinin ölümüne binlerce insanın tutuklanmasına yol açtı. Şah'ın devrilmesi ile birlikte

Humeyni devrinde kadınların zorla kapatılmalanna karşı yaptıkları yürüyüş.

kapatılan işkencehaneler yeniden açıldı. Türkmen Sahra, Kuzistan ve Kürdistan'daki ulusal hareketler kanlı bir şekilde bastırıldı. Şah'ın zulmüne karşı ayaklanan İran halkı, gericiğin, çağdışılığın hakim olduğu bir İran'da yaşamak zorunda bırakıldı.

İslam Cumhuriyeti düzeni korumak, siyasi ve ekonomik kriz karşısında halkın tepkilerini nötralize etmek için Pan-İslamist siyasetinin doğrultusunda Irak ile savaşa girdi. Savaş 1 milyona yakın insanın ölümüne ve sakatlığına, 3 milyon insanın da evsiz kalmasına yol açtı. Ekonomik olarak 400 milyon dolarlık kayıp, pahalılık, işsizlik, yoksulluk vb. sonuçlara neden oldu. Rejimin geleceği sıkı bir şekilde savaşın geleceğine bağlandı. Bugün savaşın rejimin çıkarlarının doğrultusunda bitmesine olanak olmadığı gibi, rejimin kendisi tarafından da savaşın bitirilmesi olanaklı değildir. Rejimin savaşı sürdürmesi siyasi-ekonomik krizi artırırken savaşın sona ermesi de halkın tepkilerinin rejime yönelmesini sağlayacaktır. Emperyalizm İslam Cumhuriyeti'nin düzeni geçici olarak koruduğunun farkındadır ve İran'da Humeyni dışı bir alternatif yaratmaya çalışmaktadır. Ancak bugün Humeyni rejimi halkın yığınsal tepkisine rağmen bu tepkinin aktif bir şekilde ve rejime alternatif olacak bir biçimde örgütlenemesinden dolayı da hâlâ yerini korumaktadır.

İran-Irak savaşında cesetlerin gömülmesi.

sosyalist demokrasinin imkânları ve güvenceleri

Ertuğrul KÜRKÇÜ

Yeni Öncü yazarları arasında sosyalist demokrasi konusunda sanki ansızın patlak vermiş gibi görünen, alışık olmadığımız türden bir tartışma sürüyor. Gerçekten de bugüne kadar dolaysız siyasal konularda yazarlarının birbirleriyle tartışma halinde bulunduğu tek bir genel teorik perspektifte birleşen bir sosyalist organa rastlanmış değildi. Tartışma, tartışan yazarların görüşleri bir yana, sırf bu niteliğiyle de heyecan verici, çünkü yıllardır ilk defa, okuyuculara —iki “özeleştir” arasında— fetvalar tebliğ edilmesi geleneğine pratik darbeler indirerek yürüyen bir sürece tanık oluyoruz. Bu süreçte şimdiye kadar görmeye alışık olduğumuzun aksine herşeyi bildiği tartışmasız kabul edilen şeflerin **stereotype** metinleri “yolumuzu aydınlatmak” üzere önümüze konmuyor. Her düşünce sahibi eleştiriden payını alıyor. Öte yandan okuyucular da katıldıkları ya da katılmadıkları düşünceleri, sahipleri tarafından nasıl dile getirilmişlerse öyle öğrenerek hem tartışmanın seyrini izleyebiliyor, hem de tartışma sürecine aktif olarak katılıp müdahalede bulunabiliyorlar. Böylece, sosyalist demokrasi tartışmasının kendisi, kendi demokrasisini de doğurarak yürüyor.

Gerçekten de, hem sosyalizm ve demokrasi bahsini sosyalistler olarak yeniden tartışmaya, hem de bu tartışmayı sosyalistçe ve demokratik bir tarzda yürütmeye ihtiyaç vardı. Bir önceki dönemde mücadelenin maddi koşullarının da zorlamasıyla bütün tartışmalar —bunlara tam anlamıyla tartışma diyebileceksek eğer— mücadele biçimleri çevresindeki polemiklere indirgenmiş, mücadelenin **nihai amacı** neredeyse gözden kaybolmuş, en çöğundan iki sosyalist ülkenin —Çin ve Sovyetler Birliği— kayıtsız şartsız savunulması ya da yerin dibine batırılması anlamında sosyalizmin genel sorunlarına değinilebilmiş, çizgiler bu konularda takınılan tutumlara bağlı olarak şekillenmişti. Üstelik bütün bu tartışmalar, sonunda, farklı tutumları savunanların birbirlerini **ahlaki** ölçütlerle değerlendirip yargılamalarına ve onarılması neredeyse olanaksız görünen hasımlıklara da yol açınca, her görüş ayrılığı **şiddete** dayalı yöntemlerin devreye kolayca sokulabildiği bir çatışma sürecine dönüştü. Bütün bunların ürünü, sosyalistlerin toplumun entellektüel hayatı üstünde kurmuş bulundukları hegemonyanın dağıl-

ması oldu. Sosyalistler bir on yılı kayda değer bir tek fikir ürünü ortaya koymadan, dünyanın ve Türkiye’nin meselelerine ilişkin tek bir orijinal görüş ortaya atmadan geçirdiler. Başka nedenlerin yanı sıra bu entellektüel kısırlık, yirmi yıl boyunca kendiliğinden sosyalist hareketin yanında yer tutmuş olan aydınların da ilk kez blok halinde sosyalist hareketin uzağına çekilmelerine yol açtı. Bunda rejimin sopasının ve burjuvazinin parasının, korkunun ve çıkarın tayin edici bir rol oynadığını düşünmek ve tek yanlı tahlillerle kendi kusurlarımızı görmezlikten gelmek kendimizi aldatmak olur. İnsanlar maddi varoluşlarını sosyalist mücadele içinde manevi ve entellektüel olarak yücecekleri **inancını** taşıdıkları sürece feda edebilirlerdi. Bütün mesele sosyalist hareketin gerçekten böyle bir çekim merkezi haline gelebilmiş olup olmadığına ya da böyle bir merkez olma niteliğini koruyup koruyamadığına bağlıdır. Önemli olan bizim üstümüze düşeni yapmamızdır. Bu tartışma böyle bir sürecin kapısını aralama yönünde önemli bir adımdır. Bunu iyi değerlendirebilirsek, gerçekten sosyalistçe bir tartışmayı demokratik yöntemlerle sürdürebilirsek, yeniden böyle bir çekim merkezi haline gelebilmek için küçük bir başlangıca hizmet edebiliriz.

Böylece sırf bizimkinden başka bir Marksizm yorumunu savunduğu için başka eğilimlerden devrimcilerle boğazlaşma, onları sosyalist ve demokratik mücadeleden dışlama alışkanlıklarının bir daha geri dönmek üzere arkada bırakıldığını tescil yolunda bir adım atılabilir. Böylece farklı sosyalist eğilimleri benimsedikleri için devrimcilerin birbirine şiddet uygulamasına, rejimin adamlarına provakasyon ve cinayet imkânları sunmasına, devrimci sosyalizmin gerek sosyalist aydınlar, gerekse işçiler gözünde itibar kaybına son verilebilir; Asya **aşiret** geleneklerinin, ilkel taassubun, kan davasının terkedildiği açığa vurulabilir, modern bir fikir mücadelesi zemini yaratılabilir; Dogmatizmin, bağnazlığın, sefe itaat dayatmalarının devrimci hareketin uzağına savurduğu, ama düzenin de bir türlü teslim alamadığı, atomize bir varoluşa zorlanmış sosyalistler, fikirlerini içinde özgürce açığa vurabilecekleri **ana akım** yönüne çevrilebilir.

Böylece bütün sosyalist **entelejan siyaya** kazanım ve birikimlerini ortaya koymak ve yeniden üretmek için uy-

gun bir forum sunarak **Marksist teorinin bölüntüleri** üstüne kurulu **gettoların restorasyonu** yerine, sosyalist hareketin toplam teorik ve pratik kazançlarının eleştirel bir birleşimi üstüne dayalı yeni ve daha yüksek bir **sosyalist birliğin** kuruluşu için bir zemin oluşturma imkânları sağlanabilir.

Bunun içindir ki, T.Yılmaz'ın **Yeni Öncü** sayfalarında başlattığı tartışma, açtığı **iletişim kanallarıyla** nesnel olarak gerek **Yeni Öncü** çevresinin gerekse bir bütün olarak sosyalist hareketin genel teorik gelişmesi için zengin imkânlar taşıyor. Buna karşılık, **Yeni Öncü** yazarlarından A.Ural'a göre, tartışmayı başlatan T.Yılmaz'ın girişimi "tehlikeli". Çünkü, A.Ural'a göre T.Yılmaz, "tartışmaya yeterince yöntemli ve kollektif bir tarzda yaklaşmıyor. Ülkemiz sosyalist hareketinin genel seviyesi ve yedi yıllık gerilemesi düşünüldüğünde hepimizi karmaşık okuma süreçlerine yönelmekle karışıklığı körüklüyor. Hatta denilebilir ki, bu konuyu yıllardır tartışan bir kamuoyu varmış gibi ele alıyor. Ona göre, bu tartışmanın düzgün bir biçimde yürütülebilmesinin garantisi, "tek tek yazarların öncelikle hangi sorunların

gerçekten sosyalistçe bir tartışmayı demokratik yöntemlerle sürdürebilirsek, yeniden böyle bir çekim merkezi haline gelebilmek için küçük bir başlangıca hizmet edebiliriz.

hangi sıra içinde tartışılması gerektiğine birlikte ve çoğunlukla karar vermesi", "program-örgüt-taktik ve (.) çalışma tarzını kapsayan bir genel plan" çerçevesinde tartışmasıdır; "yoksa, sağ bir konuma sürüklenmekten, demokratizmin sığ sularında kulaç atmaktan bizleri kimse kurtaramaz"mış. (Bak, **Yeni Öncü**, s.6, sy.49,50)

"Karmaşık okuma süreçlerine yönelmek", neden karışıklığı körüklesin? "Program-örgüt-taktik" temelini aşan bir **teorik** tartışma neden insanları "sağ bir konuma" sürüklesin? İlk bakışta mantıksal olarak saçma gibi görülebilecek bu akıl yürütme daha derinden baktığında anlaşılabilir bir hale gelir: A.Ural tartışma sonuçlarını, ya da sonuç alıcı bir tartışmayı **Yeni Öncü** çevresinin bugünkü teorik gelişme seviyesinde belirlemeyi tercih ederken, T.Yılmaz sosyalist hareketin genel teorik gelişme seviyesinden ve gelişme eğilimlerinden güç almak istemektedir. Her iki yaklaşım da sonuçta bir paradoksa yol açar; A.Ural **Yeni Öncü** çevresinin içinden gelişen bir süreçle, akımın kendi gücüyle ve bütünlüğünü koruyarak sosyalist hareketin genel gelişme düzeyine erişme tercihiyle, **Yeni Öncü**'yü, genel teorik tartışma alanının dışına düşürme riskini göze alıyor ve böylece bütünlüğü koruma uğruna teorik geriliğe mahkum oluyor. T.Yılmaz, **Yeni Öncü** çevresini sosyalist hareketin genel alanına çekerek teorik yönden geliştirmeyi seçiyor, bu ise şiddetli bir teorik gerilim doğurarak bütünlüğü sarsıyor. Her iki halde de doğması kaçınılmaz olan bunalımı aşmanın yolu olarak yazarlar tartışmayı **Yeni Öncü** için kabul edilebilir bir çerçeveye kapatmak üzere bir uzlaşma noktası seçmiş görünüyorlar. Tartışma artık bir "**toplum projesi**" olarak program eksenin-

de sürüyor.

Böylelikle bütünüyle teorik bir problemin tartışılması program tartışmasına indirgenmiş bulunuyor. T.Yılmaz da başlattığı işi yarıda bırakıyor. Marksizmin genel teorisinin problemlerini **Yeni Öncü** çevresinin programatik problemleri çerçevesine bağlayarak, bir yandan bu çevreye yönelmiş olanlarda sosyalist hareketin devrimci Marksist kanadını yalnızca kendilerinin temsil ettikleri yanılsamasını pekiştiriyor; öte yandan, teorik tartışma alanını daraltıp tartışmanın kavramsal araçlarını yoksullaştırdığı gibi, teorik tartışmayı "karmaşık okuma süreçlerine" tahammülü olmadığı iddia edilen okuyucunun düzeyine indirgeyerek sosyalist aydınların bütün için çekici olmaktan çıkartıyor. Böyle bir orta yolda buluşmak, kendi içine kapalı bir bütünlüğü belki koruyabilir, oysa **Yeni Öncü**, pekala Marksizmin teorik cephaneliğinin bütün imkânlarını harekete geçirip, Marksizmi yeniden üretmek daha yüksek bir bütünlüğe erişmenin yollarını daha hızlı katedebilirdi; ve T.Yılmaz bugün sosyalist hareketi oluşturan, dikkatlerimizi uzak tutamayacağımız eğilimlerin, dar çevreleri aşarak pratik mücadele tecrübelerini ve teorik kazançlarını başkalarıyla değiş tokuş etmeye ve temel teorik sorunlar çevresinde tartışmaya, eskisinden çok daha hazır hale geldiğini görebilmiş olsa (*), belki de argümanlarını bu sınırlı alana kapatmaya bu kadar çabuk razı olmayabilirdi. Gelişmesinin bu evresinde **Yeni Öncü** çevresinin programatik problemleri ile sınırlanmış da olsa, böyle bir tartışmanın başlamış olması tartışmanın içinde sürdüğü biçimden çok daha önemlidir. Okuyucuları da bağrına çeken ve müdahalelerini hem mümkün hem gerekli kılan bu tartışma sürecinde, T.Yılmaz'a yarıda bıraktığı işi tamamlama cesaretini belki de onlar verebileceklerdir.

I

TEORİ VE PROGRAM

Marksist teori, düşüncenin, toplumun ve doğanın hareketinin karşılıklı ilişkilerinin ve en genel bağlantılarının entegral ve sistematik bir açıklanışını verir ve tarihsel gelişmenin her somut momentinde önceki pratiklerin tümünü kapsayarak ilerler. Merkezinde materyalist tarih anlayışı bulunan Marksist teori burjuva toplumunu yıkarak gelişen bir sosyalizmin teorisi olarak işçilerin nihai amaçlarını bir düş olmaktan çıkarır, kapitalizmin yarattığı üretici güçler ve dünya-tarihsel ilişkiler zemininde gerçekleşmesi kaçınılmaz bir imkân olarak tanımlar, bu yüzden her sosyalizm tartışması, o somut momentteki dünya-tarihsel ilişkiler toplamı üzerinde bir teorik tartışmadır.

Öte yandan 1917 Ekim'ine gelene kadar, gelecek sosyalist toplum üzerine bütün tartışmalar soyut bir imkânlar tartışması iken, 1917'den bu yana elde edilmiş bir dizi sosyalizm pratiği dolayısıyla, sosyalizm tartışmaları artık dolaysız olarak elde edilmiş ampirik bilgileri de içerir ve bir sosyalizm teorisine bu tecrübelerin eleştirel toplamı da eklenmek gerekir. Bir program ise, Marksist te-

(*) Bak, M.Tanju Akad, **Yirmi Yıl İçin Gözlemler**, Türkiye Sorunları Dizisi, S.2

orinin kavramsal araçları kullanılarak dünya-tarihsel konteksti içinde tahlil edilen verili bir toplumda bir parti halinde örgütlenmiş işçi sınıfına toplumu değiştirmesi ve sosyalist bir toplumu kurması için, yürüttüğü sınıf mücadelesinin somut gelişme yollarını belirleyen bir **hareket planı** verir. Bu plan, belirli bir tarihsel dönemdeki karşılıklı sınıf ilişkilerinin, dolayısıyla sınıf güçlerinin **somut ilişkilerine** dayalı bir **genel plandır**. Dolayısıyla bir program tartışması **somut güç ilişkileri** ve mücadelenin **somut gelişme yolları** üzerinde sürer.

Yeni Öncü yazarları, karşıt yönlerden gelerek buluştukları programatik düzeyde tartışırken, Marksizmin temel teorik problemleri çevresindeki tartışmayı sona erdirdikleri, uygun çözümlere ulaştıkları ve bu çözümlerin **Yeni Öncü** çevresinde özümlemediği yargısını açık ya da örtük olarak paylaşmış, Marksizmin Türkiye'deki gelişmesinde bir tarihsel evreyi **tamamladığını** ilan etmiş oluyorlar. Devrimci Marksistlerin tutarlı ve homojen bir topluluk halinde birleşmeleri ise, ancak Marksist teorisinin öncülleri zemininde yürüten bir dizi teorik mücadelenin ürünü olabilir. Bu mücadeleden zaferle çıkanlar, **hareketin teorik önderi** olma hakkını kazanmış olarak mücadelenin pratik gelişme yollarının planı üstünde tartışmaya başlayabilirler, program-örgüt-taktik tartışmaları böyle bir arka plan üstünde yürür.

Aktüel mücadelenin gösterdiği, Türkiye'de Marksistlerin geçmişte göğüslemek zorunda kaldıkları görevler ne kadar karmaşık ve çetin de olsa bunu dağıtık gruplar halinde yürütmüş bulunduklarıdır, gruplar evresinden çıkarak bir parti haline gelmenin imkânları henüz yeni yeni beliriyor. **Marksistlerin birliğinin ilk evresi tamamlanmamıştır, hareketin teorik önderliği ve Marksist hareket oluşma halindedir.**

II TEORİNİN SORUNLARI

Sovyetler Birliği'nde cereyan eden mücadeleler geçmişte her zaman olduğu gibi, bugün de bütün ülkelerin sosyalistlerinin gündemine yeni yeni sorunlar taşıyor. Gorbacov'un önderliğinde girilen ekonomik, teknolojik, toplumsal ve siyasal reformlar yerleşik ilişkileri ve anlayışları sarsıntıya uğratarak ilerliyor. Geleceğini yeniden tasarlamaya girişen Sovyetler Birliği, geçmiş ilişkilerini ve bunun toplumsal ve entellektüel mirasını elden geçiriyor. Resmi Marksizmin Sovyet tarihinden silindiği düşünceler ve kişilikler için yeni hayat imkânları doğuyor. Bu süreç hem sosyalizm hakkındaki bütün projelerini Sovyetler Birliği'ndeki reel ilişkilerin olumlanmasına dayandıran pro-Sovyet, daha doğrusu pro-Genel Sekreter eğilimleri, hem de Sovyetler Birliği'ndeki toplumsal ve siyasal sakatlıkların eleştirilmesini her zaman egemen sınıf politikalarına eklemlenen anti-Sovyetizmle rine dayanak yapan eğilimleri şaşkınlık ve tereddütlere düşürerek yürüyor. **Ekim Devriminin temel kazançları koruduğu ölçüde** Sovyetler Birliği'nde toplumun maddi ve manevi gelişmesini dumura uğratan bürokratik pratiklerin ve tutucu ekonomist siyasetlerin aşılmasının imkânlarının **kurumsal ve entellektüel planda** mevcut olduğunu temel alarak Sovyetler Birliği'ni "kendi" bur-

juvazilerine ve dünya emperyalizmine karşı savunanlar ise pozisyonlarının sağlamlığına yeni kanıtlar buluyorlar. Program tartışmalarının geçmişte Marksist teorisinin en temel unsurları üstüne tartışmalara yol açmış olması gerçeği, —örneğin Gotha Programı üstüne Marx-Lasalle polemigi— ileri sürülerek teori ile program arasında böylesine kategorik ayrımlar getirilmesine itiraz edilebilir. Her sosyalist programın bir nihai amacı açıklayan teorik, bir de aktüel mücadeleyi kapsayan pratik bölümden oluşacağı, dolayısıyla program tartışmasının kendisinin bir teorik tartışma olduğu başka bir itiraz olabilir. Ancak, her tartışmanın ve polemigin içinde sürdüğü özgül tarihsel koşullar gözönünde tutulursa bunların karşı karşıya bulunduğumuz soruna tekabül etmediği anlaşılır. Gotha Programı tartışması Alman işçi hareketinin iki partisinin birlik sürecinden doğarak gelişmiş, her iki partinin önderlerinin teorik ayrılıkları pratik program tartışmaları sırasında kaçınılmaz olarak açığa vurulmuştu. Aynı şeyler RSDİP'de görülen program tartışmaları için de aynı rahatlıkla söylenebilir. Her seferinde program tartışmaları içerisinde öne çıkan teorik tartışmalar **birlik** süreçlerine tekabül eder.

Tartışmanın bizzat kendi gelişmesinin gösterdiği gibi, **Yeni Öncü** yazarlarının tartıştıkları, somut bir toplumda —Türkiye'de— sosyalizmi mümkün kılan sınıf ilişkilerinin mevcudiyetinin genel koşulları ve bu somut toplumda kapitalizmden sosyalizme geçişin özgül süreci değil, genel olarak Marksist sosyalizm teorisinin kendisi ve SSCB'deki gelişmeler dolayısıyla Ekim Devrimi sonrasında SBKP'nin ileri sürdüğü sosyalizm anlayışı ve pratiğinin eleştirisidir. Bunların hiçbirinin bugünkü somut program meseleleriyle bir ilişkisinin bulunmadığı aşikardır.

Sıranın programa gelmesine daha çok zaman bulunduğu en elemanter teorik meselelerin tartışılmaya yeni başlanıyor olmasından görülmektedir. Bu yüzden içinde bulunduğumuz uğraşı açıkça belirlemek gerekir; **henüz Yeni Öncü'de** yer alan tartışma da gücünü ve imkânlarını Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerden topluyor. Sovyetler Birliği'nin sunduğu modelin eleştirisi ve değerlendirilmesi çevresinde, **sosyalist demokrasi** meselesini gündemimize getirip koyuyor.

T.Yılmaz, Sovyetler Birliği'ndeki demokrasi probleminin nihai çözümü bakımından sosyalist toplum üstüne tasarımlarımızın arasına sosyalist siyasal çoğulculuk (**pluralism**) kavramının dahil edilmesini istiyor. Biz T.Yılmaz'ın talebinin gerçekleşmesinden yanayız. Bu tartışmaya katılmamız son tahlilde tamamen haklı ve meşru olan bu talebin gerçekleşmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Ancak bu talebin meşruiyetinin ve haklılığının kanıtlanması için ileri sürülen mülhazaların sorunun kavranması ve açıklanması açısından yeterli olmadığı gibi, hem teorik hem tarihsel pratik bakımından dar bir alan üstünde ve eksik verilerle yürütüldüğü kanısındayız. **Yeni Öncü'deki** tartışma kontekstinde bir program sorununa indirgenmiş olan sosyalist demokrasi sorunu hem **teorinin tarihinin** hem **tarih teorisinin** karmaşık sorunlarından biridir ve ayrıca bu **sorunun ken-**

disinin bir tarihi bulunmaktadır. Dolayısıyla sorunu bütün bileşenleriyle birlikte tartışabilmemiz için, tartışmaya önce bu düzeylerden girişmemiz gerekir. Ancak öyle anlaşılıyor ki, T. Yılmaz tedricen gelişecek bir tartışmadan yanadır, bu nedenle tartışmaya bu sorunların dışından dolaşarak girmeye çalışıyor.

I. Teorinin Tarihinin Sorunları

T. Yılmaz'ın sosyalist demokrasi sorununu tartışmaya getirdiği düzey esas olarak parti örgütlenmeleri planındadır. Kaleme aldığı bütün makalelerin ağırlık merkezine Sosyalist ülkelerde egemen KP'lerinin sahip olduğu hak ve imkânlarla sosyalist düzeni benimseyen öteki partilerin de sahip olması gerekliliği yerleşmiştir. Bize göre politik parilerin çoğulluğunda ifadesini bulan demokrasi, sosyalist demokrasinin biçimsel yönüdür, bir **yansıma biçimidir**. İşçi sınıfının kendisinin, sosyalizme geçişin tarihsel çıkarlarını gerçekleştirdiği kitlelerin, yani bir burjuva toplumunun en büyük çoğunluğunun pratik olarak iktidarı elinde bulundurması, Marx'ın ifadesiyle "devlet olarak örgütlenmiş proletarya", sosyalist demokrasinin de, bunun yansıması olarak sosyalist siyasal çoğulculuğun da asıl özünü ve tarihsel teminatını oluşturur. Marx ve Engels'in **Manifesto**'da ortaya koydukları genel perspektif bu tarihsel imkâna işaret eder: "işçi sınıfının devrimdeki ilk adımı proletaryayı egemen sınıf durumuna yükseltmek, demokrasi savaşını kazanmaktır". Ne Marx'ta ne Engels'te 1871 Paris Komününe gelinceye kadar bu "demokrasi savaşının içinde kazanılacağı özgül siyasal biçimin özelliklerine ilişkin ayrıntılı bir tasarıma rastlayamayız ama, öteki "işçi sınıfı partileri" karşısındaki konumlarını belirlemeye, **Manifesto**'da özel bir önem verdiklerini görürüz: "[Sosyalistler] öteki işçi sınıfı partilerine karşıt ayrı bir parti oluşturmaz."

"Onların bir bütün olarak proletaryanınkinden ayrı ve kopuk çıkarları yoktur."

Bunlardan Marx ve Engels'in bir toplumsal devrim sürecinde işçi sınıfının farklı gelişmişlik düzeylerine tekabül eden öteki işçi partileriyle kendi partileri arasındaki mümkün ilişkileri nasıl öngördükleri kendiliğinden ortaya çıkar: onlar bu süreçte kendilerine "pratikte bütün ülkelerin işçi sınıfı partilerinin en ileri ve kararlı kesimi" olma, "teoride, (...) proletarya hareketinin nihai genel sonuçlarının kavranışına sahip" olma rolünü biçer ve ilan ederler: "Sosyalistlerin dolaysız amacı bütün öteki proleter partileriyle aynıdır: proletaryanın bir sınıf haline sokulması, burjuva egemenliğinin devrilmesi, siyasal iktidarın proletarya tarafından fethi." (Bak, Marx-Engels, **Manifesto**, Toplu Eserler, C.6, s.497-8)

Burada teorik olarak, aynı genel nihai amaçları paylaştıkları öteki işçi sınıfı partilerinin meşruiyetleri hakkında en ufak bir kuşku yoktur ve devrimden sonra tasfiye edilmelerinin gerekliliğine dair hiçbir öngörüye imkân da bırakılmamıştır.

1871 Paris Komünü **proletarya diktatörlüğünün ilk tarihsel uğrağı oldu**. İlk kez işçiler devlet iktidarını ellerine geçirdiler. Bu işçi devletinin yönetiminde Enternas-

yonal'in Fransa şubesinin çok önemsiz bir rol oynadığını, Komün yönetiminin Marksistlerden ayrı öteki iki işçi sınıfı partisinin —Blanquist ve Proudhonistler— egemenliği altında olduğunu bildikleri halde ne Marx ve Engels, ne de daha sonra Lenin Komün'ü proletarya diktatörlüğü olarak tanımlamaktan kaçınmadılar.

Bu egemenliğin temel niteliği, devlet iktidarını oluşturan bütün organların, bütün yerel yönetimlerin işyerlerinden başlayarak gelişen seçimlerle kurulmuş olması; düzenli ordunun, siyasi polisin ve bürokrasinin ilga edilmiş olmasıydı. Burada da ne pratikte, ne teoride farklı işçi sınıfı partilerinin varlığı ve meşruiyeti tartışmanın konusu değildi. Söz konusu olan burjuvazi üzerindeki bir diktatörlüktü, işçi sınıfının farklı kesimlerinin bir-biri üstündeki diktatörlüğü tartışılmıyordu bile, çünkü işçi sınıfının bütün kesimleri, partileriyle birlikte devrimci savaşa katılıyor, silahlı halk olarak kendi seçtikleri Komün yönetimini denetliyor ve temsilcilerini istedikleri zaman geri çağırabiliyorlardı.

1905 Rus Demokratik Devrimine kadar Komün proletarya egemenliğinin evrensel standardını oluşturmaya devam etti. Bu devrimle birlikte **proletarya egemenliğinin ikinci uğrağı olarak Sovyetler** (şuralar) tarih sahnesinde belirdi. Aşağıdan, işçilerin doğrudan demokrasi organları olarak çalışan Sovyetler bir yandan mücadele ve ayaklanma organları olarak, öte yandan iktidar organları olarak doğrudan doğruya işçi sınıfının kendi içgüdüleri ve ihtiyaçlarının ortaya çıkardığı biçimlerdi ve bu organların devrimci mahiyetlerinin Bolşeviklerce keşfedilebilmesi ancak 1905 ayaklanmaları arefesinde Lenin sayesinde olabilişti. Bu egemenlik organlarında da işçiler arasında nüfuz sahibi olan bütün partiler, üstelik devrimin burjuva karakteri dolayısıyla liberal burjuva partisi KD'ler bile temsil edilebiliyordu.

Bundan sonraki her devrimci kabarış dönemi Sovyetler'in, işçi sınıfının yanısıra, yoksul köylülerin ve askerlerin de ikili iktidar organları olarak ortaya çıkışına tanık oldu. Sovyetler, devrimin ilerleyiş ve gerileyişlerine bağlı olarak dayandıkları güç bileşimleri durmaksızın değişerek, ama karşı devrim tarafına geçenler dışında kalan bütün eğilim ve partilerin içinde meşru ve yasal kabul edildikleri ikili iktidar organları oldular. 1917'de de Bolşevikler, Enternasyonalist Menşevikler ve Sosyal Devrimciler'den oluşan çoğunluğa dayanarak tüm Rusya'da iktidarı ele geçirdiler.

Bütün bu süreçlerde işçilerin ve köylülerin farklı kesimlerinin siyasal sözcüleri olan **partilerin hak ve özgürlüklerinin teminatı, onların meşruiyet kaynakları olan şeydi —devrim için savaşan mücadele halindeki toplumsal sınıf ve katmanlara dayanmaları!**— Meşruiyetlerini yok eden de devrime karşı savaşmaları oldu. Böylece Bolşevikler dışındaki tüm siyasal partiler karşı-devrimci iç savaş partileri olarak teker teker Sovyetler'in siyasal sahnesinden silinip gittiler. Sovyetler Anayasası'nı tanıyan Bolşevikler dışında bir tek örgütlü siyasal güç kalmadı. Böylelikle Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile

kaynaşmış Sovyet devleti yekpare bir egemenlik örgütü olarak, proletarya diktatörlüğünün evrensel modeli haline geldi.

Ancak bu modelin evrensel bir model olarak kabulüne karşı çıkan en başta Lenin'in kendisiydi. "İleri ülkelerin en az birinde proleter devrim zafere ulaştığı anda muhtemel ani bir değişiklik olacak: Rusya model olmaktan çıkarak, yeniden (Sovyet ve sosyalist anlamda) geri bir ülke haline gelecek" diyordu. (Bak, Lenin, **Sol Komünizm...** Toplu Eserler, C.31, s.21).

Gene Lenin, sınıf düşmanlarının yani burjuvazinin oy hakkının kısıtlanması konusunda şunları söylüyor: "(oy hakkının kısıtlanması) sorunu diktatörlüğün genel bir sorunu değil, her ülke için özgül bir sorundur... (burjuvazinin oy hakkının kısıtlanması, diktatörlüğün uygulanması için **mutlak olarak gerekli değildir**, bu diktatörlük kavramının mantığının vazgeçilmez bir özelliği değildir, tarihsel ve sınıfsal 'diktatörlük' kavramının içine **vazgeçilmez** bir koşul olarak girmez". (Bak, Lenin, **...Dönek Kautsky**, Toplu Eserler, C.28, s.256).

Özetle doğrudan doğruya Rus proleter devriminin özgül koşullar içinde gelişen ilişkilerin ve kurumların evrensel bir model olarak kabulüne Lenin daha en baştan bir kayıt koymuştu.

Sovyet pratiğinin teorileşmesi bahsinde, Lenin'in Sovyetler Birliği'nde Bolşeviklerle öteki partiler arasındaki ilişkiyi iç savaşa bağlı olarak nasıl belirlediğini gördük ve bunu kabulde T. Yılmaz'la aramızda bir fark olmadığını sanıyoruz.

Ancak, T. Yılmaz devlet teorisinden parti teorisine apansız sıçrayarak, 1918'den sonra parti içinde de (yani Sovyetler Birliği'ndeki tek devrimci sosyalist siyasal örgüt içinde de) tekelciliğe doğru bir eğilim geliştiğini ve sonunda, ikinci görüş sahiplerinin parti içinde söz haklarının yok edildiğini ve bunun kurumlaştığını ileri sürüyor. Gerçekten de Sovyetler Birliği'nde böyle bir süreç yaşandı. Ama bunun müsebbibi, başka partilerin bulunmayışı olamazdı; çünkü o tarihte başka partilerin hepsi devrimi mantıki sonuçlarına kadar vardırma uğraşan Bolşeviklerle savaş halindeydiler ve zaten Sovyet egemenliğine savaş açarak yok edilmeksizin olamayacakları bir konuma kendiliklerinden sürüklenmişlerdi.

T. Yılmaz'ın kendisi "aynı örgüt içerisinde eylem birliğini devam ettirebilecek durumda olan, alınan kararları birlikte hayata geçiren ama farklı olan görüşleri çerçevesinde merkezi yapıya eleştiriler yönelten" grupları içeren bir partiyi Leninist olarak kabul ediyor. Ama Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin ne zaman bu özelliğini yitirerek "tekelci" bir partiye dönüştüğünü ve bunun teorisinin nasıl geliştirildiğini açıklamaya girişmeksizin hemen günümüze sıçırıyor. Sosyalist çoğulculuğun pratik gerçekleşmesinin tarihini adım adım izliyor ama, bunun nasıl ortadan kalktığını, Sovyet demokrasisinin de, parti demokrasisinin de sonuş sürecine nasıl girdiğini pratik tarihte izlemeye yanaşmıyor ve tekelci yapıların teorik sahipleriyle bir çatışmadan kaçınarak, kendi tasvir ettiği bir tekelcilik teorisine hücum ederek, bir ço-

ğulculuk anlayışı geliştirdiğini iddia ediyor.

Tekin Yılmaz'ın makalelerinde kullandığı sözcüklerin bir istatistiği yapılsa, en çok kullandığının **bilim** ve **bilimsellik** olduğu görülürdü. Ama bilimin sözünü etmek, bilimsel standartlara uyulmuş olduğunun garantisi olmuyor. Bilim adamı bir süreci gelişmesinin bütün uğraklarında, onun tarihsel gelişmesinin tüm evrelerinde aldığı biçimleri, geçirdiği değişmelerin tümünde izlemeksizin inceleyemez. Bu incelemesinde kendisinden önce birikmiş tüm pratik ve teorik tecrübeyi değerlendirmeksizin, sonuç olarak bir teoriye sahip olmaksızın inceleme yapamaz ve vardığı sonuçlardan korkmadan incelemesini sonuna kadar götürmeksizin edemez.

Bilimin de bir ahlakı vardır ve bilimsel standartlara uymak bu ahlakı da özümsemeyi gerektirir, eğer bizim vardığımız sonuçlara şöyle ya da böyle bizden önce varanlar, aynı süreci bizden önce tahlile tabi tutanlar varsa onların hakkını teslim etmemiz gerekir. Hem üstelik bu süreci bizim gibi olup bittikten sonra değil, bizzat içinde yaşayarak, acılarını çekerek dahası hayatlarını bu uğurda harcayarak eleştirmişlerse bu onların daha da çok haklarıdır. Şimdi biz Marx'a, Marx'ın bilimsel araştırma yöntemine öykünürken yalnızca onun yaptığı gibi, "Burada bütün kuşkular kovulsun

"Ve burada her türlü korku yok olsun," diye Dante'den dizeler söylemekle mi yetineceğiz, yoksa onun yaptığı gibi, bu dizelerin gereğini yerine mi getireceğiz? Hangi bilim ve bu arada Marx'ın iktisat teorisi, kendisinden önce ileri sürülmüş teorilerin derinlemesine bir irdelemesi ve özümsemesi olmaksızın gelişmeyi başarabilmiştir? Hangi bilim kendinden önceki yarım ve eksik teoriler ve sahte-bilimle çatışmaksızın kendi yolunu açabilmiştir?

Şimdi biz, sosyalist demokrasi söz konusu olduğunda bunun daha Lenin sağken bile bir hayale dönmesini zorlayan maddi şartları incelemeye girişecek miyiz, girişmeyecek miyiz? Sovyetler Birliği'ndeki bütün bürokratik pratiklerin kendi zamanında geliştiği, proletarya egemenliğinin bürokrasi egemenliğiyle; dünya sosyalizminin, milli komünizmle; geçiş devleti teorisinin bütün halkın devleti öğretisiyle ikame edildiği Stalin'le ve onun ideoloji memurlarıyla teorik bir hesaplasmaya girişecek cesareti pratikte gösterebilecek miyiz?

Ve bu hesaplama sürecinde **anti-Sovyet olmadan**, Sovyet devletinin varoluşunun **dünya tarihi açısından nesnel devrimci rolünü** tanıyarak bir bürokrasi eleştirisi, ve sosyalist demokrasi teorisi geliştirmek için çaba göstermiş olan Luxembourg, Troçki, Gramsci, Guevara ve ilh. gibi Marksistlerin teorilerinin geçerliliklerini dosdoğru tartışacak mıyız? Bunların hiçbirini yapmaksızın gerçek bilim ve teori adına bir parmak ileriye gitmiş olmayız. Bütün bunların enine boyuna tartışılması bir dergi yazısının boyutlarını aşar. Ancak şu kadarını kaydedelim: Lenin'in bir ileri ülkede proleter devriminin meydana gelmesine kadar, kaçınılmaz kötülükler olarak gördüğü herşey, milli komünizmin erdemleri olarak teori, ilke ve yasa haline gelerek Stalin egemenliği

döneminde yerleşip, kökleşti; Kruşçef ve Brejnev dönemlerinde teorik planda Stalin'in öğretilerinden farklı pek az şey söylendi, bugün bir sosyalist çoğulculuk teorisi yapmak, Lenin sonrası Sovyet toplumunun, devletin ve partisinin dakik bir eleştirisi etrafında mümkündür ancak!

Bütün bunlardan sonra, teorinin tarihinin incelenmesinden bizim vardığımız sonuç, **sosyalist bir çoğulculuğun gerçekleşmesinin tek maddi teminatının, işçiler iktidarı bilfiil elde etmeden önce, örgütlenmelerinin ilk adımlarını atarken bile, içinde kendi kendilerini yönettikleri mücadele organları** olduğudur. Bütünüyle farklı amaçlarla kurulmuş organların mücadele süreci içinde işçilerin kendilerini yönetme organlarına dönüştüğü Sovyet deneyinden bilinen bir vakıadır. Bu organların hangi özgül biçimlere bürüneceği bütünüyle pratiğe ilişkin bir sorundur. Sendikalar mı, komiteler mi, konseyler mi, yoksa tamamen başka bir biçim mi, bunların hiçbirisi önceden öngörülemez. Bilinen tek şey işçilerin kendilerini

Komün yönetiminin Marksistlerden ayrı öteki iki işçi sınıfı partisinin-Blanquist ve Proudhonistler- egemenliği altında olduğunu bildikleri halde ne Marx ve Engels, ne de daha sonra Lenin Komün'ü proletarya diktatörlüğü olarak tanımlamaktan kaçınmadılar.

yönetme organlarının bugüne değin görülmüş en demokratik ve en çoğulcu sosyalist egemenlik organları olduğudur.

Özgürlük, daha da çok siyasal özgürlük bir güç ilişkisidir. Dolayısıyla çoğulculuğun bir düşünce biçimi haline gelebilmesi için, güçlerin karşılıklı ilişkisi içinde **de facto** vücut bulması zorunludur. Çoğulculuk her türlü niyet ve anlayıştan bağımsız olarak çoğul maddi güçler olarak kendisini dayattığı takdirde varlığının tarihsel koşullarını bulur ve ancak **bu temel üzerinde bir ideoloji haline gelir**. Bunun yokluğunu sakınca ve zararları hakkında ileri sürülebilecek, siyaset bilimi açısından en inandırıcı kanıtlar bile çoğulculuğa gereksinim duymayanların gücünü bükmeye yetmez. Maddi güç, ancak maddi güçle dengelenebilir. Bununla birlikte fikirlerin bir kere kitleleri kavradıklarında maddi güçler haline geldiğini de biliriz, ve bundan ötürü de bu çoğulculuk anlayışını yaymak için sistematik bir teorik mücadele sürdürme gereği küçümsenemez. Bizim iddiamız, **çoğulculuğun maddi dayanaklarının ideolog ve devlet adamlarının düşüncelerinde değil, politik haklar sisteminde değil, işçilerin tüm bölüntülerini kapsamaksızın edemeyen, doğrudan egemenlik organlarında bulunduğu**dur. Bütün bunlar, teorinin tarihine ilişkin olarak şimdilik söylemekle yetineceklerimizdir. Ancak bir soru cevaplanmaksızın kalmıştır. Nasıl olmuştur da hem tarihsel olarak Sovyet devrimini ve Sovyet devletini yaratan, devrimin içinde geliştiği proletarya diktatörlüğün kurumlarını oluşturan Sovyetler, Partinin diktatörlüğüyle ve partinin diktatör-

lüğü merkez komitesinin diktatörlüğüyle ikame edilebilmiştir? Nasıl olmuştur da proletarya egemen sınıf olarak demokrasi savaşını kazanamamıştır?

Bu sorunun karışığı daha çok tarih teorisinin sorunları içinde yatmaktadır.

II. Tarih Teorisinin Sorunları

Sosyalist demokrasi meselesinin pratikteki çözümü için T. Yılmaz'ın da dediği gibi, başlangıca yeniden dönmek gerekiyor, ama sorunun teorik kavranışına sağlam araçlarla yaklaşmak için de teorinin başlangıcına dönmek gerekir.

Marx ve Engels, insanların kendi varoluşlarının koşullarına egemen olmalarının tarihsel sürecini **Alman İdeolojisi'**nde şöyle açıklamışlardır:

"Nasıl olur da, temelin, özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla, üretimin [sosyalistçe] düzenlenmesiyle (ve bunun tazammun ettiği, insanların kendi ürünlerine karşı yabancılaşmalarının ortadan kaldırılmasıyla) arz ve talep ilişkisinin gücü yokolup gider ve insanlar üretimin, değişimin ve birbirlerine karşı davranış biçimlerinin denetimini yeniden ellerine geçirirler?

"Tabii ki, bu 'yabancılaşma' ('Entfremdung') (...) ancak iki **pratik** öncül varolduğu takdirde ortadan kaldırılabilir. Bunun "katlanılmaz", yani insanların kendisine karşı devrim yaptıkları bir güç haline gelmesi için, yabancılaşmanın insanlığın büyük kitlesini 'mülksüz' kılması ve üstelik bunu varolan bir zenginlik ve kültür dünyasına karşıt olarak yapması gerekir; her iki öncül de üretici güçte büyük bir artışı, üretici güçte yüksek derecede bir gelişmeyi şart koşar. Ve öte yandan, üretici güçlerin (aynı zamanda yerel değil, **dünya-tarihsel** varlıkları içindeki insanların gerçek ampirik varoluşlarını tazammun eden) bu gelişmesi, mutlak olarak gerekli bir öncüdür, çünkü bu olmaksızın yalnızca yoksulluk ve kıtlığın genelleştirilmesinden başka birşey yapılmış olmaz ve kıtlıkla birlikte ihtiyaçlar uğruna mücadele yeniden başlar ve tüm "eski pislik canlandırılmış olur; ve çünkü, ancak üretici güçlerin bu evrensel gelişmesiyle insanlar arasında evrensel bir ilişki kurulmuş olur, bu evrensel ilişki bir yandan da **bütün** ülkelerde eş zamanlı olarak "mülksüz" kitleyi (evrensel rekabeti) doğurarak her ülkeyi ötekilerin devrimlerine bağımlı hale getirir ve sonunda yerel bireylerin yerine **dünya-tarihsel**, ampirik olarak evrensel bireyleri geçirir. Bu olmaksızın 1) [Sosyalizm] ancak yerel bir görünge olabilir; 2) İlişki güçlerinin kendileri evrensel, dolayısıyla da katlanılmaz güçler olarak gelişmez; boş inançlarla kuşatılmış güdük koşullar olarak kalır; ve 3) ilişkilerin her genişleyişi yerel [Sosyalizmi] ortadan kaldırır. Ampirik olarak [Sosyalizm] ancak hakim halkların 'hep birlikte' ve eş zamanlı eylemi olarak mümkündür, bu da üretici güçlerin evrensel bir gelişmesini ve bunların kuşattığı dünya ilişkilerini şart koşar.

"(...) Demek ki, kendi faaliyeti olan [Sosyalizm] nasıl ancak 'dünya-tarihsel' varlığa sahip olabiliyorsa, proletarya da ancak dünya-tarihsel olarak varolabilir. Bireylerin dünya-tarihsel varlığı, dolaysız olarak dünya ta-

rihine bağlanmış olan bireylerin varoluşudur.

“[Sosyalizm] bizim için, tesis edilmesi gereken bir **hal**, gerçekliğin kendisini uydurması gereken bir **ideal** değildir. Biz, işlerin bugünkü gidişatını ortadan kaldıran gerçek harekete sosyalizm diyoruz. Bu hareketin koşulları şu anda varolan öncülden çıkar.” (Marx-Engels, **Alman İdeolojisi**, Toplu Eserler, C.5, s.48-9).

Yalnızca Sovyetler Birliği’nden de değil, KP’lerinin devlet iktidarını elinde tuttuğu bütün ülkelerde sosyalist bir demokrasinin gerçekleşemeyişinin nedenleri ve gerekçeleri bu tarih teorisinin ışığında anlaşılabilir.

En tam demokrasi, demokrasinin, yani bir devletin de gerekmediği koşullarda, yani sınıfların ve sınıf mücadelelerinin ortadan kalktığı bir sınıfsız toplumda gerçekleşebilir.

Oysa bugüne kadar KP’lerin iktidarı elde ettiği bütün ülkeler sinai olarak dünyanın en geri ülkeleri, dünya-tarihsel ilişkileri içinde varolan bireylerin, yani modern büyük ölçekli sanayi işçilerinin nüfusun küçük bir azınlığını oluşturduğu ülkelerdi. Bu geri üretici güçler üzerinde, bolluk değil, **kıtlık** temeli üzerinde “ihtiyaçlar uğruna mücadele” yeniden başladığında, bu mücadeleyi kontrol altında tutacak organın yani devletin bütün nüfusu kontrol edecek mekanizmalarla donanması gerekti; eğitim, kültür, uygarlık düzeyi bakımından geri ve kapitalizmin eşitsiz gelişimi dolayısıyla parçalanmış bulunan işçi sınıfları üretim dağıtım, kontrol işlevlerini yürütmek için eski devlet aygıtının idari mekanizmalarını devralmak zorunda kaldılar; üretici güçlerin geliştirilmesi, yani basbayağı çalışmak ve bunu yüksek bir tempo ve yoğunlukta yürütme zorunlulukları, denetim ve yürütme işlerinin memurlara bırakılmasını şart koştu, emperyalist tehdit altında yaşama koşulları sürekli ve düzenli olarak silah altında adam bulundurma ve düzenli bir ordu kurulması zorunluluğunu dayattı.

Böylece bir kere doğan ve doğduğu zaman da toplumun tümüne karşı özerk bir karakter kazanmaksızın edemeyen bürokrasi ve militarizm toplumun bütün üst yapısını sarıp kapladı. Parti ve devlet görevlerinin içiçe geçmesi işçi sınıfının siyasal temsilcilerini işçi sınıfını yöneten devlet görevlileri haline soktu. Sonuçta bürokrasinin çıkarlarıyla, işçi sınıfının çıkarlarının çakıştığı durumlarda sakin, bu çıkarların karşı karşıya geldiği durumlarda ayaklanmalara kadar varan huzursuzluklarla karakterize olan bir siyasal yaşam bütün sosyalist ülkelerin genel manzarasını oluşturur oldu. Ancak hiçbir zaman işçiler kendi yarattıkları ürünlere ve koşullara ege-men hale gelemediler.

Bu sorunun nihai çözümü, yukarıda aktardığımız pasajda dile getirilen gerçekleştirmelerde yatıyor, yani ancak ileri ülkelerde ortaya çıkacak devrimlerle birlikte işçi sınıfının dünya-tarihsel bir birliği gerçekleştirmeleri ve kendi emeklerinin ürünü olan uygarlığın maddi ve manevi nimetlerini kendi emirlerine sokmaları onları kendilerinin efendileri haline getirebilecektir.

Sosyalist demokrasi meselesi ancak böyle bir tarihsel kontekst içinde anlaşılabilir hale gelir.

Oysa bir yandan Stalinist pratiklerin ürünü olan bürokratizme ve parti içi diktatörlüğe karşı çıkmak ama öte yandan tarihsel olarak imkânsız bir milli komünizm teorisini çerçevesinde sosyalist demokrasi meselesini çözmeye çalışmak, T.Yılmaz’ı matıksal ve teorik açmazlara sürüklüyor.

III

BİR SOSYALİST DEMOKRASİNİN İMKÂNLARI VE GEREKLİLİĞİ

T. Yılmaz’ın burada tek tek aktarmaya gerek görmediğimiz bütün argümanları sosyalist demokrasi meselesini bilime, bilimsel gelişmeye, bilimsel üretimin koşullarına bağladığını gösteriyor.

Bunlardan yalnızca birini aktaralım: “... çoğulculuk olayı, bir biçim sorunu değil, bilimsel üretim, yığınların yaratıcı inisiyatifi ve örgütlenme özgürlüğü sorunlarını doğrudan doğruya kapsamakta ve tam tamına **belli bir bakış açısını oluşturmaktadır**. Bu nedenle de yarına ait bir sorun değil, bugünkü her türlü soruna yaklaşımdaki bakış açısı söz konusu edilmektedir. Bu bilimsel sosyalizmin belli bir kavranış biçimine tekabül etmektedir. Çoğulculuk olayının bizce en önemli noktası da işte

bugün bir sosyalist çoğulculuk teorisi yapmak, Lenin sonrası Sovyet toplumunun, devletin ve partisinin dakik bir eleştirisi etrafında mümkündür ancak!

budur.

“Bilime bakış: Bilim hiçbir bireyin, grubun ya da yapının tekelinde olamaz. Bilimin araçlarını ele geçirmiş olan bilimsel üretimde bulunabilir. Eğer bilimsel sosyalizmden gerçek bir bilimselliği anlıyor isek, hangi yapı olursa olsun bunu tekeline alamaz. Böyle bir tekel bilimsel özgürlüğü kısıtladığı gibi, bilimsel gelişmenin de önüne engeller diker. (Bak, Tekin Yılmaz, **Sosyalist Demokrasi Bugünün Sorunudur**, Yeni Öncü, S.5, s.36)

Herhalde Erdal İnönü de hem bir bilim adamı hem bir politikacı olarak bu satırların altına imzasını atmakta tereddüt etmezdi. Tabii yanlış anlaşılmalı, biz T.Yılmaz’ın devrimciliğinden ve sosyalistliğinden kuşkuya kapılmış değiliz. Ama bilimsel sosyalizmi semantik açıdan bilim ve sosyalizm kavramlarının anlamlarının birbirine eklenmesi olarak tartışmamızın bir argümanı haline getirdiğimizde, bu kavramın anlamını bir yana bıraktığımızda böyle zor durumlara düşmek kaçınılmaz olur.

Sosyalizm bir bilim değildir. Sosyalizm, gerçekleşmesinin koşullarını ve imkânlarını bilimsel, materyalist tarih anlayışının sonuçlarında bulan bilime dayalı bir toplumsal ve siyasal dünya görüşüdür. Ya da bir ideolojidir. Ve her dünya görüşü ve ideoloji gibi çıkarları, öğlemleri, umutları, yaşama ve mücadele tarzlarını, kapsamına alır. Yani yalnızca entellektüel süreçleri değil,

ekonomik, toplumsal, siyasal, psikolojik, kültürel, artistik süreçleri bir bütün olarak kapsar. Bunların hepsini genel olarak ve tek bir bilime indirgemeye olanak yoktur.

Sosyalizm sınıf mücadelesinin proletarya tarafından bilimsel bir bakış açısından, bilimsel bir dünya görüşünden hareketle sürdürülmesidir. Burada bilim ütopyaadan, ideologların kafalarından çıkan fikrin kendi gelişmesinden farklı olarak dünya tarihinin nesnel eleştirel incelemesi anlamındadır. Sınıf mücadelesi **güçle** yürür, **bilim ise kavramlarla iş görür**. Sosyalist bir partide ya da sosyalist bir toplumda insanlar arasındaki ilişkileri bir bilim akademisindeki tartışmalar gibi ele almaya olanak yoktur. Kaldı ki, bilim akademilerinin de ideolojiden bağışık olduklarının bir garantisi yoktur.

Dolayısıyla sosyalist bir demokrasinin gerekliliğini sosyalizmin başındaki bilimsel sıfatından hareketle semantik mülâhazalarla kanıtlamaya olanak yoktur. **Sosyalist bir demokrasinin imkânları tarihin ve toplumun eşitsiz gelişiminde yatar**. Kapitalizmin eşitsiz gelişimi, hepsi kapitalizm altında kendi emeklerinin ürününe yabancılaşan rekabetle parçalan ve böylece birbirlerine de yabancılaşan emekçileri bütün bu şartlara karşı bir başkaldırmaya sürükler. Hepsini sosyalist bir toplumu özlemeye hazır hale sokar. Ama kafa ve kol emeğinin, tarım ve sanayi emeğinin, kadın ve erkek emeğinin, sanayiinin çeşitli kolları arasında bölünmüş emeklerin uygulayıcısı olan bu emekçilerin dünya tasarımları, günlerinin ve geleceklerinin zihinlerindeki yansıması kaçınılmaz olarak birbirinden farklı olur. Burjuvazi karşısında tek bir sınıf olarak birleşirler ama birbirlerine karşı konumları göreceli olarak farklılığını korur. İşçiler sosyalist işler arasındaki görüş farklılıklarının maddi varlığının da meşruiyetinin de tarihsel imkânları bu temelden doğar. Öte yandan ulusal ve bölgesel farklılıklar, dinsel ve egemen sınıfın hegemonya aygıtlarının yaydığı egemen ideolojiden yayılan parçacıklar şu ya da bu derecede işçi sınıfının bütün sektörleri arasına sirayet eder.

Dolayısıyla bir parti olarak örgütlenmiş işçilerin, siyasal örgütlerin de farklı bakış açılarının ortaya çıkması, aynı genel çıkara bağlı da olsa özgül çıkarların teoriler, ideolojiler halinde insanları gruplara bölmeleri hem mümkün hem kaçınılmazdır. Partiler de işçilerin en aydınlanmış kesimlerinin ve onların entelektüel sözcükleri olan aydınların bulunuşu, her bakımdan tutarlı görüş açılarının sistemli olarak geliştirilmesi ihtiyacını körükler. Kendi bakış açısının sınıfın bütün öteki kesimlerinin bakış açısı haline gelmesi, kendi çıkarının genel çıkar olarak ifade edilmesi olmaksızın hiçbir bölüntünün üstünlük kazanamayacak olması partiler içindeki teorik mücadeleleri zorunlu ve kaçınılmaz kılar. **O zaman bu görüşlerin özgürlüğünün tanınması bu zorunluluğun tanınmasından geçer**. İşçi sınıfının hiçbir bölüntüsü burjuvazi karşısında bütün sınıfın yerine alamayacağından, öteki bölüntülerle birlikte yaşamak ve mücadele etmek zorundadır, dolayısıyla onların varlıklarını ve haklarını

tanımak zorundadır. Bir işçi partisindeki demokrasinin teminatı tarihsel imkânlarını ve meşruiyetini bu süreçte bulur. Marksizmin farklı farklı yorumlarının varolma hakkı bu zorunluluktan kaynaklanır.

Bununla birlikte işçi sınıfı partileri, işçi sınıflarının en ileri ve siyasal mücadeleye en hazır kesimlerini birleştirir. Sınıfın kendisi, daha çok siyasal altüstlük dönemlerinde kendi kaderini eline geçirmek üzere harekete geçer. Dolayısıyla, uzun durgunluk dönemlerinde, gericiğin baskısına kişisel meziyetleri ve erdemleriyle karşı koymak göreviyle karşılaşan parti adamlarında kendilerinin sınıfın üstünde bir yerde oldukları yanılması, bir tür **elitizm** olarak vücut bulur.

Dolayısıyla, sosyalist demokrasiyi ve sosyalist çoğulculuğu bu elitlerin demokrasisi olarak kavramak eğilimi partilerin mensuplarında hep yaşar kalır. T. Yılmaz'ın sosyalist demokrasi teorisi daha çok böyle bir **sosyalist elitler arası demokrasi teorisi** izlenimini de uyandırmaktadır. Bize göre ise, sosyalist bir demokrasinin gerekliliği asıl, kuşaklar boyunca egemen sınıfın ve onun memurlarının baskısı altında yaşamış kendi kaderini kendisi tayin edememiş olan işçi sınıfı kitlelerinin kendilerinin efendisi olma özlemlerinin ifadesi olmasında yatakmaktadır.

İşçilerin içinde kendi mücadelelerini yönetecekleri, kitlesel demokratik mücadele organları, işçilerin öncülerinin sınıfın özlemlerinden kopmasının önüne geçmenin de yegane teminatıdır. Sosyalist demokrasi tartışmasını, sosyalist demokrasi fikrinin gerçekleşmesi için bilimsel özgürlük talebine bağlamak, sonuç olarak bu sorunu bilginin kaynakları ve gelişmesi üzerine bir tartışmaya, bilgi teorisi üzerine bir tartışmaya doğru sürüklemektedir. Oysa busorunun çözüleceği alan işçilerin kendi bağrılarında yarattıkları kitlesel mücadele organları alanıdır. **Çünkü gelecek sosyalist toplum ilişkilerinin tohum halinde bulunduğu ve içinde yeşerdiği alan elitlerin partisi değil, sınıfın kendisini yönettiği bu organlardır**.

T. Yılmaz'la sosyalist demokrasinin bugünden çözümlenmeye başlanması gereken bir sorun olduğu noktasında bütünüyle hemfikiriz. Ancak bize göre, T. Yılmaz konuyu tartışılması gereken zeminlerden başka alanlara kaydırarak hem tartışmayı güçleştiriyor, hem de kendisi gibi düşünenlerle birleşmeyi geciktiriyor.

Umuyoruz ki, bu yazıda dile getirdiklerimiz hem T. Yılmaz'a hem tartışmanın öteki ortaklarına görüşlerini daha genişliğine geliştirmek için bir imkân sağlamış olsun.

Tekin Yılmaz'ın Sosyalist Demokrasi Savunusu Üzerine

Sosyalist Demokrasi Konseylerden ve Sınırsız Örgütlenme Özgürlüğünden Ayır Düşünülemez

Orhan DİLBER

Yeni Öncü'nün ilk sayılarından başlayarak T.Yılmaz önemli bir tartışmaya girdi; "Sosyalist Demokrasi mi?" diye başlayıp, "Sosyalist demokrasi bugünün sorunudur" diye derinleşen bir dizi yazıyla T.Yılmaz bir tartışma yürütmekten çok, bir tutum sergiliyor.

"Zira günümüzde sosyalizm mücadelesinin gelip tıkanacağı nokta tam da demokrasi sorunudur" diye başlıyor. (Y.Ö. s.1 sf.34) ve "Sosyalizm kendi çerçevesini sağlam bir biçimde tanımlayıp tüm toplumun onayladığı temel ilkelere bağlı kalarak çoğulculuğu seçmediği müddetçe demokratikleşemez" diye sürdürüyor T.Yılmaz. (bkz. aynı yerde sf.36).

Daha sonra ikinci yazısında, "Sosyalizm tek partililikle nitelenemez" görüşünü Lenin'den bol ve yararlı alıntılarla destekleyip, "Bugün yeniden başlangıca dönülüp çoğulculuğun benimsenmesini talep etmek, sosyalizme yeni bir şeyler katmak, onu revizyona tabi tutmak değil, tersine onun zorunlu gereğinin yerine getirilmesini talep etmektir. Demokrasi sosyalizmin zorunluluğudur, zira insan üretici gücünün gelişimi demokrasi dışında, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü dışında gerçekleşemez" diyor.

Gün dergisinin eleştirilerini yanıtlarken "sosyalist ülkeler hiç kimsenin inkar edemeyeceği ve inkar ettikçe sosyalizmden uzaklaşmasına neden olan ağır hastalıklar yaşamaktadır" ve "... sosyalizmin benimsediği yasalık kendisini benimseyenlere en geniş örgütlenme özgürlüğü tanıyan bir çerçevede olmalı, bu özgürlüğe karşı işlenen suçlar ağır suç kapsamına alınmalıdır" diyerek bu konudaki ısrarını net bir kesinlikle sürdürüyor (bkz. Y.Ö. s.4, sf.31 ve 32). Aynı sayıda "Sosyalizm örgütlenme özgürlüğüne karşı mı?" sorusunu tartışırken soruna öyle bir önem atfediyor ki, sosyalist demokrasinin yeniden kuruluşu halinde "...kapitalizm adım adım toptan çöküşe sürüklenmekten kurtulamaz" diye noktalıyor yazısını (bkz. aynı yerde sf.38).

Nihayet, 5.sayıda T.Yılmaz sosyalist demokrasi anlayışını örgüt içi demokrasi bağlamında ele alarak, "sosyalist demokrasi sorununun bugünün sorunu olduğunu" vurgulamaya çalışıyor.

T.Yılmaz'ın yaklaşımında şaşırtıcı olan bu alıntılarda ifade bulan görüşleri değil; uluslararası sosyalist harekette uzun yıllardır enine boyuna tartışılan bu sorunun Türk sosyalistlerinin de gündemine girmesinde şaşılacak bir şey yok. Bu yazılarda tuhaf olan, T. Yılmaz'ın görüşlerini sanki çok olağanmış gibi, bir iç hesaplaşmaya, polemiğe, alışılmış kalıpları kırmaya gerek duymadan sunuşu. Oysa, uzun yıllar boyu dünyada ve Türkiye'de de bu tür eleştirel görüşleri savunmak hayati bir tehlikeyi göze almak, en hafifiyle işçi hareketi içinde tecrit olmayı göze almak anlamına geliyordu. T.Yılmaz sanki bunun tam tersi doğruymuş edasıyla yazıyor. Sorunu sanki Lenin deyince herkesin aklına çok partili bir sosyalist demokrasi gelirmiş gibi ele alıyor. Bu doğru değil; doğru olup olmaması bir yana, sorunun böyle sergilenişi sosyalist demokrasi kavramının savunusunu zayıflatıyor, inandırıcılığını azaltıyor, sorunun gerçek boyutlarının kavranmasını güçleştiriyor.

Ben bu tartışmayı önemişiyorum; hele Türk sosyalist hareketinin geleneği gözönüne getirildiğinde bir kez daha önem kazandığını düşünüyorum.

Türk sosyalist hareketi oldum olası, Kemalizmle Stalinizmin ilginç bir karmaşası içinde yoğrulmuş, bürokratik ve ikameci bir geleneğin damgasını taşıyor. Bu hareketin tarihinde en "devrimci" eğilimler işçi sınıfının kurtarıcı öz-etkinliğini geliştirmek üzere değil, onun yerine kendi etkinliklerini koyma ve "gerekirse halkı halka rağmen kurtarma" fikrine yakın olmuş. Çoğunlukla işçi sınıfından başka kesimlerin "devrimci dinamiklerini" keşfetme ve geliştirme yönünde çaba harcanmış.

Buna karşılık sosyalist hareketten kopuk bir biçimde gelişen işçi hareketi de mülk sahibi-sömürücü sınıfların ideolojik ve politik hegemonyasından kurtulamamış, bağımsız sınıf örgütlenmelerini geliştirememiş, öz etkinliğini artıracak mücadele deneyimlerini yaygın bir ölçekte yaşayamamış. İşçi hareketinin ve bu hareket çevresinde olan reformist akımların mücadelesi de çoğunlukla "ilerici bir anayasa"nın sunduğu "hakları", "hayaata geçirme"nin dar ufkunu aşamamış, bu süreçte işçi hareketi her dönüm noktasında sömürücü sınıf par-

tilerinin kuyruğuna takılmış.

Bu çerçevede sosyalizm kavramı hep bir kalkınma yolu, daha otoriter ve daha disiplinli bir siyasal rejim imgeleriyle tanıtılmış, ezilen-sömürülen yığınların siyasal iktidarı kendi öz-örgütlenmeleri ve iktidar organları ile ele geçirmeleri fikrinin yerini bir ve biricik "işçi sınıfı partisinin" iktidarı fikri almış. Sosyalistlerin birbirleriyle ve kendi içlerindeki ilişkileri de kıyasıya bir rekabet tasfiye ve çatışmalarla belirlenmiş.

İşte bu koşullar gözden kaçırılmadığı takdirde, T. Yılmaz'ın yaklaşımı tuhaf ve yadırgatıcı oluyor. Sosyalist demokrasi/bürokratik sosyalizm (ya da tek partili "sosyalist rejimler") tartışmasının dünyada ve Türkiye'de de bir tarihi var. Bu yokmuş gibi davranmak tartışmayı daha başından çıkmaza sokmak oluyor.

SOSYALİST DEMOKRASİ KAVRAMININ TARİHSEL ÇERÇEVESİ NASIL KURULMALI?

T. Yılmaz'ın çizdiği gibi çok partili bir sosyalist demokrasi fikrini dışlayan tek bir satırı ne Marx'ta ne de Lenin'de bulmak mümkün değil; her ikisinin konuya ilişkin yazıları içinde sosyalizmin bir tek parti rejimiyle tarif edildiğine rastlayamazsınız; bunda kuşku yok. Ancak Marx'ta ya da Lenin'de aksine bir yaklaşım olmadığını söylemek çok partili bir sosyalist demokrasi fikrinin kabulünü kolaylaştırma yolunda çok zayıf bir dayanak oluşturuyor; çünkü çok partili bir sosyalist demokrasi fikri de açık seçik tanımlanmış değil; ne Marx ne de Lenin tarafından.

Öte yandan Paris Komünü deneyiminde ve SSCB'nin ilk yıllarında çoğulcu bir yapının var olduğunu hatırlatmak da yetmiyor. Çünkü oldukça uzun olan sosyalizmin tarihi içinde bu deneyimler oldukça kısa dönemleri kapsıyor; buna karşılık 65 yıldır tüm "sosyalizm" deneyimleri tek partinin mutlak ve otoriter egemenliği üzerine kuruldu.

Bu yüzden, çok partili bir sosyalist demokrasi fikrinin savunusunu T. Yılmaz'ın yaptığı gibi bu dayanaklar üzerine oturtmak, bu kadarıyla geniş kesimlerin sosyalist demokrasi fikrine ikna olmasını beklemek safdilce bir iyimserlik.

T. Yılmaz'ın sorunu uzun uzadıya ele aldığı yazılarında eksik olan kilit sorun, sosyalist hareket içinde "tek partili bir diktatörlük" görüşünün ne zaman ortaya çıkıp nasıl egemen olduğu ve bu görüşün hangi sosyal temellere oturduğu sorusu. T. Yılmaz bu sorun yokmuş gibi davrandıkça inandırıcılığı azalıyor.

Artık sadede geelim; sosyalist harekete, Marksizme proletaryanın iktidarının ancak tek bir partinin varolduğu bir rejimde gerçekleşeceği fikrini dahil eden Stalin'dir. Stalin ve onun temsil ettiği bürokratik kast, Lenin'in sağlığında, zoraki bir biçimde başvurulmuş ve geçici tedbirler olarak düşünülen siyasal özgürlüklerin kısıtlanmasını (ki bugün bunların hata olduğunu kabul etmek gerek) bir ilke haline getirmiştir. Stalin, iktidarı gaspettiği anda varolan fiili tek parti rejimini, ilke ha-

line getirmiş, bunu teorileştirmiş ve 1936 Anayasa'sıyla kurumlaştırmıştır. Dahası var, bu "teori" III. Enternasyonal tarafından tüm dünya işçi hareketine dayatılmış ve o günden itibaren yaşanan tüm sosyalist inşa girişimlerinde sorgulanmaksızın benimsenen değişmez bir ilke haline getirilmiştir. Bu "teori"nin arkasında her sınıfın ancak tek bir parti tarafından temsil edilebileceği anlayışı yatmaktadır. Sosyalist demokrasinin bir tek parti diktatörlüğüne dönüştürülmesi bu anlayışa dayanmaktadır.

İşte T. Yılmaz'ın adını koymaksızın "sosyalizmin tek partililik çerçevesinde gerçekleşmesi gerektiğini savunan geleneksel ama teori düzeyine yükselememiş olan görüş" dediği şey ilk kez Stalin tarafından formüle edilen ve kurumsallaştırılan bu görüştür. Bunun teori düzeyine yükselip yükselmediği tartışmasını bir kenara bırakalım, bayağı cisimleşmiş, onyıllar boyu çeşitli ülkelerde ete kemiğe bürünmüş bir pratiktir söz konusu olan. Bu çerçevede T. Yılmaz'ın haklı olarak "ağır suçlar kapsamına alınmalıdır" dediği suç 65 yıldır bütün sosyalist harekette egemen çizgiyi oluşturmaktadır.

Yine T. Yılmaz'ın dediği gibi, "sorun bugünün sorudur" çünkü söz konusu anlayış iktidar olmayı beklemeden işçi hareketi içinde tek bir görüşü egemen kılmayı amaçlayan ve bu amaçla birbirini fiziki olarak yok etmeye ya da bunun olmadığı koşullarda tecrit ve "teşhir" politikalarına (bunun ihbarcılık versiyonlarını da yakından tanıyoruz) varan eğilimlere hayat vermektedir. İşte "sosyalizm mücadelesinin gelip tıkanıldığı nokta tam da buradadır". Stalin'in mimarı olduğu "tek parti" anlayışı iktidarda sosyalist demokrasinin boğazlanmasına ve sınıfsız topluma giden yolun tıkanmasına; iktidara gelmediği koşullarda da kapitalizmi alaşağı etmek için zorunlu olan işçi sınıfının birliğinin engellenmesine yol açmaktadır. Bu kanserleşmiş urdur, sosyalizm mücadelesinin dünya ölçüsünde tıkanmasına yol açan nokta. İşte sorunun bu tarihsel kaynağına değinmeksizin sosyalist demokrasi sorununun tartışılması mümkün değil.

Sosyalist demokrasi kavramının tarihsel çerçevesini oluştururken Stalinizm olgusunu yerine yerleştirmek ve bununla hesaplaşmak önemli. Ama bu, mozayığın yalnızca bir bölümünü oluşturuyor; olumsuz bölümü, tek parti fikrinin sosyalizme nasıl bulaştığına ilişkin bölümü. Bununla birlikte sorunun tarihsel çerçevesinde bir de olumlu bölüm var; tek partili "sosyalist" rejimiyle karşı çoğulcu bir sosyalist demokrasi görüşünün teorik ve pratik savunusu uzun yıllardır değişik cephelerden ve değişik veçhelerle sürdürülüyor; bunlar yokmuş gibi de davranılamaz. Bunlarla hesaplaşmadan sıfırdan başlayormuş gibi bir sosyalist demokrasi kavramı oluşturulamaz.

Kuşkusuz, Marx ve Engels'in Paris Komünü dersleri, Gotha programına yönelttikleri eleştiriler vb., Lenin'in Devlet ve Devrim'de formüle ettiği temel tezler devrimci Marksist teoride sosyalist demokrasi kavramının dayandırıldığı temel taşlar. Ancak bunlarla yetine-

rek bir sosyalist demokrasi kavramı oluşturmak mümkün değil. Çünkü bu tezlerde bir işçi devletinin bürokratik yozlaşmaya uğraması ve bunun önüne geçilmesi-ne ilişkin somut değerlendirmeler yok, oysa sosyalist demokrasi sorununun özü burada.

Söz konusu tezler bu sorun öncesinde geliştirilmiş. Tezler zorunlu bir kalkış noktası oluşturuyor; bu yüzden bunlara "geri dönmek" gerekir. Ama devrimci Marksizm bir doktrin değil. Bu yüzden tozlu kitap raflarından bulup çıkarılamaz. Unutulmuş, unutturulmuş bazı temel tezleri yeniden keşfedip hatırlatmakla devrimci Marksist bir sosyalist demokrasi anlayışı oluşturulamaz. Yarım yüzyıl aşkın bir dönemin pratiği, bu pratik içinde ortaya çıkan somut sorunların teorik-pratik çözüm yolları irdelenmeksizin, bu dönem boyunca süren mücadelelerin eleştirel değerlendirmesi olmaksızın sağlam ve tutarlı bir sosyalist demokrasi anlayışına varmak mümkün değil.

Bu bakımdan "tek parti diktatörlüğü" illeti (daha somut koyalım bürokratik sosyalizm anlayışı) işçi hareketinin başına bela olduğundan bu yana ortaya çıkan gerek teorik (R.Luxembourg'un, "konseyci" Marksistlerin, Sol muhalefetin vb.) gerekse de pratik (sözümöna sosyalist ülkelerde ortaya çıkan kitlesel muhalefet hareketleri; bunların ortaya çıkış tarzları ve talepleri(x)) eleştiriler irdelenmeksizin bir sosyalist demokrasi kavramı oluşturmaya çalışmak devrimci Marksizmin yön-temsel özüne de aykırı bir girişim.

Sosyalist etiketli ülkelerdeki bürokratik rejimlere yönelik değişik eleştiriler var. Bunlardan bir kısmı söz konusu rejimlere burjuva parlamentarizminin ölçütleriyle eleştiri yöneltenler. Menşeviklerden, Kautsky'ye ve II. Enternasyonal geleneğine oradan mevcut sosyal demokrat partilere ve Euro-Komünistlere kadar birçok eğilim bir kategoriye giriyor. Bunlar son tahlilde söz konusu rejimlere alternatif olarak burjuva parlamenter kurumları önermede birleşiyorlar.

Stalin'in heykelleri ardılları tarafından yıkıldıktan sonra, uluslararası sosyalist hareket içinde reformist ve burjuva liberal tezlerden esinlenen sosyalist demokrasi tezleri yaygınlaşmaya başladı. Bugün Gorbacov'un "reformları" ile birlikte bu liberal eğilimler artacağı benziyor.

Bu akıntıya kapılmamak için Lenin'in geleneği ile bugün arasında kesintiye uğramadan bir köprü oluşturmaya çalışan Sol Muhalefet'in sosyalist demokrasi anlayışı önemli bir başvuru kaynağı. Bu gelenekle hesaplaşmaksızın onu yok sayarak bir sosyalist demokrasi tartışması açmak, Stalinizmin boşalttığı alanı hızla liberalizmin doldurmaya başladığı günümüz koşullarında Amerika'yı yeniden keşfetmek üzere pusulasız bir yolculuğa çıkmak anlamına geliyor.

Bolşevizmin içinden "Sovyet demokrasisini daralt-

ma, genişlet!" sloganıyla çıkan ve programına "Sovyetlere yalnız özgür demokratik biçimini değil, aynı zamanda sınıfsal içeriğini de iade etmek gerekir... Sovyetler'in demokratikleşmesi, **Sovyet partilerinin yasallaşması** olmadan imkânsızdır. İşçiler ve köylüler kendi oylarıyla hangi partileri Sovyet partileri olarak tanıdıklarını belirteceklerdir." (Geçiş Programı, Devrimci Marksizmde Geçiş Programı Anlayışı- M.Yenice) içinde s.206, Eleştiri Yayınları İstanbul 1980) diye yazan bu hareket, 65 yıldır hem sosyalist hareket içindeki bürokratizme hem de burjuva parlamentarizmine karşı za-yıflasa bile yok olmayan bir mücadele çizgisini koruyor. Bu anlamda devrimci Marksist geleneğin sürekliliğini korurken aynı zamanda da her yeni adımda, yeni deneyimlerin eleştirel bir değerlendirmesiyle devrimci Marksist teoriyi zenginleştirme çabalarına önemli ölçüde katkıda bulunuyor.

TEKİN YILMAZ'IN SOSYALİST DEMOKRASİ TANIMI ÜZERİNE BAZI ELEŞTİRİLER

Çok partili bir sosyalist demokrasinin gerekçesi "bilimsellik" olabilir mi?" T.Yılmaz'ın yazılarında çoğulculuğun savunusu ağırlıklı olarak bilimsel üretimin nasıl bir ortamda en iyi şekilde gelişeceği sorusu etrafında gelişiyor. T.Yılmaz bu soruya "Eğer bilimsel gelişmenin ancak farklı fikirlerin çatışması çerçevesinde gelişebileceğini kabul edersek, tek partili yapı çerçevesinde bunun olamayacağını da kolaylıkla görmemiz gerekir" diye cevap veriyor. Kah kilise ile benzeştirme yaparak; kah Dante'ye atıf yapıp, "Bilimsel gelişme hiçbir korkuya kaygıya yer olmayan bir ortamda gerçekleşebilir" diyerek değişik yazıların değişik bölümlerinde bu görüşünü geniş ölçüde savunuyor.

Bir an silkinip bu çerçeveden kurtulmazsak tartışmayı bu zeminde sürdürmeye başlayabiliriz. Oysa sorun, yani sosyalist demokrasi sorunu (hatırlamak iyi geliyor) bilimsel üretimin nasıl bir ortamda daha iyi gelişeceğine ilişkin değil; bırakalım bu sorunu akademisyenler çözsin. Sosyalist demokrasi nasıl ezilen sömürülen yığınların kendi kendilerini yönetecekleri ile ilgili.

T.Yılmaz 4.sayıdaki yazısında tam sorunun can alıcı noktasına yaklaşırken(x), 6.sayıda yeniden uzaklaşıyor; aynı sayıdaki Ekin Taciser'in yazısında da aynı bakış

(x) D.Avrupa'daki muhalefet hareketleriyle ilgili kısa bir özet Zemin dergisi 3.sayı'daki "Sosyalist" ülkelerdeki Muhalefetler Üzerine başlıklı yazımda bulunabilir.

(x) "Özgür tartışmanın olmadığı bir ortamda canlı bir politik hayatın olmayacağı aşıkârdır. Ancak canlı bir tartışma içerisinde yığınlar sürekli olarak politik hayata katılma eğilimi gösterirler ve bu sayede de kimlerin seçilmesi gerektiği konusunda açık fikirlere sahip olabildikleri gibi, seçildiği göreve layık olmayanların da görevden alınması konusunda fikir beyan edebilirler. Bu durum aynı zamanda yığınların politik eğitimlerinin gerçekleştiği süreci de oluşturur. Bu eğitimden geçen yığınlar gittikçe daha fazla yönetim görevleriyle aşına hale gelir ve zaman içerisinde yönetime bir küçük azınlığın uzmanlık alanında bir iş olmaktan çıkıp herkesin yapabileceği bir iş haline gelir." (Y.Ö. s.4, sf.35)

açısı vurgulanıyor. İşin tuhafı bu bakış açısı aslında “tekpartililiği” savunularınkiyle ortak bir kalkış noktasından hareket ediyor. Her iki taraf da sorunun “bilime” ilişkin olduğunda hemfikir; biri bilimsel doğrunun tek olduğundan hareketle tek parti-tek görüş egemenliğinin (tek kilise) zorunluluğuna varıyor; diğeri mutlak doğru olmayacağından, doğruyu hep aynı tarafın temsil etmesi mümkün olmadığından hareketle çok parti (birden çok kilise mi?) gerektiğini savunuyor. Birinde tek parti kendi doğrusunu dayatacak, diğerinde kitleler hangi partinin “daha doğru” (daha bilimsel demeye dilim varmıyor) olduğuna karar verecekler. Her iki durumda da söz konusu olan “bilime” sahip olan parti ya da partilerin yönetmesinin kesin oluşu; en iyi durum olan ikincisinde kitleler bir hakem rolüne sahip olabilecekler. Oysa bu burjuva parlamentarizminin kötü bir kopyasını andırıyor; iki seçenek arasındaki ayırım burjuva parlamenter demokrasileri ile otoriter burjuva rejimleri arasındaki ayırmadan pek farklı değil. Burjuva parlamentarizmi de, bu farklı görünen iki sosyalizm anlayışı da ortak bir temele dayanıyor: pozitivism; burjuva ideolojisinin temelinde yatan, Kautsky ile Marksizmin başına tebelleş olan ve Stalin’in özenle devraldığı pozitivism.

Sosyalist demokrasiyi bilimsel sosyalizmi geliştirme noktasından kavramaya kalktığında T. Yılmaz sorunun özünden uzaklaşıyor. Bilinçsiz ve eğitimsiz işçi yığınlarıyla “işçi sınıfı bilimine” vakıf parti ya da partilerin bir arada bulunduğu bir yapıda bu iki kesimin ilişkisi nasıl kurulacak? Bilimi tekelinde bulunduranları —bunlar ister tek bir partide, ister birden çok partide toplanmış olsunlar— “bilinçsiz işçiler” üzerinde bir otorite kurmasından başka bir yere varılabilir mi? Böyle bir yapıda sınıflı toplumların hiyerarşik yapısı, ast üst ve bağılılık ilişkileri muhafaza edilir ve yeniden üretilir. Siyasal özgürlükler boş bir safsataya, sosyalist demokrasi de burjuva parlamentarizminin bir karikatürüne indirgenir. Böyle bir yapı kafa/kol emeği arasındaki iş bölümünü ortadan kaldırmaya, yöneten/yönetilen ayırımı yok etmeye yönelemez; aksine bunu veri aldığı ölçüde geliştirip devletin sönmelerini bir ütopyaya dönüştürür.

Sosyalist demokrasi esas olarak bambaşka bir çerçevede düşünülmeli; ezilen-sömürülen yığınların yönetici konumuna —tarihte ilk kez— yükselmesi, egemen sınıf olarak örgütlenmesi, böylelikle devletin sönmelerinin ve her türlü hükmetme biçiminin ortadan kalkışının yolunun açılması.

Bu bakış açısıyla yaklaşıldığında —ki T. Yılmaz yer yer yaklaşıyor da bir türlü yakalayamıyor bunu— sosyalist demokrasinin gerekçelerini “bilim” kavramının dışında ve bambaşka bir çerçevede aramak gerekiyor. “Tek partili sosyalizm” anlayışının temelinde bir bilim tekeli “fikri yattığı gibi” her sınıfa bir parti ve yalnız bir tek parti karşılık düşer safsatası da yatmaktadır. Buna karşılık devrimci Marksizmin teoride sosyalist demokrasi kavramı şu maddi temele oturur:

“Gerçekte sınıflar türdeş değildir ve iç-çelişkilerle

parçalanmışlardır; bu yüzden ortak sorunlarının çözümüne ancak çeşitli eğilimler, gruplar ve partiler arasında bir mücadele yoluyla varabilirler. Belli kayıtlarla partinin bir sınıf ‘fraksiyonu’ olduğunu kabul etmek mümkündür. Ama sınıfın birçok ‘fraksiyonu’ —kimi geri kimi ileriye bakan— olduğuna göre aynı sınıf birden fazla parti yaratabilir. Aynı nedenle bir parti değişik sınıf ‘fraksiyonlarına’ da dayanabilir. Siyasal tarihin bütününde bir sınıfa tekabül eden bir parti örneği yoktur.” (L. Troçki, İhanete Uğrayan Devrim, s.214 Köz Yayınları- çeviriyi düzelterek aktardım O.D.)

Sınıflı toplumlarda burjuva ve işçi sınıfı için geçerli olan bu durum sosyalizmin inşa sürecindeki işçi sınıfı için de geçerli olacaktır.

Bu yüzden farklı grupların, eğilimlerin ve partilerin **ideolojik sınırlamalar olmaksızın örgütlenme özgürlükleri siyasal iktidarın işçi sınıfı tarafından kullanılması- nın önkoşuludur.** Bu özgürlüğün bulunmadığı yerde seçimle gelmiş demokratik işçi konseyleri olamaz. Ezilen, sömürülen yığınların yönetimi altında sosyalizmin inşasının doğuracağı sayısız taktik, stratejik, hatta teorik sorunların çözümünde ortak bir bakış açısına, hiç değilse bir çoğunluk görüşüne varılabilmesinin yolu demokratik biçimde seçilmiş konseyler içinde ortaya çıkacak farklı grup ve partiler arasındaki siyasal mücadeledir. Bu nedenle siyasal grup eğilim ya da partilerde örgütlenme özgürlüğü çalışan sınıfların kolektif iradesinin oluşmasının başlıca yoludur (bunun aksi bir sınıf fraksiyonunun —örneğin işçi bürokrasisi— sınıfın bütününde egemenlik kurmasına yol çabılır). Bu bakış açısıyla sosyalist demokraside çok parti zorunluluğunun savunusu “fikirlerin çatışması” yoluyla en doğru bulma ihtiyacının sonucu olarak değil, ezilen- sömürülen yığınların bütünlüğünün ve kolektif iradesinin sağlanmasının biricik yolu olduğu için savunulmalıdır.

T. Yılmaz yazıları boyunca sosyalist demokrasi kavramını işçi konseylerinden yani sosyalist demokrasinin temel kurumlarından neredeyse söz etmeksizin savunduğu için bu sorunun özüne yaklaşmıyor.

“Yalnızca sosyalizmi benimseyen çerçevede” çoğulculuk mümkün mü?

T. Yılmaz’ın yazılarında sık sık altını çizerek hatırlattığı bir nokta da, “bizim savunduğumuz ‘çoğulculuk’ çerçevesi kapitalist özel mülkiyetin reddi temeline dayanmaktadır” görüşü. Kuşkusuz bu ilk bakışta reddedilemeyecek bir tutum. Ancak tüm bir tarihsel pratik gözönüne alındığında, “tek partili sosyalist diktatörlüklerin” tam da bu görüşe dayandıkları görülür. Hiçbir muhalefet “bunlar da sosyalizmi savunuyor” diye ezilmemiştir; ayaklanan yüzbinlerce işçi, “kendi iktidarlarına sahip çıkmak istiyorlar” diyerek ezilmemiştir vs., vs..

Hangi partinin sosyalizmi savunup, hangisinin sosyalizme karşı olduğunu kim saptayacak? Sakın “en doğru bilimsel görüş”e sahip olan olmasın? “Piyasa sosyalizminin” savunusu sosyalizmin savunusu mu sa-

yılacak, piyasanın mı? Ya kitleler yanlış partiyi, “yanlış sosyalizmi” benimserse? Bu sorular gitgide daha endişelendirici bir boyuta varmak üzere artırılabilir. Üstelik, daha bugünden herkesin birbirini burjuva, küçük burjuva anlayışlara sahip çıkmakla suçladığı düşünülürse...

İşte bu yüzden “gerçek alternatif ya bütün siyasal partilere özgürlük, ya da yalnız gerçekten sosyalist bir programa sahip partilere özgürlük” şeklinde değildir. Gerçek alternatif şöyledir: ya kitlelerin istedikleri herkesi seçebilme haklarını ve seçilenlerin de (burjuva ve küçük burjuva program ve ideolojilerine sahip olanlar da dahil) siyasal örgütlenme özgürlüklerini içeren işçi demokrasisi, ya da bütün sonuçlarıyla birlikte bizzat işçi sınıfının siyasal haklarının kısıtlanması.” (Sosyalist Demokrasi ve Proletarya Diktatörlüğü, 4. Enternasyonal’den Bir Belge, s.56, Eleştiri Yayınevi, Temmuz 1979).

Bir kez herhangi bir merci kitlelerin kimi seçip kimi seçemeyeceğine karar vermeye başladı mı bunun neredede duracağını tarih birçok kez göstermiştir: o merci tek başına kalınca.

“Peki sömürücü sınıfların siyasal temsilcilerine özgürlük tanımak ne kadar doğru?” diye sorulacak kuşkusuz. Bu soru anlamsızdır, yersizdir. Çünkü söz konusu olan bir burjuva parlamentosunda, iktidar partisinin değişmesi değildir. Ezilen-sömürülen yığınların gerçekten demokratik bir biçimde temsil edildikleri konseylerde barikatların öte tarafında yer alan partilerin bulunup bulunmayacağını sormak, bundan endişe etmek ne anlama gelebilir? Konseylerde ortaya çıkma ihtimali olan partiler olsa olsa kimi ideolojik kalıntıları yansıtabilir. Bu tür kalıntılarla (silahlı bir karşı ayaklanmaya kalkışanlar hariç) mücadelenin yolu yasakçılık değil, açık ideolojik ve politik mücadeledir.

Yine de sorunun özü hangi partilere özgürlük tanınıp, hangilerine tanınmayacağı eksenine kaydırdığında yanlış bir tartışma yürütülmüş oluyor. Çünkü önemli olan hangi partilerin **konseylerde kendilerine yer bulup, hangilerinin bulamayacağıdır**. Bunun kararını verecek olan biz değiliz; yasama ve yürütme işlevlerini birleştiren, demokratik bir biçimde seçilmiş çalışanların konseyleri...

İşte T.Yılmaz’ın sosyalist demokrasi savunusunun temel eksikliği burada da ortaya çıkıyor: sosyalist demokrasinin temel organları olarak işçi konseyleri kavramının yokluğu.

İşçi konseyleri ve öz-yönetimden söz etmeksizin sosyalist demokrasi savunulabilir mi?

Sosyalizm içine “tek parti” teorisi sokulurken aynı zamanda Paris Komünü deneyiminin kazanımları da bir kenara atılmıştı. Kuşkusuz bunu yapmadan bir tek parti diktatörlüğü oluşturmak mümkün değil. T.Yılmaz da haklı olarak tek parti fikrini eleştirirken yeniden bu kazanımları hatırlatma gereğini duyuyor. Ama bunlar sadece hatırlanmak üzere yaşanmış deneyimler değil; çok partili bir sosyalist demokrasi fikriyle bu deneyimlerden elde edilen kazanımların birbiriyle örülmesi gere-

kiyor. T.Yılmaz iki şeyi birbirinden ayrı ve kopuk bir biçimde açıklıyor. Yaklaşımının zayıflığı burada yatıyor.

Paris Komünü dersleri neler?

•Yasama ve yürütme işlevleri arasındaki ayrılığın ortadan kalkması.

•Tüm görevlilerin (memurlar yargıçlar, subaylar vs.) ve temsilcilerin seçimle işbaşına gelmeleri, seçmenlerine karşı sorumlu olmaları ve bunlar tarafından her an azledilebilmeleri.

•Tüm görevli ve temsilcilerin ortalama işçi ücretinden yüksek ücret almamaları; bu işlerin bir ayrıcalık oluşturmamasının önlenmesi.

•Devlet aygıtının azami ölçüde basitleştirilmesi, bürokratik işlerin herkes tarafından kolaylıkla yapılabilir hale getirilmesi ve memurların düzenli bir biçimde rotasyonu.

•Güvenlik görevlilerinin de seçimle ve dönüşümlü olarak saptanması,

T.Yılmaz bunları hatırlatıyor: Bu deneyimlerde “sosyalizm dışı unsurların” bile yer aldığını da hatırlatıyor. Sonra bunları bir kenara bırakıp, sosyalist demokrasinin, sosyalizmin bilimselliğinin korunması için zorunlu olduğunu ve çoğulculuktan yalnız sosyalizm temellerinde bir çoğulculuğu anlamak gerektiğini savunuyor. Bunu anlamak mümkün değil. Sosyalist demokrasinin iktidar organları ancak **özgürce** seçilmiş konseyler olabilir. Özgürce seçilmiş konseylerde “bilim adamları” değil, çalışanların dolaysız temsilcileri yer alacaktır. Bu temsilcilerin özgürce seçildikten sonra kendi içlerinde özgürce parti kurmaları önüne engel koyabilecek herhangi bir dışsal irade olamaz. Herhangi bir partinin, herhangi bir görüşün bir diğeri ile mücadelesi, politik bir mücadele olmak zorundadır. Hangi partinin konseylerde temsil edilip, hangisinin edilemeyeceğine partilerden biri değil, konseyler karar vermelidir. Sosyalist demokrasinin özü budur. Bu öz devrimci Marksizmin işçi devletlerinin yozlaşması deneylerinden çıkardığı temel dersleri yansıtmaktadır.

Not: T.Yılmaz’ın yazılarında bir de parti içi demokrasiye ilişkin görüşler yer alıyor. Anlaşılan T.Yılmaz “fikirlerin çatışması”, “bilimin gelişmesi” kavramlarının parti içinde de geçerli olduğunu düşünüyor. Ancak devlettekinin aksine parti içinde birbirine yakın düşünenlerin eğilimler hizipler halinde örgütlenmesini doğru bulmuyor. Ben aksini düşünüyorum ve T.Yılmaz’ın düşündüğü gibi bu biçimde bir demokratik merkezîyetçiliğin eylem birliğini bozmayıp geliştireceğine inanıyorum. Bu konuyu başlı başına ele alan bir yazıda tartışmayı daha doğru buluyorum.

İçişleri

Adım AKARSU

Otorite, toplumsal etki, psikolojik-toplumsal baskı, insanı ne ölçüde etkiler, onun ne dereceye kadar boyun eğmesi ne yol açar? Bu sorulara yanıt arayan bir bilim adamı (Milgram), tanımadığı birisine zarar verme emri alan bir bireyin, bu emri uyup uymayacağını, ya da ne ölçüde uyacağını bir laboratuvar deneyi çerçevesinde incelemiştir. (1) Deneyi kavramak için kendinizi Milgram'ın deneklerinden birinin yerine koyun. Bir saatlik bir psikolojik deney için —azımsanmayacak bir ücret karşılığında— denek arandığını duyuran bir gazete ilanı görüyor ve denek olma amacıyla adresteki laboratuvara gidiyorsunuz. **Tanınmış, ciddi** bir üniversitenin laboratuvarında sizi düzgün giyimli, beyaz gömlekli, soğuk ve otoriter görünümlü bir yetkili karşıyor. Yanında da sevimli güler yüzlü, orta yaşlı ve şişman bir adam var. Onun da denek olmak için başvurduğunu öğreniyorsunuz.

Araştırma yetkilisi "Cezanın Öğrenmeye Etkisi"nin inceleneceği bir deneyi katılacağınızı ve iki denekten birisinin "öğretmen", diğeri "öğrenci" olacağını belirtiyor. "Öğrenci"nin sorulacak sorulara verdiği her yanlış yanıtta, "öğretmen" in, "öğrenci"ye elektrik vereceğini ekliyor. Çekilen kura sonucunda "öğrenci" olacağınızı öğreniyor ve rahatlıyorsunuz. Çünkü laboratuvardaki büyük elektro-şok jeneratörü bütün görkemiyle karşınızda duruyor. Jeneratörün üstünde 15 volt-tan 450 volta kadar -15'er volt aralıklı -şok düğmeleri var. Ve belli bir aşamadan sonra düğmelerin yanında "çok kuvvetli şok", "tehlike! Aşırı şok" gibi uyarılar var. "Öğrenci"den psikolojide sık kullanılan kelime çiftlerini ezberlemesi beklenmektedir. Yaptığı her yanlışta -15'den 450 volta kadar, sırayla -elektro şok uygulanacaktır.

Sevimli, şişman "öğrenci" denek kalbinden biraz rahatsız olduğunu söyler ve araştırma yetkilisine şokun tehlikeli olup olmadığını çekinerek sorar. Yetkili şokun can acıtacağını ancak tehlikeli olmadığını söyler. Verilecek şokun etkisini öğrenmeniz için size de hafif bir elektrik verilir. Elektrik canınızı acıtmasa da sizi sarsar. Yetkili şokun kaç volt olduğunu tahmin etmenizi ister. Siz 75 volt dersiniz, ama gerçekte verilen şokun sadece 45 volt olduğunu öğrenirsiniz. Böylece, elektro şokun şiddeti boyutunda bilgilendirilir, iyice sevinirsiniz, belki "öğretmen" olduğunuza...

Deney başlar; başta "öğrenci" doğru yanıtlar verirken, bir süre sonra yanlışlar ve şok uygulaması başlar. 75, 90 ve 105 voltluk şoklarda içerideki odadan artan inleme sesleri duyul-

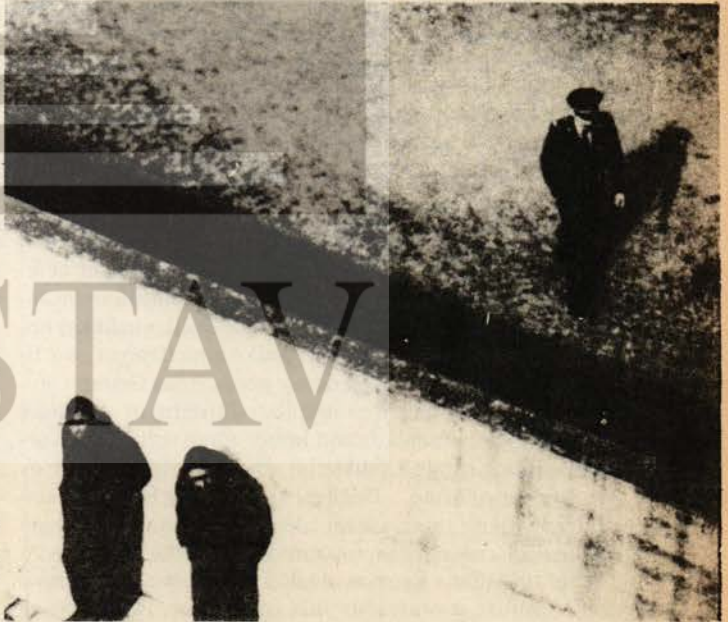
ur. 120'den sonra "öğrenci" acı duymaya başladığını belirtir. Yetkiliye "bağırıyor!" dediğinizde, yetkilinin yanıtı "lüt-fen devam edin, öğretmen!" olur. 135 voltta "öğrenci" daha çok inler, 150'de "Beni buradan çıkartın, kalbim var, deneye devam edemeyeceğim" diye haykırır. Siz yetkiliye dönüp, "Çıkmak istiyor, ne yapayım?" diye sorarsınız, yetkili kesin bir dille "Araştırma sürmelidir. Öğretmen lütfen devam edin" der.

180 voltta "öğrenci", "acıya dayanamıyorum" diye bağırır. 270'de şoka tepkisi çok acı çeken bir insan çığlığıdır. 300 voltta çaresizlik içinde, teste artık yanıt veremeyeceğini, 315 voltta ise müthiş bir çığlıktan sonra artık deneye katılmadığını bildirir. Bundan sonra hiçbir soruyu yanıtlamaz her şok verildiğinde işkence durumundaki bir insanın çığlıkları duyulur.

Şimdi düşünelim; Sizce bu deneye katılan "öğretmen" deneklerin yüzde kaç deneyi sonuna dek (yani 450 volta kadar "öğrenci"ye elektrik vererek) sürdürmüştür? Yüzde kaç hangi aşamada deneyi terketmiştir?

Bu soru bir grup psikoloji öğrencisine de sorulmuştur. Onların tahmini, insanların ancak %1'inin bu durumda en yüksek voltajlı şokları verebileceği biçiminde olmuştur. Bir grup psikiyatristin aynı tahmini yapmaları istenmiş, onlar da deneklerin çoğunun 150 voltu geçmeyeceğini, 300 volta kadar deneklerin ancak %3-4'ünün gelebileceğini ve ancak %1 (yüzde bir) denek 450 voltluk şoku da vereceğini tahmin etmiştir.

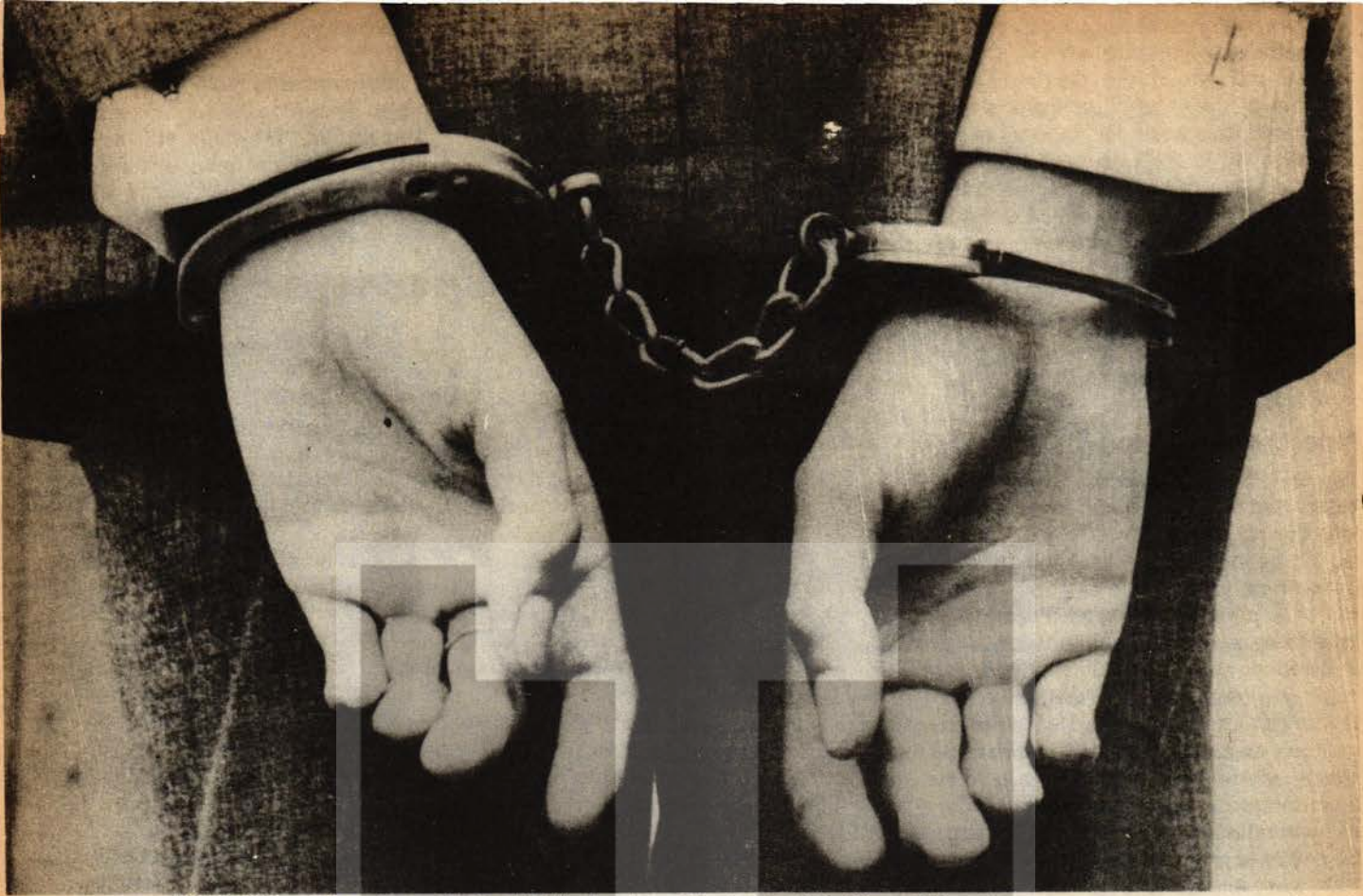
Bu tahminleri, deneyin gerçek bulgularıyla karşılaştırmadan önce, bu türkütücü deneyin ardındaki gerçeği açıklamakta yarar olabilir. Aslında "öğrenci" araştırıcının asistanıdır. Sizin her koşulda "öğretmen" olmanız, -kura kağıtları düzenlenerek- sağlanmıştır. Elektro şok jeneratörü gerçek değildir ve "öğrenci"nin yan odadan gelen bağırması, inleme-

"Alacakaranlık yok artık bu dünyada/ Yok bulanık bir deniz/ Bir yanda o katiller duruyor çünkü / Öte yanda biz/" (Ahmet Erhan)

leri ise önceden hazırlanmış bir teyp kayıdır.

Açıklanan bu araştırma başlangıçta çeşitli yaş ve meslekteki 40 kişiye yapılmış ve 40 kişiden **hiçbiri** 300 volt-tan önce durmamıştır. 5 denek 300 volt-tan sonra, 9 denek de 315 volt-tan sonraki aşamalarda durmuş, 26 denek, yani deneklerin %

"Çelik dökmeye hazırlanan ellerden biri/ (...) yalansız hürriyetin eli/" (Nazım Hikmet)

65'i deneyi sonuna kadar götürmüş, 450 voltluk şoku da "öğrenci"ye vermiştir. Bu sonuçlar hem kamuoyunu, hem araştırmacıları şaşırtmıştır. 40 denekten 26'sının hiç tanımadıkları, suçsuz bir insana emre (otoriteye) itaat sonucu zarar ve acı vermeleri olayı, bu 26 kişinin, kişisel özellikleriyle açıklanabilir; ama bu yeterli olmamaktadır. Çünkü aynı deney, 1000'e yakın denekte uygulanmış, genel sonuç ilk araştırmadan farklı olmamış ve deneklerin yarısından çoğu 450 voltluk elektriği "öğrenci"ye vermiştir.

Korkunç, "utanç verici"(2) bir durum değil mi? ABD'nin Yale Üniversitesi'nde yapılan deneyin sonuçları gayet açık. Ama böyle bir sonuç, her şeyden önce %65'i oluşturan insanların yaşam biçimi, dünyaya bakışları, ideolojik nitelikleri boyutunda önemli... Ve "sorun" burada katmerleniyor. Bir tiyatro grubu Beyoğlu'nda, son derece göze çarpıcı Gestapo üniformalarıyla sokaktan geçen insanları durduruyor ve kimlik soruyorlar. Geçen insanlarımızın hemen tümü tedirginlik, korku, boyuneğme içinde kimliklerini gösteriyor Ferhan Şensoy tiyatrosu oyuncularına... Değil mi ki toplumda böyle olmaları beklenir, istenir insanlardan; işkencede "konuş" diye haykırarak hayvansı ağızlardan, topluma da "Sus!"lu sözler fıskırır, sıçrar, dökülür.. Egemen ideoloji-otorite-baskı-toplumsal siyasal koşullar semtinde bir yitik sokak olur, insanın insan olma niteliği.. Banane'cilik, ürkme-çekilme, yabancılaşma, yozlaşma, değer'sizlik doldurur, -kiminde- akla bile gelmeyen erdemlerin boşluğunu.

Önümde Yeni Gündem'in eki (6-12 Eylül 1987, Sayı:79): "Tutuklu ve Hükümlülerin ağzından "CEZAEVİ DENEN İŞKENCE YUVASI".. BURASI DIYARBAKIR yazıyor okuduğum sayfanın başında. Ardından 32 başlık altında uygulanan işkence yöntemleri sıralanıyor. Bildiğimiz, duyduğumuz, -bir kısmımız için- neredeyse şaşırmaz olduğumuz işkence uy-

gulamalarını yeniden satır satır okuyorum. Hınc bürüyor içimi, en denetimsiz duygular ürüyor, ağırlanıyor şakaklarımda; beynim duruma "karşı tepkiler" arıyor, ısrarlıyor.. Bu soynasipsizler, bu denli rahat, çekinmeden, ürkmeden neler yaptılar, yapıyorlar diyorum. Okumadınızsa mutlaka edinin, bulun o Ek'i; Nedir bunlar ya! Başlıktaki gibi "Utanç verici olaylarıyla Diyarbakır ve Metris..." değil. Geçen ayın Yeni Öncü kapağındaki söz bağlamında ("ve hiç olmazsa utansın diyoruz seyirci kalanlar") da değil. Bu işin "hiç olmazsası" olmuyor bu düzeyde ve utanç filan da duymuyorum bunları okurken, kimse de utanç duymamalı. Utanç duyma o işkenceci yaratıklara uygun bir anlatım bile olamaz. Böylesi durumlarda utanç, değerlendirilmesi, hesaplaşılması ve altedilmesi gereken bir insanlık durumudur; başka bir şey değil! İnsan kavramı (büyük harflerle İNSAN kavramı) hiç bir kesitte böylesi olaylar karşısında utanç duymamalı, hele hele İNSAN'lığından utanmamalı. Her an sahiplendiğimiz, geliştirmeye çaba gösterdiğimiz, her kıpırtısında özenlendiğimiz, o derya İNSAN, sığimsız bu durumlarda, öfke, tikslenme, hınc duyar; kafası "ne yapmalı / ne yapmalıyım?" sorularıyla zorlanır ve her çözüm pırtıcıyı tümör gibi yerleşir beynine.

Özgürlük anılarını yaşatan (anımsatan değil yaşatan, dört köşesinde mevsimin/ ya da dört duvarında, dört DELİKAN oturur... İki kız, iki erkek... anlatırlar bana zaman zaman dellenmenin bir ideolojik açılım olduğunu ve yabana atılmaması gerekliliğin) Evet, özgürlük, o İNSAN'a dair umutlar, bir baharda -koşarak- salınan bir uçurtma gibi yaşadığım/ yaşayacağım dellenmiş yürek çırpımlarına denk düşer. Düşüne bile dalsa İNSAN uyur-uyanır, terler-daralır ve onur verir, onur yoklar, onur tazeler böylesi önce/sonra terlemeler. Onur'u özenleyen, kendi onur'uyla geçinen insanlarımızın, ne "onur kırıcı" girişimlere uğradığını görüyoruz (yine okuyalım Yeni

"O zamandı bir tarih olan yüzün geldi aldı yerimi." (İlhan Berk)

Gündem'i, bir daha) Ama biliriz onur öylesi -an'da, bir boklu mekânda- kırılabilir "nemenemler"den değildir; ki utanç da öyle sık duyulması gereken bir çağdaşlık kriteri olmamalıdır. Hapisten çıkan bir kıza dair şiirinde Atilla İlhan'ın dediği gibi:

"gözlerinde karanlığı dar hücrelerin seni görür görmez özgürlüğünden utandım" da değildir, "duyarlı", "çağdaş" bir insanın "insancıl davranışlarla sıra savması... Böyle utançlara ihtiyacımız yok; işkence gibi hüküm her koşulda net uygulamalar mekanizmalarıyla birlikte yok edilmelidir; ki işkencede ölenlerimize, direnenlerimize, bir anıt, belirli bir gün değil, bir çağ armağan edebilelim... Önünüze bir CHE Guevara resmi koyun; öldürüldüğü andaki resmi örneğin; uzun saçları, bıyığı, sakalı arasında ışıyan, sanki gülümser ya da uykudan uyanır gibi rahat izler taşıyan, kıvrımlanan dudaklarına dalsın gözümüz; göğsündeki kurşun deliklerini görelim; belden yukarısı çıplak bedeninde görelim ölümün, acının izlerini; Ölüm nereden gelirse gelsin: duyuldukça sesi uğruna öldüğümüz mevsimin, ÖLÜM HOŞ GELDİ SEFA GELDİ, sözlerinin bedenine uyan yaşamını sezelim. Deniz'in resmini; mahkemede bir silah gibi uzanan işaret parmağı, selvi'ye örnek boyu, zayıflamış yüz-beden çizgileriyle; yahut par-

kası ile, şişman, ince bıyıklı birine kelepçelenmiş resmini; bir de Aslan-Gezmiş-İnan'ın hapisane avlusunda işkence izleri taşıyan, gözaltları mor, dudakları gülümsemeli, beyin/yüreğin gökköpüğünde pırıldadığı ve yaşamın kalıcılığıyla bir kez daha sabaha eren, geceyi namlayan, günü yineleyen, her imgesini, resmini tasarlayalım, görelim ardını/gelenini yaşamın...

Ve şimdi yine açalım BURASI DİYARBAKIR sayfasını Yeni Gündem'in; her işkencenin kendimize yapıldığını tasarlayalım, somutlayalım, acıyı ve altsürüm onur'u, temasını bile hissedelim, lugatının her sözcüğü kirlî, sıvaşık bir elin temasını...

Ve onurumuz bütün bu işkencenin ardından yaysın cığlığını: BE MÜSVETTE YARATIKLAR, NEYİME ULAŞABİLDİNİZ Kİ BENİM!...

(1) Çiğdem Kağıtçıbaşı, **İnsan ve İnsanlar; Sosyal Psikolojiye Giriş**, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara, 1976 s.58-61.

(2) "Utanç verici" kavramı saklı kalsın, düşünelim üzerinde...

sosyalizm kadınların cinsel ezilmişliğini ortadan kaldırmayı amaç edinmiştir

Rezzan AKKAYA

Kadın sorunu var eden esas olgu, kadının cinsel kimliğinden kaynaklanan ezilmişliği ve bu ezilmişliğin kökleşmiş sınıf çıkarılarının korunmasıyla sürekli kılınmaya çalışılmasıdır. Sosyalistler son yıllara kadar uzun bir süre, kadının kurtuluşu sorunu salt ekonomik ve sınıfsal kurtuluş temelinde tartışma gündeminde tutmuşlardır. Böylesi bir sahiplenme doğal olarak, kadının cinsel ezilmişliği olgusunun yeniden üretim, cinsel roller, toplumsal cinsel statüko farklılaşmalarının neden ve niçinleri üzerinde tartışma yürütmeden, sınıfın kurtuluşu sloganlarıyla sınırlandırılması anlayışını beraberinde getirmiştir. Sokaktaki adamın ya da kadının “kari-koca evliliğinin uzlaşmaz karşıtlık ve çelişkilerinin” (Engels) içyüzü sınıf indirgemeciliği temelinde hümanist bir anlayışla sosyalistlerce değerlendirilmesi, kendi özel yaşamlarının da siyaset dışı tutulmasının nedeni olmuştur. Nitekim böylesi bir anlayış, sosyalist kadınlarca kendilerini toplumdaki kadınların sorunlarıyla özdeşleştirmekten uzak ve sosyalist oldukları için sanki ezilmedikleri, baskı altında tutulmadıkları gibi bir değerlendirmeye uğramıştır. Ne var ki, böylesi yüzeysel değerlendirmelerle sosyalist kadınların ezilmişliği de toplumun kapalı bir köşesinde süregelmiştir.

Kadın sorunu, açısından açık bir öneme sahip olan cinsel ezilmişliğin, özel mülkiyetin kaldırılmasıyla sona ereceği, sosyalistler açısından benimsenilen ve savunulan bir görüş olmasına karşın günlük yaşamların ya da özel yaşamların yeniden biçimlendirilmesi gerekliliğinin gözardı edilmesi, kadınların cinsel ezilmişliği olgusunu soyut bir burjuva düzene bağlamıştır. Özellikle sosyalist demokrasinin özümsemişi ve sosyalizmin evrensel tezleri üzerine süren yoğun görüş ayrılıklarının yarattığı, polemik tartışmalarının süregeldiği siyasal ortam içerisinde kadınlar, kendi sorunlarına sahip çıkmada yetersiz kalmışlardır. Bu yetersizlik hiçbir zaman sosyalizmin sorunlarına teorik ve ideolojik bilinçlenmedeki yetersizlik

olayı olarak düşünülmemelidir. Yetersizlik, kadın sorununun araştırılmaması ve incelenmemesi bağlamında sorunun giderek küçümsenmesiyle eşanlamlıdır. Sorunun küçümsenmesinin nedeni ise salt kadın cinsinin değil, aynı oranda erkek cinsinde cinsler arasındaki egemenlik, eşitsizlik, statüko farklılaşması gibi ilişkilerin varlığının her toplumsal sistemin düzenleyici ilkeleri olarak erki elinde bulunduranlar tarafından kullanıldığı gerçeğinin bilince çıkarılmaması olmuştur. Kısaca diyebiliriz ki, Türkiye sosyalist hareketinin kadın sorunda, cinsin sömürsü ve ezilmişliğini ideoloji temelinde bilince çıkarılmasında yetersiz kalması ve yoğun bir çabaya bu doğrultuda girmemesi, geleneksel cinsel iş bölümünün sosyalistler arasında da varlığını sürdürebilmesinin nedenlerini oluşturmuştur. Zaten bugün hala sorunun dil kavramları üzerinde sürüyor olmasının ve bilimsel sosyalizmin tanımsal kavramlarının, cins ilişkilerindeki hiyerarşik yapılanmayı dile getirirken tür çeliştirilmesine karşı durulması, salt bunlar üzerinde gürültücü tartışmaların yürütülüyor olması, sosyalistler arasında bu sorunun yeterli kavranılmadığının göstergeleri olmaktadır.

“Sosyalistlerin kavrayışı ortaktır” düşüncesi temelinde, kadın sorunda da tek bir bilimsel sosyalist anlayış vardır. Kadın-erkek hepimizin ortak savunusu budur. Kadınların da **mutlak** kurtuluşu, ancak sınıfsız bir toplumda, yeni tip insanın oluşumuyla olanaklıdır ki, bu bütün insanlığın kurtuluşuna bağlıdır. Buna giden yolda (sosyalizmde) tıpkı, “ulusların kaderlerini tayin hakkı”nın sosyalist toplumda gerçekleştiği/ gerçekleşebileceği gibi, kadınların da insan olmak bakımından türdeşleriyle hak ve eşitliklerine kavuşmaları olanaklıdır. Böylesi teorik bakışa sahip olmamıza karşın, özel mülkiyetin ortadan kaldırılması, cinsel ezilmişliği kendiliğinden ortadan kaldırmaya yeterli olmadığı somut kanıtlarıyla ortadadır. Kadının “ikinci cins” olarak toplumsal

bir onay görmesinin nesnel koşulları, bunlar daha iyi ve eşit bir eğitim, hukuksal hakların kazanımı, ekonomik yaşama katılışta eşitlik gibi nispi olarak değişime uğramışken, öznel koşulların sosyal ilişkiler, ailesel hiyerarşik yapılanma, toplumsal statüko farklılaşmaları, geleneksel manevi değerler vb. hiç değişmediği Sovyet toplumuyla kanıtlanmaktadır.

Öyleyse diyebiliriz ki, bu sorunda sosyalistleri hareket ettirmesi gereken nokta, özel mülkiyetin ve sınıfsal kurtuluşun ötesinde, kadınların cins olarak ezilmişliklerinin en ince ayrıntılarıyla irdelenmesi, sosyal- kişisel diyalektik bütünlüğüyle soruna sahip çıkılması anlayışı olmalıdır. Yani, kadın sorununda diyalektik olarak düşünürsek, eski toplumun (Kapitalist toplum kastediliyor) bir takım sorunları çözülmüş, ancak başka bir düzeyde yeni sorunlara çelişiklere sahip olan sosyalist toplumda, kadınların kurtuluşlarının önündeki zorunluluğun yasalarını, ayrıcalık ve engelleri belirleyerek, önceden görek ortadan kaldırmaya yönelinmelidir.

Toplumda geleneksel iş bölümü kadını "kadını" işlerle, erkeği "erkeksi" işlerle niteleyerek tanımlar. Başka bir söyleyişle, kadını yeniden üretimle tanımlarken, kadın cinsinin fizyolojik yapısı ve doğurganlığı doğal bir olgu olarak özel bir yaşamla sınırlandırılmasıdır. Erkeğin ise üretimle tanımlanması sonucu hem ulusal hem uluslararası işlerle ilgili karar ve yetki verici olarak toplumsal bir onay görmesidir. Geleneksel cinsel iş bölümü böylece toplumsal/sosyal yaşamı kamusal ve özel yaşam olarak cinslere göre farklılaştırmış ve kadın cinsini ev yaşamı, çocuk bakımıyla görevlendirerek sosyal-siyasal yaşamdan dışalamıştır. Geleneksel cinsel iş bölümünün sosyalistlerce de benimsenmesi, kadın cinsinin siyasal yaşamda ikincil/alttaki konumunu da sürdürmesi de demektir. Bilindiği gibi ulusal sorunda Rosa Luxemburg'la Lenin arasında "ulusların kaderlerini tayin hakkı" üzerindeki tartışmalar anımsanacağı gibi, Rosa Luxemburg'un sınıf çıkarlarını öne koyarak ulusal sorundaki sosyalist bakışı sığlaştırmasıyla üremiştir. Günümüzde de ne yazık ki, birçok sosyalist, kadın sorununda sınıf çıkarlarını savunurken, bu sorunu ya küçümsemekte ya da bir anlamda kadınların oldukları konumda kalmalarını istemektedir. Bu da, cinsel ezilmişliğin kurtuluşunu gözardı etmeyi beraberinde getirmektedir.

Ama bunun yanı sıra, kadın üzerindeki cinsel baskıya karşı olmanın demokratiğin ölçülerinden biri olduğu ise, birçok sosyalist tarafından savunulmaya başlanılan ve kabul gören ilke olmaktadır. Anti-empyrist, anti-faşist, anti-şovenist olmanın yanı sıra, cinsel ezilmişliğe karşı olmak ne demektir? Kişinin özel yaşamında (evsel-işsel) hatta bire bir insansal ilişkilerin de demokratiği özümseyip özümsemediğinin somut verisidir. Çünkü sayılan bütün ilkeler soyutta kalan, özel yaşamda değişimler yaratmayan görev ve anlayışlar olmasına karşın, cinsel ezilmişliğe karşı olmak, günlük yaşamda ve ilişkilerde zorunlu değişimi beraberinde getirmektedir. Kadın sorununun bugüne kadar tartışılıp geliştirilmemesinin nedenlerinin başında, erkek egemen ya da

patriarkal ideolojinin sosyalistler arasında da kabul görmesidir. Arzulanan, hem sosyalist, hem de deokrasiyi özümsemiş olabilmektir. Ne var ki bugün birçok devrimci sosyalist olabilmeyi başarabilmiştir, ama demokrat olmayı becerememiştir. Bu nedenle değil mi, hâlâ kadının cinsi sosyalist ülkelerde de ikinci cinstir?

Kadın sorunu üzerine yürütülen tartışmaların önverilerinde, Türkiye sosyalist hareketi kadın cinsine güven vermek zorundadır. Tıpkı ulusal sorunda sosyalistlerin takınması gereken tutum gibi. Diyebiliriz ki, "ezen cins sosyalistleri, ezilen cins sosyalistlerine güven vermek zorundadır". Erkek cinsi için güven sorunu o kadar önemli görünmeyebilir. Ama bu yanlış bir bakıştır. Ezilen cins sosyalistlerine, ezen cins sosyalistleri olarak güven nasıl verilir? Salt sosyalist olduğunu kişinin söylemesi yeterli midir? Ezilen cinse güven verecek olan bu doğrultuda atılacak adımlar ve savunulan görüşlerdir.

Dikkatinizi Yeni Öncü'nün 3. sayısında yer alan Sibel Özbudun imzalı "Erkek Egemen Düzen mi?" başlıklı yazıya çekerim. Yazar, "sol kesim sanırım sorunu bugüne kadar savsaklamış olmanın ezikliği içinde feminist jargonun bu önermesini (erkek-egemen) sorgusuz sualsiz kabullendi" diyebiliyor. S.Özbudun sanısında yanılmaktadır.

S.Özbudun'u anlayabilmek için öncelikle ne söylemek istediğini irdelleyelim. Sosyalistler vicdansal bir baskıyı üzerlerinde hissederek, bilimsel sosyalizmi burjuva eğilimlere (kadın sorununda) saptırmışlardır. (Tıpkı Alexandre Kollantay gibi olsa gerek.) Nitekim sosyalistler hiç düşünmeden (bilinçsizliklerinden ya da teorik geriliklerinden olsa gerek) feminizme sahiplendiler! Yazara sorarım, hangi sosyalist önder bu kadar "cahil" olabilir? Ya da yazar demek istiyor ki, sosyalist kadınlar hiç bir bilgilenmede bulunmadan, mücadele yürütmeden "ağızlarına bir parmak bal" sürülmesine sessiz kalmışlardır. Yazar büyük bir yanılgı içerisindedir. Çünkü ne bu konuda gösterilen çabayı, ne de sosyalist kadınları kavrayamamaktadır. Tıpkı birçok erkek gibi.

Sosyalist kadınlar sorunu sahiplenirken, "kadın olmak gerekmez, bizim cins olarak ezilmişliğimizi kavramamız için" demektedirler. Çünkü, sorunu onlar somut olarak yaşamaktadırlar, fakat sosyalist mücadele bir sınıf mücadelesiyse bu mücadele bayrağının "kadın-erkek birlikte yükseleceğine inanmaktadırlar. Sınıfsal kurtuluş cins farkı gözetmeksizin nasıl kavrandıysa, cinsel ezilmişlikten kurtuluş da kavranmaya mahkumdur. Sosyalist kadınlar bu nedenle özellikle de kadın cinsinin kendilerini kavramamasını, "üzüntüyle" veya "tepkiyle" değil, sorunu yeterince kavratamamalarına bağlamalıdır.

S.Özbudun'un gözlemlerinde haklı olduğu yanlar vardır. Kadın sorunu belirttiği gibi, son yedi yıldır bir gelişim süreci izlemektedir. Kanımca nedeni demokrasi mücadelesinin ortadan kaldırılmaya çalışıldığı bir dönemde kadınlar da bağımsız örgütlenmelerini, kadın derneklerini yitirmişlerdir. Verilen mücadelenin de dumura uğratılmasıyla, salt evleriyle ya da ev ve ekonomik

yaşamla sınırlandırılmışlardır. Gençlik içindeki kadınların durumu da, işçi sınıfı kadınlarının durumu da birbirinin özdeşidir. Sınıfın kurtuluşu için verilen mücadelede de cins farkı/ayrımı olmamasına karşın, yenilgi döneminin yarattığı zaafılar, kadın sorunu açısından çok daha çıplak bir biçimde görülebilir olmuş ve kadın cinsi siyasal aktivitesini tamamen yitirmiştir. O zamana kadar “üstü örtülü çıplaklık” bütün yaşamsal gerçekliğiyle sosyalist kadınların karşısına dikilmiştir. Birçok sosyalist erkeğin, kadın cinsini evde çocuklarıyla, ev işleriyle başbaşa bırakıp, kendilerinin politik görevlerini yapmaya çıktıkları bir dönem yaşanmıştır. Sınıfın sorunlarının ötesinde, kendilerinin kadın olmak bakımından sorunlarının bilincine varıldığı bir dönemdir bu... Böylesi bir durum birdenbire ortaya çıkan bir gerçek değil, toplumsal bir sorunun ve o toplumun içinden gelen bireylerin kültürel biçimlenmelerinin doğal gerçekliğidir. Kadınlar siyasal mücadeleden koparılrken, erkekler önder ve öncü olabilmeyi sürdürmüşlerdir. Bu ne demektir? Sosyalist siyasal mücadele içerisinde kadın cinsinin alttaki konumu, geleneksel cinsel iş bölümüne denk düşecek “kadını” görevlerle sınırlandırılmıştır.

Doğal olarak kadınlar içlerinde bulundukları duruma son verilmesi, bunun aynı oranda erkek cinsi için de demokrasi sorunu olduğu temelinde kadın sorunu üzerinde araştırmalara yönelerek, tartışmalar yürütmüşlerdir. Slogansal önermelerin, kadın-erkek cinsi tarafından özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasının da sosyalistler açısından sorunu çözücü olmayacağı gerçeğinden yola çıkılarak, sorunun ideolojik sosyo-kültürel yapılanmayla bağlantısı üzerinde cinsel roller tartışmaları, genel ve öz olarak böylesi bir dönemle başlamıştı. Demek ki hiçbir sosyalist, “sorunu savaştıranın yarattığı eziklikle” değil, tam tersine somut koşullardan yola çıkarak, bilimsel sosyalizmin verileriyle birlikte kadın sorununu gündemlerinin bir parçası yapmışlardır.

S.Özbudun’un yazısında önemle üzerinde durulması gereken bir nokta da erkek egemen kavramdır. Engels’in Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni adlı eserinde, patriarkal (ataerkil) aile, ya da matriarkal (anaerkil) aile tanımlarıyla neyi ifade etmek istemekte olduğudur. Patriarkal aile babanın üstün olduğu aile biçimi olarak ifade edilirken, (s. 88) hakimiyet, üstünlük, tekelcilik, aynı zamanda egemenlik demek değil midir? Kelimeler üzerinde tartışma kadın sorununu sığlaştıracığı için adı geçen eserden alıntılar yapmak daha anlaşılır olmaktadır.

“...erkeğin kadın üzerindeki kayıtsız şartsız üstünlüğünü, toplumun temel yasası olarak bir kez daha açıklamak için kadınlar toplum dışına sürülüp atılır.” (s. 90 ag) (abç)

“Modern karı-koca ailesi açık ya da gizli, kadının evsel köleliği üzerine kurulmuştur; Aile içinde erkek burjuvadır, kadın proletarya rolünü oynar”. (s. 08 age).

“Bu aile biçimi iki başlı aileden tek eşliliğe geçişin belirtisidir. Kadının bağılılığını, yani çocukların babalığını sağlamak için, kadın, erkeğin insafına bırakılmış-

tır: adam kadını öldürürse hakkını kullanmaktan başka bir şey olmaz.” (s. 79 Marx age).

“Analık hukukunun yıkılışı, kadın cinsinin en büyük tarihsel yenilgisi oldu. Evde bile, yönetimi elde tutan erkek oldu; kadın aşağılandı, köleleşti ve erkeğin keyfi ve çocuk doğurma aleti haline geldi”. (s. 77 age)

“Erkeğin tekelei egemenliği kurulduktan sonra, bunun ilk etkisi o zamanlar ortaya çıkan ataerkil aracı biçimi içinde kendini gösterdi. Bu aile biçimini en başta belirleyen şey, az sonra üzerinde duracağımız çok karı-lılık değil, ama özgür ya da değil, belirli sayıdaki kimselerin, aile başkanının kabaca otoritesi altında bir aile kurarak örgütlenmesidir. (s. 78 age) (abç)

Analık hukukunun (matriarkalizm) yıkılarak baba-lık hukukuna (patriarkalizm) geçilmesini bir devrim olarak tanımlayan Engels, hiçbir gensen bir tekinin bile durumunda herhangi bir değişiklik yapmadan, gerek duymadan, gensen bütün üyelerinin önceleri durumları ne ise öyle kalabildiklerini belirtmektedir. Yalnızca kadın üyelerin çocukların buralardan çıkarılarak babalarının gensine geçmelerine karar verilmesinin yeterli olduğunu ve bunun analık miras hukukunu, soy zincirini erkekler tarafından hesaplanır duruma dönüştüğünü söylemektedir. Hatta bu durumu Marx (age’de) şöyle açıklamaktadır: “İnsanı, adlarını değiştirerek, nesneleri değiştirmeye götüren ezeli kurnazlık! ve dolaysız bir çıkarla dürtülünce, gelenek içinde kalarak geleneği yıkmak için bulunan dolambaçlı yol!”

İşte tüm bunları yazanlar, bilimsel sosyalizmin önderleri ve de erkek cinsidir. Kadın cinsi değil. Ne var ki onlar da herhalde kadın cinsini “savaştıkları” düşünerek, onlara “nazariyelerde” bulunmuşlar! Ya da hepsi “erkek düşmanı” mıydılar acaba? Ayrıca erkeğin tekelci egemenliği diyerek feminist jargona sahiplenmişler! Kelimenin en basit anlamıyla “ayıp” etmişler! Hala kuşku duyanların klasikleri okumaları, kadın sorununda aileyi aile yapının kadının erkeğe bağımlılığı ve ikili işgünü çalışmayı (evde, ekonomik yaşamda) kabul etmesi olduğunu kavrayacaklarından şüphe duymaktayım. Erkek egemenliği, ailenin hiyerarşik yapılanmasındaki patriarkal-ataerkil ilişkilerde hangi cinsin üstün konumda olduğunu ortaya çıkarmak için kullanılan Türkçeleştirilmiş bir kavramdır. Yani aile içerisinde babanın/erkeğin üstünlüğü, hakimiyeti, egemenliğidir. Ailenin de toplumu oluşturan en küçük ekonomik birim olduğu anımsanırsa, toplumda da cins olarak kimin egemen olduğu ortaya çıkar. Yoksa, erkek-egemenliği “erkek düşmanlığı” demek değildir. Sosyalistler böylesi bir anlamda hiçbir zaman kullanmamaktadırlar. Ayrıca düzeni de tanımlarken salt erkek-egemen düzen değil, burjuva düzen dedikleri herhalde bilinmektedir.

Bütün bunlardan sonra, sosyalist kadınların sorguladığı ve istedikleri soyut slogansal önermeler değil yaşama uygun toplumsal dönüşümleri sağlayacak önermeler olmaktadır. Toplumda geleneksel cinsel iş bölümünün yarattığı farklılaşmaların, cins farkı gözetilmeksizin ortadan kaldırılmasıdır. Bunlar değil mi bütün sınıflı toplumlarda kadını salt “dişi” cins olarak aşağı konum-

da tutan. Geleneksel cinsel iş bölümü kadını “kadınsı” işlerle niteleyerek, toplumun entellektüel yaşamından, politik yaşamından dışlamaktadır. Bütün bunlar hakim sınıfların ideolojisi. Bu ideoloji yüzyıllardan beri topluma kültür yoluyla empoze edilmektedir. “Kadın nedir?” sorusuna bugün hemen hemen en gericisinden en liberaline, en radikalinden-en ilericisine kadar tüm erkek cinsinin vereceği yanıtların birbirine benzer, hatta aynı olması sosyalistler için şaşırtıcı değildir. Kadın kapitalizmle birlikte burjuva kültürel ideoloji tarafından simgeleştirilmiş/ sembolleştirilmiştir. Örneğin “ana yurt” ya da “devlet baba” denilmesinin nedeni nedir? Kadın cinsinin sevgi ve şefkati, fedakârlığı ve duygusallığı, sosyal-şoven bir anlayışla bütünleştirilmekte, karşımıza “ana yurt” çıkmakta. O düşmana karşı korunmalıdır, onun uğrunda ölmelidir, onun için savaşılmalıdır, ona iyi bakılmalıdır, ona sadık olunmalıdır vs. vs. Tüm bunlar kadın cinsi için geçerli değil midir? Şaşılacak benzerlik (!) Bu ideoloji burjuva eğitimiyle toplumun tüm bireylerine verilirken fotoromanlarla, aşk filmleriyle, moda dergileriyle, pornografiyle, arabesk

müzikle de bireyleri şekillendirmiyor mu? “Devlet baba” ile erkeğe otorite, güç, bağımsızlık, yetenek, yöneticilik vb. nitelikler kazandırılmaktadır.

Örneklemeyi sürdürelim, kadın çocuğuna babayı ya da devleti tanımlarken, onlara karşı güven, itaat etme, fedakârlıkta bulunma, saygı ağırlığını vb. vererek bilinçlendirir. Erkek ise (baba) kadını ya da cinsel adetleri çocuğuna anlatırken kendi düşüncelerinin aynısının çocuğunda şekillenmesine özen gösterir. Bütün bunların fiilize edildiği yer ise ailedir. Devlet aileler üzerinde egemenliğini kurarak toplumun “uyumunu” düzenler. İlk cinsel iş bölümü özel mülkiyeti, onun doğuşu aileyi, o da devleti ortaya çıkardığı gibi kadının sömürsünün de onlarla olan sıkı bağı gözardı edilmemelidir. Şöyle söylersek, geleneksel cinsel iş bölümünün kaldırılması özel mülkiyeti o da aileyi o da devleti ortadan kaldıracaktır, yanılır mıyız? Yoksa çok **feministçe** düşündüğümüzden yakılır mıyız?

Devlete hakim olan burjuva ideolojisi herşeyi değişim değeriyle ifade etmektedir. Kapitalist ekonomi, kamusal (toplumsal) yaşam ve özel (evsel) yaşam olarak kesin sınırlar çekmiştir. Örneğin lokantada yemek pişirmek ekonomik bir eylemdir, fakat aynı işi evde yapmak değildir. Neden? Çünkü birinci eylem değişim değerleri, metalar yaratmakta, oysa diğeri sadece kullanım değeri doğurmaktadır. Kullanım değerlerinin değişim değerlerini belirlediği tarihsel ilişki kapitalizmin emperyalizm dönemine ulaşmasıyla birlikte tersine dönmüştür. Bu da yabancılaşmayı beraberinde getirmiştir. Kadın kadınlığına, erkek erkekliliğine işçi sınıfı sınıfına yabancılaşmıştır. Metropol ülkelerde toplumsal yaşantı metalar ve meta olmayanlar bakımından kesin olarak açığa çıkmıştır. Meta olmayan, ancak meta ile var olabilmektedir. Toplumsal yaşantı ekonomik yaşantı, siyasal yaşantı, özel yaşantı vb. olarak kesinkes ayrılmıştır. Ekonomik yasanın işleyişi, metaların değişim değerlerinin nesnelerin kullanım değerlerine üstün gelmesine bağlanmıştır. Örneğin, zaman, dinlenme ve çalışma zamanı olarak ikiye bölünürken, esasında dinlenme yalnızca güç toplayarak çalışmaya hizmet etmektedir. Yabancılaşan insan bunu eğlence zamanı olarak nitelerken, aslında tüm kişisel görünümlere karşın toplumsal olarak örgütlenildiğini ve kâra hizmet ettiğini göremez. Ya da yabancılaşmış insan emeğinin daha çok üretken hale getirildiğini düşüneneğine, bu üretkenliğini kullandığı makinaya mal eder. Bir sanat eseri yabancılaşmış insanda salt de-kordur. Oysa Mozart’ın konçertosu bir sanat eseri, tarihsel duygular simgesidir. Yoksa salt eserlerin ahengi, uyumu değil. Çarpıcı bir yabancılaşma örneği olarak pornografiyi düşünün, orgazmı basit bir meta haline getirmede mi? Ya da kadınların toplumda kendilerine erkekler gibi davranılması istemleri, kadınların kadınlıklarına yabancılaşmaları değil mi?

Feminizm, yabancılaşmaya karşı, “dişi erdemler” olarak adlandırılan kadınlıklarını, “erkeksi” (vahşet, gurur, kıskançlık, disiplin, otorite, vb. olarak okuyun) erdemlerin yabancılaşmada oynadıkları kesin rolü açığa çıkarmada büyük bir uğraş gösteriyor. Ancak feminist

eğilimler, kendilerini ya eşit muamele istemiyle —ki bu ekonomik istem gibi, kesin olarak kurtarıcı olmayan, sadece istem olarak— ya da salt erkeklerden tecrit edilmiş bir “dişi” dünyasının yaratılmasını destekledikleri kanısıyla suçlanıyorlar. Kelimenin en basit anlamıyla özellikle sonuncusu “dişi dünya yaratılması” olanaksız ve ütöpiktir. Bunların feminist istemler olduğunu söylemek de gülünçtür. Ancak böylesi istemleri savunan kadınlar yok değildir. (Özellikle İsveç’teki feminist hareketin burjuva kanadı). Çelişkili bir durum ortaya çıkmış gibi görünse de, sosyalizmi savunanlar arasında nasıl görüş farklılıkları var ise, feminizm de farklı farklı görüşleri temsil etmektedir. Bu kadın hareketinin toplumsal dönüşümlerde etkin bir işlev görmesinin önüne engel olarak düşünülen, burjuvazinin kurnazlığı olarak adlandırılabilir. Böylelikle burjuvazinin kadınların haklı istemlerinin toplumsal olarak yadsınması ve kadınların mücadelesinin siyaset dışı tutulması gayretlerinin örnekleri olmaktadır. Böylesi istem sahibi kadınlar, son tahlilde, burjuva düzeni savunur ve burjuva feministleri olarak adlandırılırlar.

Şurası açıktır, sosyalizm kullanım değerini bilinçlerde yeniden düzenler. Yani değişim değerinin önemini yitirmesi ile birlikte toplum ile kişi arasındaki çelişkiler de ortadan kalkar. Özel yaşam-kamusal yaşam, özel mekan -kamusal mekan fikir gücü ile beden gücü arasındaki çelişkileri ortadan kaldırmayı sosyalizm amaç edinmiştir. Sosyalizm, işi azad etmek için değil, işi ortadan kaldırmaya yönelik, insan varlığını bundan sonra çok ileriye düşünebilecek ve makinelere güvenebilecektir, toplumsal dönüşümü savunur. Görüldüğü gibi sosyalizm, sosyal-demokrasi, ekonomikçilik, kapitalistsiz hale gelen kapitalizmden çok ayrı bir toplumsal yapılanmayı savunmaktadır. Nitekim feminizmde böylesi akımları temsil eden kadınlar da şüphesiz vardır.

Öyleyse feminizm ne anlama gelmektedir veya sosyalistler feminizmi niçin demokrat muhtevah bir hareket olarak nitelemektedirler. Feminizmin tarihi süreci incelendiğinde ilerici karakteri ve radikal taleplerin giderek sınıfsal kurtuluş temelinde yaygınlaştığı görülecektir. En gelişmiş burjuva demokratik cumhuriyetlerinde başlayan kadınların geleneksel cinsel rollere karşı çıkmaları ve mücadelelerini salt erkek cinsine yönelterek düzen sınırları içerisine hapsedmeleri, feminizmin burjuva bir öz taşıdığı kanısını yaygınlaştırmıştır. 19. yy. kadın hareketlerinin esas olarak kadın haklarını savunmaktan çıkıp, varolan burjuva düzeni savunma kurumuna dönüşmesi ise bu kanıyı geliştiren bir işlev taşımıştır. Ancak bu mücadeleler sonucu kadınların birçok talebinin toplumsal onay görerek yasallık kazanması, kadınların cins olarak sömürsünü ve ezilmişliğini ortadan kaldırmamıştır. Sosyalist hareketin oluşumu ve onun önderlerinin bilimsel görüşleri öncülüğünde feminist hareket içerisinde de giderek sınıfsal bir öz oluşmaya başlamıştır. Nitekim bu gelişmeler sonucu feminizm tek parçalı olmaktan koparak birçok akıma ayrılmıştır; sibernatikçiler, ekonomik kurtuluşçular, cinsel özgürlükçüler, radikaller, liberterler, sosyalist-feministler vb. hemen ak-

la gelenlerdir. Ancak bütün bu ayrışmalara rağmen, feminist hareketin demokratik muhtevaya sahip olması; ezilmişliğe baskı altında tutulmaya, ırkçılığa karşı bir mücadele sürdürüyor olması, sosyalistler açısından desteklenmeyi gerekli kılan olgulardır. Tarihen kadın hakları savunuculuğu anlamına gelen feminizmin, bugün evrensel kullanımına karşı çıkmak dogmatik bir sosyalizm savunuculuğuyla eşanlamlıdır.

Sosyalistler sınıf sorunuyla birlikte kadın sorununun çözümünü, bağımsız kadın örgütlenmeleri ve mücadelelerinde görerek bu doğrultudaki yapılanmaları savunmaktadırlar. Çünkü kadınların cinsel sömürden ve baskıdan kurtulmaları, ancak kendi bağımsız, demokratik örgütlenmelerini yaratmaktan geçmektedir. Böyle bir örgütlü ve kararlı bir mücadeledir ki, kadınların toplumsal statükolarını değiştirmeye olanak tanıyabilir ve sosyalizmin kadın sorununa yönelik çözümlemelerini uygulama alanına koyabilir.

Bugün sosyalist kadınların birçoğunun kendilerini hem sosyalist hem de feminist olarak tanımlamaları; sosyalizmi aşılacak, onun sınıf mücadelesini bölmek, burjuva bir çizgiye çekmek üzere değil, henüz sosyalistlerce kadın sorununun önemine uygun bir tarzda gündemlerine girememesindendir. Nitekim sorun bilince çıktıkça ve sosyalist erkekler bu konuda sosyalist kadınlara güven verdikçe, salt sosyalistim demek yeterli hale gelecektir. Bunun içinse öncelikle ezilen cinsin sorunlarına sahip çıkması ve içselleştirilmiş olgulardan kendilerini kurtarmaları gereklidir. Bunun yanı sıra ve eşit önemde erkek cinsinin de kadın cinsi kadar soruna sahip çıkması ve kişiliğini, cinsel iş bölümünü reddederek tanımlaması gereklidir.

Sonuç olarak; işçi sınıfının iki cinsiyetten oluştuğu ve kadınların kurtuluşu için verilen mücadelenin işçi sınıfının kurtuluşu mücadelesi kadar önemli olduğu gerçeği kavrandıkça, kişilerin kendilerini hem sosyalist hem de feminist olarak adlandırmalarına gerek kalmayacaktır. Geleneği değiştirmek adına geleneği sahiplenmek demek olan geleneksel cinsel işbölümünün, sosyalistler tarafından reddedilmesi zorunludur. En önemli olgu ise sosyalist mücadele içerisinde kadın cinsinin siyasal dıştalanmışlığıdır. Bunun anlamı kadın cinsinin bu mücadelede yer almasının istenmemesi demek değildir. Onların birey olarak önder, yönetici ve aktivitelerini kendi kişilikleriyle (erkeğe bağlı değil) kazanamaması sorunudur. Erkek egemen ideolojinin reddedilerek salt kadın olduğu için “kadınsı” işlevleri kadından bekleyerek onların siyasal gelişmelerinin önü tıkanmamalıdır. Ya da kadının burjuva ilişkiler içerisinde tanımlandığı gibi, “Ahmet’in eşi, bacısı” olarak değil, kendi siyasal kişilikleriyle tanımlanması, kadının erkeğe dayalı ve ondan destek bekler anlayışını ortadan kaldıracaktır. Anne veya kadın kimliğiyle değil, tüm kadınların kendi kişilikleriyle siyasal katılımlarına sahip çıkılmalıdır. Her türlü iş bölümünün hiyerarşik statükolarından tüm sosyalistlerin (kadın-erkek) uzak olmaları, sınıfsal kurtuluşun bir parçasıdır.

Feminist bir bakış

Feminist Dergisi'nden

Gül ÖZLEN

Yeni Öncü'nün Haziran sayısında çıkan... ve kadınlar yürüdü yazısı ile Temmuz / Ağustos sayısında çıkan **Sosyalizm ve Feminizm mi?** yazılarını ilgi ile okudum. Yazılarda kullanılan ifadeler; feminizme yönelik yanlış yaklaşımlara bir feminist olarak karşı çıkmak ve bir şeyler eklemek istiyorum.

Nuran Ağan'ın yapılan yürüyüşü destekleyen yazısı elbette ki çok olumlu ve dayanışmacı, ancak feminizmle ne kadar ilgileniyor bilmiyorum ama feministlerin yaptıkları ile ilgili pek doğru bilgilere sahip olduğunu sanmıyorum. "Feministler sorunu sistemle birlikte düşünmeyip, salt kadın-erkek eşitliği temelinde sunarken ve sorgularken, biz sosyalistler sistemi sorgulayıp tüm insanlığın özgürleşmesi perspektifinden hareket ederiz." Bu ifade bana yanlış gelen noktalar, 1) Feministlerin sorunu sistemle düşünmemeleri, 2) Feministlerin sorunu kadın-erkek eşitliği temelinde sunmasıdır. Benzer ifadeler Nedret Sena'nın yazısında da rastlamak mümkün. "Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olma mücadelesi uzun zaman burjuva toplumu çerçevesi içerisinde eşitlenebilir talepleri içerisinde şekillendi", ya da "feminizm, düzenle çatışmadan kadınları eşitlik mücadelesine çağırır" gibi.

Gerçekten merak ettiğim bir konu, Nedret'in yazısının hangi ülke, hangi feministler ve ne zamanki durumlarını tahlil etmek için yazıldığı? Oldukça muğlak ifadelerle, aslında Nedret kafasında oluşturduğu bir şeyleri söylemeye çalışıyor, bu bence biraz kolaycılık olmuş, bu şekilde herkes karşı olduğu bazı grup ve hareketlere kendi kafasından onlar şöyle diyor deyip eleştiride bulunabilir.

Türkiye'de çıkan bir sosyalist dergide feminizm tartışmasının temelleri —ne kadar zayıf olursa olsun— Türkiye'de feminizm adına sesini çıkartanlara, onların söylediklerine ve yaptıklarına dayandırılırsa daha iyi olur. O zaman karışık akademik tartışmalar yerine, (Nedret yazısının bir yerinde gene nereden alındığı belli olmayan —ve bence anlaşılabilir olan— bir takım antropolojik verilerle neden erkekleri kadınları baskı altında tuttuklarını açıklamaya çalışmış.) Politika yaparken biraz daha bulduğumuz yerden/ülkeden ve zamandan söz etmek daha doğru olur bence. Yeni Öncü'nün de akademik olmaktan çok politik bir dergi olma amacında olduğunu sanıyorum.

Başta dönecek olursam her iki yazıda da ifade edilen feministlerin eşitlik talebi benim için kabul edilmez bir durumdur. Dünyanın bir yerindeki eşitlikçi feministlerse söz konusu olan, o zaman anlamlıdır böyle bir ifade, aksi takdirde eşitlik talebinin bütün feministlere mal edilmesi kolaycı bir küçümseme ve karalamadır. Ya da feministlerin sadece düzen için eşitlik taleplerinde bulunduklarının söylenmesi.

Gelelim düzen ve sistem meselesine; gene her iki yazıda da başta yaptığım alıntılarda da okunacağı gibi, feminizmin sistem içi olduğu, düzenle mücadele etmediği varsayımları var. Kadınların baskı altında tutulduğunu, sömürüldüğünü söyleyen —benim de dahil olduğum— feminist kadınlar için içinde yaşadığımız toplum kapitalist ama hem de erkek egemen. Bir toplumun kapitalist oluşu nasıl sistemli bir durumsa, yani kuramları değerleri ile bir ideolojiye sahipse, aynen erkek egemen oluşu da böyle. Toplumda sınıflar sisteminin yanı sıra bir de cinsler arası sömürüye dayanan erkek egemen bir sistem mevcuttur. Tüm kurum, değer yargıları ve sistemiyle yıkılma-

si gereken bir sistemdir. İşte feministlerin mücadelelerinde temel aldıkları sistem de bu sistemdir.

Feministlere, "ama siz sorunu sınıf sistemiyle düşünmüyorsunuz" diye suçlamada bulunmak doğru olmaz. Çünkü feminizmin varlık nedeni toplumun tümünü kurtarmak ve kastedilen sınıflar sisteminin mücadelesini vermek değildir. Böyle bir iddiası da yoktur. Feminizm mücadelesini sadece kadınları sömüren sistemin sorgulandırması ile sınırlandırabilir. Ancak burada bir soru, tüm toplumu kurtarmaya kararlı, bütün sistemi sorguladığını iddia edenlerin neden cinsler arasındaki bu baskıyı ve sömürüyü şimdiye kadar sorgulamadıklarıdır? Acaba feministler çıkıp bu sistemden söz etmeselerdi, genebu tür yazı ya da tartışmalar ortaya çıkacak mıydı? Bu soruya benim açımdan sadece feministlerin varlığını olumlayan bir cevap verilebilir. Ayrıca erkek egemen sistemin çıkarlarına ne kadar sahip çıktığını, erkeklerin çıkarlarından ne kadar zor vazgeçtiklerini biz kadınlar biliriz. Dolayısıyla onların çıkarlarına saldırmak sistem için değil, basbayağı sistemi bozmak için verilen mücadeledir. Gene tekrar edeyim, eşitlik talebi kadar da masum ve yanlış bir talep değildir, birçok feministin talebi.

Değirmek istediğim son nokta da, Nedret'in yazısındaki alıntı yaptığım şu satırlar: "Eşitlik mücadelesi proleter kadın açısından burjuva kadına göre daha önemli görünür. Bu mücadelede o kocasıyla olan ilişkisinin yanında erkek patronuyla olan ilişkisini de hemen yakalar. Kocasını düşman ilan ettiği takdirde, ayrılıp o düşmandan kurtulma şansına sahip olabilir ama kocasından ayrılmak için patronundan ayrılmamak zorundadır. Ya yeni bir koca ya patron ikilemiyle yüz yüze kalır" Gerçekten insaf!

Nasıl böyle bir ikilem sunulabiliyor anlamıyorum. Çalışmaya zorunlu herkes gibi kadınların da patronları var tabii, (üstelik ondan ayrılması ya da onu düşman ilan etmesi için onun erkek olmasına da gerek yok.) Erkek işçilere böylesi ikilem sunmak mümkün değildir, değil mi? Onlar elbette patronlarından ayrılmadan o alandaki mücadelelerini vermeli, kadınlarınsa nasıl olsa bulacakları yeni bir ev, yeni bir mutfak ve de koca vardır. Feministlerin, Nedret'in de söylediği gibi evinde baskı gören kadınlara önerisi bunun mücadelesini vermeleri, kendi gelişmeleri ve de —göreceli de olsa— bağımsızlıkları için kocalarından ayrılmaları önerisi doğrudur. Evet kadınlar evlerinde hiç ücret almaksızın kocalarına hizmet ediyorlar, hem de aynı zamanda kocalarından baskı görebiliyorlar. Bu durumda kadın çalışmayı ve hiç değilse ekonomik bağımsızlığını elde etmeyi seçmelidir. Hakkının tam karşılığı olmasa da yaptığı işin sonucunda ücret alması, bu paranın harcanması üstünde kendi kişiliği ve bedeni üstünde söz ve tasarruf hakkı sahibi olması, ömür boyu bir erkeğin hizmetini boğaz tokluğuna görmesinden daha iyidir. Yaşanılanın daha çok bu ikinci durum olduğunun ve de bu durumdan dolayı daha çok da tek tek erkeklerin —ve dolayısıyla onların oluşturdukları sistemin— çıkarları olduğunun farkındayım.

Cezaevlerinden Yükselen Duyarlı Bir Ses

Necati GÜL

12 Eylül sonrası yaşanan yılları; etkileri daha uzun yıllar sürececek olan bir 'toplumsal deprem' diye nitelemek yanlış olmasa gerek. Umudun yerini kırılganlıkların, yaşama sevincinin yerini karamsarlıkların aldığı; insanların bir karabasanın altında ezildiği, inandığı, umutla bağlandığı değerleri terketmeye itildiği, insanın insana ve topluma, kendine ve toplumsal değerlere yabancılaşmaya, giderek şey'leşmeye zorlandığı bu süreçte egemen sınıf; baskıyı, işkenceyi, insanın insan olarak taşıdığı tüm değerlerin çiğnenmesini, toplumsal yaşamın birer parçası durumuna getirdi.

Sanatçılar da bu yığınlık ortamından kendilerini kurtaramadı, insanın ve yaşamın savunucusu olma sorumluluğunu gerektiği gibi yerine getiremedi. Kendi kabuğuna çekilirken, yaşadığı gerçekliğe tanıklık görevini unuttu. Kimileri bununla yetinmedi; korku ve yığınlık atmosferine teslim olup, umuda ve yaşama sevincine sırtları dönmenin de ötesinde, egemen ideolojinin karalama kampanyasına sanatsal düzlemde destek çıktılar, onları aklamaya yoluna gittiler. Ama bu olumsuzluğun umudun savunusu yolunda bir beklenti yarattığı, güçlü, yürekli bir sese duyulan özlemi her zamankinden daha bir şiddetle çoğalttığı da söylenmeli.

Bu ses duvarların ardından yükseldi. Nevzat Çelik zor ve sancılı bir süreci yaşayarak, bu sürecin bir parçası olarak Nevzat Çelik olmayı başardı; umudun, yaşama sevincinin sesi oldu. Nevzat bunu tek başına başardı. Baskının, işkencenin açlık grevleri ve ölümlerin nağmına yazdığı şiirler kitap oldu, uzun süre göremedi. Şiirleri, katpostal

oldu göremedi... Bestelendi, dinlemedi.. Şiirlerinden yaşam ve umut bulan okurlarının yazdığı yüzlerce mektup verilmedi, kayıtsız kalındı, yok sayıldı. Ama o tüm bunlara karşın umudun şairi olmayı başardı. Şiirleri önce duvarları aşarak okura ulaştı, sonrasında kayıtsızlığı ve duyarsızlığı silkeledi. Dahası umudunu, inancını yurt sınırlarının dışına taşırdı.

Nevzat Çelik'i "olay" yapan yalnızca cezaevlerinden yükselen bir ses olması ya da benzeri çok az görülen bir yaygınlıkta ve her yaşta okura ulaşması değildir; her şeyden önce bu başarısını yaşadığı işkence koşullarına karşın güçlü duyarlılığını slogancılık tuzağından atlatarak, karamsarlığın ve arabesk yakınlık-sızlanmaların- uzağında tutarak; tüm bu kuşatılmış ve sınırlanmışlığına karşın, şaşılacak kadar zengin sigasıyla ölçülediği imgelerinin, şiirlerinin daha ilk okumada insana bulaşması ve çoğalacak güçte olmasıdır. "Ana", "Sorgu", "Yıkılır Duvar Kırılır Feodal Kabuk" gibi şiirleri yazdıran duyarlılık, şiir bilgisi ile de örtüşerek zenginleşti. "Şafak Türküsü", "Kitap Türküsü" gibi uzun soluklu şiirleri ve nihayet "Müebbet Türküsü" gibi yeni ve çok önemli bir şiiri yarattı.

Nevzat Çelik şiiri her şeyden önce bir umut, bir yaşama sevincidir. Nevzat'ın şiirinde birey, yaşadığı koşullardan, soluduğu havadan koparılmadan ele alınır. Bu şiirlerin sürekli baskı ve işkence koşullarında yazıldığı anımsanacak olursa, slogancılıktan uzak kalabilmesinin önemi daha bir anlaşılır olur. Slogancılıktan uzak kalmasına karşın bağır bağır bağırang imgeler, şiirle-

rinde yaşar ve yine slogana düşmez. Üç "Türkü" bunun en güzel örnekleridir. Başarısı, ustalığı da buradadır zaten. Sevgiliye özlem, kavgaya bağlılık, umut, yaşama sevinci; bu şiirlerde yan yana yürür, atbaşı gider. "Müebbet Türküsü"nde şiir boyunca içerde ve müebbet cezası alan erkek ile dışarıdaki sevgilisinin aşk-sevgi ilişkisinin ne olması gerektiğini tartışır ve sonunda; "Acı bir bulut gibi taşıma saçlarını seni ilkem bildim/ yorulursun arama arama ellerimi, ellerimi unut/ katmer güllerin açtığı dağlardadır aşk ve umut" diyerek isteklerinin ve özlemlerinin dehşetine karşın çözüm bulur.

Nevzat'ın şiirlerindeki insanlar yalın kat değildir. Sevinçleri, acıları, umutları, kavgaları, özlemleri ve aşkları ile vardılar. "Zindanda Gecenin Önyüzü"nde kadına olan özlemin trajik boyutu yakalanırken, "Bulatları Kıvrıcık"ta yasakların, baskıların, ölümcül kaygıların olmadığı bir anda bir dünyada sevişebilenin güzelliği dile getirilir, sözünü sakınmaz. "Kesin Uyak"ta, mutlak inancı dile getirirken nasıl sakınmıyorsa.

"Müebbet Türküsü" şiiri Nevzat Çelik şiirinin önemli bir köşe taşıdır. Öncelikle kendi şiir dilini bulma şiirini kurma yolunda önemli bir aşamadır. Şiir serüveninin daha dördüncü yılındayken bu güçte ve bu ustalıkta şiir yazmasının önemle altı çizilmelidir. Bu anlamda "Müebbet Türküsü"nün erken gelen bir olgunlaşma ve Nevzat Çelik'in şiir geleceği açısından zor ve ilginç ürünlerinin habercisi olduğunu söylemek hiç de yanlış olmaz.

N.Çelik İle Söyleşi

Yeni Öncü: 1984 Kasım'ında Akademi Kitabevi-Şiir ödülünü Şafak Türküsü adlı yapıtınla kazandın ve bu yapıtın bir kitap olarak okuyucunun karşısına çıktı. İdam istemiyle yargılanan genç bir şairin ödül alması ve ödül alan kitabı gazete ve dergilerin pek dikkatini çekmedi. Şafak Türküsü duvarları aşmış gibi okuyucuya ulaşmasını da bildi. Bestelendi, kartlara basıldı, ezberlendi ve yayınlandığı günden bu yana da en çok okunan şiir kitabı olma özelliğini sürdürüyor. Yine aynı şekilde bu yılın mayıs ayında yayımlanan ikinci kitabın Müebbet Türküsü listebası oldu. Türkiye'de şiir kitaplarının listebası oluşturan alışlagelen bir olgu değil. Bu konuda neler söyleyeceksin?

N.Çelik: Şiir kitaplarının alışlagelenin dışına çıkarak çok satması ve hatta liste başı olması üzerinde durulmayı gerektirecek bir olgu niteliği kazanmışsa nedenlerini söylemek sanırım benim işim değil. Üzerinde durduğunuz olgunun beni ilgilendiren ve asıl önemli olan yanı şu; karamsarlığın, yılgınlığın, yarına olan güvensizliğin her alanda boy gösterdiği 12 Eylül sonrasında şiirlerimin umudunu, direncini taşıyabileceği yürekleri bulabilmesi ve çoğalması, hepimizin iyi, umutlu ve dirençli olana gereksinmesi vardır. Ve hep öyle olacak.

Şiirlerim ilk kez 1982 başında "Edebiyat 81" aracılığıyla okura ulaştı. Dergi olarak çıktıkları sürece de bana moral ve güç verdiler. Başka hiçbir sanat dergisinde şiirim yayımlanmadı. Yayımlanması için herhangi bir çaba göstermedim. Ödülünden sonra birkaç dergi şiir istedi, verdim ama bir sonuç çıkmadı. Yayımlanmaya değer bir estetik yükten yoksun olduğunu düşünmüş olabilecekleri gibi, içerdeliğim ve şi-

"...şiirimi şair
ustaların
okyanuslarına
akan bir
ırmak olarak
görüyorum..."

ir izlekleri de rahatsız etmiş olabilir. İlgilenmiyorum. Yeri gelmişken, Sevgili Şahap Balcıoğlu 1985 başında benimle yazılı bir röportaj yaptı. Yanıtlarımın kendisine ulaşabilmesi için cezaevi yaratıcılığı gerekiyordu! Sonunda ulaştırabildim. Röportaj Cumhuriyet için düşünülmüştü. Sevgili Şahap Balcıoğlu, öyle yazmıştı. Cumhuriyet kabul etmedi. Daha sonra çok küçük bir bölümü Gösteri Dergisi'nde çıkan bu röportajı neden kabul etmediklerini hep merak edeceğim.

Yeni Öncü: Şafak Türküsü'nde Can Yücel'in yürekli bir önsözü var. Müebbet Türküsü'nde ise Vedat Günyol'un, Vedat Günyol önsözünün bir yerinde şöyle diyor: "Gerek Şafak Türküsü'nde olsun, gerek Müebbet Türküsü'nde olsun, Nevzat Çelik bilinmez hangi mucize ile Ahmet Arif'leri aşarak, prangalara vurulmuş özgürlük aşkının türküsünü Nazım Usta'nın, diline, yetkisine, yeteneğine, sevdalı bulutlarına, bir burgu gibi içe işleyen sıcak, tatlı lirizmine yaraşır bir düzeye ulaşmış". Bu sözlerle katılan da katılmayan da olacak. Şiirin gündemde kaldığı sürece de hiç kuşkusuz tartışılacak. Siz Şafak Türküsü'nden Müebbet Türküsü'ne varankendiniz ve şiirinizi nasıl değer-

lendiriyorsunuz?

N.Çelik: Şairlerin kendi şiirleri hakkında değerlendirme yapmaları bana hep tuhaf gelmiştir. Değerlendirmeyi başkalarının yapmasının daha doğru olduğunu düşünüyorum. Ne ki Sevgili Vedat Günyol'un alıntısı ile köşeye sıkıştırıldım. Bir şeyler söylemek zorunda duyumsuyorum kendimi. Sevgili Can Yücel ve Sevgili Vedat Günyol'un sözleri benim gibi şiirini, sesini arayan genç bir şair için onurların en büyüğü.

Ben kendi şiirimi arayış içinde olan bir şair olarak değerlendiriyorum. Şairin arayış içinde olması yaşamı boyunca sürer ama ben bu arayışın ilk basamaklarına tırmanıyorum. Yaşadığımız tarihsel dönemin bir kaçınılmazlığı olarak şiirim bir Nazım'dan bir Ahmet Arif'ten farklı özelekleri taşıyor. Duyarlı ve yetenekli olduğumu biliyorum ama şiirimi, şair ustalarının okyanuslarına akan, bir ırmak olarak görüyorum.

Yeni Öncü: Müebbet Türküsü, Şafak Türküsü'nden farklı olarak, bütünlüklü yapıda bir orkestrasyon müziği yansıtıyor. Şiir durmaksızın sessizce parçalanıyor, sonra hızla

*bütünleşiyor. Kendi içinde başka başka izlekleri, sesleri ve görüntüleri oluşturan parçaları hiç şaşırma-
dan, dağılıp çözülmeden ve en önemlisi de birbirleriyle olan an-
lam, estetik ve dil bağlarını koru-
yarak bütünlüklü yapıda yerlerini
alıyorlar. Şiirin öyküsü kaskatı ger-
çeklikten hareket etmesine karşın,
gerek parçada gerekse de bütünde
rahatlıkla yumuşatılabilir. Bilinç
akışı tekniğinin de kullanıldığı şiir
yaslandığı birkaç temel izleğin ki-
mi zaman birini kimi zaman öteki-
ni öne çıkartıyor, ama asıl olarak
da bu izlekler ayrılmaz bir bütün
oluşturuyor. Aynı teknik "Kitap
Türküsü" şiirinde de yer yer kulla-
nılmış, Nazım gibi, Hasan Hüseyin
gibi ustaların soluğuna alışan okur,
Şafak Türküsü'nü yadırgamadan
kabul etmişti ama Müebbet Türk-
üsü'nü yabancılayabilir. Şiirlerinin
hızla yaygınlaştığı bir zamanda bu
bir dezavantaj değil mi?*

N.Çelik: Hayır. Zengin bir şiir
kültürü ve geleneğine sahip ülke-
mizde şiir okuru her türlü yeniliğe
açıktır. Marks'ın konumuzla ilgili
bir sözünü anımsatmak istiyorum:
"Başka herhangi bir ürün gibi sa-
nat eseri (objesi) de sanatı anlaya-
bilen (...) insanı yaratır. Üretim,
fert için bir obje yaratmakla kal-
maz, aynı zamanda obje için bir
fark yaratır".

Düşüncelerimi ille de ustalarla
doğrulamak istemiyorum ama öy-
le ifadeler var ki, başka türlü ifade
edişler yetersiz kalabilir. Brecht:
"Edebiyat biçimsel yenilikler getir-
meksizin yeni konuları ve bakış açı-
larını yeni kamu kesitlerine soka-
maz" diyor.

12 Eylül sonrasında cezaevleri
yeni ve özel işlevler yüklendi. Veri-
len mahkumiyetlerde siyasiliği ve
yaygınlığıyla Türkiye için yeni şiir
için de pek çok olgu yeni. Bilebil-
diğim kadarıyla "müebbetlik olgu-
su"nu kendine konu edinen uzun
soluklu bir şiir yok, yazılmadı. Tam
da Brecht'in dediği gibi yeni olanı
anlatmak için yeni anlatım olanak-
ları aramak gerekiyordu. Kaldı ki
şiir okuru da 12 Eylül öncesinin şi-
ir okuru değil. Biçim ve içerik bu-

rada birbirini koşulluyor. Biçim ve
içerik birbirini tamamlamış ve doğ-
rulamışsa, okurun ilk okumaların-
da yadırgayacak olması önemli
değil.

Ek olarak, Müebbet Türküsü şi-
iri ile kendi biçimini bulma yolun-
da olduğumu söyleyebilirim.

**Yeni Öncü: Cezaevi öncesi şiir
çalışmaların yoktu. 1980 Martında
cezaevine düştün ve "81 Temmuz"
unda da ilk şiirlerini yazmaya baş-
ladın. Türkiye'de şairlerin cezaevi-
ne düşmesi ya da şairlerin içerde ye-
tişmesi geleneğinin doğrulanması ve
sürdürücüsü oldun. Nasıl oldu da
şiir yazmaya başladın? Şiirle bağ-
lantılı olarak cezaevi koşullarını an-
latır mısın?**

N.Çelik: Cezaevine düşmeden
önce şiirleri olan, ilişkin sıradan bir
okurdan öte değildim. İçeri düş-
mem ve yeni bir şeyler biriktirmem
gerekiyormuş! Yeni koşullar, yeni
duyarlıkları koşulluyor, ama yok-
tan da var etmiyor. Ters durumda
içeri düşen herkesin şair (sanatçı)
olması gerekirdi. Yaşananlar bilinç
katında birbirine çok yakın karşı-
lıklar bulmasına karşın, duyarlık ve
kişisel üretim katında farklı etkile-
nim ve birikimlere neden oluyor.
Ve belki daha da önemlisi, kişinin
kendi donanımlarını sağlamaktaki
iradi çabası...

İçerde onurlu bir yaşamı sürekli
kılabilmek için insanın kendini her
gün her saat yeniden üretmesi ge-
rekiyor. En temel ve zorunlu üre-
tim de baskı ve işkençenin nağmı-
na, insanlık onurunun ve geleceğe
olan umudun korunabilmesi. 12
Eylül sonrası içerde özellikle aske-
ri cezaevlerinde yatan insanların bi-
rincil sorunu bu oldu. Diğer üretim-
lerin tümü bu onurun korunması
üzerinde yükselebilirdi, ancak sanı-
rım beni yaşamaya iten duygu, dört
duvar içinde boğulmaya çalışılan
sesimizi duyurma gereksinimiydi.
Her şey yalana ve teröre dayanıyor-
du. Bellekler silinmiş, iyi güzel ve
umutlu olan ne varsa unutturulma-
ya çalışılıyordu. Birilerinin -işkençe
ve ölümlerin nağmına- onurlu ve
umutlu olanı koruduğunu anlat-
mak gerekiyordu. Yüreklere sağır

kalamayacağı bulaşıcı bir çılgılık, şi-
ir, belki de gereksinimden doğdu

Cezaevi ve şair bağıntısına ge-
lince: sanırım yazım alanında en
çok şiir muhalif oldu ülkemizde.
Cezaevleri ise muhalif olanlar için
yapılıyor.

Şiirle bağıntılı olarak cezaevi
koşullarını anlatmanın zor olduğu
kadar kısıtlı da olur. Henüz ceza-
evlerinde yaşananların çok küçük
bir bölümü kamuoyunca biliniyor.
12 Eylül ülkenin tarihinde her an-
lamda yeni bir başlıktır. Cezaevi ol-
gusuna da bu başlıkta bakmak ge-
rekiyor. 80 öncesi muhalefetin ni-
teliği ve yaygınlığına koşut olarak,
cezaevleri, kelimenin gerçek anlamı
ile birer işkencehaneye dönüştürül-
dü. İstediler ki, her insan cezaevi
korkusunu kafasına ve yüreğine
saplanmış birer bıçak gibi taşıсын.
Yüreklere bu korkuyu salabilmek
için de cezaevleri gün 24 saat işken-
ce yapılan toplama kamplarına dö-
nüştürüldü. 80 öncesi cezaevlerin-
de yatan sanatçıların asıl sorunu dı-
şarıda olamamaktı. Şimdi ise insa-
nın insan olarak taşıdığı onur ve
saygınlığın çiğnenmesi olan işken-
cenin karşısında onurunu ve kişili-
ğini korumak, bu öylesine bir işti-
ki bildiği, yaşadığı, biriktirdiği,
inandığı, sevdiği ne varsa hepsini
seferber etmek zorundaydı. Pratik
anlamda sanatsal etkinlikte buluna-
bilmesi gerçek anlamda bir mucize
idi. Her gün her saat etini, beyni-
ni, yüreğini, işkençeye hazır etme-
si gerekiyordu. Kağıdı, kalemi, ki-
tabı bir arada bulabilmesi yıllarca
mümkün olmadı. Sürekli işkençe
tehdidi altında iken, zulalanmış ka-
le m kağıdı ile kendine yazma fır-
satı bulması, yazdıklarını koruma-
sı, koruyabildiklerini dışarıya çıkar-
ması dehşet bir çabayı ve sabrı ge-
rektiriyordu.

Tüm bunlar yetmiyormuş gibi,
bir de iç baskıya göğüs germesi ge-
rekiyordu. Bir bölüm arkadaşça
temsili edilen ve her türlü sanatsal
eğilimi bir kaçış ve yozlaşma olarak
gören anlayışların, günlük yaşantıyı
zorlaştırıcı tavırlarına ve imalı söz-
lerine katlanmak zorundaydı. Bu-
gün o anı ayışangaje olmak kaydıy-

la sanatsal olarak reddediliyor.

Son olarak da dışarıda yaşamı ve nesneler dünyasını sanatçı göz-
üyle görmemiş ve içerde sanatsal
alanda tanışmış biri için işkencenin
ve işkenceye direnişin bile aynılaş-
tığı sınırlı bir yaşamda kendini üret-
ken kılabilmesi çok güç yani duyar-
lık ve yaşantısıyla bir avantaj gibi
görünen cezaevi çok kısa bir süre
sonra bu avantajını yitiriyor, sınır-
layıcılığını bütün dehşetiyle gös-
teriyor.

**Yeni Öncü: Şiirinizdeki istekler
ve konuları ele alışı yönteminizi sizi
toplumcu gerçekçi sanat anlayışıyla
buluşturuyor. Bunun böyle ol-
ması da doğal. Şiirin baskı ve işken-
ce koşullarında doğmasına karşın,
daha ilk şiirlerinde slogandan uzak
durmuşsun. Direniş ve umut istek-
lerinin bütünüyle hakim olduğu
"Şafak Türküsü"nde kadın özle-
minin dile getirildiği "zindanda ge-
cenin önyüzü" adlı şiirde trajik ola-
nı yakalarken, Müebbet Türküsü'nde
"Bulutları Kıvrırcık"la sevgili-
ye duyulan özlemin tensel yanını da
dile getiriyorsun. Bu bağlamda top-
lumcu gerçekçilik anlayışını açar
mısın?**

N.Çelik: Şiirimim toplumcu,
gerçekçi bir çizgide oluşu kendin-
den ve kaçınılmaz bir olgu. Ama yi-
ne biliyorum ki, toplumcu gerçek-
çi çizgim, kendi şiir deneyimimle
doğrulan ve kendimle sınırlı bir
çizgi. Bugün toplumcu gerçekçi sa-
nat her niyetle yenen bir muz du-
rumunda. Marksist estetikçi ve sa-
natçıların bütünüyle anlaştıkları
toplumcu gerçekçi bir estetik anla-
yışı yok. 1934'te Sovyetler Birliği
Yazarlar Kongresi'nde tanımı yapı-
lan ve sınırları çizilen toplumcu ger-
çekçilik günümüze kadar pek çok
değişim geçirdi. Toplumcu gerçek-
çi sanat anlayışına göre yasaklanan
sanat yapıtları ve sanatçılar bugün
aklanıyor. Ama Seghers ve Brecht
Lukacs'la hiçbir zaman anlaşama-
dı. Lukacs'ın yaşamı özeleştirilerle
dolu. Aynı Lukacs gerçekçi sayma-
dığı Kafka için 1956'da Macaris-
tan'da tutuklandığında "Kafka
gerçekten gerçekçiyim" diyor. Bu-
gün Sovyetler Birliği'nde estetiğin
bilimini oluşturmaya çalışan, nes-

nel bilginin ideolojik görevlere aci-
masızca kurban edilmesini ve esteti-
ğin normatif bilgiler haline dönüş-
türülmesini sert bir şekilde eleştiren,
toplumcu gerçekçi çizgi dışındaki
estetik'i yok saymaya çalışanları
bağışlanmaz bir cahillikle suçlayan
bir Kagan var. Uzatmak mümkün.

Soru iki şiirin izleği bağlamın-
da sorulduğu için, konuyu dağıtma-
dan oraya geliyorum.

Slogan şiirle arama başında sı-
nır koyduğumu söyleyebilirim. Sa-
natın gerçekliği kurmaca bir ger-
çeklik nesnel gerçeklikle bire bir bu-
luşmuyor. Kurmaca olan sloganı
baştan reddediyor. Günlük yaşam-
da gerekli olan ve işlev gören slo-
gan, sanatsal olanda birşey ifade
etmiyor.

Her sanatçı dünyaya bakışları
ve yorumlayışlarına bağlı olarak ki-
mi izleklere yakınlık duyar. Benim
hangi izleğe yakınlık duyduğum şi-
irlerimde çok açık. Trajik olanı ger-
çek olanla ideal arasındaki çelişki-
de arıyorum. Şiirde yan tutarlığım
Kagan'ın katıldığım tanımlamasıyla
"İnsanoğlunun estetiksel ve sanat-
sal olarak gelişmesinde yer alan sü-
reçlerin nesnel içeriği ile ileriye doğ-
ru gelişme açısını kavrama çabası-
na içerilir."

İyi, güzel ve insanca olan her-
şey şiirime girebilir. Kimi izleklere
bilerek isteyerek büyük bir ağırlık
vermeme karşın, bu diğer izlekleri
reddettiğim anlamına gelmez. Ce-
zaevindeki insanın karşı yalıtılmış-
lığı ve bu yalıtılmış insanın -yaşadı-
ğı koşullar ne olursa olsun- karşı
cinsi özlemesi bir kaçınılmazlıksa
bu benim şiirime girer. Cezaevi ger-
çeğinin -hele de 12 Eylül sonrası- en
önemli halkası olmasa da bir par-
çasıdır. Şair ağırlıkta olan gerçek-
leri atlayıp bu izleği -sevgili ya da
kadından yalıtılmış oluşu- öne çıka-
rıyorsa, bir bütün olarak cezaevi
gerçeğini yansıtıyor demektir. Ya-
şanan toplumsal gerçekliğin tanığı
olamamış, sadece küçük bir parça-
sını yakalamıştır. Ama bu onun salt
yakınlık duyduğu izletler yönünden
başarısız şiirler yazıldığı anlamına
gelmez. Temsilciliği ve tanıklığı çok
sınırlıdır o kadar. Tam da burada
Gramsci'ye başvurmak istiyorum;

"Belli bir tarihsel ve toplumsal an
hiçbir zaman tek yanlı değildir, hat-
ta bir sürü çelişik yanlarla doludur.
Belli bir hayat çabası ötekilerle ağır
bastı mı bu an bir kişilik kazanır,
tarihin akışı içinde bir an olur ta-
rihsel bir ucu temsil eder (...) iyi
ama öteki etkinlikleri öteki öğeleri
canlandıran yazarlar için ne diyece-
ğiz? Onlar da temsil edici değiller
mi? (Aydınlar ve toplum) Gramsci
tartışmayı daha da ileri götürür ve
ekler: "ya 'gerici' ve çağına uyma-
yan öğeleri canlandıran yazar, o da
bu an'ı temsil etmiyor mu? Yoksa
çatışan ve savaşan bütün öğeleri,
yani tarihsel ve toplumsal bütünü
içindeki tüm çelişkileri dile getiren
insana mı, temsil edici gözüyle mi
bakmalıyız?" (age)

İnsanımız ve gerçeğimizi bir bü-
tün olarak yakalamaya çalışıyo-
rum. Sevgiliyi sadece gözleri ve el-
leri için değil, her şeyiyle özlemeyi
gerekli ve çok insanca buluyorum.
Kişisel alanda ve sanatsal düzlem-
de cinsel olanı ısrarla görmemezlik-
ten gelen, dile gelişi de zaaf diye be-
lirleyen anlayışta bir sakatlık oldu-
ğuna inanıyorum".

Mektuplar

Selam!

Önemli gördüğüm birkaç noktada (bir okur olarak) düşüncelerimi belirtmek istiyorum.

Hiç beklemediğim bir sıklıkta ve kısırlıkta referandum tartışması yapıyorsunuz, bu ülkede yıllarca Dumalı boy kotlu seçim tartışmaları yapıldı. Referandumda tavrımız ne olmalı tartışmasıyla farklılıklar aramak yerine sosyalizm anlayışımızdaki farklılıklar vurgulanıp, ayrıntılara sonra geçilmeli. Bu işin bir yanıyla ve kuşkusuz görelilikten siz dergiyi Hyde Park'a çeviriniz. Politika mı yapıyorsunuz, yoksa demokrasilik mi oynuyorsunuz?

Hele A.Ural'ın anlamsız yazıları. Sanki boş oy verince akan sular duracak, —evet verince de— Yeni Öncü yığınlar hitap edecek de... Ayaklarınız biraz yere basmalı. Bırakın Yeni Öncü'yü bütün dergiler tek bir tutum alsalar da sonuç olarak ne yapabildiniz? Hele A. Ural'ın solun Celal Bayar'ı Yalçın beyden aldığı ödünç üslup Yeni Öncü'nün sayfalarında hiç çekilmiyor. Bütün süslemelerine rağmen esnek olmayan mantığı ise başka bir dert.

Belki A.Ural farkında değildir ama bu toplumun devinimi için en acil konulardan biri bağımsız kadın hareketi sorunudur. Toplumun yarısını oluşturan ve sistemin baskı ve zulmünden en çok zarar gören kadınların sorunlarını işleyecek bir kadın hareketi olmadan Türkiye'de hiçbir şey olmaz, hiçbir yere varılamaz. Feminizm terapi arayan bir akım değil, son derece haklı ve bu haklılıktan kaynaklanan

onurlu bir çabanın söylemidir. Ve bizim feministlerimiz doğru ve yanlışlarıyla gereksiz tepkisellikleriyle —ki bunun da sorumluları A.Ural'lardır— cesur ve onurlu insanlar olarak Türkiye'de bağımsız bir kadın hareketinin örgütlemeye aday en güvenilir insanlar. Feminizme böyle çığ yaklaşımlarla ancak dışarıda bütün ezilmişliğini evde bir cinsel köle mülkiyeti bulundurup kadın özgürlüğü hareketinden öcü gibi korkan, sınıf üyelerinin oş olmayan duygularını okşama-yı amaçlıyorsa vazgeçmelidir, zira ne A.Ural, ne de bu konuda burjuvaziyle kolayca uzlaşırken uzlaşmaz sosyalistlerimiz —bizim değil— bağımsız kadın hareketine engel olamayacaklar. Bunu bilerek Nedret Sena gibi daha olgun ve sağlıklı yaklaşımlar sunan arkadaşlarımız kadın hareketine sınıfsal bakış açısı ve benzeri ön şartlar koymadan kadınların sorunlarının "sınıfsal değil, kadınlık durumundan kaynaklanan sorunlar olduğunun bilincine vararak ve sorun sınıf değil, kadının gözlüğünden bakarak feminizmin özel olan politiktir gibi çok önemli bir slogana da sahip çıkarak daha ivedi konular işlenmelidir. Bu Yeni Öncü'de olmaz. Ancak bağımsız bir kadın dergisinde olur. Yeni Öncü'nün yapabileceği feminizme destek olmak ve yer yer bütün yazarların da olduğu gibi Adım Akarsu'da sıkça rastlanan, cinsiyetçi terimlerden sıyrılabilmektedir.

İsmail Ağın, onca yaşamış tecrübeye rağmen Yeni Öncü'yü TAYAD'la polemige sürükleyerek çamura buladı.

Yeni Öncü tabi ki ce-

zaevlerind esüren mücadeleyi desteklemelidir. Ama esas sorunu bu olmadığı halde birle-riyle polemige girmenin bir anlamı yok. Ayrıca polemige girilenler, Didar Şensoy gibi saygın ve cesur bir insanı yıllarca ajan-provokatör suçlamasıyla yıpratmaya çalışmışlardır.

Yine A.Ural'ın T.Yılmaz'a yazdığı polemik yazısı derginin asıl işlevini gölgeyor. Bu tür tartışmaların yararına ve aciliyetine inanmakla birlikte, bu tür tartışmaların politika üret- bir dergide değil, teorik bir dergide yapılabileceğine ve ancak bu şekliyle yararlı olacağına inanıyorum.

Son olarak kadın sorunlarına ilişkin tartışmalarınıza değ-ğirmek istiyorum. S.Özbudun tam bir erkek egemen gözüyle yazdığı olumsuz yazıya Necati Gül'ün yazısıyla başka bir olumsuzluk eklendi.

Sovyetler'de kadın özgürlüğü savunucuları Stalin döneminde değil Lenin döneminde tasfiye edildi. Lenin'in Clara Zetkin'e yazdığı ve kadın özgürlüğü savunucusu cesur kadınları kirli bardak fahişe vb. benzettiği hatırlanırsa ve Stalin'in ailenin güçlenmesi ve kadının ikincileştirilmesiyle ilgili kararnamelerin gökten zem-bille inmeyeceği önce kadın özgürlüğü taraftarlarının tasfiye edilmesi kararnamelerinin ancak ondan sonra uygulanabileceği vb. olgular düşün-ülmeli.

Başarılar, sevgiler, selamlar
M.K.Ünal

★★★

Değerli Yeni Öncü çalışanlarına,

Yeni Öncü genel olarak nasıl bir yayın izleyeceğini, "prolog ya da çıkarken" başlıklı yazıda belirtmekle birlikte —ki buna kesinkes katılıyorum— derginizin yayın sürecinde bu yazıyla çelişir bir görünüm sergilemektedir.

Demokratik işçi sendikaları konfederasyonu önermesi, bugün işçi sınıf ve kitle sendikacılığının içinde bulunduğu açmazları doğru bir önerme olarak dile getirmekle birlikte, bunun için gerekli olan propa-

ganda ajistasyonunun ve var olan farklı görüşlerle polemigin yapılmaması, ne yazık ki bu önermeyi yüzeysel olmk-tan çıkaramamaktadır.

Geçmişin değerlendirmesi gençlikle sınırlı görülme-yip, genel olarak Türkiye sosyalist hareketinin, bu bağlamda özel olarak işçi sınıfının sınıf ve kitle sendikacılığı gelişiminin, sosyalist kadın hareketinin Eylül öncesi ve sonrasıyla değerlendirmelerinin yapılması ivedi bir öneme sahiptir.

Ulusal sorun bilimsel sosyalizmin bir bilim olarak devam ettirilmesinde ayrıcalıklı bir öneme sahiptir. Sosyalistlerin ulusal soruna arzularla değil, nesnel ölçülerle, nesnenin ve olgunun kendi adıyla tanımlanması doğrultusunda büyük bir önem göstermeleri gerekmektedir. Yeni Öncü sayfalarında bu soruna ilişkin yazıların yokluğu, önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Yine Yeni Öncü kadın sorunu konusunda birbiriyle çelişkili ve tutarsız bir yayın politikası izlemektedir. Kadın sorununda Nedret Sena imzalı yazının sosyalist bir incelemeyi, araştırmayı, kavrayışı sergilemesi ve sorunu anlaşılır bir özde dile getirmesi ve derginizde yayınlanması bir olumluluktur. Ne var ki, Sibel Özbudun imzalı yazıların ise bu anlayışla taban tabana zıt olduğu açıktır. Kadın sorunu konusunda yazar bir şöhet olarak, Sibel Özbudun anti-feminist ve sol sektör bir anlayışın temsilcisidir. Ayrıca bağımsız kadın örgütlenmelerine karşı bir anlayışın savunucusudur.

Sonuç olarak diyebilirim ki, Yeni Öncü'ye kadın sorununda da toplumun bilinçlendirilmesi gibi önemli bir işlev düşmektedir. Henüz sorunun tartışmalarının ön evrelerinin yürütüldüğü süreçte, Yeni Öncü bilimsel sosyalist bakış açısını kadın sorununda öncelikle sergilemek üzere çaba harcamalıdır.

Hepinize uğraşlarınızda başarı dileklerini iletirim.

★★★

SELMİN

MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ VE SOSYALİSTLERİN TAVRİ

ABD Başkonsolosu Nev-
bery şöyle diyor:

"Güçlü bir sosyal demok-
rat parti, Türkiye'nin iyiliği ve
geleceği için bir sigortadır".

Şunu bilmeliyiz ki, sosyal
demokratlar içinde yer aldık-
ları, bir parçası oldukları kapı-
talist sistemin değiştirilmesine
değil, yaşatılmasına adaydır-
lar. Türkiye işçi sınıfı bugün-
kü durumuyla oy verdikleri
SHP'nin parlamentoda sorun-
larına çözüm getirebileceğine
inanmaktadır.

Proleter Sosyalistlerinin
görevi, işçilerin burjuvaziden
bağımsız politik çizgisinin ör-
gütlenmesini sağlamaktır.

Geleceğin toplumunu inşa
edebilmemiz için bugünden
tüm sosyalistlerin demokratik
taleplerde birleşerek örgütlü-
lüklerini tamamlamaları ge-
rektiler. Örgütlülüğünü
tamamlayamamış işçi sınıfı ve
Proleter sosyalistleri her seçim
öncesi olduğu gibi yine Sosyal
demokratları desteklemeye
çağrılacaktır. Proleter sosya-

listleri için liberallerin yedeği-
ne düşmek, onur kırıcıdır. Sı-
nıfın bağımsız ve öncü örgü-
tünü kurmak en acil ve temel
görevimiz olmalıdır. Eğer
önümüzdeki seçimlerde geç-
miş mücadele içinde yer almış
devrimci bağımsız adaylar sos-
yalistler tarafından ortak bir
platformda belirlenip seçimle-
re girilirse tavrımız bu adayları
desteklemek olmalıdır. Bu
davranış sosyalistlerin birliği,
beraberliği, doğrultusunda
atılmış bir adım olacaktır.

Bazı solcularımız SHP'nin
gelecek seçimlerde iktidara ge-
lip, ülkede demokrasiyi yerleş-
tireceğini düşlemektedirler.
Yani şimdilik işçi sınıfını har-
rekete geçirmek SHP'nin işi-
dir demektedirler.

Türkiye sosyalist hareketi
seçimlere ayrı ayrı adaylar çı-
karıp, ayrı ayrı güçler olarak
halkın karşısına çıkarsa yine
başarısız olacaktır. Eğer sos-
yalist dayanışmayı gerçekleştiri-
p, halkın bilinçli kesimi ile
bütünleştirebilirsek sosyalist
birikimin dayanışmanın sonu-
cunu alabiliriz. Sosyalist oyla-
rın bağımsız olarak ortaya ko-

nabileceği koşulları yaratmak
ve böylelikle sosyalistlerin
Türkiye politik arenasında söz
hakkı elde etmeleri sağlana-
caktır.

Genel seçimler öncesi du-
rum, sosyalistler için olumlu
değildir. Örgütlenmelerini ta-
mamlayamamış, propaganda-
ları yapamamış ve sosyalist-
ler arası birlik henüz sağlana-
mamıştır. Seçimlerden önce
bağımsız sosyalist adayların çı-
karılıp çıkarılamayacağı da
belli değildir. Sınıf çıkarlarını
her şeyin üstünde tutarak ba-
ğımsız adayın gerçekten sını-
fını savunabilen bir "sosya-
list" olması gerekir. SHP ku-
rulduğundan bu yana reform-
istler ve diğer "sosyalist-
ler" parti içinde ve yönetimin-
de yer almışlardır. Ve burju-
va partisi dedikleri partiyi ola-
bildiğince solda tutmak ve
partiyi kullanmak için çalış-
mışlar SHP'nin tüm çalışma-
larına omuz vermişlerdir.

Reformistlerin tavrı son
Türk-İş DİSK tartışmasından
sonra düşüncelerine uygun
gelmektedir. Fakat biz dev-
rimciyiz, diyen diğer sosyalist-

ler böylesi bir partiye nasıl ve
neyi düşünerek omuz verdik-
leri henüz anlaşılamamıştır.
Partiye omuz veren bu arka-
daşların çoğunluğunun (Re-
formistlerin) niyeti parti için-
de çalışmak ve onu ele geçir-
mektir. Tıpkı Türk-İş'de oldu-
ğu gibi. Son zamanda okudu-
ğumuz kadariyle anlayışları;
Kitle nerede ise, biz oradayız.
İşçi sınıfını böldürtmeyiz idi.
Gelecek seçimlerde de herhal-
de halk nereye seçiyorsa biz
oradayız olacaktır.

SHP'yi solda tutmak iste-
yen ve onun için çalışan sos-
yalistler dağıtılacak parsadan
paylarını alabilecek mi?

SHP Merkez organı parti
içinde var olan bütün sosya-
listleri istediği gibi kullanma-
yı iyi biliyor ve onları içinde
eritip, sosyal demokrat yap-
maya uğraşıyor. Bunda da bü-
yük ölçüde başarılı oluyor.

SHP'yi kullanmak isteyen
tüm sosyalistlere başarılar.

Süleyman Kanuni

★★★

Basına Çağrı

Aziz NESİN

Çok değerli meslektaşlarım,

Yazarlar, gazeteciler, üniversite çevresinden olanlar ve ge-
nellikle aydınlar olarak, baskılı dönemlerde aramızda bir da-
yanışma bütünlüğü gösteremediğimiz, ne yazık ki gerçektir.

Bugün sağcı, solcu, değişik partilerden ya da partisiz ve
değişik dünya görüşlerinden olmamızın ayrımı gözetilmeden
bütün Türkiye aydınlarının ortaklaşa bir durum almalarını ge-
rektiren bir olay yaşamaktayız.

"İkibine Doğru" dergisinin 30 Ağustos tarihli sayısında,
Atatürk'ün İzmir'de 1923 yılında söylediği Kürtlerle ilgili dü-
şüncelerini içeren sözleri, tutanaklara dayanan bir belge ola-
rak yayımlandı. Durum böyleyken, Devlet Güvenlik Mahke-
mesi kararıyla, önce dağıtımı durdurulan dergi sonradan top-
latıldı.

Dağıtım önleme ve durdurma kararının nedeni, doğrudan
doğruya tarihsel gerçek olduğu söylenen Atatürk'ün sözle-
ridir. Böyle olunca, Atatürk'ün sözlerine yasak konulmuş ol-
maktadır.

Her kimin sözleri olursa olsun, ama özellikle Atatürk'ün
sözlerinin, altmışbeş yıl önceki tutanaklarla belgelenmiş met-
ninin halktan gizlenmesi, tarihimizin halkımızdan saklanma-
sı anlamına gelir. Böyle olunca, durum "İkibine Doğru" der-
gisini savunmaktan öte, tarihsel gerçeğin savunulması olmak-

tadır. "İkibine Doğru" dergisinin politikasından ve yöneti-
cilerinin dünya görüşüne karşı bile olsak, Türkiye aydınları
ve özellikle yazarlar ve basın insanları olarak, tarihin halk-
tan gizlenmesine karşı, "İkibine Doğru" dergisinin yargılan-
masına başlanmadan önce bir tutum almamız gerektiği kanı-
sındayım.

Türkiye aydınları olarak bu sorunumuzu duymazsak, ay-
nı ya da benzer nedenlerle öteki dergi ve gazetelerin ve kitap-
ların da yasaklanabileceğini onayladığımız anlamı çıkacaktır.

Bu konu üzerinde görüşmek, bu durumu aramızda konu-
şup tartışmak ve nasıl bir tutum almamız gerektiğini saptam-
mak üzere —yineliyorum— sağcı solcu ve partili partisiz ay-
rımı gözetilmeden bütün gazete ve dergi sorumlularının Türki-
ye Yazarlar Sendikası- Türkiye Gazeteciler Sendikası ve Çağ-
daş Gazeteciler Derneği yetkililerinin toplanmasında yarar ol-
duğu kanısındayım.

bir de ölmek var sevgili

*Bir de ölmek var sevgili
ülkemin dillere destan mahpus
damlarında
"seni Diyarbekir gibi düşünürken"
mesela
yani pervasız özgürken tutsaklıkta
belki gecenin geç vaktinde
belki ayaydınlık kuşlukta
ve belki de eylül alacasında ülkemin
zorun sıratında, mesela Mamak'ta
ölüm tekmil coplarını çekmiş
o dirim şarkılarını TÜRKÜLER'i
sayıklamakta
kitapları düşünceyi ve özgürlüğü
savunmakta
her kitap yaprağı artık
dost dost diye
ERDOST diye açılmakta...*

.....
*Bir de ölmek var sevgili
ölmek var ülkemden çok çok uzakta
koynunda ADALI'nın fotoğrafı
ve son sözleri onurlu birer türkü gibi
kulakta
ki belki de kimbilir sevdiği o çöl
güzelinin
esrikliğini unutamadığı son öpücüğü
ölmek var ERGİN ürünlerini
devşirmeden sevda
yaşamak için gerekli akınlardan birinde
çöle can veren ırmakta,
bir ölüm ki sevgili
yazarken şiirini mahpuslukta
yürek kendini parçalamakta...
Bir de ölmek var sevgili*

*ölmek var renkleri sevda kuşağı
şafakta
işte ADALI
yaşarken sevdalı
ölürken sevdalı
bir bayrak gibi sallanıyor telli kavakta
ak alınlara sekiz ekim günü işlenen
onyediveren güldalı...*

Sezai SARIOĞLU

'85 Samsun

BASIN BİLDİRİSİ

EMNİYET, YASAL YAYINLARI "SUÇLU" İLAN ETMEYE ÇALIŞIYOR

Emniyet yetkilileri ve TRT uzun yıllardır işbirliği içinde, yasal olarak yayınlanan kitap ve dergileri suç unsuru ve yasak yayınlar olarak göstermektedir.

Bunun en son bir örneği de, TRT'de 10 Eylül Cuma akşamı sergilenmiştir. Yeni Çözüm ve Toplumsal Kurtuluş Dergileri ve yasal pek çok yayın, "yasak yayınlar" olarak teşhir edilmiştir.

Emniyet yetkililerinin bu manalı mizansenini sayesinde, TRT ve günlük basında, yasal siyasi dergiler ve kitaplar "suçlu" ilan edilmektedir.

Biz aşağıda imzaları olan dergiler, bu durumu protesto ediyoruz. Basının, emniyetin bu oyununa gelmemeleri gerektiğini bir kere daha hatırlatıyoruz. Buna ilişkin olarak TRT aleyhinde tazminat davası açacağımızı, basının da bu konuda daha dikkatli ve duyarlı olmasını, okurlarımızın ve tüm insanların yanıltılmasına yönelik bu yayınlara yer verilmemesini talep etmekteyiz.

ALINTERİ, ÇAĞDAŞ YOL, FEMİNİST, GÖKYÜZÜ, GÜN, İLK ADIM, KARA MAYIS, SAÇAK, TOPLUMSAL KURTULUŞ, VARDİYA, YARIN, YENİ AŞAMA, YENİ ÖNCÜ, YENİ DEMOKRASİ, ZEMİN.

Yeni katıldığımız dost yayın ortamına merhaba!
**Yurtiçi ve yurtdışı süreli ve süresiz yayın taleplerinizi
karşılama istiyoruz.**

Tel: 511 35 81

Çatalçeşme Sk.Huzur Han 6/1 Kat.4 Cağaloğlu-İST.

Ödemeleriniz için

Türkiye İş Bankası 1056 Türbe Şubesi Hesap No: 30420-0043652

GÜN

Ekim (32) SAYISI ÇIKTI!

● ŞİMDİ BÜTÜN
BAYİLERDE...

SEÇİMLER VE SOL GÜÇLER

Görüş ayrılıkları solun birliğini engellemez • Erken seçim ve solun tavrı • Erken seçim üzerine taktik tezler.

Genel af ve ölüm cezalarının kaldırılması için kampanya • İnsan Hakları hedeflerimiz Fabrikalardan, sendikalardan haberler • Dünyada neler oluyor • GÜN'ün kitaplığı Sol dergiler bölümü.

- 8 Ekim'i unutmadık • Didar Şensoy: İnsanlık onuru savaşı • Nükleer savaş tehlikesinin önemi
- Burjuvazi demokrat olabilir mi? • Sosyalizmi seviyorum. • Grev Tüzüğü kalktı, uygulaması kaldı
- Kazlıçeşme işçilerinin grev mücadelesi • 1978 yılında dünyada en çok işçi intiharı Türkiye'de gerçekleşti. • İtibar, referandum ve Türkiye
- El Salvador'da "elçiliğin" stratejisi. •

BİR SENDİKAL EĞİTİM SKANDALI!

ORHİM ve KUTYAY nedir, sendikalar içine nasıl sızıyor?

GÜN, AAFLI ve Pathfinder'dan sonra, sendikal harekete uzanan karanlık elleri bir kez daha açığa çıkartıyor...

Abone Koşulları: Yurtiçi/Yıllık 3500 lira - Altı Aylık 2000 lira.
Yurtdışı/Yıllık 20 DM
Posta Çeki No: 27580 8, İstanbul,

yeni öncü

AYLIK SOSYALİST DERGİ

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ. SAHİBİ: Nuran AĞAN

TEKNİK HAZIRLIK: atölye görsel

DİZGİ: PAMUKÇUOĞLU

MATBAA: DOĞAN OFSET

KAPAK: SERVET

ADRES: Çatalçeşme Sok.6/1 Huzur Han. Kat.4 Cağaloğlu-İST.

TEL: 511 35 81

DAĞITIM: EMEK DAĞITIM

HAVALELER: NURAN AĞAN adına Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi Hesap No. 102950

Avrupa'daki tüm Türk Bankalarına İktisat Bankası İst. Mecidiyeköy Şubesi. 0781599-01 IBDM TR 31094
Telex (By tested) No'lu Hesaba yatırmanız Banka dekontunu ve adresinizi bize göndermeniz yeterlidir.

ABONE KOŞULLARI: Yurt içi Yıllık :7000 TL. 6 Aylık:4000 Yurtdışı Yıllık:50 DM. 6 Aylık:25 DM.

yeni öncü

AYLIK SOSYALİST DERGİ

ABONE FİŞİ

Derginize zamanında ve daha ucuza sahip olabilmek için ilişikteki abone fişini doldurup banka havale kağıdının bir kopyasıyla adresimize gönderiniz.

Lütfen büyük harflerle, mürekkepli kalemle doldurunuz.

abone

bedeli:

Yurtiçi

Yurtdışı

Yıllık :7000 TL. 6 Aylık:4000

Yıllık:50 DM. 6 Aylık:25 DM.

Adı :

Soyadı :

Adres :

Şehir :

Ülke :

Abonenizin başlayacağı ay:

Abonenizin biteceği ay:

Havalelerinizi: Nuran Ağan adına YURT İÇİ: Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi 102950 Hesap Numarasına

YURT DIŞI: Avrupa'daki Tüm Türk Bankalarına İktisat Bankası İst. Mecidiyeköy Şubesi 0781599-01 IBDM TR 31094

Telex (Bytested) no.lu hesaba

göndermenizi rica ederiz.

DUYURU

Erken genel seçimlere katılan siyasi partilerin temel olarak hakim sınıfların çıkarlarını temsil ettiği kanısında olan sosyalistler, çeşitli bölgelerden bağımsız adaylarla seçimlere giriyorlar.

İstanbul'dan Sungur Savran, Müslim Özbey ve Muzaffer Bal, Ankara'dan Ali Fidan seçimler süresince sosyalizmin bağımsız sesini duyurmak, burjuva düzen partilerini ve burjuva parlamentarizmini teşhir etmek doğrultusunda ortak bir kampanya sürdüreceklerini açıklamış bulunuyorlar.

Aşağıda adları yer alan yayınlar olarak, bu adaylar çerçevesinde etkin ve birleşik bir sosyalist propaganda çalışması yürüteceğimizi duyuruyoruz. Bu çalışmanın sosyalist hareketin kendi bağımsız kimliğini kazanması sürecinde bir adım olacağına inanıyoruz.

Tüm sosyalistleri, devrimci ve demokratları, aydın ve işçileri kampanyamıza omuz vermeye, seçimlere katılan tüm sosyalist adaylara aktif destek vermeye çağırıyoruz.

**GELENEK
İLK ADIM
İŞÇİLER
VE TOPLUM
YENİ AŞAMA
YENİ ÖNCÜ
ZEMİN**

SEÇİMLERDE SOSYALİST TUTUM

yeni aşama

- ☆ SEÇİMLER KURTULUŞ OLACAK MI ?
- ☆ YASAKLAR ÜZERİNE KISA NOTLAR
- ☆ ZİNDANLAR BOŞALSIN CEZALAR SİLİNSİN
- ☆ DEMOKRATİK OLAN MERKEZİYETÇİLİK ÜZERİNE
- ☆ SOSYALİZM VE SANAT
- ☆ ŞİLİ HALKI FAŞİZMİ YENECEKTİR
- ☆ YARIN ELEŞTİRİSİ : ÖNCE ABC'Yİ ÖĞRENİN
- ☆ TUTUKLU YAKINLARI YÜRÜYÜŞÜ

EKİM SAYISI BAYİLERDE